

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin

Historické vědy – Historie/Všeobecné dějiny

Mgr. Václav Švepeš

Argentinská imigrační politika
1852–1914

Argentine immigration policy
1852–1914

Disertační práce

Školitel: prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

Praha 2018

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval panu prof. PhDr. Aleši Skřivanovi, CSc., který se svým odborným vedením, náměty a připomínkami výrazně zasloužil o vznik a zdárné dokončení této práce.

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Českých Budějovicích dne 17.10.2018

Mgr. Václav Švepeš

Abstrakt

Disertační práce se zabývá argentinskou imigrační politikou v letech 1852–1914. Byla zaměřena na vlastní proces imigrace, postoj argentinských politických klik a obyvatelstva, imigrační menšiny, vliv imigrace na vývoj Argentiny v daném období, životní podmínky imigrantů a proces jejich aklimatizace. Práce byla pro lepší orientaci rozdělena do dvou částí, na které navazují jednotlivé kapitoly. Za pomoci vydaných a nevydaných pramenů, odborné literatury a článků, dobových publikací a dalších dostupných zdrojů se potvrdila důležitost zejména evropské imigrace na ekonomický vývoj země, její modernizaci, demografický a kulturní vývoj. Přestože byla imigrace spojena také s negativními aspekty, jakými byla faktická likvidace původního obyvatelstva, sociální nerovnost či velký vliv evropských společností na domácí hospodářství, Argentina se díky nárůstu obyvatelstva, zapojení imigrantů do primárního a sekundárního hospodářského sektoru a politické konsolidaci stala jednou z nejrychleji rostoucích světových ekonomik.

Abstract

The dissertation examines Argentine immigration policy in 1852-1914. It focuses on the immigration process itself, the attitude of the Argentine political cliques and population, the minority groups, the influence of immigration on the development of Argentina in the mentioned period, the living conditions of immigrants and the process of their acclimatisation. For a better understanding of the chosen topic, the work was divided into two parts, followed by individual chapters. As a result of the research of published and unpublished sources, professional literature and articles, historical publications and other available sources, the importance of European immigration to the country's economic development, modernisation, demographic and culture was confirmed. Although the immigration process was also linked to negative aspects, such as the disappearance of the indigenous population, social inequality and the significant influence of European societies on the domestic economy, the population growth, the integration of immigrants into the primary and secondary economic sectors and political consolidation made Argentina one of the world's fastest-growing economies.

Klíčová slova:

Argentina, imigrace, 19. století, 20. století, politika, ekonomika.

Key words:

Argentina, immigration, 19th century, 20th century, politics, economy

Obsah

Úvod.....	8
Část I.....	14
I. Období před pádem režimu Juana Manuela Rosase.....	14
II. Ústava, změna politického směru a sjednocování země.....	19
III. Významné imigrační skupiny do roku 1865.....	38
IV. Argentina a první sčítání obyvatelstva.....	64
V. Naplňování argentinských politických cílů v 70. letech.....	81
Část II.....	103
VI. Argentina v 80. letech 19. století.....	103
VII. Období ekonomické krize a vývoj Argentiny na konci 19. století...	116
VIII. Hlavní rysy imigrace do Argentiny v poslední čtvrtině 19. století.	131
IX. Italská imigrace do roku 1900.....	144
X. Španělská imigrace do roku 1900.....	159
XI. Ostatní významné národnostní menšiny v Argentině v poslední čtvrtině 19. století.....	173
XII. Argentina na počátku 20. století v kontextu zahraniční imigrace....	199
XIII. Italská a španělská imigrace do roku 1914.....	221
Závěr.....	233
Seznam tabulek a grafů.....	239
Bibliografie.....	239
Obrazová příloha.....	250

Úvod

Role Latinské Ameriky zaznamenala v druhé polovině 19. století značný posun. Země v čele s Argentinou a Brazílií se díky exportní politice staly důležitou součástí světové ekonomiky a na přelomu 19. a 20. století navíc zaznamenaly významný nárůst zejména evropské imigrace.

V případě Argentiny se dá hovořit o přistěhovalectví do země již od 30. let 19. století, nicméně jejich počet ještě výrazněji neovlivňoval sociální a ekonomický vývoj země. V roce 1852, kdy končí období vlády Juana Manuela Rosase, byla Argentina zemí bez obyvatelstva. Na malém území poblíž hlavního města Buenos Aires žila většina z odhadovaných 800 000 obyvatel země. V následujících dekádách si prezidenti Avellaneda, Mitre nebo Sarmiento uvědomovali, že hlavní bohatství země se nachází v její půdě, a proto podporovali ve velké míře přistěhovalectví, jehož prostřednictvím měly být osídleny neobydlené části země. Tento záměr se začal naplňovat záhy. Do roku 1869 se zvýšil počet obyvatel na 1 737 076 a v roce 1895 žilo v zemi 3 954 911 osob. Počet obyvatel Argentiny dále narůstal až do první světové války. Proto se o období po roce 1880 hovořilo jako o době takzvané masové migrace, která přinesla do argentinského prostředí evropskou kulturu a myšlení, finance, modernizaci rozličných průmyslových odvětví a zemědělství a v neposlední řadě rozšířený pracovní trh.¹

Politická orientace Argentiny po roce 1852 spojená s aktivním zapojením do zahraničního obchodu, přílivem zejména evropského kapitálu a příznivou imigrační politikou znamenala pro zemi nebývalé množství nových možností. Země si díky exportní politice zajistila pověst jedné z nejrychleji rostoucích ekonomik a zajímavého investičního cíle. Zároveň přilákala velké množství evropských imigrantů, bez jejichž přispění by takových výsledků nikdy nedosáhla. Evropané se okamžitě zapojili do zemědělské produkce, průmyslu a obchodu a jejich kulturní

1 MARTÍNEZ DE CODES, Rosa María, *El pensamiento argentino (1853–1930). Una aplicación histórica del método generacional*. Madrid, 1986. s. 257–258.

vliv a návyky zcela změnil tvář Argentiny.

Téma argentinská imigrační politika v letech 1852–1914 bylo vybíráno s ohledem na svou enormní důležitost. Cílem přitom není vylicít samotnou imigraci do země a politický postoj argentinských politických klik. Téma bylo vybíráno tak, aby mohlo pracovat s komplexnějšími zdroji. Imigrační politika státu byla ovlivňována velkým množstvím událostí a politických rozhodnutí, které měly dopad na příliv a odliv imigrantů, místo jejich pobytu, ekonomické zázemí, obchod, modernizaci země a celkovou náladu obyvatelstva.

Data 1852–1914 byla zvolena s ohledem na významné politické události, které imigraci ovlivnily. Rok 1852 byl okamžikem nastartování nového postoje země směrem k Evropě. Koncem politiky řízené izolace a malé ekonomické aktivity vůči evropským trhům a okamžikem otevření hranic zahraničním přistěhovalcům. Tento proces sice trval delší dobu a neznamenal okamžitý úspěch, ale byl počátkem transformace argentinské společnosti. Následujících 62 let se vyznačovalo střídáním období ekonomické prosperity, která byla spojená se zvýšením atraktivity země mezi imigranty se stagnací, která naopak znamenala její snížení. V tomto rádobu jednoduchém schématu se potom projevovala celá řada proměnných, jako například, dostupnost a cena půdy, reálná výše mezd, kvalita života v Argentině, konektivita mezi jednotlivými částmi země, práce imigračních agentů, kvalita a cena zámořské dopravy, situace v jednotlivých evropských státech, nabídka práce, zákonem stanovené podmínky pro imigraci a mnohé další aspekty.

Vypuknutí „Velké války“ v roce 1914 znamenalo přerušení období masové imigrace a významné omezení ekonomické aktivity vůči Evropě související se snížením investovaného kapitálu. Tento okamžik zároveň nastartoval změny na politické úrovni. Pravicová konzervativní strana *Partido Autonomista Nacional*, která v Argentině vládla již od roku 1874 v dalších volbách již neztvítězila a v roce 1916 byla nahrazena středo–levicovou *Unión Cívica Radical*, jejíž politika byla sociálně orientovaná. Z daného přiblížení je logické, že orientace tématu omezená pouze na imigrační politiku by v případě Argentiny poskytla pouze povšechné

informace, ve kterých by mnohdy docházelo ke ztrátě kontinuity.

Z toho důvodu je hlavním cílem práce zasadit imigrační politiku do všeobecné roviny a poukázat zde mimo jiné na politickou situaci a nálady v zemi, významné i méně zastoupené imigrační skupiny, modernizaci země, exportní politiku spojenou s prohloubenou spoluprací mezi evropskými a argentinskými obchodními skupinami, vliv imigrantů na rozvoj měst a venkova a proces vnímání a přejímání evropské kultury. S tím spojené rámcové otázky s daným cílem korespondují. Proč se právě Argentina během druhé poloviny 19. století stala státem, jehož imigrace platila za jednu z nejvyšších na světě? Jaké byly hlavní imigrační menšiny, které se v zemi usadily a kdo se kromě argentinské vlády spolupodílel na jejich příchodu do země? Jaké další faktory imigraci ovlivňovaly, jakým způsobem se jednotlivé imigrační menšiny aklimatizovaly? Udržovaly si tyto menšiny národní cítění a zvyky? Jsou existující statistická data týkající se imigrace použitelná a co z nich lze s ohledem na dostupné zdroje vyvodit? Na tyto otázky navazují další, které se týkají jednotlivých částí práce a pomáhají co nejefektivněji zhodnotit danou problematiku.

Pro naplnění těchto cílů bylo využito španělsky, anglicky a italsky psané odborné literatury, dobových pramenů a statistik, novinových článků a prací autorů specializujících se na imigraci do Argentiny, politiku, ekonomiku a sociálními dějinami země. Dané téma dosud nebylo v tomto rozsahu a s takovým množstvím zdrojů v České republice vědecky zpracováno, protože dostupnost titulů je velice omezená. Několik starších souhrnných publikací se nachází v Národní knihovně a v knihovně Simóna Bolívara ve Šporkově paláci v Praze. Hlavním zdrojem materiálů proto byl výzkum v *Ibero–Amerikanische Institut* v Berlíně, v knihovnách v Mnichově, Madridu a Londýně a zejména podrobné studium v knihovně *Universidad Nacional de San Martín*, *Biblioteca Nacional Mariano Moreno* a *Archivo General de la Nación* v Buenos Aires. Odtud pochází také převážná většina vydaných a nevydaných primárních pramenů, novinových článků a oficiálních statistických údajů.

Dalším důležitým zdrojem byly odborné články pocházející z digitálních knihoven JSTOR, EBSCO a www.archive.org, které v některých specifických případech z oblasti imigrace menších národnostních skupin, sociální politiky a procesu inkorporace přinášely zajímavý pohled na věc nezatížený národnostním cítěním některých autorů. V omezené míře byla využita také digitalizovaná databáze periodik dostupná na stránkách www.newspapersarchive.com a výsledky vlastního výzkumu některých příbuzných témat zpracovaných v minulosti.

Jak již bylo nastíněno výše, téma imigrace je v argentinské historiografii hojně zastoupena. Autorem, který se o ni dlouhodobě zajímá, je Fernando Devoto. Jeho *Historia de la inmigración en la Argentina*², poprvé vydaná roku 2003, je dílem, které komplexně nahlíží na tento fenomén od koloniálních dob až do poloviny 20. století. Argentinská historiografie na publikaci nahlíží jako na první pokus o ucelenou publikaci, která dosud nebyla vydaná. Přestože práce podobného charakteru existují a jejich studium bylo součástí výzkumu,³ Devoto oproti nim pracuje s daleko větším množstvím pramenů a prací evropských, amerických i argentinských autorů, což činí jeho práci ve všech ohledech úplnější. *Historia de la inmigración en la Argentina* také okrajově slouží jako obecný přehled, který doplňují publikace kapacit zabývajících se obecnou historií Argentiny jako Leslie Bethell, Roberto Cortés Conde, David Rock, James Scobie nebo Hilda Sabato.

V pramenné základně se dá opřít o složky buenosaireského národního archivu – *Archivo General de la Nación*, jehož zdroje ve všech ohledech přesahují možnosti disertační práce. Přes několikaměsíční studium nebyly jeho složky zdaleka vyčerpány a jsou kvalitním

2 DEVOTO, Fernando; *Historia de la inmigración en la Argentina*. Buenos Aires, 2009.

3 Jedná se například o tituly: PATRIARCA, Cristina; WOLF, Ema; *La gran inmigración*. Buenos Aires, 2007; PANETTIERI, José; *Inmigración en la Argentina*. Buenos Aires, 1970; ODDONE, Juan Antonio, *La emigración europea la Río de la Plata. Motivaciones y proceso de incorporación*. Montevideo, 1966. nebo ALSINA, Juan, *La inmigración europea en la República Argentina*. Buenos Aires, 1898. Tyto publikace, přes užitečné části, svým obsahem i rozsahem nemohou konkurovat práci Fernanda Devota.

materiálem pro možný budoucí výzkum se specifickým zaměřením. Další zdroje nabízí také archiv buenosaireské národní knihovny *Biblioteca Nacional Mariano Moreno*, který disponuje velkým množstvím vydaných pramenů statistického i odborného charakteru od argentinských a zahraničních autorů.

Pro studium imigrace jednotlivých národů do Argentiny bylo využito jednak zmiňovaných pramenů, tak i sekundární literatury. V případě italské imigrace značně usnadnila výzkum publikace Samuela Bailyho *Immigrants in the Lands of Promise. Italians in Buenos Aires and New York City, 1870–1914*⁴ a další dvě díla Fernanda Devota: *Historia de los italianos en la Argentina*⁵ z roku 2006 a *La Inmigración Italiana en la Argentina*⁶, která byla vytvořena ve spolupráci s Gianfaustem Rosolim v roce 1985 a jedná se o práci kolektivu autorů. Pro ranou fázi imigrace je také užitečná publikace Emilia Zuccariniho *Il lavoro degli italiani nella Repubblica Argentina dal 1516 al 1910*⁷, která však byla vydaná již v roce 1910, a jejíž studium logicky nutí při citaci k ostražitosti.

Španělská imigrace nabízí podobně jako v případě italské velké množství informací skrze primární zdroje. Přesto zde vyčnívá autor José Moya, jehož *Cousins and Strangers. Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850–1930*⁸ z roku 1998 přináší podrobnou analýzu založenou na údajích získaných z širokého spektra primárních zdrojů, studií a sekundární literatury. Tato publikace se dá ve všech ohledech považovat za nepostradatelnou při výzkumu španělské imigrace do Argentiny. Dalšími přínosnými zdroji jsou práce kolektivu autorů pod vedením Hebe Clementi *Inmigración española en la Argentina*⁹ vydaná roku 1991 a výzkum Blanky Sánchéz–Alonso zabývající se zejména důvody

4 BAILY, Samuel, *Immigrants in the Lands of Promise. Italians in Buenos Aires and New York City, 1870–1914*. New York, 1999.

5 DEVOTO, Fernando; *Historia de los italianos en la Argentina*. Buenos Aires, 2008.

6 ed. DEVOTO, Fernando; ROSOLI, Gianfausto; *La Inmigración Italiana en la Argentina*. Buenos Aires, 1985.

7 ZUCCARINI, Emilio; *Il lavoro degli italiani nella Repubblica Argentina dal 1516 al 1910*. Buenos Aires, 1910.

8 MOYA, José; *Cousins and Strangers. Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850–1930*. Oakland, 1998.

9 ed. CLEMENTI, Hebe; *Inmigración española en la Argentina*. Buenos Aires, 1991.

emigrace Španělů z Iberského poloostrova.

V případě publikací, zaměřených na menší imigrační skupiny je nutné ocenit zejména Adrewa Graham–Yolla jehož *The Forgotten Colony. A History of the English–Speaking Communities in Argentina*¹⁰ znamenala právě pro studium přistěhovalectví z Velké Británie důležitý zdroj informací. Podobně můžeme hovořit také o *Historia de los franceses en la Argentina*¹¹ Hernána Otera, *Cronica de los Franceses en Rosario*¹² od bratrů Maisonnaveových a Alberta Campazase, *Inmigración y colonización suiza en la República Argentina en el siglo XIX*¹³ Juana Schobingera a dalších autorů, kteří rozvíjeli základní strukturu práce o témata užšího zaměření.

Disertační práce je zaměřena na argentinskou imigrační politiku v letech 1852–1914, přičemž velký důraz je kladen na evropskou imigraci v kontextu sociálním, politickém a ekonomickém. S ohledem na to lze práci rozdělit práci do dvou částí, z nichž první můžeme datovat do let 1852–1880 a druhou do období mezi roky 1880–1914. Pro lepší kontinuitu byla vlastní práce dále rozdělena do patnácti kapitol, jejichž obsah se vzájemně doplňuje a má za cíl vykreslit vývoj argentinské imigrace v co nejucelenější formě. Přestože je v textu patrná silná provázanost tématu s ekonomickým a vnitropolitickým vývojem země, byla vyvinuto úsilí, aby tato podtémata výrazněji nenarušila vlastní téma práce.

V první části práce bude hlavním cílem seznámit se politickým a ekonomickým vývojem v období před svržením Juana Manuela Rosase, změnou politického směřování po roce 1852, významnými imigračními skupinami a vývojem argentinské politiky a ekonomiky v kontextu imigrace do 80. let 19. století. Hlavními otázkami pro stanovené období je rozhodnout, proč před rokem 1852 nebyla imigrační politika Argentiny

10 GRAHAM-YOOLL, Andrew; *The Forgotten Colony. A History of the English–Speaking Communities in Argentina*. Buenos Aires, 1999.

11 OTERO, Hernán; *Historia de los franceses en la Argentina*. Buenos Aires, 2012.

12 MAISONNAVE, Emilio; CAMPAZAS, Alberto; MAISONNAVE, Emilio Ricardo; *Cronica de los Franceses en Rosario*. Rosario, 1998.

13 SCHOBINGER, Juan; *Inmigración y colonización suizas en la República Argentina en el siglo XIX*. Buenos Aires, 1957.

výhodně nastavená. Jakým způsobem imigranti do roku 1880 k možnosti pobytu v Argentině přistupovali, jaké zákony ukotvily pobyt přistěhovalců v zemi a s jakými omezeními se z hlediska právního, ekonomického i geopolitického mohli imigranti v období do roku 1880 v Argentině setkat?

Druhá část práce se bude věnovat období do roku 1914, které bylo spojeno s masovou imigrací do Argentiny. V kapitolách s ní souvisejících se na rozdíl od první části bude navíc zabývat otázkou radikalismu, kapitálem plynoucím z Evropy a jeho provázanosti na imigrační menšiny, vlivu ekonomické krize na příliv přistěhovalců, vlivem evropských imigrantů na ekonomický a kulturní vývoj Argentiny a imigračními pokusy menších národů, které v celostátním kontextu zanechaly v zemi nezanedbatelnou stopu.

S ohledem na dostupné zdroje je zřejmé, že téma argentinské imigrace je v Argentině považováno za velmi důležitou otázku, která spoluvytvářela argentinskou moderní společnost. Ovšem zejména u starších publikací je jejím hlavním problémem silné národnostní cítění, které může mít vliv na objektivitu. Z toho důvodu může práce přinést nové skutečnosti, kterých by mělo být dosaženo nejen studiem archivních materiálů, ale také důslednou komparací argentinských a evropských autorů. Rozdílnost některých názorů bude užitečným vodítkem pro hledání nových skutečností.

Část I.

Období před pádem režimu Juana Manuela Rosase

Argentina po získání nezávislosti na Španělsku prožívala podobně jako zbytek Latinské Ameriky dlouhé období politické nestability. Pokusy o sjednocení narážely na odpor vlivných obchodníků a zejména

regionálních *caudillů*¹⁴ a jedinci, disponující politickou mocí museli počítat s její vrtkavostí. Země tak získala stálého vládce až po nástupu Juana Manuela Rosase v roce 1829. S krátkou pauzou v letech 1832–1835 vládl až do roku 1852. Toto období se vyznačovalo konzervativní autokracií, ve které kladl v ekonomické oblasti důraz na tradiční produkci dobytka zaručující malé, ale stále zisky a především její hospodářskou nezávislost na ostatních státech. Podporoval venkov na úkor měst a centralismus orientovaný na Buenos Aires. Oporou Rosasova režimu se stala skupina velkostatkářů, která se z velké části vyčlenila po roce 1826, kdy byla vyhlášena pozemková reforma, tak zvaný *Ley de Enfiteusis*¹⁵ Velkostatkáři tvořili 60 % poslanecké komory, poradního orgánu režimu. Sám Rosas proti liberálním prvkům politiky zasahoval a vyžadoval naprostou oddanost svých stoupců. Nedílnou součástí státního aparátu se stala také propracovaná propaganda, která dbala na Rosasovu celkovou prezentaci.¹⁶

Přestože Rosas pevně držel moc ve svých rukách, postupně sílila i formující se opozice, která však nevznikla uvnitř státu, ale na popud evropských přistěhovalců a obchodníků. Dle sčítání z roku 1805 žilo v Buenos Aires pouze 469 cizinců, z většiny Portugalců. Politická stabilizace podnítila imigraci, která od roku 1830 postupně stoupala, a to navzdory zrušení imigračního úřadu založeného Rosasovým předchůdcem Bernardinem Rivadaviou v roce 1824. Skupiny španělských Basků a Galicijců, Irů, Janovanů, Francouzů, Skotů, Angličanů nebo Němců proudily zejména do Buenos Aires a jeho okolí. Nezanedbatelnou

14 Caudillo – vůdce skupiny, frakce, či politického uskupení mající absolutní vliv nebo politicky vlivná osoba na určitém území. Caudillo stál za vznikem caudillismu, politického režimu založeném na síle osobnosti. Za nejznámějšího caudilla byl považován Juan Manuel Rosas. SANTILLÁN, Diego, *Gran Enciclopedia Argentina. Tomo II*. Buenos Aires, 1956. s. 244.

15 V rámci *Ley de Enfiteusis*, vydaným na popud prvního prezidenta Spojených provincií Río de la Plata Bernardina Rivadavii, získal úzký okruh žadatelů velké množství státní půdy do dvacetiletého pronájmu za velice výhodných podmínek, které byly navíc znásobeny neschopností státu efektivně kontrolovat daná pravidla (nájemce měl odvádět poplatek ve výši 8 % z odhadnuté ceny pastvin a 4 % z odhadnuté ceny polí). Odhadci však byli většinou zkorumpovaní, a cena pastvin a polí podhodnocená. Z této skupiny osob vznikla budoucí elita státu. CHALUPA, Jiří, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha, 1999. s. 129.

16 Tamtéž s. 125–136.

část zde tvořili političtí imigranti nebo uprchlíci ze Španělska, ve kterém pustošila zemi První karlistická válka (1833–1840).¹⁷ Již v roce 1833 připlulo do Argentiny množství Španělů z Galicie a Kanárských ostrovů, kde byly podmínky nejsložitější. Finanční situace některých z nich neumožňovala zaplatit za veškeré výdaje a museli připlout do Argentiny na dluh. Vůči dlužníkům stát zasahoval obzvlášť tvrdě. Dočasný azyl získali v buenosaireském klášteře Recoleta v centru města. Tito imigranti neměli téměř žádnou svobodu jednání a nebyli vpuštěni do země, ani zpět do Španělska dokud neuhradili dlužnou částku za lodní lístek. Jelikož se u nich často jednalo o bezvýhodnou situaci, museli se nechat zaměstnat v některé provincii za minimální částku. Na oplátku na sebe vzal jejich zaměstnavatel jejich dluh a uhradil ho.¹⁸

První pokusy spojené s kolonizací Argentiny za pomoci evropských imigrantů byly spjaty již s Bernardinem Rivadaviou. Za jeho vlády byli poprvé posíláni do Evropy imigrační agenti, jejichž cílem bylo přesvědčit co největší množství osob, aby spojily svou budoucnost s Argentinou. Podle zákona z roku 1821 byla kolonistům mířícím do zemědělských oblastí proplacena cesta a o tři roky později vznikla první imigrační komise. Za první zemědělskou kolonii zřízenou na argentinském území byla považována Santa Catalina v provincii Buenos Aires. Vznikla z podnětu bratří Guillerma a Johna Parishe Robertsona a sestávala z 220 skotských přistěhovalců, jež dorazili do Santa Cataliny v roce 1825. Její historie měla ovšem jen krátké trvání. Za několik let zpustla a obyvatelstvo ji opustilo. Za další pokusy lze považovat kolonie vzniklé v provinciích Entre Ríos a Buenos Aires, jejichž osud byl stejný, jako v případě Santa Cataliny. Tento neslavný počátek utvrdil nástup Juana Manuela Rosase, který záhy svou politikou imigraci do Argentiny téměř zastavil.¹⁹ Za významnější šlo považovat ve všech ohledech imigraci do měst. Přes zmíněné překážky se celkový počet cizinců v roce 1842

17 PATRIARCA, Cristina, WOLF, Ema, *La gran inmigración*. Buenos Aires, 2007. s. 18.

18 ALSINA, Juan, *La inmigración europea en la República Argentina*. Buenos Aires, 1898. s. 30–32.

19 SCHOBINGER, Juan, *Inmigración y colonización suizas en la República Argentina en el siglo XIX*. Buenos Aires, 1957. s. 25–27.

pohyboval okolo 14 000 osob, přičemž v sousedním Montevideu, bylo evropských přistěhovalců ještě větší množství. Zastávali práci všeho druhu, nejvíce však působili ve stavebnictví, coby zedníci, výrobci cihel či nosiči. Velká část imigrantů se uplatnila ve fabrikách na zpracování masa, coby *saladeros*.²⁰

Přes veškeré restriktce však v Argentině během let 1829–1852 evropští obchodníci působili, protože přinášeli státní pokladně na rozdíl od chudých, nekvalifikovaných imigrantů zisky. Proto není překvapivé, že v době pádu Rosasova režimu tvořili cizinci většinu ekonomicky aktivního obyvatelstva, zvyšovali životní úroveň a měli kladný vliv na přeměnu nejen Buenos Aires a pobřeží, ale i provincií Mendoza, Córdoba nebo Santiago del Estero.²¹

V druhé polovině 30. let 19. století vzrostl vliv francouzských obchodníků, kteří v oblasti Río de la Plata nahradili dosud dominantní Brity. Jejich podmínky však byly daleko horší, než v liberálním období prezidenta Rivadavii, v důsledku čehož zintenzivnili obchodní činnost v sousední Uruguayi. Francouzi začali využívat sousedního Montevidea na úkor Buenos Aires, protože pro ně byla tato varianta výhodnější. Rosas na vzniklou situaci reagoval zavedením speciálních cel s Montevideem, což samozřejmě Francouzi striktně odmítali. Obchodníci vytvořili tlak na francouzskou vládu, která v roce 1838 reagovala zablokováním přístavu Buenos Aires. Téměř okamžitě vznikl silný blok odpůrců, který zahrnoval Uruguayce, Bolivijce a některé dobytkaře. Blokáda Buenos Aires znamenala pro Rosasův režim přímé ekonomické ohrožení, které se však podařilo do tří let vojensky zažehnat.²²

Všeobecně lze tvrdit, že během druhé poloviny 30. až počátku 50. let 19. století existovala v oblasti Río de la Plata fluktuace obyvatelstva v závislosti na momentální situaci na obou březích řeky. Imigranti i místní

20 Saladero – konzervoval maso za pomoci solení. DE MOUSSY, Martin, *Descripción geográfica y estadística de la Confederación Argentina. Tomo II*. Buenos Aires, 2005. s. 218–219.

21 KATRA, William, *The Argentine Generation of 1837: Echeverría, Alberdi, Sarmiento, Mitre*. Cranbury, 1996. s. 145–146.

22 LEWIS, Daniel, *The History of Argentina*. Santa Barbara, 2015. s. 45–46. PATRIARCA; WOLF, s. 18.

obyvatelstvo se stěhovali z Montevidea do Buenos Aires a nazpět podle toho, kde byla situace méně hektická a stabilnější. Většinou však s ohledem na politický přístup země k imigrantům upřednostňovali Montevideo. V letech 1843 až 1852 byla evropská imigrace do Argentiny téměř nulová a Montevideo se stalo centrem evropských přistěhovalců v celé oblasti.²³

Druhá blokáda Buenos Aires, vyvolaná agresivní argentinskou politikou v oblasti Montevidea a řeky Paraná, která začala již v roce 1845 Rosasův režim zlomila. Cílem argentinské kampaně bylo získat kontrolu nad ústím Río de la Plata a řeky Paraná, což v tomto případě neomezovalo pouze zájmy Francouzů, ale také Velké Británie, Brazílie a argentinských provincií na severu země. Osobností, která proti Juanu Manuelu Rosasovi otevřeně vystoupila, byl Justo José de Urquiza, nejbohatší *caudillo* provincie Entre Ríos. Uzavření řeky Paraná se přímo dotýkalo zisků severních provincií, a tedy i jeho samotného. V reakci na to v roce 1851 protestoval proti znovuzvolení Rosase guvernérem Buenos Aires s pravomocemi přesahujícími hranice provincie. Spor byl nakonec řešen vojensky a znamenal definitivní porážku Rosasova režimu. V bitvě u Caseros v roce 1852 porazila spojená vojska Rosasových odpůrců, Uruguayců, obyvatel Entre Ríos a Brazilců Rosasovu armádu a vtáhla do Buenos Aires, kde v příštích hodinách povraždila množství jeho stoupenců. Juan Manuel Rosas stačil uprchnout do Velké Británie.²⁴

Po bitvě u Caseros se argentinská politika změnila od základů. Urquiza, poučen bývalými Rosasovými příznivci, kteří v posledním období jeho vlády nesli se stále větší nelibostí zvýšené výdaje na vydržování armády a její činnost, téměř okamžitě ukončil veškeré vojenské akce a uzavřel smlouvy o volné lodní dopravě s Velkou Británií a USA. Jednalo se o jeden z prvních vstřícných kroků vůči zahraničním investorům od roku 1829.²⁵ Urquiza obsadil bývalou Rosasovu rezidenci v buenosaireské čtvrti Palermo. Ještě předtím však stačil odměnit své

23 DE MOUSSY, s. 219–221.

24 CHALUPA, s. 140–141, LEWIS, s. 46–47.

25 BENDAÑA, Alejandro, *British Capital and Argentine Dependence, 1816–1914*. New York, London, 1988. s. 48.

stoupence. Ze státních peněz byly vyplaceny částky v řádech desítek tisíc pesos. Mezi odměněnými byl například budoucí guvernér Buenos Aires Vicente López y Planes, který obdržel 200 000 pesos, což v přepočtu bylo téměř 40 000 liber, generál José Galán, kterému bylo vyplaceno 250 000 pesos, guvernér Corrientes Benjamín Virasoro jehož odměna dosáhla 224 000 nebo Bartolomé Mitre, který ovšem ve srovnání s ostatními obdržel pouhých 16 000 pesos. Možná právě zde se zrodily důvody jejich budoucího soupeření. Nová vláda také zkonfiskovala veškerý Rosasův majetek a bývalá hlava státu díky tomu zůstala závislá na prostředcích, které mu zasílali jeho přátelé z Buenos Aires. O jeho finanční situaci věděl i Urquiza, který společně s několika dalšími přáteli z Entre Ríos zaslal Rosasovi v roce 1858 do exilu kuriózní dopis, ve kterém mu nabízel finanční pomoc. Jak na tento počín reagoval Rosas není známo.²⁶

Ústava, změna politického směru a sjednocování země

Stagnace Argentiny se po dlouhém období cílené mezinárodní izolace projevovala v mnoha sférách. Rozvoj země se v uplynulých dekádách téměř zastavil, byla nerozvinutá, silně závislá na Buenos Aires, nedisponovala rentabilní výrobou, pouze obchodem s kůžemi a se soleným masem. Infrastruktura nedostačovala velkému rozšíření území, ke kterému došlo během Rosasových vojenských akcí proti argentinským Indiánům. Zároveň necitlivá zahraniční politika odradila množství zahraničních investorů i přistěhovalců. Argentina přes příznivé podmínky přišla o množství evropských imigrantů, kteří raději zamířili do USA, Austrálie, na Nový Zéland, do Kanady, ale také do Uruguaye.

Nový politický směr Argentiny po roce 1852 ovlivňovala intelektuální skupina nazývaná „*Generación del '37*“, která vznikla ještě v období Rosasova režimu. Třebaže měla ve své době minimální vliv a její přední představitelé museli vesměs působit v exilu, nabyla významu v době budování „nové“ Argentiny. Rosasovu dobu považovali za

26 PIGNA, Felipe, *Los mitos de la historia Argentina 2*. Buenos Aires, 2005. s. 230–232.

„konzervativní reakci na příliv reforem, které byly zavedeny po revoluci v roce 1810 (*Revolución de Mayo*) a která v mnoha aspektech znamenala návrat do koloniální éry.“ Objektem jejich kritiky se však nestali neúspěšní politici okolo Bernardina Rivadavii, nýbrž argentinská společnost, která nebyla na takový vývoj ještě připravená a svým myšlením stále zůstávala v koloniální éře. Vůdčí osobností celé skupiny se brzy stal Juan Bautista Alberdi, který po nuceném odchodu z Argentiny působil v exilu v Montevideu, posléze krátce v Paříži a ve Valparaísu a další představitelé jako Domingo Faustino Sarmiento, či Esteban Echeverría, který se však konce Rosasova režimu nedožil.²⁷

Domingo Faustino Sarmiento se proslavil nejen v politickém prostředí, když se na konci 60. let 19. století stal argentinským prezidentem, ale také v literární sféře. Jeho vrcholným dílem byla kniha *Facundo: Civilización y Barbarie*, vydaná v roce 1845 v exilu v Chile. Publikace, rozdělená do několika částí shrnuje obecné geografické údaje o Argentině, její historii a potenciál, a je do ní vložen život Juana Facunda Quirogy, argentinského gauča. Sarmiento popisuje argentinský charakter, dává do kontrastu barbarský venkov s civilizovaným městem. Přes jeho ovlivnění romantismem se jedná o historické dílo s filozofickými prvky. Především se však jednalo o útok na Juana Manuela Rosase a caudillismus, který pro svůj arogantní, omezený charakter brzdil rozvoj Argentiny. Autor otevřeně píše o nutnosti imigrace a přenosu evropské kultury nejen do Argentiny, ale i na celý kontinent. *Facundo* se stal po roce 1852 oblíbeným titulem a názory vyjádřené v knize měly vliv pro budoucí vývoj Argentiny.²⁸

Poslední důležitou osobností byl Bartolomé Mitre, který pro své mládí věkově nezapadal do zbytku generace. Sarmiento jej charakterizoval následovně: „*Vždy jsem si užíval Mitreho společnost, básníka z povolání a gauča pamp hledajícího nejkratší cestu domů, bezstarostnou a veselou osobu a zejména dobrého přítele.*“ V žádném

27 Cit. KATRA, s. 66, 141–143.

28 UNIVERSIDAD NACIONAL DE TUCUMÁN. CENTRO DE HISTORIA Y PENSAMIENTO ARGENTINOS, *La inmigración en la Argentina*. Tucumán, 1979. s. 45–52.

případě mu však Sarmiento nepředpovídal tak důležitou úlohu, kterou hrál po roce 1852.²⁹

V okamžiku svržení Rosase se jedním z hlavních cílů Alberdiho stal vznik centralizované konstituční vlády s důrazem na liberalizaci obchodu, vzdělání a technický rozvoj země, který ovšem počítal s kooperací obou stran a spojil by dosud soupeřící provincie federalistické s unitaristickými. Jeho snahu sdíleli i ostatní argentinští představitelé a stvrдили ji dohodou ze San Nicolás. José de Urquiza se tak mohl se svými spolupracovníky zaměřit na další nezbytné kroky.³⁰

Stěžejním dokumentem Argentinské konfederace se stala Ústava, vydaná v roce 1853, která z velké části obsahovala právě myšlenky Juana Bautisty Alberdiho a částečně Dominga Faustina Sarmienta. Ačkoliv Alberdi odmítl přímou politickou pozici ve vládě José de Urquizy, sepsal v publikaci *Bases y puntos de partida para la organización política de la República Argentina* podněty, které se staly jedním ze základních stavebních kamenů při jejím sepsání. Text *Bases y puntos* řešil politickou organizaci Argentiny z široké perspektivy. Kromě úvodu zahrnujícího historický exkurz do dějin válek za nezávislost a předchozí vydané Ústavy Argentiny, Chile, Peru, Kolumbie, Mexika a dalších států pojal z pohledu autora v 36 kapitolách nejdůležitější otázky budoucího vývoje Argentiny. Nezastupitelná role přitom byla věnována otázce modernizace země a jejího zalidnění. Právě zde se objevilo Alberdiho motto: „*Gobernar es poblar*“.³¹

Alberdi zastával názor, že každý evropský imigrant, který přijde do Argentiny přinese do země více civilizace, než filozofické knihy. Proto navrhoval, aby stát vyprovokoval spontánní masovou imigraci do Argentiny, založenou na příkladu Spojených států amerických. Té mělo být docíleno za pomoci výhod poskytovaných přímo státem zahrnujících

29 Cit. KATRA, s. 144–145.

30 ADELMAN, Jeremy, *Between Order and Liberty: Juan Bautista Alberdi and the Intellectual Origins of Argentine Constitutionalism*. In: *Latin American Research Review*, vol. 42, no. 2, 2007. s. 102.

31 „Vládnout znamená zalidnit.“ Kompletní text viz. ALBERDI, Juan Bautista, *Organización de la Confederación Argentina. Tomo I*. Besanzon, 1858. s. 1–172 a ALBERDI, Juan Bautista, *Argentina 1852. Bases y puntos de partida para la organización política de la República Argentina*. Barcelona, 2018.

volný obchod a přístup do země, svobodu tisku a náboženství, zjednodušení získání občanství, uzavírání manželství a dalších benefitů. V podvědomí mnohých imigrantů stále přežíval zákon z koloniálních dob, který dovoloval osidlovat vnitrozemí pouze Španělům. Vše mělo být důrazně vyvráceno v nové Ústavě. Alberdi v *Bases y puntos* také upozorňoval na nutnost výstavby železnic. Vzhledem k terénu a nedostatku velkých splavných řek apeloval k výstavbě řek železných, když už Argentina postrádá řeky klasické. Tyto názory ovlivnily postoje argentinských politiků a měly dalekosáhlý vliv nejen na imigraci do Argentiny v dalším období.³²

Konečná verze Ústavy sestávala z preambule a 107 článků. Již preambule byla jakýmsi pozváním do země, když vyzývala ke spojení národa, zajištění spravedlnosti a svobodě pro všechny, kteří chtějí pobývat na argentinské půdě, ochraňováni Bohem, rozumem a zákony. Také z dalšího textu byl patrný záměr přilákat evropské přistěhovalce. Již druhý článek prohlašoval, že stát se bude držet římskokatolické církve, nicméně žádný náboženský kult přímo nepřikazoval. V tomto ohledu dával volnost širokému spektru přistěhovalců, včetně Židů. U Článků 14 a 20 lze srovnat práva stálých obyvatel a přistěhovalců. Dle článku 14 měli všichni obyvatelé právo pracovat, obchodovat, plout za účelem obchodu, předávat a podepisovat petice, vstoupit, zůstat, projíždět nebo opustit Argentinu, publikovat bez předchozí cenzury, využívat a plně disponovat majetkem, bez omezení vyznávat vlastní náboženství nebo mít právo na vzdělání. Článek 20 přiznával cizincům na argentinském území všechna občanská práva. Mohli pracovat ve všech sférách, vlastnit 6 nemovitostí, nakládat s majetkem, nakupovat a prodávat, plavit se po řekách a při pobřeží, svobodně vyznávat náboženství, dle platných zákonů mohli sepsávat závěti a uzavírat sňatky. Na druhou stranu neměli povinnost přijmout státní občanství, ani platit mimořádné daně. V případě zájmu směli imigranti zažádat o státní občanství po uplynutí dvouletého nepřetržitého pobytu v zemi. Tato lhůta mohla být zkrácena v případě

32 Cit. Tamtéž. s. 42, 44–57. WRIGHT, Winthrop, *British-Owned Railways in Argentina. Their effect on the Growth of Economic Nationalism, 1854–1948*. Austin, London, 1974. s. 16.

žádosti, která prokazovala, že žadatel prokázal Konfederaci služby. Nejčastěji se jednalo o službu v armádě. Následující Článek 21 ještě definoval povinnost občana bránit se zbraní v ruce Konfederaci, s výjimkou přistěhovalců, kteří byli na deset let od tohoto závazku osvobozeni. V důležitém Článku 25 se vláda zavazovala zvýšit evropskou imigraci bez omezení administrativního či daňového pro cizince, kteří přicestovali za účelem zemědělské práce, práce v průmyslu nebo coby kvalifikovaná síla a učitelé.³³

Prvním závažným problémem se stal postoj odpůrců Ústavy a Konfederace v čele s Buenos Aires. Hlavní město odmítalo podepsat Ústavu a vstoupit do Konfederace. Malicherným se oproti tomu zdály protesty horlivých katolíků, kterým se nelíbila náboženská svoboda proklamovaná v Ústavě. Církev však v tomto směru také nebyla jednotná, například biskup z Catamarky nabádal k jejímu respektování. Během jednoho ze svých kázání pronesl: „*Budme ji (Ústavě, pozn. autora) poslušni bez námitek! Bez zákonů není rodné země ani pravé svobody, pouze vášeň, anarchie, rozklad, války a zlo, před kterým necht' Bůh ochrání Argentinu*“.³⁴

Jednotněji a radikálněji k Urquizaově koncepci přistoupilo Buenos Aires. Přestože předchozí režim již nebylo možné obnovit, Buenos Aires

33 Originální znění Ústavních článků 14, 20 a 25:

Art. 14. “ Todos los habitantes de la Nación gozan de los siguientes derechos conforme á las leyes que reglamenten su ejercicio; á saber: de trabajar y ejercer toda industria lícita; de navegar y comerciar; de peticionar á las autoridades; de entrar, permanecer, transitar y salir del territorio argentino; de publicar sus ideas por la prensa sin censura previa; de usar y disponer de su propiedad; de asociarse con fines útiles; de profesar libremente su culto; de enseñar y aprender.”

Art. 20. “Los extranjeros gozan en el territorio de la Nación de todos los derechos civiles del ciudadano; pueden ejercer su industria, comercio y profesión; poseer bienes 6 raíces, comprarlos y enajenarlos; navegar los ríos y costas; ejercer libremente su culto; testar y casarse conforme a las leyes. No están obligados a admitir la ciudadanía, ni a pagar contribuciones forzosas extraordinarias. Obtienen nacionalización residiendo dos años continuos en la Nación; pero la autoridad puede acortar este término a favor del que lo solicite, alegando y probando servicios a la República.”

Art. 25. “El Gobierno federal fomentará la inmigracion europea, y no podrá restringir, limitar ni gravar con impuesto alguno la entrada en el territorio argentino de los extranjeros que traigan por objeto labrar la tierra, mejorar las industrias, é introducir y enseñar las ciencias y las artes.“ Cit. ALBERDI, s. 194–217.

34 Cit. ROMERO, José, Luis, *A History of Argentine Political Thought*. Stanford, 1963. s. 153.

si uvědomovalo, že nová představa fungování Argentiny na celonárodní bázi ohrozí dominantní postavení hlavního města. Podplacený guvernér města López y Planes sice podepsal dohodu ze San Nicolás, nicméně proti tomuto kroku vystoupila bohatá vrstva v čele s Bartolomé Mitrem a Adolfem Alsinou a provedla puč známý jako „Revoluce 11. září 1852“. Pro zástupce Buenos Aires bylo také nepřijatelné, že přestože se hovořilo o Ústavě a rovnosti, v čele jednotlivých provincií stále zůstávali velkostatkáři. Necháпали však, že se jednalo o jedinou inteligenci a nejvlivnější obyvatele vnitrozemí. Revolucí nedošlo k zániku Konfederace, ale k rozdělení Argentiny na dvě části – na stát Buenos Aires a na argentinskou Konfederaci s hlavním městem Paraná. Buenos Aires také okamžitě přerušilo s novým státem styky a vyhlásilo nezávislost.³⁵

Rozdělením země klesl zájem evropských investorů o Konfederaci, protože jistější bylo investovat právě v hlavním městě. Obchod se nerozvíjel podle představ, a přestože již v roce 1853 uznala Konfederaci třinácti argentinských provincií Velká Británie a záhy také Francie a Spojené státy americké, bez Buenos Aires neměly tyto politické úspěchy významnější vliv. Urquizaovy ideály o osídlení vnitrozemí nebyly proveditelné. Ačkoliv Buenos Aires kvantitativně nedisponovalo velkou vojenskou silou, nemohlo být do Konfederace nuceno proti své vůli. Jednalo se o mocnou a bohatou provincii, jejíž obchodní konexe produkovaly hlavní argentinské příjmy.³⁶

Urquiza přikládal velkou váhu diplomatickému zastoupení státu v zahraničí. V roce 1856 měla Konfederace konzuly, vicekonzuly a diplomatické pracovníky ve většině západoevropských zemí, USA, v sousedních státech Jižní Ameriky a speciální diplomaty pro obchodní vztahy s Francií, Velkou Británií, Španělskem, Chile, Portugalskem, Pruskem a Sardinským královstvím. Dále nechal otevřít řeku Paraná a Uruguay mezinárodnímu obchodu s cílem přesunout pozornost zahraničních obchodníků z Buenos Aires do Rosaria. Tento záměr se však

35 PIGNA, s. 241.

36 ed. BETHELL, Leslie, *Argentina Since Independence*. Cambridge 1993. s. 38–39.

nezdařil, jednak z důvodu omezené kapacity rosarijského přístavu, již existujících obchodních domů v Buenos Aires, a také o pět dní delší cesty.³⁷

V roce 1855 tak rosarijský přístav registroval pouze jednu americkou a jednu brazilskou loď, zbytek tvořila kabotážní doprava, nejčastěji z Montevidea a Buenos Aires. Celkem bylo zaznamenáno 370 připlouvajících lodí. Jejich náklad byl rozmanitý. Obsahoval spotřební zboží, nástroje, potraviny či luxusní předměty. Objemově však u importu dominovalo piniové dřevo a cukr. Export dosahoval méně než poloviny importu, a kromě zmiňované severoamerické lodi se jednalo pouze o kabotáž naloženou převážně vlnou a kůžemi. Buenos Aires a Montevideo z kabotáže samozřejmě profitovalo.³⁸

Přístav a město Buenos Aires byl kromě nákladních lodí také zpravidla prvním místem kontaktu imigrantů s Argentinou. Proto se snažilo zajistit přistěhovalcům pomoc, ochranu a vhodné podmínky k adaptaci. V září 1854 byla znovu obnovena činnost imigrační komise, která měla být imigrantům nápomocná bezplatně a vedle problémů spojených s administrací a orientací v nové zemi měla pomáhat i při řešení problémů s imigračními agenty a kapitány lodí. Celý administrativní aparát však sestával pouze z 15 osob, tvořený Argentinci i cizinci, tudíž jejich činnost byla značně limitovaná. O dva roky později požádala skupina argentinských senátorů a zahraničních investorů o místo, kde by mohli být imigranti ubytováni v případě potíží na dobu nezbytně nutnou. V polovině roku 1857 pak opravdu poblíž přístavu vznikl azylový dům (*Asilo de inmigrantes*). Měl kapacitu 150 osob a nabízel pobyt pro nejchudší přistěhovalce na 4 dny. Celý projekt byl z velké části dotován státem, nebyl však bezplatný.³⁹

První záznam o fungování azylového domu z roku 1858 obsahoval údaje o hospodaření, vybavení a fungování. Za první rok využilo

37 ALMANAQUE NACIONAL de la Confederación Argentina para los años de 1855 y 1856. Primera parte. Uruguay, 1856. s. 66–67.

38 REGISTRO ESTADISTICO del Movimiento mercantil del puerto del Rosario en la Confederación Argentina en todo el año de 1855, Rosario, 1856. s. 9–29.

39 ALSINA, s. 34–37.

azylového domu 279 osob, z nichž většinu tvořili Francouzi, Švýcaři, Španělé a Italové. Většina z nich byli zemědělci, řemeslníci, dělníci a sloužící, přičemž *Asociación Filantrópica de Inmigración*,⁴⁰ která se o azylový dům starala, upozorňovala na významný odliv imigrantů z oblasti Baskicka zpět do rodné vlasti. V prvním roce azylový dům vykazoval kladná čísla. Jeho příjmy ve výši 164 750 pesos (téměř 33 000 liber) stačily na pokrytí všech nákladů a zisk 28 737 pesos. Rozpočet tvořily z větší části státní dotace a příspěvky. Přes kvalitní zázemí nevyužívalo výhody azylového domu velké množství osob. Do 1. května 1859 se mělo jednat o 462 jednotlivců.⁴¹ Mnoho přistěhovalců však opustilo azylový dům dříve, jak potvrzuje údaj z roku 1865, který zaznamenával pouze imigranty, kteří azylového domu využili na maximální možnou dobu 4 dnů. Jejich poměr byl oproti reálné imigraci velice nízký, z čehož lze usuzovat, že imigranti byli často dobře informováni a přijížděli do prostředí, ve kterém byla možnost najít pomocnou ruku od vlastenců či příbuzných.⁴²

V roce 1855 mělo Buenos Aires 92 000 obyvatel a rozlohou slabě přesahovalo dnešní Prahu–Holešovice. Vzkvétající obchod však město rychle rozšiřoval. Jako většina jihoamerických měst využívalo faktu, že mohlo svou zástavbu plánovat, a tak vznikala geometricky pravidelná síť ulic a *avenid*.⁴³ Současně s rozvojem a stoupajícím počtem imigrantů se zvyšovala kvalita silnic, začala výstavba železnic a došlo k zavedení

40 *Asociación Filantrópica de Inmigración* fungovala od roku 1857 do roku 1862 jako soukromá organizace závislá na příspěvcích dobrovolníků a státu. V roce 1862 byla znárodněna a od té doby spadala pod stát až do vzniku *Comisión Central de Inmigración*, která v roce 1869 převzala její funkci. ALSINA, s. 37.

41 Záznam z roku 1859 uváděl o azylovém domu v Buenos Aires další podrobnosti. Modernizací byla dokoupena pro většinu azylantů železná lůžka, matrace, přikrývky a inventář do kuchyně. Zaměstnanci domu také zřídili malou zahradu, zejména z estetických důvodů. Kapacitně zdvojnásobený komplex byl rozdělen na mužskou část čítající 200 lůžek a sto lůžkovou ženskou část, přičemž zde byl vyhrazen také prostor pro nemocné. INFORME DE LA COMISION DIRECTIVA a los ss. *Socios de la Sociedad Filantrópica de Inmigración*. Buenos Aires, 1858. s. 11–21. SEGUNDO INFORME ANUAL de la *Comisión Directiva a los señores socios de la Sociedad Filantrópica de Inmigración de Buenos Aires comprendiendo el período desde 1° de Mayo de 1858 hasta 1° de Mayo de 1859*. Buenos Aires, 1859. s. 3–5.

42 CORRIENTE DE EMIGRACIÓN *entre Europa y la República Argentina*. Biblioteca Nacional složka 962/A – Azcuenaga

43 Avenida – bulvár. Poznámka autora.

veřejné dopravy. *Porteños* (obyvatelé Buenos Aires, pozn. autora) také zakládali různé kluby a asociace všeho druhu od literárních a vědeckých, až po asociace vzájemné pomoci. Tyto novinky byly mezi buenosaireským obyvatelstvem považovány za přirozený důsledek moci, civilizovanosti a rozmachu města.⁴⁴

Zbytek provincie Buenos Aires, jehož odhadovaná populace dosahovala 180 000 osob, se nacházel na úrodné zemědělské půdě. Na rozdíl od Buenos Aires nebyla populace ani jeho hustota v rámci Konfederace vysoká. Odhad pro rok 1859 vycházející z dostupných zdrojů jednotlivých provincií a přibližného populačního přírůstku vzhledem k prvnímu národnímu sčítání, které proběhlo v roce 1869, předpokládal, že celkový počet obyvatel Konfederace byl 1 milion. Vzhledem k rozloze se oproti Buenos Aires jednalo o velmi řídko osídlené území, v němž žádné nedosahovalo zalidnění Buenos Aires. Nejvíce osídlená byla provincie Córdoba se zhruba 167 000 obyvateli.⁴⁵

Za Buenos Aires také na rozdíl od Konfederace mluvila čísla. Za období od 1. května 1858 do 1. května následujícího roku připlulo do provincie Buenos Aires 4058 imigrantů, nejvíce pak v zimních měsících, což bylo logické, protože Argentina ležící na opačné straně polokoule měla astronomické léto. Nejvíce lodí připlulo z italského Janova a francouzského Bordeaux. Právě Italové z Lombardie a Sardinie, Francouzi, Baskové a Galicijci tvořili mezi imigranty národnostní většinu.⁴⁶

Z uvedeného by se mohlo zdát, že imigranti, kteří byli většinou

44 SABATO, Hilda, *Historia de la Argentina, 1852–1890*. Buenos Aires, 2012. s. 69–74.

45 Předpokládané zalidnění dalších provincií v roce 1859 vydané o deset let později v rámci prvního sčítání lidu. Catamarca – 65 500 obyvatel, Tucumán – 87 550, Salta – 72 890, Jujuy – 33 101, Córdoba 167 000, San Luis – 43 720, Santiago – 109 020, Mendoza 50 859, San Juan 60 009, Rioja 39 988, Santa Fé 45 440, Entre Ríos 87 500, Corrientes 97 630. Ostatní části Argentiny buď neměly k danému roku statut provincie, byly obývány Indiány nebo bylo jejich zalidnění zanedbatelné. Zdroj: PRIMER CENSO *de la República Argentina verificado en los días 15, 16 y 17 de Septiembre de 1869*. Buenos Aires, 1872. s. 107, 146, 189, 233, 270, 306, 343, 381, 417, 455, 494, 535, 572.

46 SEGUNDO INFORME ANUAL *de la Comisión Directiva a los señores socios de la Sociedad Filantropica de Inmigración de Buenos Aires comprendiendo el periodo desde 1° de Mayo de 1858 hasta 1° de Mayo de 1859*. Buenos Aires, 1859. s. 12–15.

zemědělci nebo dělníci čekali na ukončení zemědělských prací a staveb v Evropě, ale největší příliv byl v daném období zaznamenán až od prosince 1858, z čehož bylo patrné, že vlastní přepravu stále nejvíce ovlivňovaly přírodní podmínky. Pravidelné směry větrů vanoucích přes Atlantik způsobovaly jistou sezónnost dopravy, lodě většinou odplouvaly do Střední a Jižní Ameriky v období od listopadu do ledna. Tento trend se začal vytrácet až s nástupem parní dopravy.

Lodní přeprava v 50. a 60. letech 19. století byla pro cestující, zejména ženy a děti, fyzicky a psychicky náročná. Některé podrobnosti o podmínkách na jednotlivých lodích lze zjistit z deníku švýcarského imigranta Federica Biona z přelomu let 1862 a 1863, jenž se na jedné z transatlantických lodí plavil. Postele byly cestujícím předem přiděleny a k výměně míst mohlo dojít pouze v případě schválení zodpovědných osob. Objemná zavazadla se převážela v nejnižší části podpalubí, stejně tak, jako víno, brambory a suchary známé jako „*galletas marinas*“. Protože kapitán lodi neručil za obsah zavazadel v podpalubí, cestujícím se doporučovalo uschovat cennosti přímo u něj, v případě převážení zbraní pak bylo jejich uložení v kapitánově trezoru povinné. Osobní hygienu mohli cestující provádět pouze v tzv. „*entrepunte*“, jež se dal charakterizovat jako mezipaluba v zadní části lodi. Kromě osobní čistoty museli imigranti dbát i na své postele a jejich okolí. Pitná voda směla být využívána pouze na pití a vaření, nikoliv na mytí. Úsměvným se může zdát zákaz zatloukat jakékoliv hřebíky či háčky. Manipulace s ohněm byla samozřejmě výrazně omezena, a také kouření bylo možné pouze mimo přístavy, na palubě a jen s dýmkami. Ostatní předpisy kladly důraz na dobré chování pasažérů a posádky.⁴⁷

Další důležité podrobnosti obsahuje smlouva uzavřená mezi Federicem Bionem a Imigrační a obchodní kanceláří, zastoupené Andreasem Zwilchenbartem z Basileje, zajišťující přepravu do Jižní Ameriky. Nastiňuje běžné podmínky přepravy, cenu a další ustanovení.

47 Bion jmenovitě informuje o lodním řádu lodi Costa Rica, na které se plavil se svou manželkou a dvěma dětmi z francouzského Le Havre do Montevidea. Vlastní řád obsahoval 17 článků. WIRTH, Juan Carlos, *De El Havre al Río de la Plata en 47 días. 21-11-1862 a 7-1-1863*. Santa Fè, 1974. s. 52-53.

Zwilchenbartova společnost zaručovala dopravu ze švýcarského San Galo do Le Havru a následnou lodní přepravu do Montevidea. Konečným cílem cesty byla kolonie Nueva Helvecia. Po dobu cesty po souši (v případě Biona a jeho rodiny se jednalo o cestu vlakem) byla pro cestující zaručena strava třikrát denně sestávající z kávy, cukru, pečiva, polévky, masa a zeleniny, dobrá postel a ubytování. Smlouva dále zaručovala pro každou osobu starší deseti let bezplatnou přepravu zavazadla o hmotnosti 200 liber, lékařskou péči či možnost zůstat po příjezdu do Montevidea na lodi dalších 48 hodin. Jestliže si imigranti zajistili vlastní dopravu do přístavu, garantovala společnost v případě zpožděného či zrušeného odplutí lodi finanční vyrovnání. Cena pro dva dospělé a dvě děti do 2 let činila za daných okolností 1000 franků. Samotná cesta z Le Havru do Montevidea přišla dle bulletinu imigrační komise v Buenos Aires z roku 1865 na 200 franků za osobu. Smlouva také pamatovala na restriktce ze strany cílové země. V případě Uruguaye se jednalo o stejná omezení jako v Argentině. Vyžadovala platný cestovní doklad potvrzený úřední osobou a dostatečné finanční prostředky, které umožňovaly další transport z přístavu do vnitrozemí. Argentina i Uruguay také nepřijímaly mentálně postižené osoby, šílence, blázny, osoby se závažnou oční vadou, slepé, hluché a hluchoněmé, invalidy, osoby starší 60 let a mladší 13 let bez doprovodu rodičů.⁴⁸

Naproti tomu imigrace do Konfederace byla vzhledem k absenci statistik nepřesná a vzhledem k povaze území se musela zaměřit na imigraci na venkov. Kromě agentů v Evropě bylo vydáno také několik publikací a bulletinů, které seznamovaly širokou veřejnost s Argentinou. Přestože se jednalo o propagační materiály, které je nutno brát s rezervou, některé údaje byly pro potenciální přistěhovalce více než lákavé. Jeden z nich kromě úrodné půdy a výhod plynoucích z osídlení vnitrozemí upozorňoval také na příjemné klimatické podmínky, zdravé prostředí bez epidemií, politickou a osobní svobodu a zejména nízké náklady na život. Jako příklad posloužilo maso. Dle propočtů snědl průměrný Španěl v roce 1853 zhruba 5 liber masa ročně, Francouz 10 liber, Angličan 30 liber,

48 Tamtéž. s. 48–51.

Londýňan 50 liber, Pařížan 54 liber, zatímco Argentinec 500 až 600 liber masa ročně. To vše díky jeho ceně, protože 25 liber masa přišlo v Argentině na 1,5 franku. Zároveň zmiňoval fakt, že v oblasti Río de la Plata na rozdíl od USA neexistuje otroctví. Z důvodu čistě propagandistického pak poznamenal, že kromě Buenos Aires a Montevidea se rozšiřuje i město Rosario, nejdůležitější konfederální přístav.⁴⁹

Pozdější údaje uváděly v období od roku 1855 do roku 1860 celkovou roční imigraci do Argentiny mezi 4000–5000 přistěhovalci. Více než 80 % z nich se trvale usadilo v Buenos Aires. Další statistika z roku 1857 neuváděla počet příchozích imigrantů, nýbrž počet imigrantů registrovaných v jednotlivých provinciích Konfederace. Dle tohoto zdroje žilo nejvíce imigrantů v Entre Ríos (12 044), Santa Fé (4304) a Mendoze (3181). U některých provincií, jako San Juan, Catamarca, Salta, Jujuy a dalších však údaj chyběl. Národnostně převládali Francouzi a Italové, v provincii Mendoza pak Chilané. Zdroj také odhadoval rozsah původního indiánského obyvatelstva na 30 000 osob. Vzhledem k rozlehlosti území a téměř nulové znalosti o zalidnění zejména na jihu v oblasti Patagonie však nelze tyto údaje považovat za přesné. Imigrace v celé oblasti Río de la Plata se pohybovala zhruba kolem 12 000 přistěhovalců ročně a na rozdíl od většiny dalších částí Latinské Ameriky se zde nenacházelo velké množství Afroameričanů ani Asiatů.⁵⁰

Rozkol mezi Buenos Aires a Konfederací pozvolně nabýval na rozměrech. Původní vzájemná politická a ekonomická ignorace postupně přerostla ve vojenský konflikt. Urquiza přes veškerou snahu nedokázal získat pro Rosario dostatečný počet obchodních spojení a Konfederace se po několika letech existence ocitla na pokraji ekonomického krachu. Průměr procleného zboží v letech 1854–1860 činil v případě Konfederace 2 109 000 pesos, zatímco u Buenos Aires se jednalo o částku 3 407 000 pesos. Rozdíly jsou vzhledem k území značné. Za druhé byla

49 Jedna libra odpovídá 0,454 kilogramu. Cit. DE BROUGNES, A., *Extincion del pauperismo agrícola por medio de la colonización en las Provincias del Plata con un jeográfico é industrial de dichas Provincias*. Paraná, 1854. s. 24–26.

50 DE MOUSSY, s. 223–231, 264–267.

konfедераční vláda na clech daleko závislejší, než její bohatší soused. Cla činila 94,2 % příjmů celé země, zatímco u Buenos Aires se jednalo o 85,6 %. Nejdůležitějším přístavem vnitrozemí bylo Rosario. Zajímavým bodem je také srovnání státních rozpočtů z roku 1857. U Konfederace činil rozpočet 2 900 991 pesos (575 593 liber), z nichž bylo 812 048 pesos (161 120 liber) určeno na splácení zahraničního dluhu. Rozlohou a obyvatelstvem menší Buenos Aires disponovalo rozpočtem ve výši 3 528 402 pesos (700 079 liber), přičemž půjčky dosahovaly pouze 10,3 %. Značnou část rozpočtu u obou států absorbovalo Ministerstvo války a námořnictva. V případě Buenos Aires se jednalo o 55,9 % rozpočtu, u Konfederace o 31,5 %. Zřejmá ekonomická nerovnováha měla negativní vliv na vzájemný vztah, a také prohlubovala politickou a ekonomickou krizi v Konfederaci.⁵¹

K prvnímu konfliktu větších rozměrů Konfederace dospěla již v roce 1858, kdy došlo nejprve k zadržení a poté vraždě jednoho z významných opozičních politiků, zástupce liberálů Nazaria Benavídeze. Vláda v Paraná čin odsoudila a obvinila Buenos Aires z jeho podněcování. V následném vyšetřování bylo zatčeno několik dalších předních politiků včetně viceprezidenta Konfederace. Ačkoliv se situace brzy utišila, jednalo se o další ránu do vztahů mezi vládou v Paraná a *Porteños*.⁵²

K vojenské konfrontaci došlo v roce 1859. Vlastnímu střetnutí předcházely přípravy na obou stranách. V Buenos Aires převzal vůdčí úlohu Bartolomé Mitre a začal opevňovat hranice na severu země. Politici, kteří nepodpořili jeho vojenské plány, museli v tichosti odejít do

51 Rozdělení rozpočtu Konfederace do jednotlivých sektorů: Ministerstvo války a námořnictva – celkem 914 117 pesos, Ministerstvo vnitra – 555 323 pesos, Ministerstvo financí – 272 527 pesos, Ministerstvo spravedlnosti, kultu a vyučování – 277 641 pesos, Ministerstvo zahraničí – 69 335 pesos.

Rozpočet Buenos Aires rozdělený do jednotlivých sektorů: Ministerstvo války a námořnictva – 1 973 256 pesos, Ministerstvo vnitra – 796 443 pesos, Ministerstvo financí – 322 589 pesos, Ministerstvo zahraničí – 40 950 pesos, Soudy a legislativní komory – 30 217 pesos.

GARAVAGLIA, Juan Carlos, *Rentas, deuda pública y construcción estatal: la Confederación Argentina, 1852–1861*. In: Desarrollo Económico – Revista de Ciencias Sociales, vol. 50, no. 198, 2010. s. 229–231.

52 SABATO, s. 78–80.

exilu. Také Konfederace rozšiřovala vojenskou základnu v Rosariu a začala hledat spojence u okolních států. Po menších střetnutích, ve kterých Konfederace uhájila svou kontrolu nad řekou Paraná, se obě armády utkaly v bitvě u Cepedy, ve které Mitre utrpěl porážku. Jeho osmitisícová armáda se musela stáhnout do Buenos Aires, přičemž ztratila 2500 mužů, kteří zahynuli nebo padli do zajetí. Přes vojenské vítězství se Urquiza rozhodl nepronásledovat Mitreho vojska ani neobsadil část provincie. Mitre byl tak prohlášen tiskem za hrdinu, který zachránil své vojáky téměř beze ztrát.⁵³ Přesto Urquiza donutil v listopadu 1859 politickou špičku Buenos Aires podepsat pakt ze San José de Flores (*Pacto de San José de Flores*), jímž bylo Buenos Aires připojeno ke Konfederaci *de iure*. Buenos Aires se mimo jiné zavázalo vzdát se diplomatických kontaktů, předat pod celostátní kontrolu celní správu a stát se součástí Argentinské Konfederace. Tento okamžik znamenal pro Justa José Urquizu velké vítězství. Přesto se *Porteños* nehodlali plně podřídit a již v červnu 1860 získali zpět kontrolu nad celní správou, která pro ně znamenala značné finanční příjmy.⁵⁴

Ve stejném roce se Urquizovým prezidentským nástupcem stal Santiago Derqui, s jehož příchodem se poměry v Konfederaci znovu vyhrotily. Situace dokázalo Buenos Aires maximálně využít a Bartolomé Mitre navíc získal dostatek prostředků k obnovení vojenského konfliktu a významné politické konexe. Konfederace se totiž zmítala v krizi. Derqui politicky tíhl k liberální politice Buenos Aires a představitelé Konfederace se rozdělili na několik táborů. Polovina země zůstala věrná bývalému prezidentovi a odmítala další spolupráci s *Porteños*. Mezi stoupenci Urquizy byli caudillové a guvernéři provincií Rioja, Catamarca, Corrientes, Mendoza, Santa Fé a Jujuy. Liberálové se mohli opřít o sympatie v provinciích Santiago del Estero, Córdoba, Tucumán a Salta, zatímco Derqui měl silnou pozici v San Juan a San Luis. V provinciích Santiago del Estero, La Rioja a San Juan navíc politické rozpory vedly k otevřenému násilí. Pro Mitreho bylo jednoduché do této atmosféry

53 Tamtéž. s. 79–81.

54 FERNÁNDEZ, Jorge Raúl; RONDINA, Julio César, *Historia Argentina: 1810–1930. Tomo I*. Santa Fé, 2006. s. 183–184.

rozkladu intervenovat.⁵⁵

K rozhodující bitvě došlo v polovině září 1861 u Pavónu. *Porteños* v čele s Bartolomé Mitrem, jež měli v bitvě větší ztráty než soupeř, celkově zvítězili, protože Urquizova vojska se stáhla z bitevního pole. Proč tak učinila, nebylo nikdy dostatečně vysvětleno. Spekulovalo se o generálově nemoci nebo o podezření ze zrady, kterou měl mít na svědomí prezident Derqui. Mitre pokračoval směrem k Rosariu, které krátce po udělení rozkazů k obraně Derqui opustil a emigroval na britské lodi do Montevidea. Z tažení na Rosario se tak stala pouhá formalita.⁵⁶ Dne 6. října 1861 Mitre proklamoval: „*Přicházím v čele tří buenosaireských armád o velikosti 12 000 mužů, abych obnovil pořádek ve Vaší provincii, abych ochránil Vás a Váš majetek a konsolidoval situaci po vítězství u Pavónu... Slavnostně Vás jménem města Buenos Aires ujišťuji, že Vás zdravím jako bratry, že se neuchýlím k žádné perzekuci, že všichni obyvatelé a jejich zájmy budou respektovány, a že ve jménu zákona potrestám ty, kteří se proviní proti těmto posvátným povinnostem.*“⁵⁷

Urquiza se za této situace raději stáhl do ústraní ve své domovské

- 55 Santiago Derqui byl prezidentem Argentinské Konfederace v letech 1860–1861. Urquiza jej sám vybral za svého nástupce a následně jej podpořil při volbě, protože nemohl být znovuzvolen. Jeho pozice v rámci Konfederace nebyla tak silná, stále zde v roli šedé eminence vystupoval Justo José Urquiza, který si ponechal pozici guvernéra Entre Ríos. Derqui měl v minulé vládě pozici ministra vnitra. SCOBIE, James, *An Uneasy Triumvirate: Derqui, Mitre, Urquiza*. In: *The Hispanic American Historical Review*, vol. 38, no. 3, 1958. s. 328–332.
- 56 K novému střetu mezi Buenos Aires a Konfederací došlo v roce 1861. Z období Mitreho tažení pochází jeden ze zajímavých zdrojů, který popisuje postupy vojsk a každodenní rutinu perem řadového vojáka: „*Má drahá, včera jsme ve dvě odpoledne dorazili na toto místo (Merlo, dnes předměstí Buenos Aires, pozn. autora) vzdálené 8–9 leguí od města, jež by se daly rychle urazit železnicí. Avšak zcela jistě se do něj nemůžeme vrátit, protože za chvíli budeme s armádou pokračovat v pochodu dalších 6 leguí do Villa Mercedes. Přemýšlel jsem, že Vám zašlu svůj portrét, ale jak sama vidíte, dosud to nebylo možné. V případě, že budu moci, pošlu Vám jej později s o to větším potěšením. Naše rozkazy se zdají proveditelné, věřím, že se jako vždy vrátíme brzy...*“ Také ostatní dopisy Juana Gilese byly napsány v podobném duchu. Seznamovaly s postupem vojsk, obecně pochválily rozkazy a vzhledem k adresátovi obsahovaly také milostné pasáže. Voják po celou dobu v korespondenci zdůrazňoval důležitost služby vlasti, ačkoliv se vlastně nacházel na straně odtrženého Buenos Aires. Vzhledem k tomu, že si až na únavu a stesk nestěžoval na nic, zdála se být kampaň dobře logisticky zajištěna. Cit. ARCHIVO DE LA BIBLIOTECA NACIONAL, Fondo Giles Martinez, Caja 1.
- 57 SCOBIE, James, *The Aftermath of Pavón*. In: *The Hispanic American Historical Review*, vol. 35, no. 2, 1955, s. 156–158. DE MARCO, Miguel Ángel, *A ciento cincuenta años de la Batalla de Pavón*. In: *Bolsa de Comercio de Rosario*, vol. 10, no. 1514, 2011. s. 50–53. SCOBIE, James, *La lucha por la consolidación de la nacionalidad Argentina, 1852–1862*. Buenos Aires, 1964. s. 358–359.

provincii, kde zahájil mírová jednání, nicméně Mitre měl v úmyslu odstavit Urquizu od jakéhokoliv vlivu. Přestože jednání akceptoval a získal velkou část konfедераční armády a technického vybavení, chtěl svému protivníkovi zasadit poslední úder v jeho baště v Entre Ríos. Tomuto kroku ale zabránila velice pevná pozice Urquizy v provincii, která překvapila jak Mitreho, tak jeho spolupracovníky. Entre Ríos bylo připraveno bránit se zbraní v ruce sebe i svého caudilla a Mitre z obavy pokračující občanské války se raději spokojil s původními podmínkami. Situaci mu totiž komplikovala také situace v pohraničí, kde mohlo dojít k zatažení Uruguaye do konfliktu a taktéž v Buenos Aires, kde se začínalo rozhodovat o rozdělení moci. Mitre spěchal do hlavního města, aby zde prosadil svůj program národní reorganizace za pomoci propagace v tisku, parlamentu a ve volebních okrscích. Tyto aspekty a Urquizovi vyjednávači nakonec přesvědčili Bartolomé Mitreho, že není důvod pokračovat v agresivní politice vůči Entre Ríos a Mitre uzavřel s Justo José Urquizou čtyři měsíce po bitvě u Pavónu mír. V každém případě získal Mitre co chtěl. Urquiza byl neutralizován v Entre Ríos, Derqui v exilu v Uruguayi a Mitre mohl bez rozpaků zahájit další reorganizaci státu, tentokrát podle představ Buenos Aires.⁵⁸

Návrat k centralistickému modelu, ve kterém hrálo hlavní hospodářskou a politickou roli Buenos Aires znamenalo znovusjednocení země. Bartolomé Mitre, který se v roce 1862 stal prvním prezidentem Argentinské republiky (*República Argentina*) si vytyčil tři hlavní cíle: národní jednotu, liberální instituce a modernizaci. Jelikož otevřeně vystupoval proti caudillismu, musel se již od počátku potýkat s odbojem provinčních velkostatkářů, který mnohdy vyústil v lokální revolty. Největší z nich proběhly v letech 1863 a 1866–1868. Jejich příčina netkvěla pouze v odporu vůči centrální vládě, ale také v zaostalosti vnitrozemí. Opětovné dosazení hlavního města do dominantní pozice znamenalo pro chudé vnitrozemské provincie pokračování finančního strádání, tudíž revolta byla logickým vyústěním nastalé situace. Typickým příkladem bylo povstání, v provincii La Rioja, jež vedl místní caudillo

58 SCOBIE, James, *The Aftermath of Pavón*. s. 169–174.

Ángel Vicente Peñaloza, přezdíváný „*El Chacho*“ (Miláček). Zaostalá provincie viděla jedinou záchranu právě v Peñalozovi, který sám jako spasitel provincie vystupoval. „*Pojďme spustit kampaň a provést velké dílo, k jehož cíli vede utrpení, avšak za cenu slávy, jež dobitím našich svatých práv a svobod získáme. Spojíme velkou argentinskou rodinu chráněnou posvátným pláštěm zákona a pod záštitou společného otce... Počítejte, že Vás neopustím, a pokud ano, budu prvním, který se obětuje a odevzdá se do posledního dechu na oltář vlasti. V tom Vás utvrzuje Váš krajan a přítel Ángel Vicente Peñaloza.*“⁵⁹

Jeho cílem se stalo získání finanční podpory od Buenos Aires, což vzhledem k nastolené centralistické politice snižovalo možnosti úspěchu na minimum. Ve chvíli, kdy vládní vojsko pod vedením Dominga Faustina Sarmienta začalo povstání krvavě potlačovat, byl *El Chacho* nucen stáhnout se. Peñalozu objevil na jeho ranči jeden ze Sarmientových důstojníků a nechal jej zavraždit. Jeho hlava byla pro výstrahu vystavena na návsí vesnice Olta.⁶⁰

Peñalozův vrah obdržel blahopřání od prezidenta i Sarmienta. Z jejich vzájemné korespondence byl patrný překvapivě vyhraněný postoj pacifisty Sarmienta. Sarmiento psal Mitremu: „*Nevím, co si o popravě El Chacha myslí. Já, inspirován myšlenkami ctihodných a míru chtivých mužů jsem tleskal opatření právě pro jeho formu. Bez useknutí hlavy toho zatvrzelého darebáka a jejího vystavení by se davy neuklidnily ani za 6 měsíců. Zemřel v policejní válce. Takové jsou zákony a tresty pro lupiče.*“⁶¹

Prezidentská pozice však byla poměrně silná a vliv caudillů v provinciích postupně slábl. Vláda vložila svou energii do udržení míru a obnovení ekonomické rovnováhy. Po přechodném období nejistoty se opět zvýšil zájem imigrantů o Argentinu. *Sociedad Filantrópica de Inmigración* v Buenos Aires vykazala od 1. ledna 1858 do 1. srpna 1863

59 ed. BETHELL, 1993. s. 39–41. cit. DONGHI, Tulio, Halperín, *Proyecto y construcción de una nación II. (1846–1880)*. Buenos Aires, 1995. s. 368.

60 MUIÑO, Oscar, *Chacho. Medio siglo de revolución y guerra civil en La Rioja y la Argentina de Ángel Vicente Peñaloza (1810–1863)*. Buenos Aires, 2013. s. 242–244.

61 PIGNA, s. 275–276.

celkem 33 753 imigrantů, přičemž jejich počet stále stoupal. V roce 1862 dosahoval již 6716 osob a do srpna 1863 přicestovalo dalších 5687 osob. Jejich rozmělnění v jednotlivých měsících se na rozdíl od minulosti téměř smylo. V kompetenci *Sociedad Filantrópica de Inmigración* stále zůstávalo starat se o azylový dům zřízený v roce 1857. V daném období jej využilo 1623 osob.⁶² V závislosti na stoupajícím počtu přistěhovalců si nechala vláda v roce 1865 vypracovat projekt imigrační politiky sestavený Juanem Le Longem. Ten navrhoval zřízení centrální imigrační kanceláře, která by dohlédla na ověřování dokumentů a provázala je s imigračními komisemi existujícími v jednotlivých provinciích. Dále projekt řešil způsob finanční podpory imigrantů, protože si uvědomoval, že velké množství z nich nebylo schopno okamžitě splatit veškeré výdaje spojené s cestou a usazením se v koloniích. Z toho důvodu navrhoval, aby případné pohledávky byly řešeny pojištěním imigrantů na deset let. Dále měla být podporována imigrace větších skupin na úkor jednotlivců.⁶³

Přestože projekt nepřicházel s žádnými zlomovými prvky, v šedesátých letech se imigrace oproti minulému desetiletí ztrojnásobila. Vznikl také kolonizační program v jehož závislosti podporovala vláda imigraci do vnitrozemských provincií s důrazem na kolonie v Entre Ríos a Santa Fé. Tu navíc v roce 1863 podpořila výstavba železnice z Rosaria do Córdoby, tedy v provincii Santa Fé, zajišťovaná společností Central Argentine.⁶⁴

Ještě významnější podporu nejen v oblasti přistěhovalectví, ale také v rozvoji infrastruktury, kultury a ekonomiky zbrzdil vojenský konflikt, do kterého se Argentina v roce 1865 aktivně zapojila. Jeho dopad na imigrační vlnu nebyl vzhledem k průběhu konfliktu tak vysoký, nicméně pro argentinskou vládu znamenal velký odliv kapitálu, který mohla investovat do svého rozvoje.

Paraguayská vláda v čele s Franciskem Solano Lópezem se v roce

62 INFORME DE LA COMISION DIRECTIVA de la *Sociedad Filantrópica de Inmigracion*. Buenos Aires, 1863. s. 9.

63 LE LONG, Juan, *Memoria y proyecto sobre inmigracion presentados al Gobierno de la República Argentina*. Buenos Aires, 1865. s. 3–13.

64 DEVOTO, Fernando, *Historia de la inmigración en la Argentina*. Buenos Aires, 2009. s. 231–232.

1863 zapletla do mocenského boje v Uruguayi, kde neuváženě podpořila v boji mezi *Blancos* a *Colorados* stranu Bílých (*Blancos*), a tím si znepřátelila Brazílii, jež podporovala *Colorados*. V reakci na invazi brazilských vojsk do Uruguaye se Paraguay rozhodla intervenovat do brazilské provincie Mato Grosso, čímž vypukl ozbrojený konflikt. Solano López v této situaci buď neviděl nebo podcenil situaci v Uruguayi a postoj Argentiny. Ta již od počátku sympatizovala spolu s Brazílií s *Colorados*, tudíž její postoj k paraguayským krokům byl negativní. Ve chvíli, kdy argentinský prezident Mitre odmítl povolit přechod paraguayských vojsk přes argentinské území, protože oficiálně zůstával neutrální, Paraguay reagovala atakem a obsazením argentinského města Corrientes. V tom okamžiku bylo rozhodnuto o budoucím rozložení sil.⁶⁵

Celý střet byl již předem rozhodnutý. Po první konfrontaci mezi Paraguayí a Brazílií intervenovaly v roce 1865 spojené síly Argentiny, Brazílie a Uruguaye do Paraguaye, která měla pouhých 800 000 obyvatel.⁶⁶ Mitre, jistý si rychlým vítězstvím veřejně vyhlášoval, že vojsko je schopno být do 24 hodin připraveno v kasárnách, do 15 dnů na hranicích a za tři měsíce v paraguayském hlavním městě Asunciónu. Přes tato slova válka trvala mnohem déle a Argentinu stála 500 milionů pesos a 50 000 životů. Paraguay totiž bránila své území až do smrti prezidenta Francisca Solana Lópeze v roce 1870 a v bojích přišla o téměř veškerou mužskou populaci. Z původního obyvatelstva přežilo pouze 194 000 osob, z toho 180 000 žen. Populace mužů nad dvacet let činila 2100 osob. Paraguay se následně dostala do brazilské sféry vlivu.⁶⁷

Přes finanční a vojenské ztráty vyšla z války Argentina silnější a Mitre mohl bez problémů pokračovat ve své politice orientované na Buenos Aires. Vláda si totiž svými kroky získala sympatie dobytčářů a zemědělců, kteří zásobovali argentinskou a brazilskou armádu. Profitovali

65 PIGNA, s. 244–248.

66 Francisco Doratioto uvádí ve své publikaci *Maldita Guerra* pouze 400 000 obyvatel (s. 85), paraguayské oficiální zdroje pak dokonce 1,5 milionu obyvatel. Toto číslo však bylo zřejmě nadhodnoceno. Zdroj: CASTAGNINO, Leonardo, *Guerra del Paraguay. La Triple Alianza contra los países del Plata*. Buenos Aires, 2010. s. 482–483.

67 PIGNA, s. 260. CASTAGNINO, s. 482–485.

také obchodníci z Buenos Aires, kteří za proviant určený pro Brazilce inkasovali vysoké sumy. Jasným příkladem byl bývalý prezident Urquiza, který během války nabyt značného majetku. Na konci 60. let 19. století vlastnil více než 800 000 hektarů půdy, 600 000 kusů dobytka, 20 000 koní a 0,5 milionu ovcí. Využil tak strategického postavení provincie Entre Ríos při řece Paraná.⁶⁸

Mnoho historiků také tvrdilo, že Paraguayská válka byla vyvolaná z popudu Velké Británie, která nesouhlasila s paraguayským režimem, jenž měl protekcionistické rysy a chtěla upevnit svou ekonomickou dominanci v oblasti Rio de la Plata. Řeka Paraná zajišťovala s Paraguayí hlavní lodní spojení, tudíž Britové měli diplomaticky tlačit na Brazílii a Argentinu, aby využily politické neobratnosti Franciska Solana Lópeze. Reálně však tato možnost nebyla pravděpodobná. Velká Británie se naopak obávala potenciálního vlivu Brazílie v Uruguayi a Paraguayi, se kterou si zhoršila vztahy kvůli svému postoji k otrokářství, a tudíž s vojenskou akcí nesouhlasila. Paradoxní však bylo, že po ukončení války na paraguayském neštěstí vydělala, protože právě její finance pomáhaly obnovit zemi a daly vzniknout těmto spekulacím.⁶⁹

Významné imigrační skupiny do roku 1865

Otázka imigrace se po ukončení centralistické vlády Juana Manuela Rosase stala jedním z nosných pilířů celého argentinského politicko–hospodářského vývoje. Po roce 1852 se také změnil vlastní pohled na imigranty. Ještě v době Rosasovy vlády jich bylo malé množství, ale měli mnohdy vyšší sociální postavení než Argentinci, protože se jednalo o bohaté a vlivné obchodníky. S přílivem imigrantů střední a nižší třídy se ona vstřícnost Argentinců vůči Evropanům začala vytrácet. Jak poznamenal generál Mansilla: *„Dvacet let po pádu Rosase byli zahraniční konzulové plně zaměstnáni ochranou občanů svých zemí před*

68 CHALUPA, s. 155.

69 PIGNA, s. 242–244.

svévolnými úředníky a policejní brutalitou.“⁷⁰ Veřejnost se částečně oprávněně obávala zvýšené kriminality, přeplnění pracovního trhu a sociálních změn. Tyto nálady samozřejmě nebyly konstantní, ale ukazují i druhou stranu mince evropské imigrace do Argentiny, která jejich situaci v zemi naopak ztěžovala. Pro neustále se zvyšující počet evropských přistěhovalců bylo nutné zajistit legislativní ustanovení, která by nejen přilákala, ale také administrativně zjednodušila proces od příchodu do země k získání občanství.⁷¹

Argentinská vláda se v mnoha ohledech inspirovala u ostatních států, včetně sousední Uruguaye. Hlavní město Montevideo mělo s imigranty zkušenosti již delší dobu, o čemž svědčilo založení asociace pro ochranu imigrantů, která vznikla v Montevideu již v roce 1852. Jednalo se o další z organizací, která se snažila o jednodušší aklimatizaci imigrantů v zemi. Fungující příklad Montevidea záhy převzala provincie Buenos Aires. Celonárodní zákon o imigraci však dosud neexistoval.⁷²

Vyhláška o imigraci byla pro provincii Buenos Aires ukotvena v legislativě v roce 1854 a její autor Felipe Llavallol v ní položil základy pro argentinskou imigrační politiku po roce 1852. Zabývala se spíše obecnými záležitostmi. Úředníci měli po příjezdu imigrantů ověřit jejich finanční závazky a případně právně zajistit jejich budoucí plnění a provést proclení věcí určených k dalšímu prodeji. Dále byl potvrzen vznik imigrační komise, která přísně vymezovala možnosti, jichž mohli přistěhovalci bezplatně využít a jejíž činnost byla již popsána. Posledním článkem osvobodila vláda provincie od přístavní daně všechny lodě, které převážely minimálně 50 osob.⁷³

Vzhledem k tomu, že někteří imigranti finanční závazky měli, byli

70 Generál Lucio Norberto Mansilla byl důležitou osobností Argentiny 19. století. Účastnil se bojů za nezávislost a války proti Brazílii. Byl loajální vůči režimu Juana M. Rosase, a proto musel po roce 1852 odejít do exilu. Později se však vrátil a poslední léta své života prožil v Buenos Aires. Cit. ed. DEVOTO, Fernando; ROSOLI, Gianfausto, *La Inmigración Italiana en la Argentina*. Buenos Aires, 1985. s. 91.

71 Tamtéž. s. 91–92.

72 ACTA DE LA INSTALACIÓN *de la Asociación Protectora de los Inmigrantes*. Montevideo, 1852. s. 1–9.

73 INFORME DE LA COMISION DIRECTIVA *a los ss. Socios de la Sociedad Filantropica de Inmigracion*. Buenos Aires, 1858. s. 24–27.

smluvně zavázáni k jejich uhrazení. Příkladem byl dokument *Papeleta (Contrato) de conchabo*, který vznikl již v koloniální éře a byl povinný pro veškerou populaci produktivního věku, která v agrárních oblastech nevladnla půdu. Jednalo se de facto o pracovní potvrzení, které vydával majitel estancie a zaručoval se v něm, že daný rezident pracuje jako jeho zaměstnanec. Dokument byl důležitý z toho důvodu, že v případě jeho nepředložení civilním, vojenským či policejním orgánům mohl být takový jedinec zatčen za potulku. *Papeleta de conchabo* se týkala zejména argentinských gaučů, avšak s příchodem nemajetných imigrantů se smlouva upravila pro přistěhovalce, kteří mířili do zemědělských oblastí a nemohli si dovolit koupit vlastní půdu, tudíž jim byla pronajímána. Imigrantům, kteří si na dluh obstarali již lodní lístek, se nabízela další možnost. Pokud přistoupili na zmíněný dokument, majitel estancie splatil jejich pohledávku přepravci výměnou za práci na své půdě. V praxi tato smlouva na dobu určitou zahrnovala ubytování a plat, ze kterého se strhávala částka za lodní lístek, dokud nebyla splacena. Dlužník byl tak na půdu smluvně vázán a často se v zemědělské oblasti usadil natrvalo.⁷⁴

Imigrace do vnitrozemí byla již od dob Konfederace spojena nejen s provincií Buenos Aires, ale také Santa Fé a Entre Ríos. Tak, jako u Italů a Švýcarů byly jedním z aspektů odchodu jejich občanů do oblasti Río de Plata zhoršující se podmínky v průmyslu, zemědělství a řemeslech, také v případě Francie mohl být jedním z důležitých aspektů nedostatek půdy. V Evropě bylo v polovině 19. století více než 30 milionů rodin, jejichž obživou bylo zemědělství, a na které průměrně připadala půda o rozloze menší než 3 hektary. Ve Francii přitom 2 miliony zemědělců hospodařilo na půdě o rozloze menší než 2 hektary. Její kolísavá výnosnost se pohybovala zhruba okolo 200 franků za rok, pokud ovšem půdu a úrodu nezasáhlo sucho či povodně. Neuspokojivé podmínky francouzských zemědělců mohly být jedním z důležitých aspektů jejich odchodu do zahraničí.⁷⁵

74 Tamtéž, s. 22–24. CAMPI, Daniel, *La crisis del sistema de la "papeleta de conchabo" en Tucumán. Una propuesta de interpretación*. In: ASET. 5° Congreso Nacional de estudios de trabajo. Buenos Aires, 2001. s. 3–5.

75 DE BROUGNES, s. 11–12.

Odhadovaná emigrace z Francie v letech 1841–1860 dosahovala 491 000 osob, z nichž do zámořských oblastí směřovala téměř polovina (241 000 osob). Do francouzských kolonií potom odešlo 120 000 Francouzů a do jiných evropských zemí dalších 150 000. Podobně jako u ostatních národů tvořili většinu imigrantů muži. V letech 1857–1864 jejich počet přesahoval 69 %. Ze zámořských území byly jedním z nejoblíbenějších cílů Spojené státy americké, Argentina však také patřila mezi vyhledávané destinace francouzských občanů. Francouzský přístav Bordeaux v letech 1830–1914 přepravil více než 95 000 převážně francouzských pasažérů právě do oblasti Río de la Plata.⁷⁶

Pokud pomineme některé misionáře, námořníky, dobrodruhy, cestovatele, a další jednotlivce, kteří se v oblasti Río de la Plata čas od času objevili již od 16. století, první souvislé francouzské osídlení této zóny započalo po ukončení napoleonských válek v Evropě. Jednalo se většinou o Napoleonovy přívržence, kteří mnohdy pokračovali směrem do Chile a Peru. Postupně se v Buenos Aires vytvořila vlivná skupina francouzských obchodníků, kteří ovládali místní obchod. V roce 1832 vznikl pro potřeby imigrantů spolek *Sociedad Filantrópica Francesa del Río de la Plata*, nejstarší svého druhu v Argentině a počet přistěhovalců z Francie neustále stoupal. V druhé polovině 30. let 19. století Rosasův režim zpřísnil podmínky pro podnikání a Francouzi začali své výsadní postavení v oblasti ztrácet na úkor Montevidea. Vztahům mezi Francií a Argentinou nepomohly ani dvě námořní blokády přístavu Buenos Aires ve 30. a 40. letech 19. století. V reakci na to se ve stejném období vytvořila francouzská přistěhovalecká menšina také v Montevideu. V letech 1839–1842 sem mělo zamířit celkem 10 200 Francouzů, z velké části obyvatel Baskicka a zbytku jihozápadní Francie. Vzhledem k tomu, že zde již Francouzi usazeni byli, jejich počet v roce 1842 vzrostl až na 15 000 osob. V tomto období se o městu hovořilo jako o *La petite France*.⁷⁷

Zhoršené podmínky pro obchod a konkurence v podobě

76 OTERO, Hernán, *Historia de los franceses en la Argentina*. Buenos Aires, 2012. s. 30–31.

77 PELOSI, Carmen Hebe, *Las relaciones franco-argentinas 1880–1918. Inmigración, comercio y cultura*. Buenos Aires, 2008. s. 14–15.

uruguayského Montevidea ovšem neznamenala úplný odchod francouzské menšiny ze země. V roce 1842 žilo v provincii Buenos Aires přibližně 12 000 osob a spolu s Italy a britskými obchodníky tvořili většinu přistěhovalců v regionu. Kromě obchodu se věnovali řemeslům a Baskové na venkově byli známí produkcí a zpracováním mléčných výrobků. Zmíněný spolek *Sociedad Filantrópica Francesa del Río de la Plata*, který založil generální konzul Francie v provinciích Río de la Plata Jean Baptiste Washington de Mendeville, se nadále staral o přistěhovalce ve složité finanční situaci, pomáhal jim s aklimatizací, ale zároveň i s návratem do vlasti. V rámci toho fungoval spolek jako prostředník mezi občany Francie a přepravními námořními společnostmi. Další funkcí pak byla pomoc nemocným, jež se záhy stala jedním z hlavních cílů spolku. V roce 1843 vznikl na popud jeho členů Dům pomoci (*Casa de Socorros*) s 12 lůžky pro nemocné a o 5 let později koupil spolek dům, ve kterém začala *Casa de Socorros* fungovat jako nemocnice, ve kterou se postupně přeměnila a přijala název *Hospital Francés*. Vznik nemocnice s evropskými standardy byl vysoce ceněný a *Hospital Francés* aktivně spolupracovala také s francouzskou vládou. Například v roce 1863 do ní poslala z Bordeaux 4 zdravotní sestry. Emigrace Francouzů do Argentiny byla co do počtu největší ze zemí Latinské Ameriky.⁷⁸

Exodus Francouzů za hranice potvrzovaly také domácí statistiky. V letech 1846–1856 zaznamenalo francouzské Baskicko jedenácti procentní pokles městské populace a tři procentní pokles populace venkovské. Jednalo se o první vlnu, posléze se poměr mezi vystěhovalectvím z měst a venkova obrátil. V letech 1865–1874 již pokles městské populace dosáhl 15 % a venkovské dokonce 53 %. Tyto údaje však byly ovlivněny velkým odlivem obyvatelstva do měst, což potvrzovaly statistiky z cestovních dokladů imigrantů, z nichž vyplývalo, že podle profesí byli v 50. až 70. letech 19. století téměř rovnoměrně rozděleni mezi průmysl, zemědělství a ostatní zaměstnání.⁷⁹

78 PANETTIERI, José, *Inmigración en la Argentina*. Buenos Aires, 1970. s. 16–17. CEJAS, Claudia, *Historia del Hospital Francés de Buenos Aires*. In: *Revista argentina de radiología*. vol. 75, no. 4, 2011. s. 345–347.

79 MAISONNAVE, Emilio; CAMPAZAS, Alberto; MAISONNAVE, Emilio Ricardo,

Impuls pro odchod z rodné země přicházel buď od krajanů za mořem nebo díky propagandě imigračních kanceláří a placených agentů. V případě francouzských imigrantů se s prvními zmínkami o jejich činnosti setkáváme v 60. letech 19. století, kdy jistý agent Schmalh tajně přesvědčoval obyvatelstvo v Horním Porýní k emigraci do Argentiny, kde měli pomáhat zakládat kolonie ve vnitrozemí. Tato epizoda byla pouze počátkem pro akce vedoucí k intenzivní propagační činnosti Argentiny ve Francii, díky níž vznikly francouzské zemědělské kolonie v argentinském vnitrozemí, národnostní kluby a čtvrtě v Rosariu, Buenos Aires a dalších městech.⁸⁰

Na rozdíl od měst, kde byl přenos informací jednoduchý a k rozhodnutí mnohdy stačil pouhý článek v novinách či plakát, na vesnici využívaly kanceláře výhradně imigračních agentů. Jejich způsoby měly mnohdy až uměleckou gradaci: „*Dle domluvy přijel do vesnice většinou v neděli po mši, kde zaujal již svým vzhledem. Agent byl dobře oblečený cizinec, který se jal živě diskutovat s venkovany a naoko ukazovat zlaté mince, se kterými si předtím naplnil kapsy. V té chvíli přicházel jeho kumpán, většinou civilista, jenž začal vyprávět, že tento pán neměl před dvěma roky nic a v Americe našel své štěstí...*“ Ač se to může zdát úsměvné, tyto sehrané divadelní scénky na mnoho lidí opravdu zapůsobily.⁸¹

V letech 1862–1864 tvořili Francouzi 22 % z celkové imigrace do Argentiny, což znamenalo 6631 osob a přístavy Bordeaux, Bayonne a Le Havre patřily spolu s italským Janovem k nejvytíženějším transatlantickým přístavům a hlavní linkou spojující Evropu s Río de la Plata. Bordeaux se řadilo mezi přístavy s téměř čistě francouzskou imigrací, zatímco Bayonne sloužilo částečně jako místo nalodění pro španělské občany a Le Havre naopak z jedné čtvrtiny Švýcarům a z poloviny Lombardům. Převážně italské pasažéry převáželo jihofrancouzské Marseille.⁸²

Cronica de los Franceses en Rosario. Rosario, 1998. s. 24–25. OTERO, s. 31.

80 OTERO, s. 122.

81 Cit. MAISONNAVE, s. 34–35.

82 CORRIENTE DE EMIGRACIÓN *entre Europa y la República Argentina.*

Francouzská imigrace do Argentiny nebyla na rozdíl od italské a španělské tak rozptýlená, nicméně Francouzi se ukázali v mnoha ohledech podnikavější a nezávislejší. Podle možností investovali do svých podnikatelských záměrů a provozovali řemeslné dílny, obchody s módním zbožím, krejčovství a snažili se prorazit i ve službách. Mnoho francouzských imigrantů se orientovalo také na kulinářské umění. Během druhé poloviny 19. století vzniklo v Buenos Aires velké množství francouzských barů, restaurací, cukráren a kaváren. Jejich úspěchy byly nesporné, což vyplývalo i z faktu, že jen minimum Francouzů na rozdíl od Španělů či Italů náleželo k spodní společenské vrstvě.⁸³

Na venkově někteří Francouzi zaznamenali úspěchy ve zpracování vlny, kde ovšem byla silnou konkurencí irská menšina, produkci obilí a následně v daleko výnosnější produkci cukru v oblasti Tucumánu a vína v provincii Mendoza. Počátky produkce vína jsou spjaty již s polovinou 19. století, kdy vláda Dominga Faustina Sarmienta jeho pěstováním pověřila Francouze Michela Pougueta. Hlavní vlna francouzských vinařů však přišla až v letech 1865–1890, kdy francouzské pěstitelé vinné révy zasáhly škody způsobené mšičkou révokazem (*Viteus vitifoliae*). Staré argentinské odrůdy pak nahradily francouzské, jako Malbec, Pinot, Cabernet, Sauvignon a další, které byly vyšlechtěny přímo zde a v Chile, jako například Carménère.⁸⁴

Přítomnost stabilní francouzské střední vrstvy v Argentině znamenala poptávku po evropském zboží, což se projevilo v makroekonomických aspektech mezinárodního obchodu a s tím související zvýšenou aktivizací obchodu mezi Francií a Argentinou. Poptávka imigrantů z jihovýchodní Francie se kromě spotřebního evropského zboží zaměřovala zejména na francouzské víno. Vzhledem k tomu, že právě Bordeaux bylo jednou z hlavních transatlantických linek směřujících do Argentiny, se francouzská vína stala jednou z významných dovážených komodit. V ostatním dovozu si své výsostné postavení hlídala

Biblioteca Nacional složka 962/A – Azcuenaga.

83 MAISONNAVE, s. 27–29.

84 OTERO, s. 179–184.

Velká Británie, tudíž francouzské obchodní lodě dovážely zejména luxusní evropské zboží jako látky, konfekci, víno, destiláty a zboží odpovídající speciálním požadavkům objednavatelů včetně nábytku, hudebních nástrojů a dalších výrobků. Naopak z Argentiny do Francie putovaly suroviny – kůže a vlna. Obchod s vlnou stoupl v 60. letech 19. století, kdy Francie odebírala téměř polovinu argentinské produkce. Navzdory poměrně čilému obchodu a silné pozici Francouzů v prvních dvou desetiletích po roce 1852 jejich vliv postupně slábl. Francouzskou menšinu vytlačila z těchto pozic masová imigrace z Itálie a Španělska, která proudila do země v následujícím období.⁸⁵

Překvapivou imigrační menšinou byla v daném období švýcarská, spojená s kolonizací argentinského vnitrozemí. Švýcarsko, které v letech 1845–1855 negativně poznamenala politická a náboženská situace, propad cen zemědělských produktů a zvyšující se nezaměstnanost v textilním průmyslu, se muselo potýkat s emigrací svého obyvatelstva za oceán. Většina dělníků a zemědělců se vydávala směrem do Spojených států amerických. Vlna emigrace dosáhla vrcholu v roce 1854, kdy Švýcarsko opustilo 13 934 osob, což v tehdejší době znamenalo zhruba 7 % veškeré švýcarské populace.⁸⁶

Protože se jednalo z velké části o spontánní imigraci, přistěhovalci z neznalosti a z nutnosti finančního příjmu přijímali každé dostupné zaměstnání, i když jejich původním záměrem často bylo založení zemědělské farmy. Podnikaví Švýcaři, mezi nimiž vynikal Carlos Beck–Bernard, na situaci pružně reagovali a vyvíjeli snahu dosáhnout dohody s vládou na využití půdy vhodné ke kolonizaci. Buenos Aires v této době nepovažovalo zřizování nových zemědělských kolonií za prioritní, tudíž Beck, který spolupracoval s imigrační kanceláří ve Švýcarsku oslovil představitele Konfederace, kteří s ním navázali kontakt ohledně možného osídlení oblastí v Santa Fé, Entre Ríos, Corrientes a dalších. V roce 1858 již organizoval se svým společníkem ve Švýcarsku přesun osob. Celý plán byl „šitý horkou jehlou“, avšak pro imigranty stále atraktivní, o čemž

85 Tamtéž, s. 128–129.

86 SCHOBINGER, s. 30–31.

svědčil i fakt, že první dvě rodiny do Argentiny dorazily bez záruky, že půdu opravdu dostanou, protože se o podrobnostech stále jednalo.⁸⁷ Nástin projektu je možné vidět na dopisu, který krátce po založení první kolonie obdržel v roce 1859 argentinský (konfедераční) konzul v Janově: „Založili jsme na výtečném místě v malé vzdálenosti od Santa Fé novou kolonii, ve které očekáváme zemědělce z Evropy. Tato kolonie bude řízena přímo námi s největší horlivostí, přičemž s jistotou očekáváme, že rodiny, které se zde usídlí, budou vždy pracovité a čestné a během několika let naleznou díky známé úrodnosti místní půdy blaho a prosperitu. V případě, že jiné rodiny nebudou chtít akceptovat nezbytná ustanovení nové kolonie, disponujeme množstvím půdy mimo hranice kolonie a můžeme ji postoupit za velice výhodných podmínek. Každému jsme schopni zajistit odpovídající prostor s ohledem na jeho plánované využití a později jeho řízením s absolutní svobodou bez závislosti na nikom dalším. Nebereme na lehkou váhu, že mnoho emigrantů využívá Vašeho přístavu k nalodění a odjezdu do této země. Proto také máte možnost s rodinami jednat a doporučit jim kontrakt, který nabízí naše společnost... Nezneužíváme výhod, jež dává tato země evropským imigrantům a kolonistům. Výsledkem je kolonie Esperanza, která má během tří let své existence všechna doporučení, které může obdržet.“⁸⁸

V kolonii Esperanza byl pro jednu rodinu předběžně vyčleněn pozemek o velikosti zhruba 6,7 ha. Jednotlivé pozemky se po dlouhou dobu oddělovaly pouze příkopy, až v pozdější době se začalo využívat přírodních plotů z naditce (*Prosopis Affinis*), rychle rostoucí, suchu odolné dřeviny s výraznými trny nebo drátů. Nejednalo se o kolonizaci za účelem vzniku jednolité národnostní kolonie. Takový projekt by neodpovídal požadavkům Argentinců. Kromě švýcarských rodin se zde usadily také francouzské, belgické, savojské a německé rodiny. Švýcaři však tvořili 52 % imigrantů. Druhou nejpočetnější menšinou byli Němci a Francouzi. Dvě třetiny imigrantů byly katolického vyznání, protestanti

87 GORI, Gastón, *Colonización Suiza en Argentina. Colonizadores de San Carlos hasta 1860*. Santa Fé, 1947. s. 30–31.

88 Cit. Tamtéž. s. 31–32.

tvořili menšinu.⁸⁹

Největší imigrační agentury včetně té, kterou vlastnil Beck, sídlily v Basileji, kde se střetávala švýcarská, francouzská a německá sféra vlivu. Kanceláře se musely ve svých počátcích potýkat také se silně zkreslenou představou o Argentině. Velké množství potenciálních imigrantů ji z nevědomosti srovnávalo s Brazílií, jakožto zemí se silnou otrokářskou tradicí. Potlačit tento názor pomohly jak kroky jednotlivých imigračních agentur, tak vlastní zkušenosti imigrantů, kteří spolupracovali na vydávaném oběžníku *Der Kolonist*. Na přelomu 50. a 60. let 19. století komplikovaly odjezd do vnitrozemských kolonií také politické neshody, které vedly k boji mezi Konfederací a Buenos Aires. Lodě dokonce musely končit svou cestu v Montevideu, protože Buenos Aires odmítalo kolonisty pustit na území Konfederace. I proto vznikla rozsáhlá švýcarská kolonie Nueva Helvecia v Uruguayi. Ve vnitrozemských zemědělských koloniích hráli Švýcaři významnou roli v oblastech Baradero, Esperanza, San José a San Carlos.⁹⁰

Dlouhodobě se za jednu z nejvýznamnějších imigrací považovala italská. Italové se podobně jako ostatní národy, dostávali v nevelkém počtu do Argentiny již během 18. století a italský původ můžeme doložit i u důležitých osobností, které stály u vzniku samostatného státu, například Manuel Belgrano, Juan Castelli nebo Antonio Beruti. Všichni tři byli druhou generací italských přistěhovalců, kteří do Buenos Aires dorazili díky vlastnímu přičinění či z pověření Španělska. Před rokem 1852 tvořili Italové největší migrační skupinu a vlny Janovanů, Piemont'anů a dalších pluly do Montevidea a Buenos Aires za novou perspektivou. Vzhledem k již dříve nastíněné politické situaci bylo běžné, že Italové, kteří v roce 1843 tvořili 20 % obyvatelstva Montevidea (zhruba 6000 osob) se následně začali přesouvat na druhý břeh Río de la Plata. V roce 1855 mělo v dokumentech 11 % italských přistěhovalců uvedeno jako předchozí bydliště Montevideo. V 50. a 60. letech 19. století převládala imigrace ze severní Itálie, především z okolí Janova. Janované byli

89 SCHOBINGER, s. 48–49.

90 Tamtéž. s. 80–85.

zkušení námořníci a řemeslníci a našli uplatnění přímo v přístavních městech, kde vyráběli a opravovali lodě nebo se živili jako rybáři či námořníci na menších plavidlech. Pro své námořní zkušenosti byli žádáni nejen v oblasti Río de la Plata, ale také v Brazílii. Janovská menšina žila dokonce na pacifickém pobřeží v chilském Valparaísu a peruánském Callau. Důvody k odchodu Janovanů do zahraničí byly zřejmé. Severní Itálie se potýkala s hospodářskou stagnací jak v oblasti průmyslu, tak řemeslech a obchodu.⁹¹

Tento příliv víceméně konstantně narůstal. Ve složité situaci se kromě velkých italských měst nacházel také venkov, který v důsledku sníženého odbytu do měst zasáhla chudoba, mnoho lidí ztratilo práci, svůj majetek a úspory. Snížila se spotřeba základních potravin, například chleba, na což obyvatelstvo reagovalo zvýšenou konzumací kukuřice. V letech 1854–1855 a 1865–1867 navíc zasáhla Itálii epidemie cholery a emigrace v důsledku toho ještě zesílila.⁹²

Argentina v letech 1857–1873 oficiálně zaznamenala 175 726 italských imigrantů, kteří v daném období tvořili 65 % veškerých přistěhovalců do země. Nejednalo se však o čistý příliv, Italové a Španělé byli známí svou tendencí k návratu do rodné vlasti. V první fázi imigrace byl jejich počet poměrně vysoký, do roku 1873 se do Evropy vrátilo zhruba 100 000 Italů, nicméně s postupem času se toto číslo u všech národnostních skupin snižovalo. Poměr obyvatel severozápadní Itálie, čili Ligurie, Piemontu a Lombardie tvořil v roce 1873 téměř 88 % z veškeré italské imigrace, z toho obyvatelé Janova a okolního pobřeží 57 %. Imigrace z oblasti Janova přitom dosáhla vrcholu již v letech 1854–1863, kdy odtud odešlo více než 48 000 osob. Oblast Río de la Plata pro ně byla prakticky výhradní, což potvrzovaly statistiky města Varazze, kde v daném období odešlo do této oblasti 70 % obyvatel.⁹³

Většina Italů se podobně jako v jiných státech, kam v 19. století emigrovali, snažila udržovat svoje zvyky a dala tím vzniknout

91 DEVOTO, Fernando, *Historia de los italianos en la Argentina*. Buenos Aires, 2008. s. 27–28, 32–34.

92 ed. DEVOTO; ROSOLI, s. 17.

93 DEVOTO, 2008. s. 54–57.

vlasteneckým spolkům a sdružením. Jejich zájmy byly rozličné, nicméně primárním cílem bylo zlepšení pozice Italů v Argentině. Již v roce 1853 vznikla *Societa di Beneficenza per L'Ospedale Italiano* s úmyslem získat prostřednictvím veřejných sbírek finanční prostředky k výstavbě nemocnice. Přestože byl projekt podporován většinou italských imigrantů v Buenos Aires, nemocnice byla úplně dokončena a předána až o dvacet let později. Během 60. let 19. století sloužila nedokončená budova argentinské vládě jako místo pro veterány z Paraguayské války a v dobách rozsáhlých epidemií pro osoby nakažené cholerou a žlutou zimnicí.⁹⁴

Nezastupitelnou roli zde hrály mimo jiné italské školy. První dvě italské školy v Argentině vznikly v roce 1866 v Buenos Aires z popudu spolků *Unione e Benevolenza* a *Nazionale Italiana*, přičemž svou činnost zahájily v roce 1867 a vyhověly zvyšující se poptávce imigrantů po takovém zařízení. Argentinský systém školství v šedesátých letech neměl pevné základy. Státní školy neexistovaly a soukromých a církevních škol byl nedostatek. Cena za vzdělání navíc často přesahovala finanční možnosti většiny občanů státu. V případě italských škol se jednalo o základní školy, které ve svých začátcích byly pouze chlapecké. Jejich úkolem bylo samozřejmě snížit poměr analfabetů a výuka probíhala nejen v italském, ale také ve španělském jazyce. Zakladatelská instituce *Societa Italiana Mutuo Soccorso „Unione e Benevolenza“* byla jednou z prvních svého charakteru v Argentině. Byla založena o desetiletí dříve, v roce 1858, a její činnost nebyla tak spontánní a dobročinná, jak vypovídal název (Italský spolek vzájemné pomoci „Spojenectví a Dobročinnost“). Jednalo se o sdružení dělníků a řemeslníků, jejichž činnost odpovídala jejich požadavkům a jedním z nich jednoduše bylo zajistit pro své syny vzdělání s italskými prvky. Proto škola v žádném případě neměla rodinný ráz. Sice se nacházela v rukách členů klubu, ale ti nebrali školu jako prioritu spolku, tudíž šetřili na platech učitelů, na knihách i na školních potřebách. V době finančních potíží bylo běžné, že nejlepší pedagogové

94 BAILY Samuel, *Las sociedades de ayuda mutua y el desarrollo de una comunidad italiana en Buenos Aires, 1858–1918*. In: *Desarrollo Económico*, vol. 21, no. 84, 1982. s. 488–489.

odcházel vyučovat na jiné školy, nebo že se škola jednoduše zavřela, aby se uvolnily prostředky na další aktivity spolku. Ten se rozšiřoval velmi rychle a již v roce 1863 získal z členských příspěvků a darů dostatečné finance na zřízení oficiálního sídla spolku.⁹⁵

Druhé sdružení *Nazionale Italiana* vzniklo v roce 1861 jako odnož výše zmiňovaného spolku *Unione e Benevolenza*. Jednalo se o výsledek názorového střetu mezi italskými imigranty sympatizujícími s republikou a monarchisty. Zatímco spolek *Unione e Benevolenza* se hlásil k odkazu Giuseppe Garibaldiho, Giuseppe Mazziniho a tudíž i republikového zřízení, *Nazionale Italiana* byl blízký monarchii. Proto se také ve chvíli, kdy se stal italským králem Viktor Emanuel II. odloučil. Přes počáteční existenční problémy se také tento spolek významně zasloužil o rozvoj vzdělání. V 60. letech založil v několika buenosaireských čtvrtích italské školy a jeho členové se finančně podíleli na vzniku italské nemocnice. Vnitřní politické boje nejvíce uškodily jednotě italských imigrantů v Argentině, protože tyto dva spolky si také rozdělili své členy. Při vzniku *Nazionale Italiana* odešla ze spolku *Unione e Benevolenza* více než polovina jeho členů. Zhruba tři čtvrtiny členů obou spolků se prezentovaly jako kvalifikovaná pracovní síla, dalších 15 % potom sestávalo z obchodníků a podnikatelů. Zbytek byla nekvalifikovaná pracovní síla a lidé, kteří své zaměstnání neuvedli.⁹⁶

Kromě spolků a škol byly vydávány také italské noviny. První z nich byl od roku 1854 politický deník *L'Italiano*, který založil Lombard'an Giovanni Battista Cuneo. Protože okruh italských vlastenců v Argentině nebyl dosud široký, mezi členy jednotlivých spolků, uměleckých a volnočasových skupin a redaktory národně orientovaných deníků byly poměrně úzké vazby. Právě Cuneo v deníku *L'Italiano* spolek *Unione e Benevolenza* otevřeně podporoval. Jeho aktivita se neorientovala pouze na jeden deník. Tento italský karbonář vydával také noviny *La Legione Agricola*, psané v italštině, které se zaměřovaly nejen na zprávy Italů v Argentině. Coby revolučně orientované noviny se v

95 ed. DEVOTO; ROSOLI, s. 171–173.

96 BAILY, 1982. s. 174–175, 489.

každém čísle nacházela také zmínka o zemědělství a politické situaci v Itálii. Zajímaly se zejména o příznivce *risorgimienta* (sjednocení Itálie). Jako jedno z hesel si vypůjčily citát z Božské komedie Dante Alighieriho: „*Se tu segui tu stella, non puoi fallire a glorioso porto*“.⁹⁷ Na první žurnalistické pokusy Giovanniho Cunea navazovaly mnohé další, jako *L'Italia del giorno*, *L'Imparziale*, *Il Corriere d'Italia*, či *L'Italo-Argentino*. Vedle klasických zpráv informovaly také o politických kauzách, ekonomice, situaci v Itálii, kultuře, literatuře nebo o novinkách ze světa.⁹⁸

Přestože můžeme zejména u Janovanů mluvit o vytvoření soudržné komunity, ve které si starousedlíci a nově příchozí do země vzájemně pomáhali, měli nadstandardní vztahy a žili ve společných čtvrtích, množství italských přistěhovalců, a zvláště jejich druhá generace se začala cítit primárně jako argentinská. Po roce 1852 se Italové aktivně podíleli na založení vojensko-zemědělských kolonií, které zastřešovala provincie Buenos Aires v Bahía Blanca a Konfederace v San Jerónimo v oblasti Chaco (kde kolonii založili spolu s Angličany). Tyto projekty však vzhledem ke špatnému spojení s hlavním městem (v druhém případě s Rosariem) a faktu, že se stále nacházely na indiánském území, selhaly. Italové působili také během konfliktu mezi Buenos Aires a Konfederací v armádě, většinou na straně Buenos Aires, protože italští zemědělci z argentinského vnitrozemí za prvé tvořili menšinu a za druhé se ve většině případů o politiku nestarali. Je doloženo, že Italové bojovali nejen u Pavónu v roce 1861, ale i během Paraguayské války.⁹⁹

Italové vytvořili ve všech směrech silnou základnu pro další přistěhovaleckou vlnu a jejich kultura začala ovlivňovat i samotnou Argentinu. Dokázali se prosadit v obchodní sféře, řemeslech, někteří z nich se stali úspěšnými podnikateli, nicméně většina Italů zůstává v této fázi argentinské historie spojována s řemeslnou výrobou, kvalifikovanou i nekvalifikovanou prací a se zemědělstvím.

97 Pokud následuješ svou hvězdu, musíš dosáhnout vysněného přístavu. Volný překlad.

98 ZUCCARINI, Emilio, *Il lavoro degli italiani nella Repubblica Argentina dal 1516 al 1910*. Buenos Aires, 1910. s. 451–453.

99 DEVOTO, 2008. s. 76–77.

Nezastupitelnou imigrační skupinu tvořili občané Španělského království. Španělsko, coby původní vlastník území Río de la Plata, osidlovalo v pravidelných vlnách oblast již od založení Buenos Aires v 16. století. Vybuďovalo v Argentině administrativní aparát, implantovalo sem Evropany, kteří zde vytvořili novou vyšší vrstvu společnosti a následně území ztratilo. Přesto někteří původem španělští přistěhovalci získali vysoké úřady a stali se vlivnými hybateli nově vzniklého státu. Jako klasický případ lze v tomto případě uvést Bernardina Rivadaviu nebo Juana Manuela de Rosase (který byl již druhou generací přistěhovalců z Kantábrie). Dle sčítání obyvatelstva Buenos Aires z roku 1855 pocházelo 80 % španělských přistěhovalců ze severního Španělska. Proto se mnohdy v literatuře nemluví o španělské imigraci, nýbrž o imigraci galicijské či baskické. Generalizující Argentinci mnohdy nerozlišovali mezi jednotlivými částmi Španělska. Kvůli převažující imigraci Galicijců byli jednoduše všichni „gallegos“. To potvrzuje i příhoda z počátku 50. let 19. století, kdy se prezident Rosas (sám původem Španěl) zeptal během večerního banketu jednoho hudebníka: „*Vy jste z Galicie?*“ „*Ne, pane pocházím z Cádizu*“ odpověděl hudebník a Rosas okamžitě reagoval: „*Dobře gallego z Cádizu, zahrajte mi prosím tuto píseň.*“¹⁰⁰

V roce 1855 se v Buenos Aires nacházelo podle statistik 5792 španělských přistěhovalců, což v té době znamenalo až třetí největší imigrační menšinu za Italy a Francouzi a tvořilo 7,1 % obyvatelstva města. Podle zón se 20 % španělské menšiny nacházelo v dnešní čtvrti Montserrat, jižně od prezidentského paláce. V ostatních částech města bylo s ohledem na celkové zalidnění čtvrti rozdělení téměř rovnoměrné. Podobně jako u ostatních národů zůstávalo více než 45 % přistěhovalců negramotných. U španělských a italských přistěhovalců uměla číst a psát v průměru jedna ze tří žen a tři z pěti mužů.¹⁰¹

V období rané imigrace se španělští přistěhovalci většinou

100 Cit. PÉREZ PRADO, Antonio, *Los gallegos y Buenos Aires*. Buenos Aires, 1973. s. 164.

101 ed. CLEMENTI, Hebe, *Inmigración española en la Argentina*. Buenos Aires, 1991. s. 110–112.

realizovali v rodícím se pastevectví a v továrnách na zpracování masa, kde nahrazovali Iry jako řezníci. Zajímavý pohled je také na vlastní důvody k odchodu. Kromě generalizujících aspektů shodných u většiny evropských národů zahrnujících industrializaci, chudobu na venkově i ve městech, populační růst, záplavy, hladomory, špatné sklizně či politickou situaci (ve Španělsku zejména období mezi Karlistickými válkami), se v případě Španělska nabízí také jazyková otázka. Na první pohled bezproblémový přechod Španělů do španělsky mluvící Argentiny byl překvapivě komplikovaný. Kromě obyvatel Galicie, kteří tvořili většinu imigrantů, pocházela další desetina z Katalánska a Baleárských ostrovů, z čehož vyplývá, že kastilština vlastně nebyla rodným jazykem celých tří čtvrtin španělských přistěhovalců. Katalánština a galicijština se totiž v mnoha aspektech od kastilské španělštiny liší.¹⁰² Další specifické motivy se různily oblast od oblasti a obecně se daly charakterizovat „jako souhrn překážek, se kterými se Španěl setkal ve své rodné provincii.“¹⁰³ V raném imigračním období se v baskickém Španělsku například jednalo o problém majorátu, kterým se vlastníkem rodinného bohatství stal po smrti hlavy rodiny nejstarší syn a byl často pro jeho sourozence důvodem k emigraci. Zvyšující se poplatky ve všech regionech a daně byly dalším aspektem, přičemž zanedbat nelze ani povinnou vojenskou službu, před kterou někteří muži utíkali za hranice země. V kontextu dalších faktorů však lze uvést, že hlavním důvodem odchodu nebyla zaostalost, ale naopak proces modernizace Španělska, která znamenala komercializaci zemědělství a průmyslu, začala likvidovat malé řemeslníky a zemědělce, a tím přestože přinesla do měst práci, jako druhotný aspekt vyvolala emigraci ze země.¹⁰⁴

S rostoucí emigrací Evropanů za oceán se také rozšířily služby v oblasti dopravy. Historicky se důležitost jednotlivých evropských přístavů téměř neměnila, odlišnosti se nacházely v cenách a v nabízených službách. Od roku 1863 se zvýšila emigrace přes Liverpool, jelikož zde

102 MOYA, José, *Cousins and Strangers. Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850–1930*. Oakland, 1998. s. 15–18.

103 Cit. CLEMENTI, s. 116.

104 Tamtéž, s. 115–117.

existoval kromě klasických plachetnic také spoj parní, taktéž přístavy Marseille a Barcelona zaznamenaly nárůst. Pro představu, Royal Mail Lines uváděly, že cena palubního lístku z Velké Británie do Buenos Aires či Montevidea se v roce 1870 pohybovala v závislosti na třídě a typu lodi mezi 15–35 £. Ostatní linky, kromě spojení z Le Havru, Bordeaux, Janova a Bayonne, zůstávaly méně důležité, ačkoliv jejich aktivita také narůstala. Celkově trend přímo souvisel s oblastmi, které byly z hlediska imigrace nejaktivnější. Proto se kromě zmiňovaných přístavů jednalo zejména o další přístavy v severní Itálii a Španělsku, jižní Francii, Nizozemí a na severu Německa. Daleko méně využívané byly například spoje z Andalusie. Důvod byl nasnadě. Jeho obyvatelé jednoduše neemigrovali v tak hojném počtu.¹⁰⁵

Linka	Cena lístku	Délka cesty
Janov	200 franků	60–75 dní
Le Havre	200 franků	40–50 dní
Bordeaux	200 franků	54–60 dní
Bayonne	250 franků	52–60 dní
Marseille	200 franků	60–70 dní
Liverpool	300–350 franků	40–60 dní
Vigo, La Coruña	225–250 franků	50–55 dní
Barcelona, Tarragona	250 franků	55–70 dní
Cádiz, Málaga	200 franků	50–55 dní
Amsterdam, Rotterdam	200 franků	60–70 dní
Hamburg, Brémy, Lübeck	285 franků	60–80 dní

Tabulka 1: Cena lodní přepravy z evropských měst do Buenos Aires na plachetnici pro rok 1865. Zdroj: LA COMISION DE INMIGRACION, La República Argentina, sus colonias agrícolas, ferrocarriles, navegación, comercio, riqueza territorial, & &. Buenos Aires, 1866. s. 33.

Množstvím nevelká, avšak velice vlivná byla britská menšina. Angličtí námořníci se objevovali v Río de la Plata již v koloniálním období. Pokud pomíneme britskou blokádu Buenos Aires, ke které došlo

105 CORRIENTE DE EMIGRACIÓN *entre Europa y la República Argentina*. Biblioteca Nacional složka 962/A – Azcuenaga.

v rámci napoleonských válek, jejich počet začal narůstat po získání nezávislosti, kdy sem zamířila početná skupina obchodníků, kteří spolu s Francouzi soupeřili o dominantní vliv na místní ekonomiku.

Původně byla britská imigrace v Argentině tvořena převážně Angličany, jejichž prvořadým zájmem bylo navázat obchodní spojení mezi Velkou Británií a Argentinou. S tím souvisely také investice, jež v následujících desetiletích ovlivňovaly chod celého státu. Největší objem investic plynul do státních dluhopisů, následovaný investicemi do modernizace dopravy a akciemi britských společností v Argentině. První britská půjčka byla mezi argentinskou vládou a londýnskou bankou *Baring Brothers* uzavřena již v roce 1825 a měla hodnotu jeden milion liber. Se zavedením volného obchodu britští obchodníci využili mezery na trhu a hojně investovali do všech sfér. Zakládali obchodní domy, lihovary, pivovary, mlýny, skupovali půdu za účelem vybudování zemědělských usedlostí či pozdější spekulace, zavedli první pravidelné poštovní spojení Buenos Aires s Montevideem a Buenos Aires s Rio de Janeirem. Díky svým zkušenostem měli téměř stálé zastoupení v dozorčí radě první oficiální banky v Buenos Aires – *Banco de la Provincia* a výrazně ovlivňovali důležité oblasti obchodu. Již v roce 1826 se v argentinském hlavním městě začaly vydávat první britské noviny *The British Packet and Argentine News*.¹⁰⁶

Kromě zmiňovaných novin začali Britové v Argentině stále více kooperovat, což vedlo ke vzniku britských klubů a silné, spolupracující britské komunity. Ta měla v Buenos Aires funkci prostředníka mezi Anglií a Argentinou. Pomáhala s adaptací a zároveň ochraňovala to, co bylo britské. Soudržnost Britů a zejména jejich sociální postavení v argentinském prostředí vytvářelo na Velkou Británii i Argentinu efektivní tlak, ze kterého dokázali britští obchodníci těžit. Přesto se v počátcích imigrace do Argentiny jen zřídka zapojovali do lokální politiky, ačkoliv jejich vliv je k tomu předurčoval. Daleko více se orientovali na sociální sféru – zakládali fondy pro vdovy a oběti válek, podporovali vzdělání či

106 PELLEGRINI, Carlos, *Los británicos en la Argentina. Conferencia pronunciada en el Prince George's Hall, Noviembre 28 de 1905*. Buenos Aires, 1905. s. 13–15.

finanční rozvoj a údržbu infrastruktury. Většinou nevystupovali jako jednotlivci, nýbrž jako celá komunita a získali si tak všeobecný vděk veřejnosti. Významné podpory se Britům v Argentině dostalo i z Britských ostrovů. Již v roce 1825 vznikl Britský konzulát v Buenos Aires, zastupující britské zájmy v Argentině, na který se občané Velké Británie žijící v Argentině v případě potřeby obraceli. Do roku 1852 nejčastěji řešil stížnosti spojené s civilními nepokoji ve vnitrozemí, zejména újmy na majetku. Díky silné pozici britského konzula poškození získali často náhradu za zabavený dobytek a stavení vypleněná vládními vojsky. Na druhou stranu, během britsko–francouzské námořní blokády Río de la Plata, která začala v roce 1845 byla přes petici britských obchodníků z Buenos Aires zamítnuta žádost o povolení projít skrze tuto blokádu. Představitelé Velké Británie pečovali zejména o osoby, které strádaly během civilních nepokojů, v ostatních případech se snažili zachovávat neutrální postoj. Minimálně se také zapojovali do vojenské služby.¹⁰⁷

Postupem času se britská imigrace do Argentiny rozrostla o Skoty, Iry a Velšany. Irská imigrace nabyla vyšších čísel již ve 40. letech 19. století, kdy na Zeleném ostrově vypukl hladomor. Jejich komunita v Argentině čítala na počátku 40. let přibližně 3500 osob a důležitým představitelem se stal duchovní, otec Anthony Fahey,¹⁰⁸ jehož aktivita stála za růstem oblíbenosti Argentiny mezi Iry. Stal se lídrem irských katolíků v Argentině. Rozlohou jeho farnost odpovídala zhruba velikosti Irska a vzhledem k tomu že dvě třetiny irských přistěhovalců žily mimo hlavní město, nezůstával pouze v Buenos Aires, nýbrž cestoval po celé provincii v koňském sedle. Vyšší počet Irů se nacházel v okrcích Chascomús, Dolores a Ranchos, ale navštěvoval i Luján, Monte, Merlo a další místa. Zde zastával své povinnosti – kázal, křtil novorozence, konal

107 BLINN–REBER, Vera, *British Mercantile Houses in Buenos Aires, 1810–1880*. Cambridge, Massachusetts, London, 1979. s. 48–51.

108 Michael Mulhall ve své publikaci *The English in South America* (1878) uvádí příjmení Fahy, avšak tato záměna je dle dostupných informací chybná (poznámka autora). Irský dominikán Fahey přišel do Argentiny v roce 1848 ve 39 letech po desetileté zkušenosti s životem v Kentucky a Ohio. Zemřel v roce 1871 na infarkt. ed. BYRNE, James; COLEMAN, Philip; KING, Jason, *Ireland and the Americas. Culture, Politics and History. Volume I*. Santa Barbara, 2008. s. 316–317.

pohřební obřady a zejména uzavíral sňatky. Mezi lety 1851–1856 požehnal 185 svatbám uzavřeným mezi irskými osadníky, což mu vyneslo pověst dohazovače. Zároveň se snažil pomáhat nově příchozím, kteří odcházeli z hladem sužovaného Irsku. Jeho hlavním cílem však bylo vytvořit v Argentině katolickou, anglicky hovořící a fungující komunitu.¹⁰⁹

Zmiňovaná situace v Irsku způsobila, že na rozdíl od Angličanů byla finanční situace Irů v době jejich příchodu do země daleko složitější. Mnohdy se nejednalo o kvalifikovanou sílu, tudíž imigranti nacházeli uplatnění na jatkách či coby farmáři a rolníci. V 50. a 60. letech bylo běžné, že u irských farmářských usedlostí vlál *The Union Jack*, vlajka Spojeného království. Důvodem však nebyla loajalita vůči Velké Británii, která byla katolickým Irům spíše cizí, ale ochrana příbytku. Tento zvyk byl zaveden již v Rosasově éře, v níž hlava státu přikázala svým *gauchos*, aby neútočili na obydlí, na kterých vlála tato vlajka. Tento zvyk sice vnesl určité zmatky v době britsko–francouzské blokády, avšak udržel se ještě několik desetiletí. Další nebezpečí stále skýтали Indiáni, kteří napadali osadníky na okrajích provincie. Irové, ale i další osadníci proto zakopávali své cennosti a alkohol pod podlahu, případně na zahradu. Irská menšina samozřejmě žila také v Buenos Aires, kde tvořila většinou sociálně slabší vrstvu.¹¹⁰

Irská imigrace na přelomu 18. a 19. století a v jeho první čtvrtině taktéž sestávala z nezanedbatelného množství úředníků ve španělských službách, jež často pocházeli z rodin, které v zahraničí již žily delší dobu. Od poloviny 19. století pak větší možnosti pro vlastnictví půdy přivedly do země tisíce imigrantů včetně doposud nízkého počtu žen. Dle dostupných zdrojů lze také potvrdit, že se mezi irskými přistěhovalci nacházeli nejen katolíci, ale také protestanti. Za největší osobnosti s irským původem, které se v Argentině významně prosadily lze považovat admirála Williama Browna, námořního hrdinu z období válek za

109 MURRAY, Thomas, *The Story of the Irish in Argentina*. New York, 1919. s. 132–146.

110 GRAHAM–YOOLL, Andrew, *The Forgotten Colony. A History of the English–Speaking Communities in Argentina*. Buenos Aires, 1999. s. 139–141.

nezávislost a oblíbenost Juana Manuela de Rosase, který mu familiérně říkal *El viejo Bruno* (Starý Bruno), obchodníky Thomase Duggana, který zbohatl na prodeji vlny a kůží a financoval vznik prvních irských novin v Argentině, Thomase Saint George Armstronga a další.¹¹¹

Thomas Saint George Armstrong byl váženým členem irské komunity v Buenos Aires, úspěšným obchodníkem a investorem. Přičlenil se do bohaté španělské rodiny a peníze s kontakty dokázal využít pro vlastní zbohatnutí. Byl spolujednatel společnosti, majitelem továrny na zpracování masa, akcionářem v několika železničních společnostech a v provinciální bance Buenos Aires. Podílel se také na chodu Irské nemocnice zřízené v roce 1849, jejímž cílem bylo zajištění lékařské péče pro imigranty. V čele stál otec Fahey, jehož osoba zajišťovala bezúhonnost celého projektu. Nemocnice byla totiž z velké části závislá na darech veřejnosti. Navíc se nejednalo o velký projekt, v prvním roce provozu nemocnice ošetřila pouze 158 osob trpících nejčastěji horečkou či zažívacími potížemi.¹¹²

Aktivita několika jednotlivců nemohla zanechat větší vliv na argentinskou společnost. Irové neměli tak čilého obchodního ducha, jako Francouzi nebo Angličané, ani nedosahovali všestrannosti Basků. Typickým se pro ně stal v 50. a 60. letech 19. století chov ovcí. Odhadovalo se, že irští farmáři chovali téměř 30 milionů ovcí, převážně v provincii Buenos Aires, a ti úspěšnější se stali význačnými vlastníky půdy. Na svých farmách často zaměstnávali své spoluobčany, mnohdy kvůli pomoci z existenčních problémů. Chov ovcí díky tomu prosperoval a vlna se stala důležitým vývozním artiklem.¹¹³

Skotská menšina se začala usazovat v Argentině ještě dříve. Zemědělské usedlosti vznikaly již ve 20. letech 19. století a v některých případech Skotové značně zbohatli. S ohledem na náboženské vyznání se Skotové často snažili začlenit do existujících anglických komunit, které s nimi ovšem tak přátelsky nevycházely. Přesto skotská menšina ve městě i

111 ed. BYRNE; COLEMAN; KING, s. 67–69.

112 GRAHAM–YOOLL, s. 141–143.

113 MULHALL, Michael George, MULHALL, E. T., *Handbook of the River Plate*. Buenos Aires, 1869. s. 15.

provincii Buenos Aires vybuřovala síť presbyteriánských kostelů, které se záhy staly i místem setkávání. Jedním z nich bylo i Chascomús vzdálené zhruba 135 kilometrů jihozápadně od hlavního města. Právě komunita v Chascomús byla jednou z nejlépe prosperujících, a kromě kostela zde skotští přistěhovalci založili vlastní hřbitov a později i školu. Nejednalo se však o první skotskou školu v Argentině. Ta byla zřícena již daleko dříve, v roce 1838 jako *St. Andrew's Scots School in Buenos Aires* a jednalo se o zařízení internátního typu. Rodiče měly možnost děti navštěvovat pouze každé úterý, což odradilo zejména místní děti, které na tento způsob výuky nebyly zvyklé. Na studium se vybíralo školné, avšak v případě oficiální žádosti mohlo být školní radou žákům odpuštěno. Dodnes se jedná o jednu z nejprestižnějších soukromých škol v Buenos Aires.¹¹⁴

Na rozdíl od provincie Buenos Aires a přilehlých pamp centrální Argentiny, kde imigrace evropského obyvatelstva nebyla jednotná, v okrajových oblastech, jako například v Patagonii v oblasti Río Chubut můžeme bez nadsázky hovořit o národnostní migraci. Za jejím osídlením stála dohoda mezi argentinským ministrem obrany Guillermem Rawsonem a zástupci velšské inteligence – šerifem z Carnarvonu Davidem Williamsem, členem parlamentu Geogem Hammondem Whalleyem a Love Jonesem Parrym, 1. hrabětem z Madrynu. Právě oni podepsali v červenci 1862 smlouvu, ve které byla stanovena pravidla pro budoucí kolonizaci Patagonie. Do oblasti v roce 1865 připlula z Liverpoolu první skupina 132 Velšanů, která se na místě usadila a stala se základem pro silnou národnostní komunitu, jež zde vznikla. V 60. letech 19. století je následovali další, a dle předpokladů zde mělo najít v průběhu dalších deseti let nový domov 3000–5000 velšských rodin. Argentinská vláda pro kolonisty zajistila různé výhody a na oplátku stanovila, že ve chvíli, kdy populace v oblasti dosáhne 20 000 obyvatel, stane se oblast Río Chubut argentinskou provincií. Argentinci viděli v posledním kroku silný politický argument potvrzující práva na Patagonii, kterou si ve

114 GRAHAM–YOOLL, s. 147–154.

stejně době nárokovalo také Chile.¹¹⁵

Je pozoruhodné, že právě Velšané se v tomto časovém období rozhodli pro tento malý exodus na opačný kout světa. Motivací pro ně jistě byl fakt, na který upozorňovali místní učenci, a to že britská kultura a smýšlení začala vytlačovat kulturu velšskou. Tento jistě závažný, ale nikoliv jediný problém chtěli Velšané vyřešit právě odchodem z Britských ostrovů. Michael D. Jones, velšský teolog a filozof pomohl založit *Welsh Emigration Society*, jež zastupovala většinou střední vrstvu, která plánovala odejít z rodné země. Mezi zamýšlené země patřila Kalifornie, Britská Kolumbie, Austrálie nebo Palestina. Žádný z těchto návrhů však neměl seriózní odezvy, vybrána tak nakonec byla severovýchodní Patagonie.¹¹⁶ Tato oblast nebyla nikterak prosperující. Nejbližší argentinské město bylo vzdáleno 500 mil a žít se zde dalo pouze v oblasti povodí Río Chubut. První osadníci srovnávali území s Egyptem pro jeho závislost na řece Nil. I zde hodně záleželo na jarních záplavách, které obohacovaly půdu o důležité živiny, a podobně jako v Egyptě i zde byla půda jen několik kilometrů od řeky de facto neobdělávatelná. Proto se argentinská vláda snažila vyjít kolonistům co nejvíce vstříc a zajistila pro ně výhody plynoucí z života v Patagonii. Každá rodina minimálně o třech členech mohla, dle schváleného plánu, kterým argentinská vláda vyhradila 25 leguí pro účely přistěhovalců počítat se 100 akry půdy, 5 koňmi, 10 krávy, 20 ovce, 20–30 litry pšenice, pluhem a dokonce ovocnými stromy. Imigranti tak potřebovali pouze oblečení, osobní potřeby, nádobí a podobně. Společnost navíc měla pro příchozí zajistit zásoby na 4 měsíce. Prosperovat v tomto prostoru se však do budoucna ukázalo těžší než se zprvu zdálo. Velkým omylem historiků bylo tvrzení, že imigranti byli povětšinou horníci. Opak byl pravdou. Vzhledem k původnímu záměru migrace, kterou lze považovat spíše za kulturní, než za migraci, jejíž cílem mělo být hledání práce a výdělku musíme konstatovat, že imigranti pocházeli především ze střední vrstvy, popřípadě pracovali jako drobní řemeslníci.

115 Tamtéž. s. 159.

116 BAUR, John, *The Welsh in Patagonia. The Example of Nationalistic Migration*. In: *The Hispanic American Historical Review*. vol. 34, no. 4, 1954. s. 469–470.

Pobyt v drsné Patagonii udělal z Velšanů velmi dobré jezdce na koních a slušné stopaře. V roce 1868 poslala argentinská vláda kolonii 36 pušek a munici na obranu před Indiány, na což upozorňoval také Britský konzulát. Velšané však měli s místním kmenem Tehuelche mnohdy lepší vztahy, než se samotnými Argentinci. Naopak, díky zmiňované vzdálenosti od argentinských měst kolonisté s Indiány často obchodovali. Původním předmětem směny byly kůže, za něž Indiáni požadovali sedla a alkohol. Měnili také čerstvě ulovené maso za různé drobnosti nebo chléb. Vztah mezi kolonisty a kmenem Tehuelche se nakonec tak prohloubil, že v letech 1879–1880, kdy vojska vedená budoucím prezidentem Rokou dobývala indiánská území, většina obyvatel Chubutu odmítla proti Indiánům bojovat.¹¹⁷

Velšané přes dobré podmínky téměř ignorovali chov ovcí. Spíše se zaměřili na pěstování pšenice, kukuřice, ovsa a mléčných produktů. V pozdější době osadníci navíc kooperovali při výstavbě zavlažovacích kanálů a dalších veřejných pracích. Na druhou stranu, život v Patagonii byl dlouhodobě více než složitý. Ačkoliv na počátku 70. let 19. století byla díky pravidelné a slušné úrodě budoucnost kolonie zajištěna, stálo zde jen 6 domů z cihel, převážná většina byly chatrče. Okna byla malá a místo podlahy se v příbytcích nacházela primárně udusaná půda. Za zlomovou událost, která stála za rozvojem kolonie lze považovat až zavedení pravidelného obchodního spojení s Buenos Aires, ke kterému došlo v roce 1873.¹¹⁸

Poslední významnou imigrační skupinu tvořili Němci. První z nich dorazili do Buenos Aires okamžitě po získání nezávislosti na Španělsku z čistě obchodních pohnutek. Jejich počet však nebyl nikterak vysoký a pracovali převážně v britských společnostech a obchodních domech. Mezi německými kolonisty z období před rokem 1852 vynikal Luis Vernet, hamburský obchodník, jež přišel do Buenos Aires již v roce 1817. V roce 1829 jej vláda jmenovala guvernérem souostroví Malvíny,¹¹⁹ kam přivedl

117 Tamtéž. s. 476–477.

118 BREBBIA, Carlos, *Patagonia, a Forgotten Land. From Magellan to Perón*. Southampton, Boston, 2007. s. 150–151.

119 Historie Falkland/Malvín je do velké míry poměrně komplikovaná. Objeveny byly

další Němce a Američany a obnovil zde malou kolonii Puerto Luis čítající během několika let 150 osob. V roce 1831 však došlo ke konfliktu mezi malvínským guvernérem, americkým a britským konzulátem, když ze své pozice guvernéra Vernet zakázal cizím lodím lovit v okolí ostrovů. Tento spor se stal pro kolonii osudným. Když nechal Vernet zabavit majetek tří amerických lodí, které zákaz porušily, připlula americká válečná loď Lexington, která útokem na Puerto Luis de facto ukončila život Vernetovy kolonie. Většina obyvatelstva opustila ostrovy. Buenos Aires se ještě na Malvínách pokusilo založit trestaneckou kolonii, ale záhy po příplutí trestanců a vojáků vypukla vzpoura, která znemožnila jakékoliv nastolení pořádku. Situace využila Velká Británie, která na ostrovy v roce 1833 vyslala bojové lodě a definitivně je obsadila.¹²⁰

Pokus o trvalé osídlení Malvín vedený německým přistěhovalcem Vernetem skončil neúspěchem a ani v příštích letech nedosahovala německá imigrace do Argentiny vysokých čísel. Němce odrazovala zejména argentinská politika z 50. let 19. století, která sice podporovala imigraci, avšak snažila se potlačit zakládání kolonií stejných národnostních skupin. Třebaže na tuto politiku později Argentinci rezignovali, některé německé občany tento postup odradil. Téměř po celé 19. století také nelze německého imigranta charakterizovat jako zemědělce, přicházejícího kvůli půdě, nýbrž jako obchodníka. V tomto ohledu lze za výjimku považovat kolonii Esperanza, jež vznikla severozápadně od Buenos Aires jako území obývané přistěhovanci z

Brity v roce 1592, avšak k jejich osídlení došlo až v roce 1764 Francouzi, kteří založili ve východní části osadu St. Louis a dali ostrovům název *Les Malouines*. Ten později převzali Španělé. O rok později, v roce 1765 dorazili na Malvíny i Britové, kteří si na ně vznesli nároky, jako na Falklandské ostrovy a založili na západním pobřeží Port Egmont. Francouzi následně přenechali za finanční náhradu St. Louis Španělům, kteří jej přejmenovali na Puerto Soledad (1767). V roce 1770 Španělé Brity z Port Egmont vyhnali a hrozilo vypuknutí konfliktu mezi Španělskem a V. Británií. Britům byl však nakonec Port Egmont navrácen. Zbytek Malvín zůstal v rukách Španělů, kteří odtud odešli v roce 1811 v důsledku války za nezávislost Latinské Ameriky. V roce 1820 byly Malvíny připojeny ke spojeným provinciím Río de la Plata a zůstaly v argentinských rukách až do roku 1833, kdy ostrov definitivně převzala Velká Británie. Poslední a nejznámější konflikt o Falklandské ostrovy vypukl v roce 1982, v němž Spojené království potvrdilo držbu tohoto území. GUSTAFSON, Lowell, *The Sovereignty Dispute Over the Falkland (Malvinas) Islands*. New York, Oxford, 1988. s. 3–30.

120 LACROIX, Frédéric, *Historia de la Patagonia, Tierra de Fuego e Islas Malvinas*. Barcelona, 1841. s. 67–70. GUSTAFSON, s. 23–30.

několika evropských zemí. Kromě Švýcarů, kteří zde tvořili většinu, zde byl také nezanedbatelný počet Němců, Francouzů, Belgičanů nebo Italů. Vzhledem k tomu, že švýcarští imigranti pocházeli jak z německy, tak z francouzsky mluvících částí země, také samotná Esperanza byla jazykově rozdělená. Ve východní části kolonie žili zpravidla francouzsky hovořící osadníci, zatímco v západní části německy mluvící. V 60. letech pobývalo v Esperanze přes 500 osadníků pocházejících z Německa. V následujících imigračních vlnách však jejich počet v Argentině nenarůstal a vliv se snižoval.¹²¹

Ochabující německá imigrace do Argentiny souvisela s názorem, že argentinská politika není pro připlouvající imigranty tak vhodná, jako brazilská. Kolonisté upozorňovali zejména na ztrátu identity, která v Argentině souvisela s prosazovanou politikou asimilace Evropanů do argentinské společnosti. Právě tyto kroky vyvolávaly v Němcích pesimismus. Pozastavovali se nad tím, jak rychle v koloniích zanikaly německé zvyky a jazyk, a jak byla druhá generace kolonistů již plně hispanizovaná. V sousední Brazílii byla aktivita vlády daleko menší. Již několik let po vzniku samostatné Brazílie vznikly na jihovýchodě země čtyři německé kolonie, které měly silný národnostní ráz. Vycházely v nich německé noviny, vyučovalo se na německých školách a kázalo se v německých kostelech. Během 40. a 50. let 19. století se imigranti z východního a severního Německa stali úspěšnými pěstiteli kávy a přes silné postavení Velké Británie v brazilské ekonomice jejich vliv stoupal. Další imigraci podpořily atraktivní geografické podmínky a volný přístup vlády k formaci takto orientovaných kolonií. Dodnes je v oblastech Río Grande do Sul nebo Santa Catarina zřejmý německý vliv. Typickým příkladem bylo a je město Blumenau.¹²²

Imigrace hrála důležitou roli v celonárodním ekonomickém vývoji země. Regiony s nárůstem populace zaznamenaly zvýšení ekonomických příjmů, které logicky vyplývalo z větší poptávky po zboží a nárůstem pracovní síly. Ta se projevovala jak na venkově, který kultivovala, tak ve

121 JEFFERSON, Mark, *Peopling the Argentine Pampa*. New York, 1926. s. 61–65.

122 FORBES, Ian, *German Informal Imperialism in South America before 1914*. In: *The Economic History Review, New Series*, vol. 31, no. 1, 1978. s. 387–388.

městech, kde naplňovala pracovní trh. Příliv imigrantů fungoval ruku v ruce jako lákadlo pro zahraniční investory, jejichž kapitál proudil do země, a zejména investice do státních dluhopisů vyvolaly aktivitu vlády, jež zahájila kolonizační projekty, začala se zajímat o rozšíření území na úkor původního obyvatelstva roztroušeného na hranicích země a investovala do modernizace výstavbou železnice a dalších projektů. Proces konsolidace země spojený s imigrací a zahraničním kapitálem však nevyhovoval veškerému obyvatelstvu. Stát musel v této době řešit konflikt mezi střední třídou a statkáři. První byli odpůrci volného obchodu a přílivu evropských imigrantů na venkov, jež by pro mnoho malých a středních podnikatelů znamenal zánik. Naproti tomu statkáři volný obchod i příliv evropských imigrantů, jimž byla za výhodných podmínek dána vlastní půda, podporovali. Větší vliv měla díky stále moci *caudillů* na argentinskou politiku druhá skupina.¹²³

Argentina a první sčítání obyvatelstva

Na konci Paraguayské války již nestál v čele státu vítěz od Pavónu Bartolomé Mitre. Jeho kariéra ve vrcholné politice, která se linula po celé období od pádu Juana Manuela Rosase se nachýlila, avšak ještě před předáním moci si Mitre de facto vybral svého následovníka, bývalého ministra zahraničí Rufína de Elizaldeho. Ten však ve volbách neuspěl, když skončil až na třetím místě a prezidentem se stal Mitreho dlouholetý přítel Domingo Faustino Sarmiento, který ovšem politicky nezastával stejné názory. Sarmiento od roku 1865 působil v USA a nacházel se zde i v době prezidentské volby. S návrhem na jeho působení v úřadu prezidenta přišla skupina poslanců v čele s plukovníkem Luciem Mansillou a k vlastní volbě došlo v srpnu 1868, kdy se teprve vracel z USA do Argentiny, tedy za jeho nepřítomnosti. Mitre a jeho kandidát nakonec během prezidentských voleb vyklidili svému protikandidátovi pole a sám bývalý prezident se spokojil s úřadem senátora v Buenos

123 DI TELLA, Guido; ZYMELMAN, Manuel, *Las etapas del desarrollo económico argentino*. Buenos Aires, 1967. s. 21–24.

Aires. Zároveň se stal majitelem nejprodávanějších argentinských novin *La Nación*. Sarmiento nastoupil do úřadu v říjnu 1868.¹²⁴

Ačkoliv je Mitre v argentinské historii spojován zejména se svou literární tvorbou a Paraguayskou válkou, významně se také zasloužil o modernizaci dopravy v Argentině. S jeho osobou byla spojena výstavba prvních železničních tratí v zemi. Na jejich vybudování měl zájem již v polovině 50. let 19. století, kdy zastával úřad ministra války v odtržené provincii Buenos Aires. Přesto se v tomto období nedalo mluvit o extenzivní výstavbě. Jednalo se o několik desítek kilometrů tratí v provincii Buenos Aires pod správou státních (do bitvy u Pavónu provinčních) drah *Ferrocarriles Oeste*. Rentabilita společnosti však nebyla vysoká, naopak na konci 50. let zaznamenala finanční ztráty. Nedostatek prostředků následně ovlivňoval kvalitu služeb i možnosti dalšího rozšiřování. Mitre si uvědomoval, že k jejímu zatraktivnění mohlo dojít pouze v případě rozšíření do zemědělských a dobytkářských oblastí ve vnitrozemí.¹²⁵

Ke zlomu došlo až po bitvě u Pavónu v roce 1861. V následujícím roce byla podepsána smlouva mezi argentinskou vládou a britskou společností Central Argentine na výstavbu tratě z Rosaria do Córdoby. Tento projekt pocházel ještě z dob Konfederace a nová vláda jej převzala se všemi původními dohodami včetně sedmi procentní garance profitu, garance držby půdy na předem stanoveném území v bezprostředním okolí tratí a fixní konstrukční ceny. Tyto benefity byly pro zahraniční společnosti lákadlem a právě od tohoto okamžiku se výstavba železnice v Argentině zintenzivnila. Mitre a jeho kabinet se snažili najít co nejlepší kompromis mezi zájmy investorů a Argentiny, protože počítali se železnicí, jako s nástrojem, který pomáhal efektivně ochraňovat celistvost státu před vnějšími i vnitřními hrozbami.¹²⁶

Její funkce však nebyla čistě strategická. Spojení Rosaria s Córdobou značně zjednodušovalo pohyb osob a železnice, která byla

124 PIGNA, s. 278–279.

125 BENDAÑA, s. 62.

126 WRIGHT, s. 31–33.

slavnostně otevřena v roce 1870, se stala hlavním dopravním prostředkem pro imigranty proudící do zemědělských kolonií severozápadně od Buenos Aires. To vše navzdory tomu, že její cena vysoko přesáhla stanovený rozpočet, což značně rozladilo zejména domácí a zahraniční akcionáře. Ti se dokonce vyjádřili ve smyslu, že pokud by stejným způsobem pokračovala stavba dále na sever, mohlo by to pro ně znamenat přímé finanční břemeno, které by ohrozilo efektivnost investice. Vláda v čele s novým prezidentem Sarmientem však o otevření mluvila jako o „...největší události této epochy pro Argentinu a triumfu pro civilizaci a Argentince, děkující jejich úsilí a Boží Prozřetelnosti.“¹²⁷

Domingo Faustino Sarmiento, nový prezident Argentiny, se ujal vlády s velkou razancí. Přestože musel řešit stále probíhající válečný konflikt v Paraguayi, jeho aktivita a volné finance směřovaly i do ostatních sfér. Prosadil užívání nových zemědělských strojů, politicky zůstal nakloněn přílivu imigrantů, nechal vybudovat Národní observatoř v Córdobě (první v celé Latinské Americe, kterou v jejích počátcích vedl americký astronom Benjamin A. Gould), vyhradil velké částky ve státním rozpočtu na výstavbu škol a knihoven a soustavně se zasazoval o reformu školství. Jednou z nich bylo zavedení bílých školních uniforem, které se ve státním školství dochovaly dodnes.¹²⁸

Sarmiento také během svého působení v USA poznal důležitost komunikačních uzlů, jejichž výstavbu mohl aplikovat zvláště v zemi s takovou rozlohou, jako Argentina. Během jeho funkčního období bylo financováno rozšíření telegrafní sítě o 5000 kilometrů a v roce 1874, v době jeho odchodu z prezidentského úřadu byla zprovozněna první telegrafní linka mezi Argentinou a Evropou. Tato modernizace šla ruku v ruce s rozvojem železnice. Zde Sarmiento vycházel z politiky svého předchůdce Mitreho a opět vlastních zkušeností získaných v USA. Původním úmyslem bylo dát rozvojem železnice impuls domácí ekonomice a obchodu mezi jednotlivými provinciemi. Historicky se však obchod orientoval na Buenos Aires a jak hlavní město, tak obchodní

127 Cit. BENDAŇA, s. 94.

128 ed. CRISCENTI, Joseph, *Sarmiento and His Argentina*. Colorado, London, 1993. s. 82–83.

domy a zahraniční investoři neměli zájem tento trend měnit.¹²⁹

Pro statistiky je jeho vláda spojena s další významnou událostí. Krátce po nástupu do funkce prosadil projekt sčítání obyvatelstva, který byl datován k roku 1869 a jehož výstupy byly oficiálně publikovány o tři roky později. Pro Argentinu znamenalo celonárodní sčítání nejen statistickou oporu, na jejímž základě bylo možné lépe dohledávat majitele jednotlivých pozemků a městských parcel, hustotu osídlení, poměr imigrantů, věkové složení obyvatelstva, vzdělání, zaměstnání, poměr nezaměstnaných a tělesně postižených či duševně chorých občanů. Každé statistické číslo reprezentovalo stát samotný, stratifikaci jeho obyvatelstva i sociální jevy. Argentina sčítáním reagovala na trend, který souvisel s rozvojem statistiky, jako vědecké disciplíny a v Evropě ve větší míře započal již o století dříve. Prezident Sarmiento v tomto případě znovu částečně vycházel ze svého pobytu ve Spojených státech amerických, které se o statistické údaje získané sčítáním obyvatelstva opíraly již od roku 1790. Na americkém kontinentu Argentina navázala ještě na censy v Chile a Mexiku.¹³⁰

Také před rokem 1869 došlo k několika pokusům o celostátní sčítání, avšak jeho výsledky nebyly nikdy kompletní. K prvním sběrům statistických dat docházelo ještě v období španělské nadvlády. Jednalo se však spíše o předpoklady podpořené omezeným sčítáním. Například Félix de Azara odhadoval populaci na území dnešní Argentiny v roce 1797 na více než 300 000 obyvatel. Woodbin Parish předpokládal, že počet obyvatel se pohyboval mezi 600 000 – 675 000 obyvateli. Pozdější zdroje, jako Diego de la Fuente v roce 1850 a Martin de Moussy o deset let později uváděli 935 000 respektive 1,21 milionu obyvatel. Francouz De Moussy jako první statistik začlenil do sčítání domorodé obyvatelstvo, jehož počet odhadl na 30 000. Tento podhodnocený počet mnohdy nebyl oficiálně započítáván a celkový počet obyvatel se uváděl v hodnotě 1,18 milionu.¹³¹

129 PIGNA, s. 282–283.

130 PRIMER CENSO *de la República Argentina verificado en los días 15, 16, y 17 de Septiembre 1869*. Buenos Aires, 1872. s. IX–XI.

131 PANETTIERI, s. 19–20.

Nejblíže byla Argentina k úspěšnému celonárodnímu sčítání v době vlády generála Urquízy, jehož ministr Derqui nařídil v roce 1857 celostátní census obyvatelstva. Jednalo se však o nesystematický výzkum, který v mnoha menších městech selhal a jehož výsledky byly mnohdy neúplným součtem obyvatelstva. Úkolem byl pověřen právě Martin de Moussy, doplňován dalšími pověřenými osobami v ostatních provinciích. Jejich počet a kvality ale byly nedostatečné, a proto se do projektu zapojilo pouze osm z třinácti provincií Konfederace, jmenovitě Santa Fé, Entre Ríos, Corrientes, Córdoba, San Luis, Santiago, Mendoza a Tucumán. Kromě zmíněných existovalo také několik prací provinčního charakteru, jejichž kvalita se mnohdy značně lišila. Samostatnou kapitolu pak tvořilo Buenos Aires, které v letech 1853–1860 stálo mimo Konfederaci a jež provedlo sčítání obyvatelstva již v roce 1855.¹³²

Posledně jmenovaný zdroj se stal pro historiky zabývající se imigrací do Argentiny vysoce ceněný pro svou úplnost a množství dat. Samotné sčítání bylo vysoce propracované. Představitelé jednotlivých částí města a okrsků dostávali podrobné instrukce k plánovanému sčítání. První instancí byly radnice, soudy a policejní stanice. V případě, že se v blízkosti vesnice či okrsku nenacházely, přecházela zodpovědnost na místní úředníky. Poslední možností byla místní inteligence – lékaři, učitelé a další, kteří v komplikovaných případech mohli převzít zodpovědnost za úřady. V druhém a třetím případě však vyplněné sčítací lístky musely být doručeny předem určené výše postavené instanci k celkovému zpracování. Komisaři určení ke sčítání obcházeli jednotlivé domy a vyplňovali předem připravené jednoduché formuláře zjišťující bydliště, jméno, věk, gramotnost, zaměstnání a národnost.¹³³

Zaznamenané výsledky nebyly překvapivé. Z celkového počtu 91 395 osob nemělo plných 41 % (38 063 osob) argentinské občanství, přičemž 5186 z nich je diskutabilních. Dle oficiálních instrukcí totiž měli být za cizince označeni také rodilí Argentinci, kteří se nenarodili v tehdejší státu Buenos Aires, ale v Konfederaci. Evropané tvořili více

132 PRIMER CENSO, s. XII–XIV.

133 CENSO DE LA CAMPAÑA *del Estado de Buenos Aires para campo*. Buenos Aires, 1855. s. 4–9.

než dvě třetiny z nich (26 412 osob). Míra analfabetů byla také poměrně vysoká, více než polovina obyvatel Buenos Aires neuměla číst, ani psát. Zatímco u přistěhovalců bylo vyšší procento analfabetů–mužů, z pohledu rozených Argentinců se z větší části jednalo o ženy. Poměrně malý byl také poměr obyvatel z ostatních jihoamerických států, přičemž největší část, kterou tvořili Uruguayci nedosahovala počtu rodilých Italů, Španělů, ani Francouzů. Také průměrný věk obyvatelstva byl poměrně nízký, drtivá většina se pohybovala ve věku okolo třiceti let.¹³⁴ Žádná z otázek se překvapivě nevztahovala na barvu pleti. Tento fakt lze vysvětlit buďto opomenutím ze strany zadavatelů nebo jeho záměrným vynecháním. Ve statistikách se tak neprojevilo, že více než třicet procent obyvatelstva státu Buenos Aires bylo tmavé pleti.¹³⁵

Podobně probíhalo i celonárodní sčítání v roce 1869. I v tomto případě bylo třeba připravit fungující aparát, který mohl sčítání provést. Jednalo se však o daleko složitější akci, a to vzhledem k jeho charakteru, tak k množství sbíraných dat. Také zde se zodpovědné osoby rozhodly provést sčítání osobní, ve kterém jednotliví komisaři obcházeli domy a v nich prováděli sčítání. Systém lístků byl zavržen, protože míra gramotnosti byla stále nízká, a ve vzdálených provinciích s nízkým osídlením by sčítání komplikovala nejen návštěva jednotlivých obydlí, ale také hledání gramotných občanů, kteří by sčítací lístky analfabetům vyplnili. Do celonárodního sčítání obyvatelstva tak bylo zapojeno více než 3000 osob, jejichž úkolem bylo vlastní sčítání provést. Pověřené osoby dále odevzdaly sčítací lístky 700 komisařům, jmenovaným podle předpokládaného počtu obyvatel po dvojicích či trojicích do jednotlivých územních celků. Nadřízenými komisařů byli ještě tak zvaní provinční komisaři, kteří zodpovídali za sčítání celé provincie. Jejich počet byl jeden za každou provincii plus jeden pro město Buenos Aires, čili celkem 15 osob. Ať už se jednalo o provinční komisaře nebo osoby pověřené sběrem dat, všichni obdrželi jmenování a přesné instrukce. Mimo jmenované ještě stálo zhruba 100 osob, rozmístěných do argentinských

134 LATTES, Alfredo; POCZTER, Raúl, *Muestra del Censo de población de la ciudad de Buenos Aires de 1855*. Buenos Aires, 1968. s. 49–51.

135 Cit. <http://censobuenosaires1855.com/curiosidades.html> 5.1.2016.

přístavů, jejichž úkolem bylo zapsat osoby, které v Argentině pobývaly pouze sezónně a 28 osob zaměstnaných jako výpomoc v době zpracovávání výsledků. Celkem se tedy dá hovořit o téměř čtyřech tisících osob zaměstnaných za účelem celonárodního sčítání obyvatelstva. Celý systém byl přísně centralistický a byl inspirován americkým vzorem.¹³⁶

Výsledná cifra se rovnala 1 736 923 obyvatel, jejichž počet se navýšil na 1 877 490 obyvatel, pokud byli připočteni vojáci, kteří v době sčítání pobývali v sousední Paraguayi, kvůli stále probíhajícímu vojenskému konfliktu (6276 osob), dále obyvatelé argentinských teritorií (93 291 osob)¹³⁷ a Argentinci žijící v zahraničí (41 000). U druhé a třetí kategorie se jednalo o přibližný počet. Vláda při odhadech obyvatelstva v teritoriích vycházela z počtu obyvatel, k němuž připočetla přibližné množství domorodého obyvatelstva v oblasti. Naproti tomu u Argentinců žijících mimo Argentinu vycházela z dostupných zdrojů, jež zaokrouhlovala s ohledem na aktuálnost dat. Například při celonárodním sčítání, které se o čtyři roky dříve uskutečnilo v sousedním Chile bylo zjištěno, že zde žilo celkem 8423 Argentinců. Dále se komisaři drželi diskutabilního tvrzení, že obyvatelstvo sousedních států žijících v Argentině početně zhruba odpovídalo té, která se nacházela v jejich státech. Přitom ignorovali politickou a sociální situaci, která byla minimálně v Bolívii a v Paraguayi ovlivněna chudobou, respektive vojenským konfliktem. Z těchto států mohla být reálná imigrace daleko vyšší.¹³⁸

Provincie Buenos Aires měla 495 107 obyvatel, což bylo pětkrát více než při sčítání z roku 1855. Takový nárůst byl způsoben nejen imigrací a přirozeným přírůstkem obyvatelstva, ale také stěhováním z chudších vnitrozemských provincií. Například z provincie Santiago del Estero odešla za lepšími podmínkami celá sedmina obyvatelstva. Tento

136 PRIMER CENSO, s. XV–XVII.

137 Za argentinská teritoria bez statutu provincie byly v roce 1869 považovány Patagonie, Chaco, Pampa a Misiones. Poznámka autora.

138 Dle dat uvedených ve sčítání mělo žít zhruba 10 000 Argentinců v Chile, 6000 v Bolívii, 15 000 v Uruguayi, 3000 v Paraguayi, 4000 v Brazílii a zbytku Ameriky a 3000 na dalších kontinentech. PANETTIERI, s. 20. PRIMER CENSO, s. 159.

fenomén se nezamlouval zejména prezidentu Sarmientovi, který doufal v osídlení a rychlý rozvoj těchto oblastí. K němu začalo docházet až po vytvoření lepšího dopravního spojení během 80. let 19. století. Soustředěnost obyvatelstva do nejbohatší argentinské provincie jen potvrzovalo osídlení dalších provincií. Druhou nejlidnatější byla Córdoba jejíž populace nedosahovala ani poloviny Buenos Aires. Další hustěji obydlené provincie byly Entre Ríos, Santiago del Estero a Corrientes, jejichž populace se pohybovala okolo 130 000 obyvatel. Naproti tomu provincie Jujuy nebo Rioja měly méně než 50 000 obyvatel.¹³⁹

Dále se potvrdila domněnka, že v Argentině žilo v době sčítání více mužů, než žen. Jev byl způsoben právě imigranty, protože mezi rodilými Argentinci byl rozdíl mezi jednotlivými pohlavími mírně ve prospěch žen. Tento rozdíl činil přesně 39 774 žen. Naproti tomu mužů–cizinců žilo v Argentině dva a půl krát více, než příslušnic opačného pohlaví.

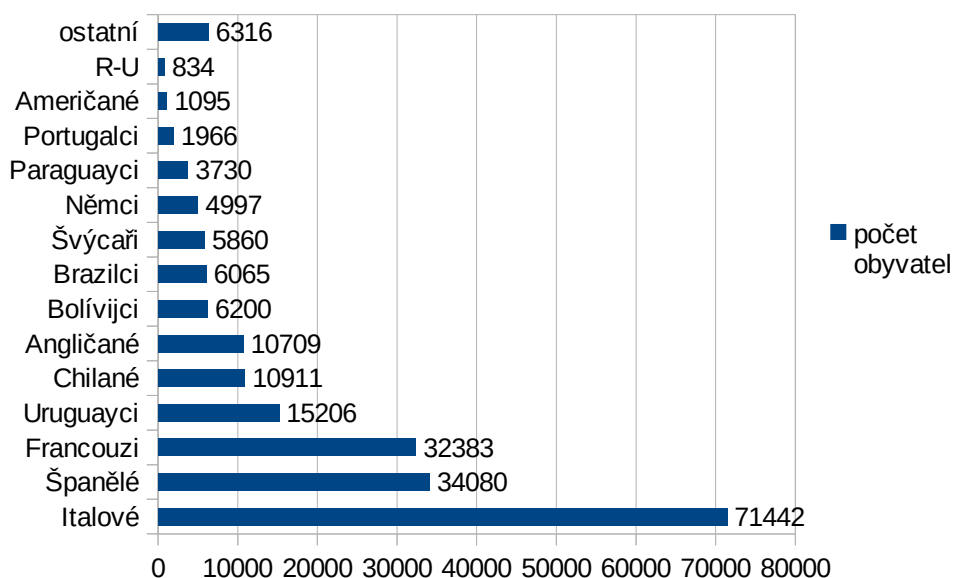
Jak již bylo řečeno, z výsledků vyplynulo, že Argentina byla co do obyvatelstva poměrně mladým a národnostně rozmanitým státem. Poměr cizinců ve státě byl značný. V době sčítání žilo v zemi 211 993 cizinců, z nichž největší část žila v Buenos Aires, Santa Fé a Entre Ríos. V Buenos Aires byla cizincem v průměru každá třetí osoba, v Santa Fé každá sedmá. Naopak v provinciích Santiago del Estero, Catamarca, Rioja či Tucumán byl jejich počet nízký. Z výše uvedeného počtu cizinců pocházelo 43 663 z amerického kontinentu a 167 158 z Evropy. Zbytek tvořili Asiaté a Afričané. Drtivá většina žila v Buenos Aires, z oněch 211 993 osob plných 151 241 cizinců. Také proto zanechali imigranti na Buenos Aires největší vliv, a ve své podstatě jej proměnili v město evropského charakteru. Pro lepší znázornění rozdílů uvádím, že v provincii Entre Ríos žilo oproti Buenos Aires jen 18 308 cizinců, v Santiagu del Estero pak pouhých 135. Kromě hlavního města pobývala většina Evropanů v nejhustěji osídlených provinciích Buenos Aires, Entre Ríos a Santa Fé. Naproti tomu národnosti Jižní Ameriky byly nejhojněji zastoupeny podél hranic. Logicky se nejčastěji jednalo o občany

139 PRIMER CENSO, s. XVIII a XXXIII.

Uruguaye, Chile, Bolívie, Paraguaye a Brazílie.¹⁴⁰

Oproti roku 1855, kdy proběhlo sčítání v provincii Buenos Aires se díky přílivu imigrantů a zahrnutí ostatních provincií výrazně změnil poměr gramotné a negramotné populace. Zatímco v roce 1855 byl téměř vyrovnaný, dle dat z roku 1869 se negramotnost ve státě rapidně zvýšila. V průměru uměla číst a psát každá pátá osoba v Argentině, přičemž zhruba 47 000 občanů umělo číst, ale psát nikoliv. Nejvzdělanější bylo obyvatelstvo Buenos Aires, kde však také oproti roku 1855 negramotnost díky imigrantům stoupla z 52 na 69 %. Na opačném konci statistiky se nacházela provincie Santiago del Estero, kde analfabetismus dosahoval 92 %.¹⁴¹

Počty cizinců dle celonárodního sčítání 1869

Graf 2: Zdroj: PRIMER CENSO de la República Argentina verificado en los días 15, 16, y 17 de Septiembre 1869. Buenos Aires, 1872. s. XXXI–XXXII.

Více než polovina obyvatelstva byla ekonomicky aktivní, přičemž rozložení do jednotlivých sfér bylo téměř rovnoměrné. V primární sféře (v zemědělství a těžbě) dle sčítání pracovalo 307 000 osob, v sekundární

140 PRIMERCENSO, s. XXIX–XXXI.

141 Tamtéž. s. 690–691.

(průmysl) 306 000 osob a ve třetí (služby a obchod) 237 000 obyvatel Argentiny. Na rozdíl od předpokládaného zastoupení obyvatelstva v zemědělství mohl počet pracujících ve druhé sféře vést ke klamné myšlence, že Argentina byla již na konci 60. let 19. století státem s vysokým zastoupením v průmyslu. Výsledky totiž významně zkresloval fakt, že do této sféry byla zařazena i řemeslná zaměstnání, a právě například počet tkalců, krejčích či švadlen tvořil více než polovinu sekundárního ekonomického sektoru. Poslední, terciální sektor se také členil do dvou podobně zastoupených, avšak odlišných odvětví. První tvořilo samotný obchod a různé služby a bylo z hlediska sociální stratifikace na vrcholu společenského žebříčku. Druhé představovaly služby v domácnosti. Z dané statistiky vyplývá, že Argentina nedisponovala v době prvního sčítání silnou střední vrstvou a obyvatelstvo se tak de facto dělilo jen na bohaté a chudé. Určitou výjimku v tomto směru tvořila velká města v čele s Buenos Aires.¹⁴²

Hlavní město plnilo funkci administrativního, ekonomického a společenského centra, tudíž zde provozovala své služby většina advokátů, architektů, bankéřů, překladatelů, zubařů, veterinářů a mnohých dalších znalců vybraných oborů. Nacházela se zde také silná vojenská posádka a vzhledem k důležitosti přístavu i početná skupina námořníků. Významnou část tvořili i tak zvaní *propietarios* či *rentistas*, kteří žili z nájmu a výnosu svých statků. Celkově se jednalo o 5389 osob, z nichž 1369 a 1506 uvádělo za své bydliště město, respektive provincii Buenos Aires a 928 provincii Entre Ríos. V ostatních územních celcích Argentiny s výjimkou málo obydleného severozápadu (Tucumán, Jujuy, Rioja, Catamarca a Santiago) se nacházelo přibližně 200 vlastníků na provincii, pro které se stala půda předmětem profitu.¹⁴³

Kromě obvyklých profesí, mezi kterými vyčnívali zemědělci, nádeníci, švadleny a krejčí, drobní obchodníci, dělníci, sloužící či tkalci se ve sčítání obyvatelstva našlo i množství méně obvyklých povolání. Mezi jinými uvedli dotazovaní zaměstnání jako fotograf, hudební

142 PANETTIERI, s. 21–22.

143 PRIMER CENSO, s. 642–662.

skladatel, houslista, cestovatel, těsnopisec, znalec ovoce či krotitel lvů a tygrů.¹⁴⁴

Průvodním jevem modernizace státu a zvýšené migrace obyvatelstva se staly také negativní jevy, jako kriminalita, šíření nemocí a prostituce. S problémem prostituce se Buenos Aires a Argentina potýkala už od počátku svého vzniku. Již Juan Manuel de Rosas chtěl pozatýkat všechny pouliční prostitutky a odeslat je do vnitrozemí. Tři roky po pádu jeho režimu vydali dva příslušníci buenosaireské policie brožuru, která se prostitucí přímo zabývala. Reagovala na činnost tanečních klubů, které v této době mnohdy tvořily vhodné krytí pro prostituci a kuplířství. Městská rada na základě oznámení policie okleštila jejich činnost tak, že zde zakázala prodej alkoholických nápojů, vstup podnapilým a dokonce zapověděla některé tance považované za nevhodné. Tyto kluby se přitom nacházely v samém centru města. Velice složitě se také vymycovala činnost pouličních nevěstek, které působily nejen v hustě zalidněných částech města, ale také v chudších čtvrtích včetně černošské či čínské. Jejich přesný počet nebyl znám, nicméně v první polovině 60. let 19. století se ve městě začaly ve větší míře šířit kromě jiného sexuální choroby. To donutilo argentinskou vládu zahájit mezinárodní spolupráci se sousední Brazílií a Uruguayí, jejímž cílem byla propagace její prevence.¹⁴⁵

Pro politickou elitu se otázka prostituce stala natolik ožehavou, že se dlouhodobě snažila o co největší restrikce. Policie sepisovala seznamy podezřelých podniků, bytů a nevěstinců. Na počátku 70. let 19. století byly v policejních záznamech nevěstince vedeny jako *establecimientos de industria*, kde působily nejen samotné prostitutky, ale i jejich ochránci. Velké množství z nich tvořili italští imigranti, které k tomuto kroku donutila finanční nouze. To potvrzoval i následující policejní záznam: „...*mimo jiné známe tyto dva nevěstince: První, na adrese Tucumán 262. Žijí zde: Alejandro Farencio, Ital, 27 let; Giuseppe Zuquini, Ital, 22 let; Isabela Gallati, Italka, 25 let; Teresa Besero, Italka, 18 let a Adela*

144 Tamtéž. s. 642–669.

145 CARRETERO, Andrés, *Prostitución en Buenos Aires*. Buenos Aires, 1995. s. 17–20.

*Lacombe, Argentinka, 19 let. Druhý se nachází na adrese Carlos Pellegrini 228. Obyvatelé: Carlos Calter, Řek, 21 let; André Pelé, Francouz, 32 let; Carmela Roncagioli, Italka, 23 let; Tomasina Demaba, Italka, 21 let a Herminia Fernández, Uruguayka, 20 let.*¹⁴⁶

Díky mnoha výše zmiňovaným restrikcím se v rámci censu z roku 1869 k prostituci, jako způsobu obživy přiznalo pouhých 361 osob obou pohlaví, přičemž sami statistici uváděli: „*Můžeme předpokládat, že reálné číslo je přinejmenším desetkrát vyšší.*“¹⁴⁷ V roce 1872 došlo k dalšímu pokusu o vymýcení prostituce z centra Buenos Aires, kdy bylo novou vyhláškou stanoveno, že v každém příbytku, ve kterém bude prokázána prostituce a bude se nacházet ve vzdálenosti do 20 ulic od Plaza Victoria (dnes Plaza de Mayo) bude jeho obyvatelům uložena pokuta ve výši 3000 pesos nebo osmidenní vězení.¹⁴⁸

Dlouhodobě se však jednalo o problém, u něhož nemohla argentinská vláda najít uspokojivé řešení. Proto se nakonec rozhodla částečně ustoupit a činnost nevěstinců a prostitutek v Buenos Aires upravila speciální vyhláškou z roku 1875. Ta přesně stanovovala pravidla, která se zabývala nevěstinci a jejich správou, činnostmi prostitutek, lékařskými kontrolami, konkurencí a ilegální prostitucí. Vyhláška zakazovala provozovat nevěstince v blízkosti dvou ulic od kostelů, divadel a škol, zapovídala prostituci ženám mladším 18 let a přikazovala jim nosit u sebe oficiální povolení města s fotografií a s platným lékařským potvrzením. Díky této vyhlášce začaly vznikat *Registros de prostitutas*, ve kterých bylo možno všechny zaregistrované prostitutky dohledat. Ty kromě osobních dat obsahovaly také informace o zdravotním stavu a místo, kde své zaměstnání vykonávaly. Z uvedených registrů by mohlo vyplývat, že se v Buenos Aires nacházely zejména argentinské prostitutky, avšak vzhledem k policejním záznamům je pravděpodobné, že množství imigrantek jednoduše povolení nedostalo a muselo pokračovat v prostituci podlouně. Zajímavostí bylo, že naproti tomu

146 Cit. Tamtéž. s. 23.

147 Cit. PRIMER CENSO, s. XLVII–XLVIII.

148 CARRETERO, s. 24.

pozici kuplířek často zastávaly Slovanky, většinou starší 45 let.¹⁴⁹

V případě šíření chorob byla Argentina, podobně jako ostatní jihoamerické země, nejčastěji zasažena epidemiemi cholery, neštovic a žluté zimnice. Po celé 19. století dávala argentinská vláda i jednotlivé provincie veřejně najevo, že je pro ně otázka hygieny, coby prostředku jak předcházet onemocněním důležitá. Ještě v polovině století se však spíše jednalo o snahu nárazovou. V praxi se všeobecné požadavky na hygienu zpříšňovaly až ve chvíli vypuknutí epidemií. Přesto v rámci prevence vznikly na argentinském území organizace jako *Consejo de Higiene* (1855), *Junta de Sanidad Nacional* (1869) či později *Departamento Nacional de Higiene* (1880). Vláda ale viděla největší hrozbu přivlečení nebezpečné infekce ze zahraničí, tudíž důležitou úlohu hrály přístavní kontroly. Jejich účelem bylo rozpoznat potenciálně nakažené osoby již při příjezdu do Argentiny a urychleně je separovat. Již v koloniálních dobách rozeznávaly podle vyvěšených vlajek jednotlivé přístavy, zda na příplouvající lodi nezaznamenala posádka symptomy nakažlivé nemoci či zde dokonce nevypukla epidemie. V roce 1869 pak vešlo v platnost oficiální nařízení vztahující se na lodě, osoby a náklad, jež přicestoval do Argentiny. Dokument z velké části kopíroval výstupy zdravotnické konference uspořádané v Paříži v roce 1851. Díky němu mohla být na lodě uvalena karanténa nejen v případě nákazy, ale také při nesrovnalostech v dokumentech a povoleních, které předkládal kapitán přístavní kontrole. Dle dokumentu se rozlišovaly dva typy karantény. První, byla pozorováním, které trvalo maximálně tři dny. Druhým typem byla přísná karanténa, která trvala až 15 dní pro posádku, 20 dní pro loď a 30 dní pro zboží. Existovalo zde však omezení, které přikazovalo v případě nové nákazy přepočítat dny karantény od rekonvalescence pacientů či prokazatelného vymýcení nemoci. Tato přísná bezpečnostní opatření se pro cestující stala strašákem zejména v době masivní imigrace. Nejvíce v karanténě trpěli cestující třetí třídy, kde také logicky docházelo k nejčastějšímu rozšíření nakažlivých chorob.¹⁵⁰

149 Tamtéž, s. 26–30.

150 BORDI DE RAGUCCI, Olga, *Cólera e inmigración 1880–1900*. Buenos Aires, 1992. s. 13–17.

Za nejnebezpečnější byla bezesporu považována žlutá zimnice a cholera. U druhé jmenované zaznamenali historici během 19. století několik pandemií, avšak Argentina byla v druhé polovině 19. století přímo zasažena jen dvakrát. V roce 1856 nemoc přenesla loď, jež přistála v Bahía Blanca a nakazila místní obyvatelstvo. Cholera rychle postupovala dále, a přestože její následky nebyly tak tragické, jako v druhé polovině 60. let 19. století, Buenos Aires na tuto situaci reagovalo zpřísněním hygienických podmínek. Ve spolupráci s policií musela každá čtvrť vydat seznam míst, která mohla ohrožovat veřejné zdraví, a uvést jejich potenciální rizikovost. Jednalo se zejména o koželužny, řeznictví, mýdlárny a hřbitovy.¹⁵¹ Druhá vlna cholery zasáhla Argentinu v letech 1867–1868. Opět se jednalo o pandemii, která v Evropě vypukla již v roce 1863. Do Argentiny se cholera dostala z Brazílie, odkud ji přinesla brazilská spojenecká vojska během Paraguayské války. Cholera zasáhla jak spojence, tak Paraguayce a na jaře 1867 stoupla úmrtnost na 78 %. Nemoc přenášela zejména kontaminovaná voda, kterou vojáci pili, protože během války házeli Brazilci a Paraguayci do řeky Paraná mrtvé vojáky, zvířata a další odpad. Odhadem se mělo jednat až o 30 000 vojáků, 10 000 koní a tuny zbytků masa určeného ke konzumaci a odpadků. Díky nehygienickým podmínkám se cholera rychle rozšířila do blízkých oblastí a zasáhla provincie Corrientes, Entre Ríos a Santa Fé. Následně zachvátila i Buenos Aires, které se přísnými protipatřeními snažilo minimalizovat rozšíření nemoci. V rámci nich bylo doporučeno denně vynášet odpadky, snížit počet osob žijících v jednotlivých obydlích či dezinfikovat latríny. Přestože byly zasaženy zejména nejchudší čtvrti, během roku 1867 se cholerou v Buenos Aires nakazilo 8000 osob, z nichž 1653 zemřelo. Jiné studie odhadovaly počet obětí až na 5000 osob, což byla zhruba tři procenta populace města. Mezi oběťmi byl i argentinský viceprezident Marcos Paz. O rok později cholera vypukla znovu, počet

151 U každého rizikového místa byla uvedena adresa, majitel, trvání činnosti a zhodnocení nebezpečí infekce. Mezi uvedenými se nacházel například i Britský hřbitov (*Cementerio de los Ingleses*). ARCHIVO GENERAL de la Nación. Sección 10 de Policía Buenos Aires. Marzo 19 del 1853. In: Sala X-32-8-7.

obětí však nebyl tak vysoký.¹⁵²

Velké ztráty na životech si vyžádaly také epidemie žluté zimnice, které Argentinu zasáhly v několika vlnách, zejména v letech 1857 a 1870/71. Hlavním zdrojem nákazy byly v Buenos Aires infikované vodní toky *Río de la Plata* a *Riachuelo*. Epidemie z počátku 70. let 19. století začala nenápadně, když v hotelu v centru města zemřel v únoru 1870 blíže nespecifikovaný imigrant. Za měsíc následovalo další úmrtí v témže hotelu, a poté došlo k masivnějšímu rozšíření, které se podařilo během několika měsíců zastavit. Mnohem závažnější se stala nákaza, která si v první polovině roku 1871 vyžádala 13 600 obětí. Vrcholu dosáhla epidemie 2.–15. dubna, kdy denně na žlutou zimnici zemřelo více než 300 obyvatel Buenos Aires. Hlavními zasaženými zónami byly hustě obydlené jižní části města, kde kromě jiných bydlelo velké množství italských a španělských imigrantů.¹⁵³

Nemoci ovlivnily politické smýšlení argentinských elit, které v návaznosti na epidemie cholery a žluté zimnice reagovaly zpřísněnými lékařskými kontrolami imigrantů při vstupu do země. Legislativně byly tyto kroky potvrzeny imigračním zákonem z roku 1876. V rámci něj byly přesně definovány podmínky pro vjezd lodí do přístavu, postupy v případech objevení nakažlivých chorob a systém dalších sankcí.¹⁵⁴

Z hlediska kriminality se Argentina v ničem nelišila od zbytku světa. Ve městech jako Buenos Aires docházelo ke zločinům pravidelně a jejich řešení bylo v rukách nepočetné policie. V roce 1853 mělo celé Buenos Aires jen 13 policejních komisařů, včetně vrchního.¹⁵⁵ V odlehlejších částech země navíc bylo složitější uplatňovat v některých případech přijatou legislativu. Kriminalita zde nebyla každodenním jevem

152 VERONELLI, Juan Carlos; VERONELLI CORRECH, Magalí, *Los orígenes institucionales de la Salud Pública en la Argentina. Tomo I*. Buenos Aires, 2004. s. 155–159. LEANDRI, Ricardo González, *Curar, persuadir, gobernar: la construcción histórica de la profesión médica en Buenos Aires 1852–1886*. Madrid, 1999. s. 65–66.

153 Tamtéž, s. 159–161.

154 BORDI DE RAGUCCI, s. 17–18.

155 Celkem se roce 1853 na výplatní pásce buenosaireské policie nacházelo pouze 42 osob. Jejich plat se pohyboval okolo 1000 pesos. ARCHIVO GENERAL de la Nación. *Lista de empleados en el Departamento General de Policía en 1853*. In: Sala X-32-8-7.

a někteří obyvatelé ji jednoduše neznali. Hlavní město bylo jasným příkladem vlivu imigrace, sociální stratifikace a životní úrovně na kriminalitu. Činnost bezpečnostních orgánů ve městě se odvíjela od závažnosti jednotlivých deliktů, avšak na nedostatek práce si strážci pořádku stěžovat nemohli. Většinu přečinů, od těch nejbanálnějších, až po vážné bylo možno dohledat v denním tisku. Policie dokonce měla v některých novinách, jako například v deníku *La Tribuna* svou sekci, která byla denně aktualizována. Výše uvedený deník ze dne 16. prosince 1853 vyčetl následující seznam pokutovaných osob: „*Jorge Wiks, Augusto Larroche a Manuel Palma za dovedení volných koní k vodě; Guillermo Taller, Augusto Terán a N. N. za cval ve městě; Luis Michelin, Santiago Oribe a Valentín Lavenela za šizení při prodeji chleba; Jas Dejens za opilství.*“ Drobné přestupky policisté řešili přímo na místě a výše pokuty se odvíjela od závažnosti přečinu. Pro představu, pokuta za opilství pro zmíněného Dejense činila 20 pesos, zatímco pokuta pro podvodníky dosahovala 250 pesos.¹⁵⁶

Jak již bylo naznačeno, kriminální živly se nacházely nejen mezi Argentinci, ale také mezi přistěhovalci. Přes neochvějnou důvěru vlády v rozvoj za pomoci imigrantů se někteří občané proti jejich přílivu tvrdě ohrazovali. Jedním z nejdiskutovanějších argumentů byla právě zvyšující se kriminalita. Příkladem byly ostré články José Hernández v deníku *El Río de la Plata*, který sám založil. Tento nacionalisticky smýšlející novinář, spisovatel a politik v nich odsoudil masivní imigraci do Argentiny, protože přistěhovalci dle jeho názoru brali práci Argentincům, byli pro stát ekonomicky nevýhodní, nákladní a narušili přirozenou rovnováhu země. „*Je chybou věřit, že imigrace je jediným řešením, které má transformovat naši ekonomiku a průmysl. Imigranti, kteří připlouvají na naše pobřeží nepřinášejí a ani nepřinesou žádný užitek ... imigrace nás pohltila, překročila počet, který potřebujeme bez toho, aby navýšila prostředky k efektivnímu řešení. Konzumuje bez dostatečné produkce a narušením této křehké rovnováhy situaci dále vyostřuje... Přejeme si*

156 Cit. SECCIÓN DE POLICIA, In: LA TRIBUNA, 16 de Diciembre 1853. Buenos Aires, s. 3.

*osídlit pusté vnitrozemí, ale přes příchod přistěhovalců se naše situace neřeší, stagnuje a někde se dokonce zhoršuje. Je totiž jasné, že tito imigranti se masově nechystají osídlit vnitrozemí za účelem přetvořit jej v Eden ... nechceme, aby nám imigranti přinášeli kapitál, protože víme, že jsou ve své podstatě chudí, a přišli jen proto, aby v naší zemi zbohatli...*¹⁵⁷

Před rokem 1880 neexistuje žádný výčet výrazných přečinů, tudíž veškeré informace je možno odhalit pouze skrze zápisy *Jueces de Paz* – bezpečnostních orgánů. Jedná se o rozmanitý seznam deliktů s kompletní dokumentací, které díky různorodému složení obyvatelstva vyžadovalo vysokou profesní zdatnost. V některých případech policie spolupracovala s dalšími orgány. Typickým příkladem byly případy cizinců, které mnohdy vyžadovaly spolupráci s konzuláty. Samozřejmě se s nimi nejednalo při běžných přestupcích, nařčení z urážky a podobně. Avšak v případě opětovného povolení k pobytu či v majetkových záležitostech byla tato spolupráce na místě.¹⁵⁸ Policisté se však museli zabývat i méně důležitými záležitostmi. Pro představu zmíním například projekt na likvidaci potulných psů, jež vycházel konceptu použitého v New Yorku, a který měl být aplikován v hlavním městě Buenos Aires. Tyto postupy úzce souvisely se snahou o zvýšení hygieny ve městě.¹⁵⁹

Když došlo v roce 1872 ke zveřejnění výsledků prvního celonárodního sčítání obyvatelstva, Argentina navenek vystupovala jako konsolidovaný stát, který čeká příznivá budoucnost. Nízký věkový průměr obyvatelstva a mírná převaha mužů předurčovaly k energickému rozvoji v oblasti průmyslu a zemědělství. Stoupající ceny pozemků a vytrvalá politická snaha o investice a modernizaci státu lákala zahraniční

157 Cit. DONGHI, s. 440–442.

158 Policie takto postupovala například u jistého Portugalce, který zemřel v roce 1853, aniž by zanechal závěť. *Jueces de Paz* kontaktovaly portugalský konzulát v otázce potenciálních dědiců, sepsaly zanechaný majetek a nechali přivolaného lékaře zkontrolovat, zda-li nešlo o násilnou smrt. Během dlouhé komunikace mezi *Jueces de Paz* a konzulátem byl následně kontaktován dědic. Přes neúplnou korespondenci lze vyvodit, že se majetku nakonec vzdal ve prospěch státu. ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Antecedentes sobre la muerte intestada del Portugués Félix de Castro*. In: Sala X–32–8–7.

159 Více viz. ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Proyecto para la matanza de perros*. In: Sala X–32–8–7.

investory a silný politický vliv prezidentů Bartolomé Mitreho a Dominga Sarmienta úspěšně potlačoval slábnoucí moc provinčních *caudillů*. Přesto země zůstávala závislá na chovu dobytka, její osídlení bylo až na okolí Buenos Aires řídké, nevyužívala potenciál půdy a prvky modernizace zahrnující výstavbu železnice, telegrafu a nových silnic byly stále ve svých počátcích. Proto o 70. letech 19. století hovoříme spíše jako o období dokončení procesu ekonomické a administrativní centralizace.

Naplňování argentinských politických cílů v 70. letech

Období vlád prezidentů Sarmienta a Avellanedy znamenala pro Argentinu období vzrůstající prestiže státu. Právě během 70. let Argentina zaznamenala významný ekonomický růst, který ročně stoupal průměrně o 5 % až do první světové války.¹⁶⁰ Mnozí autoři tento jev přisuzovali začlenění Ameriky a Karibské oblasti mezi důležitá centra mezinárodního obchodu, který díky otevření nových transatlantických linek a zlevnění námořní dopravy vzkvétal. V případě vybraných jihoamerických zemí se dá hovořit také o dalších faktorech, které vedly k modernizaci a ekonomické prosperitě. Za nejdůležitější můžeme považovat půdu, pracovní sílu a kapitál. A právě Argentina dokázala díky vhodně zvolené politice těchto tří faktorů využít.

Produkce argentinského vnitrozemí se historicky omezovala na vývoz kůží, vlny a loje, v menší míře pak soleného masa.¹⁶¹ V okamžiku výstavby železnice směrem do vnitrozemí a jejímu plánovanému osídlení bylo nutno obrátit zájem obyvatel z chovu dobytka na zemědělskou produkci. K tomu pomohla zejména imigrace z Evropy, díky níž byly zakládány první zemědělské kolonie. Jednalo se o postupný proces, jež

160 Tohoto výsledku přitom bylo dosaženo i přes dílčí vnitrostátní krize, z nichž největší zasáhla Argentinu v 90. letech 19. století. Pozn. autora.

161 V roce 1865 tvořily hlavní vývozní artikl kravské a oslí kůže (více než 2 miliony kusů), asi 350 000 ovčích, koňských, kozích, srnčích a dalších kůží, 55 000 tun vlny, 32 500 tun soleného masa, 15 400 tun loje a další zboží včetně rohů, peří, tabáku či sušeného ovoce. Více v ARGENTINE REPUBLIC, *Population, Immigration, Agricultural Colonies, Concessions of Land, Railways, etc.* London, 1869. s. 20.

kromě vlády ovlivňoval také trh. Příkladem bylo období první poloviny 70. let, kdy prudce klesla cena kůží, vlny a loje, což však paradoxně argentinské dobytkaře nevedlo ke změně orientace na produkci zemědělských plodin, ale k rozšíření produkce a pastvin a tím snížení nákladů na výrobu daných produktů.¹⁶²

Jak vláda předpokládala, evropští přistěhovalci během několika let v zemědělských koloniích začali prosperovat, což lákalo další osadníky. Stále však zemědělci tvořili jen malou část z celkového počtu přistěhovalců. Přestože se během let 1870–1873 usadilo v Argentině více než 143 000 imigrantů, z oficiálních dokumentů vyplývalo, že v roce 1872 tvořilo populaci zemědělských kolonií pouze 17 000 osob.¹⁶³

Otázka pracovní síly pro Argentinu představovala dlouhodobý problém. Její nedostatek byl všeobecně známý a jako jediné řešení se jevilo přistěhovalectví. V 70. letech 19. století se přírůstek obyvatelstva vytvořený pouze imigrací pohyboval okolo 28 500 osob ročně. Zajímavým úkazem bylo, že kromě vysoké imigrace docházelo také k nezanedbatelné emigraci ze země. Průměrně se pohybovala mezi 30–35 % z celkového počtu imigrantů. Velký podíl na téměř třetinové emigraci ze země měl poměr sezónní pracovní síly, kterou vykonávali jak obyvatelé sousedních států, tak především Evropané ze Španělska a Itálie. V obecné rovině se o Argentině v poslední čtvrtině 19. století hovořilo jako o rychle bohatnoucí zemi, což ale lze dnes považovat, za silně generalizující názor. Ačkoliv elita země složená převážně z vlastníků půdy bohatla, situace obyčejného obyvatelstva neodpovídala obecné prezentaci země.¹⁶⁴

Posledním důležitým faktorem byl kapitál. Jeho síla se projevovala zejména prostřednictvím zahraničních investic, jejichž objem se neustále zvyšoval. Jak již bylo naznačeno, naprosto klíčovou roli zde hráli zahraniční investoři v čele s Velkou Británií. Objem britských investic měl až do první světové války vzrůstající tendenci (až na období

162 Ed. BETHELL, 1993. s. 329–331.

163 SCOBIE, James, *Revolution on the Pampas. A Social History of Argentine Wheat, 1860–1910*. Austin, 1967. s. 34–35.

164 Ed. BETHELL, 1993. s. 334–338.

Baringovy krize), což nejlépe dokumentují oficiální statistiky. Dle nich dosahovaly britské investice v roce 1865 necelých 2,7 milionu liber a o deset let později 22,6 milionu. Jejich cílem se staly téměř výhradně státní dluhopisy a výstavba železnice.¹⁶⁵

Kromě zahraničních investic hrál jistou úlohu také transatlantický obchod. K jeho rozmachu a přeměně Argentiny na exportní velmoc však došlo až v následujícím období. Nutno připomenout, že by k této transformaci nedošlo bez zmiňovaných investic, které nastartovaly obchod, přivedly do země perspektivní pracovní sílu a stály za rychlým rozvojem argentinské železnice.

Prezident Sarmiento během svého funkčního období dokázal Argentinu změnit. Rozrostl se státní aparát, počet škol a modernizovala se výroba. Přesto si byl prezident vědom, že pokud tento trend nemá přijít vniveč, je třeba zajistit podobně smýšlejícího nástupce. Tento záměr se mu podařil. V roce 1874 se stal argentinským prezidentem tucumánský politik Nicolás Avellaneda, který v prezidentských volbách porazil Bartolomé Mitreho. Bývalý prezident Mitre zvítězil pouze v provinciích Buenos Aires, Santiago Estero a San Juan, s čímž se jen velice těžko smířoval a záhy proti nově zvolenému Avellanedovi otevřeně vystoupil. Mitre se oprávněně obával, že zvolení tucumánského politika ovlivní politiku Argentiny, vyvine tlak na Buenos Aires a ohrozí jeho postavení v rámci země. Revoltu proti Avellanedovi za několik měsíců potlačila vládní vojska a Mitre, který nedokázal včas uprchnout ze země byl potrestán odnětím svobody. K ostatním se však prezident zachoval velkodušně. V rámci udržení politické stability vyhlásil všeobecnou amnestii a některým Mitreho přívržencům dokonce nabídl místa ve vládě.¹⁶⁶

Politika Nicoláse Avellanedy se od prvopočátku snažila o navázání na prezidentského předchůdce Sarmienta, přičemž navíc usilovala o získání většího vlivu pro města a provincie ve vnitrozemí. Přes veškerá

165 BENDAÑA, s. 301.

166 FERNÁNDEZ, RONDINA, s. 234–235 a YABLON, Ariel, *Disciplined Rebels: The Revolution of 1880 in Buenos Aires*. In: *Journal of Latin American Studies*, vol. 40, no. 3, 2008. s. 488.

snažení byly tyto cíle nadále komplikovány vlivnými buenosaireskými obchodníky a politiky, jejichž typickým příkladem byl revoltující Mitre. Politická nestabilita sebou přinesla také ekonomickou stagnaci. Přesto Avellaneda od svého plánu neustupoval.¹⁶⁷

S ohledem na hrubý domácí produkt byla druhá polovina 70. let 19. století považovaná za ekonomicky neúspěšnou. Stálý deficit rozpočtu a stoupající zadlužení státu nutilo Avellanedu k nepopulárním krokům. Jedním z prvních bylo zvýšení cla na dovoz průmyslových výrobků. Tento krok měl pomoci nastartovat domácí průmysl, o což se argentinská vláda pokoušela již na počátku 70. let. Nejznámější byly dva pokusy z roku 1873. U prvního se jednalo o neúspěšný návrh vlády o půjčku ve výši 20 000 pesos soukromé textilní továrně v Entre Ríos, která měla na oplátku státu garantovat nižší ceny za armádní oblečení. Tento návrh se však setkal s kritikou díky možnému střetu zájmů mezi vládou a soukromým subjektem a proto byl zamítnut. Druhý návrh, vznesený pouhý den po prvním, navrhoval desetiletou garanci 7% zisku pro průmyslová odvětví, která zpracovávala suroviny. Jeho předkladatel, Vicente Fidel López, jehož otec Vicente López y Planes je autorem textu argentinské národní hymny, zdůrazňoval, že Argentina nesmí být závislá pouze na mezinárodních trzích hotových výrobků. Místo toho, měla národní vláda podporovat průmyslové činnosti, které by pomohly provinciím ve vnitrozemí, i oblastem na pobřeží.

Přestože návrhy upozorňovaly na nepříznivou situaci v průmyslu, nikdy jim nebyla věnována vážná pozornost. Vláda se spokojila s politikou zvýšených tarifů a její rozhodnutí navíc stále více ovlivňovala argentinská elita zaměřená na zemědělskou produkci. Výsledkem byl nový celní zákon z roku 1876. Ačkoli množství dováženého zboží zůstalo na 20% sazbě z ceny výrobku, na některé potraviny, alkoholické nápoje a oblečení se clo zvedlo až na 40 % z ceny. Když tyto změny nepřinesly očekávané příjmy, prezident Avellaneda navrhl další zvýšení cla, tentokrát zaměřené na luxusní zboží. Konečné řešení celního zákona přijatého v

167 MERKX, Gilbert, *Recessions and Rebellions in Argentina, 1870–1970*. In: *The Hispanic American Historical Review*, vol. 53, no. 2, 1973. s. 287–288.

roce 1877 představovalo politický kompromis mezi zastánci prezidenta, agroprůmyslu¹⁶⁸ a národního průmyslu. Vývozní daně byly zvýšeny na 6 %, zápalky, obuv, textil, oděvy a nápoje získaly nejlepší celní ochranu, jež činila 35 %. Clo na průmyslové zboží stouplo na 25 %.¹⁶⁹

Po zvýšení cla následovalo snížení veřejných výdajů, jež se nejvíce dotklo státních zaměstnanců, kterým byla zkrácena mzda o 15 %. Několik tisíc pracovníků státního aparátu ztratilo své pozice, proti čemuž se někteří poslanci v parlamentních diskuzích ostře ohradili. Zdůrazňovali zejména neschopnost státu pružně reagovat na situaci na trhu. Návrhy, které volaly po určité formě protekcionalismu za účelem podpory industriální výroby na úkor vývozu primárních produktů, nebyly v krátkém časovém horizontu proveditelné a pro vlivné obchodníky navíc neakceptovatelné, tudíž vláda nakonec krizi řešila úspornými opatřeními a zvýšením ceny vlny.¹⁷⁰

Přes zmiňované problémy bylo Avellanedovo funkční období spojeno s několika významnými událostmi. Za důležitý okamžik jeho vlády lze bezesporu považovat schválení imigračního zákona, známého také jako „*Ley Avellaneda*“. Zákon číslo 817 o imigraci a kolonizaci vešel v platnost 6. října 1876. Jednalo se o první systematické opatření, které definovalo argentinskou politiku vůči přistěhovalcům ze zahraničí. Zákon měl dvě části, z nichž první, delší, pojednávala o imigraci a druhá o kolonizaci. Imigračním zákonem byla pod správou ministerstva vnitra zřízena instituce *Departamento General de la Inmigración*,¹⁷¹ jejíž náplní práce byla kontrola veškeré agendy spojené s imigrací ze zahraničí. V rámci zákona zůstávaly zachovány některé výhody, na kterých Argentina

168 Myšlen je zejména průmysl orientovaný na zemědělství a výrobky určené pro zemědělskou produkci včetně zemědělských nástrojů.

169 GUY, Donna, *Carlos Pellegrini and the Politics of Early Argentine Industrialization, 1873–1906*. In: *Journal of Latin American Studies*, vol. 11, no. 1, 1979. s. 125–128.

170 BARBA, Fernando Enrique, *Los autonomistas del 70. Auge y frustración de un movimiento Provincial con vocación nacional*. Buenos Aires, 1976. s. 100–107.

171 Generální oddělení pro imigraci neboli Imigrační kancelář měla v době svého vzniku pouhých 8 stálých zaměstnanců. Skládala se z hlavního komisaře, sekretáře, pokladníka, čtyř úředníků a dveřníka. LEY DE INMIGRACIÓN y colonización de la República Argentina sancionada por el Congreso Nacional de 1876. Buenos Aires, 1882. s. 3.

postavila svou imigrační politiku již v minulosti.¹⁷²

V kompetenci *Departamento General de la Inmigración* bylo udržovat komunikaci se státními imigračními agenty pracujícími v zahraničí a s imigračními komisemi, které působily přímo v přístavech a na hraničních přechodech. Kromě přímé podpory imigrace měla instituce regulovat imigraci nežádoucí, jež se týkala nejen osob s tělesným či mentálním postižením, ale také deviantů a kriminálních živlů. Nejjednodušší bylo pro přistěhovalce získat doklad o bezúhonnosti, který si mohli opatřit v rodné zemi nebo od imigračních agentů. Vlastní kontrola osob přicházejících do Argentiny měla fungovat díky propojení Imigrační kanceláře s jednotlivými komisemi a kapitány lodí, kteří měli povinnost předkládat pověřeným osobám v přístavech seznamy pasažérů s cestovními doklady. Tyto seznamy pak byly Imigrační kanceláří dále zpracovávány a kompletní soupisy přistěhovalců obsahující jméno, věk, pohlaví, rodinný stav, rodnou zemi, víru, povolání, gramotnost, místo odplutí a příplutí byly každoročně publikovány ve výročních zprávách.¹⁷³

Zahraniční imigrační agenti byli zaměstnáni buď přímo státem, imigrační kanceláří nebo přepravní společností a fungovali jako prostředníci. Jejich věrohodnost se značně lišila. Kromě oficiálních státních agentů existovalo poměrně velké množství osob, které spolupracovaly s neseriózními společnostmi nebo byly najímány přímo některými přepravci. Tito zprostředkovatelé byli placeni za každého imigranta na palubě a podle toho také mnohdy postupovali. Pod vlivem vidiny zisku docházelo zejména na málo vzdělané venkovské populaci k množství podvodů. Nejčastějšími bylo porušení smlouvy spočívající v nedodržení formy přepravy. Zákazník si například zaplatil kajutu, která na něj jednoduše nezbyla nebo jej místo v parníku přepravovali klasickou plachetní lodí, čímž se doba plavby značně prodloužila. Dalším trikem byla změna místa výstupu, když původně smluvené místo bylo během trasy nenávratně změněno za destinaci, která se nacházela blíž. Často také docházelo k náboru tělesně postižených, kteří později měli problémy při

172 PANETTIERI, s. 61–62.

173 LEY DE INMIGRACIÓN 1876, s. 5–6.

vstupu do země a v množství případů se stali žebráky a mužů s nesplněnou vojenskou službou. Pro ně byla emigrace vítanou možností, jak se jí vyhnout, nicméně pro agenta znamenala snadnou kořist, která mohla být navíc extra zpoplatněna.¹⁷⁴

Naproti tomu oficiální agenti byli speciálně školeni a placeni bez ohledu na prokázané výsledky. Jejich počet však nebyl vzhledem k vlastní imigraci vysoký. V 60. letech 19. století se jednalo o pět agentů s ročním platem 9900 pesos. Již v následujícím desetiletí došlo k navýšení jejich počtu a zlepšení platových podmínek. Například agenti ve Velké Británii měli nad základní plat měsíční příspěvek na tisk a publikaci letáků, či korespondenci. Během masivní imigrace do Argentiny v 80. letech již existovaly informační kanceláře s agenty v hlavních přístavech a ve většině důležitých evropských měst.¹⁷⁵

Další části zákona o imigraci se týkaly pracovních příležitostí, podmínek na lodích, celních a pasových kontrol, provizorního ubytování imigrantů, budoucího bydliště, financování a imigrantů samotných. Například dle článku číslo 14 měli imigranti, kteří prokázali svou bezúhonnost právo na bezplatné ubytování po dobu pěti dní od přistání lodi (v případě nemoci se tento časový úsek dal za zvýhodněných podmínek prodloužit) a mohli zaujmout pracovní pozici dle svého zaměření v kterékoliv části země, přičemž cestovní výdaje měl hradit stát. Navíc osobní věci včetně oděvů, nástrojů, drobného nábytku a jedné zbraně na dospělého člověka nepodléhaly clu. Dle článku 52 měli imigranti v případě přesunu do provincie mimo přístavní město právo na stravu po dobu 10 dní a další výhody v sociální oblasti, například v případě vážné nemoci.¹⁷⁶

Ještě větší benefity získávali imigranti při odchodu do kolonií. Ty díky svému řídkému osídlení přinášely pro přistěhovalce úlevy v delším časovém horizontu. Kolonie se nacházely ve správě *Oficina de Tierras y Colonias*, jež podobně jako Imigrační kancelář, se kterou často úzce

174 PANETTIERI, s. 49–52.

175 Tamtéž. s. 52–59.

176 Cit. LEY DE INMIGRACIÓN 1876, Artículo 14 a Artículo 52. s. 13 a 23.

spolupracovala, spadala pod Ministerstvo vnitra.¹⁷⁷

Hlavní motivací pro odchod do odlehlých, nově vznikajících kolonií byla garance získání půdy. Vzhledem k tomu, že se zpravidla jednalo o zemědělské kolonie, rozloha nabízené půdy nebyla nezanedbatelná. Zákon stanovoval její přesné dělení na jednotlivé sekce (*secciones*), jejichž rozloha činila 20 x 20 kilometrů. Územní celek se dále členil na 400 *lotes*, každý o velikosti 100 hektarů. Z každé sekce se předem vyjmuly 4 *lotes* na stavbu vesnice. Jejich umístění mělo být ve středu celé sekce, pokud to ovšem přírodní podmínky umožňovaly. K nim přímo náleželo dalších 66 *lotes*, které tvořily veřejnou půdu náležící vesnici. Tento systém se již v koloniálním období nazýval *ejido* a byl používán nejen v Argentině, ale i v dalších státech Latinské Ameriky. Kromě několika vyhlášek a nařízení, které o *ejidu* hovořily byl v tomto směru zlomový *Ley de ejidos* z roku 1870, který vše legislativně zastřešoval.¹⁷⁸ Zbylé území bylo určeno přímo pro osadníky a další zájemce o koupi, přičemž zákon přesně definoval, jakým způsobem má být půda dále rozparcelována, kde se budou nacházet cesty a silnice a další podrobnosti. Dle zákona mělo prvních 100 rodin v každé sekci právo na 1 *lote*, tedy 100 hektarů půdy zdarma a možnost dokoupení dalších pozemků. Ty bylo možné získat ihned po jejich koupi nebo eventuálně po složení finanční zálohy. Zákon také umožňoval získat pozemky na dluh, který byl umořován formou pravidelných ročních splátek (zákon hovořil o desetiletém období). Existovalo zde však rovněž omezení, které stanovovalo maximální držbu pozemků na 400 hektarů na osobu. Podobně jako imigranti, také kolonisté užívali mnohých dalších výhod plynoucích z dobrovolného odchodu do odlehlých kolonií. Jednou z nich byla již zmiňovaná bezplatná doprava na místo. Další byly finanční zálohy po dobu jednoho roku na ubytování, jídlo, koupi zemědělských

177 Tamtéž. s. 26–29.

178 Přestože byl zmiňovaný zákon původně platný pouze pro provincii Buenos Aires, stal se vzorem i pro další provincie. *Ejido* bylo později spojováno zejména s Mexikem, kde na tento systém navázala vláda během pozemkové reformy po svržení Porfiria Díaze v roce 1911. Více o *ejidu* v rámci Argentiny viz. BARCOS, María, Fernanda, *Los derechos de propiedad ejidal en el contexto desamortizador iberoamericano: La campaña de Buenos Aires, siglo XIX*. In: *América Latina en la historia económica* vol. 20, no. 1, 2013. s. 98–125 a PANETTIERI, s. 74–76.

nástrojů, užitkových zvířat a dalších základních potřeb, jejichž hodnota však nepřesahovala 1000 pesos. Jejich splacení bylo možné odložit až o tři roky. Navíc existovala alternativa vše uhradit postupně, prostřednictvím pěti ročních splátek.¹⁷⁹

V okamžiku, kdy *Ley Avellaneda* prošel všemi schvalovacími procesy, se průměrný příliv imigrantů do Argentiny pohyboval na nejnižším bodu za poslední období. Tento pokles způsobily vnější faktory spojené s ekonomickou krizí, která v roce 1873 v menší míře Argentinu zasáhla.¹⁸⁰ Dalším viníkem byla paradoxně také samotná vláda, která v případě přistěhovalců nevystupovala jednotně a cíle některých politických klik a frakcí vzájemně kolidovaly. Na jednání politiků měly kromě celonárodních skupin dopad také vlivné osobnosti z provincií a některé soukromé osoby. Jádrem sporu se stala otázka upřednostnění migrace kvantitativního charakteru s minimálními omezeními nebo kvalitativního charakteru, jež měla podporovat přistěhovalce z vybraných evropských regionů na úkor jiných. V rámci kvalitativního směru vznikla početná skupina imigračních agentů, kteří lákali zemědělce přicházející ze střední, západní a severní Evropy na speciální zvýhodnění, která v rámci *Ley Avellaneda* vešla v platnost. Tento pokus měl vyrovnat dosud dominantní imigraci z jižní Evropy, zejména z Itálie. Přestože u vybraných zemědělských kolonií, které vznikaly již o desetiletí dříve, lze hovořit o vysokém počtu přistěhovalců ze Švýcarska či Německa, nevedlo toto úsilí ke kýženému výsledku. Plně to dokazovaly oficiální statistiky, které potvrzovaly stálou oblíbenost země mezi Italy. V letech 1877–1880 tvořili Italové 64 % z celkové imigrace do Argentiny.¹⁸¹

Výhodné podmínky a úlevy způsobily, že původní záměry argentinské vlády na rozvoj zemědělských kolonií se v různých částech Argentiny začaly naplňovat. Oficiální zdroje uváděly, že v roce 1876 existovalo 39 zemědělských kolonií, přičemž dvojnásobného počtu

179 LEY DE INMIGRACIÓN 1876, s. 29–35.

180 Důsledky takzvané Long Depression zasáhly zejména západní Evropu a Spojené státy americké. Vyvolal ji krach na Vídeňské burze 9. května 1873. Argentina díky ní musela omezit obchodní kontakty s postiženými evropskými obchodními partnery.

181 BJERG, s. 21–22.

dosáhly již v roce 1884. Logicky se zvětšoval také jejich majetek. Od roku 1873 do roku 1881 se hodnota movitých a nemovitých statků v jednotlivých koloniích ztrojnásobila na 27 milionů pesos. Národnostní složení jednotlivých imigračních skupin vycházelo z celkového zastoupení, tudíž kromě Italů (57 %) tvořili důležitou složku také Švýcaři (14 %), Francouzi (8 %), Němci (6 %), Španělé (2 %) a Britové (2 %). Vzhledem k podmínkám, které vláda deklarovala v Zákoně o imigraci a koloniích, se do zakládání kolonií zapojovaly soukromé zahraniční společnosti jen minimálně. Důvody byly nasnadě, stále se jednalo o vysoce riskantní podnik, u kterého navíc společnosti nebyly schopny zaručit srovnatelné podmínky. Například britské společnosti, jejichž vliv na místní ekonomiku a aktivita na argentinském trhu byla pro druhou polovinu 19. a počátek 20. století typická, založily po roce 1856 pouze jednu kolonii. Aktivněji se v tomto ohledu projevovaly německé a švýcarské společnosti, avšak v drtivé většině případů stáli u zrodu nové kolonie jednotlivci z řad velkostatkářů, provinční zástupci nebo argentinská vláda. Vystupovali buď jako přímí zakladatelé nebo jako prostředníci a finanční garanti.¹⁸²

Osamostatnění a zvýšení prosperity jednotlivých kolonií ovlivňoval nejen zvyšující se počet kolonií a kolonistů, ale také efektivnější využití půdy. Evropští imigranti ji začali ve větší míře kultivovat a z částí původních rozsáhlých pastvin pro dobytek se postupně stávala zemědělská půda. Pěstování obilí v úrodných oblastech centrálních pamp nevyžadovalo vysokou kvalifikaci, v období sklizně se dalo bez větších problémů skladovat, a také náklady na jeho přepravu nebyly vysoké. Konstantní nárůst obyvatelstva měst a evropské návyky přistěhovalců zvyšovaly poptávku po obilí, a to se neoddiskutovatelně stalo hlavní vývozní komoditou jednotlivých kolonií. Ač to vzhledem k budoucímu vývoji zní nepravděpodobně, Argentina byla ještě na počátku 70. let závislá na dovozu obilí ze zahraničí. Přesto již v roce 1872 argentinské kolonie vyprodukovaly celkem 20 000 tun obilí, což znamenalo jednu

182 BLINN REBER, s. 131.

čtvrtinu celostátní spotřeby.¹⁸³

Zemědělské kolonie se v mnoha ohledech lišily. Jedním ze vzácných zdrojů informací je publikace Guillerma Wilckena, který ze své pozice inspektora Centrální komise pro imigraci vypracoval kompletní seznam zemědělských kolonií v Argentině k roku 1872, který doplnil o vyčerpávající informace o jejich populaci, produkci a charakteru. Z Wilckenova šetření vyšlo mimo jiné najevo, že v daném období osadníci kolonií nelpěli na tradicích ze své rodné země tolik, jako obyvatelé měst. Zvykli si na jednodušší a méně nákladný styl života, což samozřejmě souviselo s velkými vzdálenostmi mezi jednotlivými koloniemi, či nejbližším městem. Kolonie také neměly vzhledem k různému národnostnímu složení sjednocené míry a váhy. U měrných jednotek používali Švýcaři *jukarts* (0,36 hektaru), Francouzi a Italové hektary, Němci *morgens*, neboli jitra (0,25 hektaru) a Britové s Američany akry (0,4 hektaru). Objemové a hmotnostní míry se také značně lišily. Například *fanega*, což byla stará španělská míra pro obilí, používaná v téměř celé Latinské Americe se dále dělila na *arrobos*. Nicméně jedna *fanega* pšenice v provincii Entre Ríos se v oblasti řeky Paraná dělila na 16 *arrobos*, zatímco v oblasti řeky Uruguay na 9 *arrobos*. V Buenos Aires se stejná míra dělila na 9 *arrobos*, zatímco v Santa Fé na 15. Aby byl systém ještě komplikovanější, toto dělení se dále lišilo podle vážené komodity. Počet *arrobos* se tak různil i při vážení brambor, kukuřice nebo luštěnin. Překvapující je, že ani měna nebyla jednotná. Zatímco v nově založených koloniích se jako hlavní platidlo užívalo argentinské peso, v severozápadní části země nebyla výjimečná platba v *bolivianos*. Díky této nejednotnosti se veškeré transakce prováděly složitě a mnohdy docházelo k úmyslným, či neúmyslným záměnám a nedorozuměním.¹⁸⁴

Největšími koloniemi a zároveň producenty obilí byly Esperanza, San Carlos, Bernstadt a San José. Každá čítala více než 300 rodin, které se zabývaly jak farmařením, tak řemeslem. Zároveň fungovaly jako obchodní a kulturní centra, protože měly větší občanské vybavení. Kromě

183 SCOBIE, 1967. s. 34–35.

184 WILCKEN, Guillermo, *Las colonias. Informe sobre el estado actual de las colonias agrícolas de la República Argentina*. Buenos Aires, 1873. s. 272–274.

kostela se jednalo většinou ještě o školu, poštu či obecní úřad. Esperanza, jako nejstarší a jedna z největších kolonií sloužila v některých případech jako předloha pro nově vznikající projekty.¹⁸⁵ Samospráva kolonie Esperanza nebyla nikterak složitá. Sestávala ze starosty, osmi volených zástupců, dvou pobočníků, jednoho policisty a osmi vojáků. Vzdělání zajišťovalo pět škol, které přijímaly žáky bez ohledu na náboženské vyznání. Školní docházka dosud nebyla povinná a mnohdy, zejména během sklizně a setby se příliš žáků ve škole nenacházelo. Přesto zde kromě katolických škol existovala i jedna protestantská a jedna večerní, kterou mohli navštěvovat ti, kteří takovou možnost neměli během dne.¹⁸⁶

S rozvojem kolonií se proporcionalně zvyšovala i produkce obilí. Menší objemy pšenice exportovala Argentina v roce 1871 do Paraguaye zničené válkou. Další dodávky byly vyvezeny v příštích letech do Belgie a Velké Británie a v roce 1878 se Argentina stala v produkci obilí nezávislou na dovozu ze zahraničí. O rok později již díky zemědělským koloniím vyvezla do Evropy 4500 tun obilí. Jednalo se o počátek masivního exportu, ke kterému došlo během příštích desetiletí, a který udělal z Argentiny jednu z obilnic Evropy.¹⁸⁷ Pro komplexní obraz této problematiky je však nutné stručně nastínit pasteveckou minulost argentinské pampy.

Chov dobytka byl nejen v Argentině, ale také v jižní Brazílii, Uruguayi a dalších místech důležitou formou obživy. V případě Argentiny tvořily tyto produkty významnou část celostátního exportu. Pro

185 Kromě neznámější kolonie Esperanza existovaly v provincii Santa Fé také kolonie San Gerónimo, Las Tunas, Frank, San Agustín, San Carlos, Corondina, Oroño, Guadalupe, Cavour, Humboldt, Gruebli, Emilia, San Justo, Cayastá, Helvecia, Estancia Grande, Francesa, California, Inglesa, Eloisa a Alejandra, Bernstadt, Carcaraña, Cañada de Gomez, Tortugas, Hansa, Germania, Nueva Italia, Jesus Maria a Candelaria. V Entre Ríos potom Villa Urquiza, San José a Hugues. V Corrientes Barradero a v Concordii Chubut, Sunchales a Ausonia. WICKEN, s. 353.

186 Celkový počet žáků v Esperanze se na počátku 70. let 19. století pohyboval okolo 200 chlapců a dívek a výuka zahrnovala náboženskou výuku, španělský, německý a francouzský jazyk, psaní, matematiku, zeměpis, historii, přírodopis, hudbu a tělocvik. Tamtéž, s. 6–15.

187 Z oficiálních statistik vyplývá, že množství argentinského exportu pšenice v roce 1880 činilo asi 0,5 kg na obyvatele. Tato hodnota vzrostla během deseti let pět setkrát. V roce 1885 to bylo 5 kilogramů na hlavu, v roce 1889 117 kg a v roce 1890 dokonce 259 kg exportované pšenice na obyvatele. PLATT, Desmond, *Latin America and British Trade*. London, 1972. s. 68 a SCOBIE, 1967, s. 37–38.

vnitrozemí byly zároveň jedinou možností profitu. Za nejdůležitější se považovala produkce loje a kůží, maso se vzhledem k omezeným možnostem solilo a prodávalo vojákům či peónům. Dobytek potřeboval rozlehlé pozemky, což dalo vzniknout velkým rančům a estanciím, které z nepříliš výdělečné, ale stálé produkce profitovaly. Jedním ze zlomových okamžiků bylo otevření argentinského trhu zahraničním investorům a společností. Druhá polovina 19. století byla pro Evropu typická zvýšenou poptávkou po surovinách. Argentinské estancie přesto musely pozměnit svou orientaci a využít enormní poptávky po vlně, kterou mohli *estancieros* chovem ovcí produkovat.

Jejich chov samozřejmě existoval již v koloniálním období, nicméně až ve 40. letech 19. století došlo k významnějšímu rozvoji a exportu ovčí vlny do zahraničí. Chov ovcí vyžadoval poměrně kvalitní půdu s dostatkem čerstvé trávy na spásání a zároveň kladl vyšší nároky na samotné chovatele a jejich zaměstnance. Hodnotu ovlivňovaly nejen evropské, ale i americké tarify a zvláště americký protekcionalismus působil negativně na výslednou cenu. Přesto se v Argentině rozšířila plemena Merino a Lincoln, která byla chovaná právě pro vlnu. V letech 1856 až 1886 vzrostl počet chovaných ovcí z 16 milionů na téměř 90 milionů kusů. V polovině 80. let 19. století tak množství chovaných ovcí v Argentině překonalo i Austrálii. Přesto se drtivá většina ovcí chovala pouze v provincii Buenos Aires. Menší estancie potom existovaly v oblasti Chaco a v centrální pampě. Přestože, co do kvality a množství vlny nemohli Argentinci Australanům konkurovat, roční export se v 70. letech pohyboval kolem 90 000 tun vlny. Poptávka evropských továren na koberce po argentinské nemyté vlně daleko převýšila zájem o kůže, lůž a solené maso.¹⁸⁸

Chov skotu vycházel z dlouholeté tradice, která během 19. století zůstávala téměř neměnná. Mohlo by se zdát, že Argentina vlastně začala chovat skot z nouze. Právě nedostatek pracovních sil a kapitálu vedl k produkci, která nevyžadovala každodenní těžkou práci. V řídké osídleném

188 GIBSON, Herbert, *The History and the Present State of the Sheep-breedings Industry in the Argentine Republic*. Buenos Aires, 1893. s. 30–38.

vnitrozemí vznikla během několika desetiletí elita, která se zapojovala nejen do obchodu, ale také politiky. Na export produktů ale měla vliv vzdálenost od evropských trhů a špatná infrastruktura, tudíž až do 70. let 19. století nešlo hovořit o zavedeném exportu. Naopak, Argentina byla zemí závislou na importu.¹⁸⁹

Estancieros museli navíc řešit složitý problém – maso. To bylo vzhledem k množství a podmínkám v tehdejší době neuskladnitelné a nízká poptávka z něj činila téměř neprodejnou komoditu. V 60. letech se přes 60 % skotu pouze zabilo a stáhlo z kůže. Maso zůstalo nevyužito. Poptávka po kvalitním hovězím masu však v Evropě rapidně stoupala a zejména ve městech, se jednalo o žádaný produkt. Technicky ovšem nebylo možné jej přepravit přes Atlantik a solené maso Evropané, včetně obyvatel chudinských čtvrtí, jednoduše odmítali konzumovat. Daleko úspěšnější byla hovězí pasta, která fungovala na principu masového extraktu, vyráběná v Entre Ríos a Uruguayi jako „*Liebigův masový extrakt*.“ Kromě Argentiny se v 60. letech 19. století rozšířila také do Evropy, kde byla využívána zejména v nemocnicích a chudobincích. Pro nezaměnitelnou chuť argentinského hovězího také chovatelé začali dbát na rodokmen a stravu skotu. Stále častěji se chovali šlechtění býci a základní složkou potravy se stala vojtěška.¹⁹⁰

Pohled na argentinský chov dobytka tedy můžeme rozdělit do několika fází. Ve svých počátcích se solené hovězí maso, kůže a lůj produkovaly pro trhy v Bolívii a Peru a transportovaly se po zemi obchodními cestami vedoucími na sever Argentiny. Postupem času se v obchodu se soleným masem začala země orientovat na další zahraniční odbytiště, mezi nimiž dominovala Brazílie a Kuba. Ve druhé polovině 19. století se důležitým trhem stala Evropa a zároveň se výrazně rozšířil chov ovcí, který vynášel argentinským obchodníkům největší zisky. Až do 70. let 19. století produkce stoupala a výnosy z exportu rostly, nicméně imigrace, nově vznikající zemědělské kolonie, rozvoj infrastruktury a nemožnost přepravy čerstvého masa do Evropy znamenaly útlum a

189 CORTÉS CONDE, Roberto, *The First Stages of Modernization in Spanish America*. New York, San Francisco, London, 1974. s. 122–125.

190 SCOBIE, 1967, s. 43.

orientaci na produkci zemědělských plodin. Export kůží a loje se od této chvíle stal druhořadým a chov skotu se opět plně rozvinul ruku v ruce s vynálezem mrazících boxů a chladíren, díky kterým bylo možné maso do Evropy dopravit v nejvyšší možné kvalitě.

Významnou institucí, sdružující velké vlastníky půdy, jejichž hlavní formou obživy byl chov dobytka, pěstování plodin a pronájem půdy menším zemědělcům bylo Argentinské zemědělské sdružení (*Sociedad Rural Argentina*), které založil jeden z největších pozemkových vlastníků José Martínez de Hoz v Buenos Aires v roce 1866. Ačkoliv se jednalo o malé sdružení, jehož mottem bylo heslo: „*kultivovat půdu znamená sloužit vlasti*“, a ve svých stanovách si dávalo za cíl zajistit agrární dědictví země, podporovat rozvoj, stabilitu, zlepšení venkovského života, modernizaci a další poměrně obecné a bohulibé aspekty, ve skutečnosti se jednalo o velice vlivný orgán sdružující bohaté vlastníky půdy.¹⁹¹

Ti hráli klíčovou roli v argentinské ekonomice a *Sociedad Rural Argentina* nebylo ničím jiným, než exkluzivním klubem, který v roce 1872 čítal pouze 237 členů. Mezi nimi nechyběli potomci britských, německých, španělských a italských imigrantů. Jejich ekonomické názory, které se ztotožňovaly s teorií tržního liberalismu se odrážely v politických rozhodnutích a stály za masivním rozvojem zemědělství a chovu dobytka. Mnoho členů spolku se nespécializovalo pouze na zemědělství, ale investovalo také v oblasti průmyslu, čímž se někdy dostávali do rozporu s deklarovanými zájmy. V rámci zmiňovaného tržního liberalismu totiž sdružení *Sociedad Rural Argentina* chtělo, aby se země orientovala pouze na produkci s největším potenciálem – v tomto případě na obilí a maso, a zejména u průmyslových výrobků se spoléhala na dovoz. Aby však neohrozila majetek členů investujících ve výrobní oblasti, přesvědčila politickou špičku o tom, že jedním z mála průmyslových odvětví, které by měla podporovat musí být agroprůmysl. Úzké propojení s politickou špičkou Argentiny, k níž měli velcí vlastníci půdy historicky blízko, bylo výhodné pro obě strany. Jedné straně zajišťovalo dlouhodobé zisky a

191 SOCIEDAD RURAL ARGENTINA, *Anales de la Sociedad Rural Argentina: revista pastoril y agrícola, Volúmen 7*. Buenos Aires, 1873. s. 12–15, 61.

druhé pozoruhodný ekonomický růst.¹⁹²

Již od počátku funkčního období vyvinul prezident Nicolás Avellaneda tlak na rozšíření hranice země dále na západ na úkor území, které doposud ovládalo původní obyvatelstvo. Vláda vzhledem k růstu populace ve vnitrozemí reagovala na fakt, že indiánské kmeny znamenaly pro kolonisty stále nebezpečí. Jejich vytlačení mělo navíc usnadnit sjednocení země a zajištění další půdy potenciálním přistěhovalcům, spekulantům a obchodníkům. Úkolem byl pověřen tehdejší ministr války Adolfo Alsina. V rámci první kampaně, která probíhala v letech 1876–1877, posunula armáda vedená Alsinou hranici na jih do centrální a jižní části provincie Buenos Aires. Mezi městem Italó a přístavem Bahía Blanca byl navíc vybudován třímetrový příkop, který tvořil nově vytvořenou hranici mezi civilizací a divočinou. Příkop byl hlídán argentinskou armádou, která měla příkaz všechny Indiány, kteří překročí hranici bez milosti stíhat. Pro lepší možnost komunikace zde byl zaveden telegraf. Alsina získal díky rychlému a efektivnímu rozšíření stávající hranice velkou popularitu, krátce po návratu do Buenos Aires však onemocněl a zemřel.¹⁹³

Na místo ministra války se tak dostal ambiciózní Julio Argentino Roca, který v dobývání pampy pokračoval. V říjnu roku 1878 se parlament rozhodl podpořit nový plán dobytí pamp, na který se chystal vyčlenil až 1 600 000 pesos. Částka měla být určena podle území, které bude obsazeno. Sám Roca se na tuto akci svědomitě připravoval. Nechal si dokonce od argentinského vyslance ve Spojených státech amerických poslat oficiální výroční zprávu ministerstva vnitra o bojích amerických vojsk se severoamerickými Indiány.¹⁹⁴ Tento dokument zcela jistě sloužil jako příprava na vlastní akci. Je možné, že Roca nějakou dobu kalkuloval

192 MANZETTI, Luigi, *The Evolution of Agricultural Interest Groups in Argentina*. In: *Journal of Latin American Studies*, vol. 24, no. 3, 1992. s. 585, 590–591.

193 GAIGNARD, Romain, *La Pampa Argentina. Ocupacion–Poblamiento–Explotacion. De la conquista a la crisis mundial*. Buenos Aires, 1989. s. 215–216.

194 Přestože zpráva není datovaná, s největší pravděpodobností se vztahuje k roku 1877. Řeší totiž válku proti Siuxům, která probíhala v letech 1876–1877. Velká část zprávy je také věnována jednomu z lídrů tohoto povstání, Sedícimu Býkovi. Dále řeší povstání Nez Perséů, pod vedením náčelníka Josepha, které proběhlo v roce 1877, či Poncaů a Apačů z let 1876–1877. ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Memoria del Ministerio del Interior Washington. Asunto Indios*. In: Sala VII, 1383.

s možností zřízení indiánských rezervací po vzoru USA, nakonec však zvolil naprosto odlišnou taktiku. Na konci roku 1878 spustil kampaň, ve které rozdělil vojáky do pěti divizí a během několika měsíců obsadil území o rozloze 405 600 km². Díky telegrafu bylo vrchní velitelství v Buenos Aires průběžně informováno o dílčích úspěších, počtech zajatých a usmrcených Indiánů a ztrátách vojska. Poměrně rychlý úspěch kampaně souvisel jednak s rozhodností velení všech koordinujících divizí a také s finančními prostředky, které na tuto vojenskou akci vláda vyhradila. Roca totiž předpokládal, že náklady na mzdy vojáků a indiánských stopařů, jejich ošacení, přiděly jídla a pití, krmivo pro koně a další výdaje za rok by tyto limity značně přesáhly, a mohly by ohrozit úspěch celé kampaně. Proto pravděpodobně určil na mírové účely a vyjednávání s Indiány méně než 6 % z celého předpokládaného rozpočtu.¹⁹⁵

Při vyhodnocení celé akce, k níž došlo v parlamentu v roce 1879 bylo doloženo, že 1313 Indiánů, včetně jednoho z indiánských vůdců zahynulo, 2320 válečníků včetně čtyř náčelníků a 10 539 žen a dětí bylo uvězněno a 480 zajatců osvobozeno. Několik set zajatců bylo následně využito na sklizeň cukru v Tucumánu a ostatní začleněni do armády a námořnictva. Nemnoho posledních bojovníků vedlo partyzánskou válku ještě několik let. Po jejich zajetí bylo 15 z nich internováno na ostrov Martín García poblíž Buenos Aires a následně do Museo de la Plata, kde figurovali jako živé exponáty. Daleko smutnější byly osudy žen, které se mnohdy dostaly do rukou vojáků, v lepším případě začaly pracovat v některé z velkých estancií. Děti byly umístěny do rodin a cíleně vychovávány pro život v moderní společnosti. Jednalo se o finální úder argentinské armády původnímu obyvatelstvu.¹⁹⁶

195 V Archivo General de la Nación v Buenos Aires tyto dokumenty počítaly s ročním rozpočtem 2,36 milionu pesos pro vojska zajišťující ochranu hranic a 0,69 milionu pesos na armádu o síle 2000 mužů pro vlastní výboj. Mezi dalšími zajímavými dokumenty zmiňují slovník místních zeměpisných názvů, které vojsko využívalo pro lepší orientaci v terénu. ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Relación de la Operaciones hechas contra los Indios en las fronteras del interior; Resumen del estado de la fuerza al servicio de la frontera Sud general de la República; Traducción de algunos nombres indios de lugares*. In: Sala VII, 1383.

196 Dalším příkladem byla tříčlenná rodina Tehueche, která byla v roce 1878 internována z chilského Punta Arenas do Hamburku a Drážďan, kde vystupovala jako atrakce v cirkusech. GAINARD, s. 216–218.

Úspěch kampaně byl zřejmý. Roca prohlásil, že hranice byla stanovena a v následujících dvou letech se argentinská vojska systematicky pohybovala po hraničním teritoriu, přičemž v některých oblastech pronikla ještě hlouběji. Generál Roca ve všech ohledech vystupoval, jako nelítostný a důsledný velící důstojník. Nepovažoval se ani tak za velitele dobovačné výpravy, jako spíše za bojovníka za modernizaci, vzdělanost a vlastní zemi. To potvrdzovala i zpráva vládě prezidenta Avellanedy, kterou poslal přímo z kampaně: *„Naše nanejvýš důstojné postavení nás nutí, podrobit si co nejdříve rozumem nebo silou tuto hrstku divochů, kteří ničí naše bohatství a brání nám vzít si jménem zákona pokroku a naší vlastní bezpečnosti nejbohatší a nejúrodnější půdu této republiky.“*¹⁹⁷

Začlenění řídké osídlených částí země bylo bezesporu jedním z důležitých kroků ke konečné unifikaci státu, a ačkoliv se generál Julio Roca stal díky úspěšné *Conquista del Desierto* nesmírně populárním, moderní historici na tuto akci vesměs nepohlíží kladně. Postup generála Roky je spíše označován za cílenou genocidu argentinských Indiánů.

Sekundárním jevem spojeným s dobytím pamp se stal bezprostřední prodej nově nabyté půdy. Již od roku 1879 docházelo k rychlému prodeji více než 9 milionů hektarů země, přičemž nejaktivněji si v tomto ohledu počínala elita, přesněji řečeno obchodníci, političtí představitelé a vlastníci půdy z Buenos Aires. Celkem se tyto obrovské pozemky dostaly do rukou méně než 400 vlastníků. Jednalo se o druhý největší prodej státní půdy do soukromých rukou od 40. let 19. století, kdy se k podobnému kroku rozhodl Juan Manuel de Rosas. Tehdy daroval, či za velice výhodných podmínek prodal 7 milionů hektarů půdy 235 vlastníků. Nepoměr ve vlastnictví půdy argentinskou vládu nijak neodradil a vidina lehce získaných peněz a v neposlední řadě bující klientelismus znamenal pokračování nastoleného trendu. Vláda dále prodávala nově nabytá území velkostatkářům, mnohdy napojeným na vládní úředníky, což v 80. letech 19. století vedlo k nekontrolované

197 Cit. CARABALLO, Liliana, CHARLIER, Noemí, GARULLI, Liliana, *Documentos de historia argentina (1870–1955)*. Buenos Aires, 1997. s. 25.

spekulaci s půdou a v následné dekádě i k ekonomické krizi.¹⁹⁸

Prodej půdy velkostatkářům a spekulantům byl z právního hlediska posvěcen několika zákony, které vešly v platnost během 80. let 19. století. První, z roku 1882 vyčlenil ke koupi více než 5,4 milionu hektarů půdy a další, který paradoxně odkazoval na „vlastnická práva“ určil 820 305 hektarů půdy 150 vlastníkům. Další zákon z roku 1885 potom obdaroval 541 vojenských představitelů, kteří v rámci vojenských vyznamenání získali téměř 4,7 milionu hektarů půdy v provinciích Pampa, Río Negro, Neuquén, Chubut a v Ohňové zemi. Po roce 1890 se osídlení pamp stalo téměř výlučně privátní záležitostí, do níž stát zasahoval minimálně. Logicky se nevyvážená distribuce půdy projevila v její nerovnoměrné držbě. Díky dobývání pamp prodala nebo darovala argentinská vláda v letech 1876–1903 více než 41,7 milionu hektarů půdy do rukou pouhých 1843 statkářů. Šedesát sedm největších si přitom rozdělilo 6 milionů hektarů. Někteří vlastníci začali nově nabytou půdu kultivovat, jiní se spokojili s pastevectvím, či dokonce nechali půdu ladem za účelem budoucího zhodnocení. Pro původní obyvatele, kteří spolupracovali s argentinskou armádou bylo vyčleněno pouhých 43 000 hektarů v odlehlých a neúrodných zónách.¹⁹⁹

Smrt Alsiny a dobytí pamp znamenaly pro Rocu dvě zlomové události, které jej povýšily do přední pozice Národní autonomní strany (PAN – *Partido Autonomista Nacional*), jež byla nejmocnější politickou silou Argentiny. U jejího vzniku stál prezident Avellaneda, který v rámci udržení větší stability státu dokázal spojit dosavadní soupeře; *Partido Nacional* (Národní stranu), jež založil a *Partido Autonomista* (Autonomní stranu) jejímž představitelem byl Adolfo Alsina a duchovním otcem Bartolomé Mitre. Přestože již během dalších prezidentských voleb došlo k politické krizi a dočasnému rozdělení Národní a Autonomní strany, PAN

198 Území dobytá na přelomu 70. a 80. let 19. století byla zákonem administrativně začleněna mezi Národní teritoria (*Territorios Nacionales*) zákonem z roku 1884. Argentina se tak rozšířila o Ohňovou zemi, Chubut, Santa Cruz, Neuquén, La Pampu, Río Negro, Chaco, Formosu a Misiones. JOHNS, Michael, *Industrial Capital and Economic Development in Turn of the Century Argentina*. In: *Economic Geography* vol. 68, no. 2, 1992. s. 188–190.

199 PIGNA, s. 319–320.

se udržela u moci až do roku 1916. Logicky se jejím představitelem stal úspěšný generál Julio Argentino Roca. Ve vítězných prezidentských volbách v roce 1880 se mohl opřít nejen o většinu guvernérů, ale také o armádu. Proto ve většině provincií zvítězil, nikoliv však v Buenos Aires. Jeho protikandidát, buenosaireský guvernér Carlos Tejedor proti němu vystoupil až ve chvíli, kdy podobně smýšlející odstupující prezident Avellaneda začal prosazovat návrh na federalizaci Buenos Aires.²⁰⁰ Výsledkem byl politický a vojenský konflikt mezi Rocou a Tejedorem, k němuž se záhy připojil ještě Bartolomé Mitre, který po šesti letech vycítil možnost odplaty za neúspěšnou rebelii proti Avellanedovi a nechal se prohlásit vrchním velitelem buenosaireských vojsk. Hlavním důvodem k rebelii byl nesouhlas Buenos Aires s politikou prezidenta Avellanedy, která nominací Julia Roky na prezidentský post pokračovala v oslabování vlivu hlavního města oproti provinciím. Ačkoliv se jednalo o logické vyústění stavu souvisejícího s rozvojem železniční sítě, růstem měst a nově osídlených oblastí ve vnitrozemí a snahou o ekonomickou aktivaci zbytku Argentiny, Buenos Aires se s tímto stavem nechtělo smířit. Během takzvané „Revoluce z roku 1880“ se do vojenských akcí v okolí Buenos Aires zapojilo přes 20 000 vojáků a zemřelo více než 2500 z nich.²⁰¹

Sílu hlavního města degradoval nízký počet profesionálního vojska. Disponovalo zhruba 2000 vojáky, zbytek devítitisícové armády tvořila národní garda a dobrovolníci. Druhá a třetí jmenovaná složka armády měla výslovně revoluční ráz. Sestávala z členů střední a nižší třídy a tvořila zajímavou sociální směsicí. Do dobrovolnických složek vojska

200 Úspěšná kandidatura v Buenos Aires vycházela z mnoha faktorů. Nezávisela jen na politických elitách, které daného kandidáta jednoduše prosadily. Uchazeč musel získat i podporu veřejnosti, čehož dosahoval prostřednictvím lokálních novin, či veřejných vystoupení. Rokovi se toto nepodařilo. Důvodů bylo několik, za prvé jej buenosaireské elity pokládaly za mladého a nezkušeného politika z provincie, za druhé Roca neměl takové finanční prostředky, aby mohl zahájit v Buenos Aires s Tejedorem rovnocennou kampaň a v některých zdrojích se objevovaly zprávy, že mnozí autonomisté v provincii podlehli prvním dvěma faktorům a raději podpořili alternativní kandidáty, jako bývalého prezidenta Sarmienta či ministra vnitra Bernarda de Irigoyen. Návrh na federalizaci Buenos Aires prezidenta Avellanedy potom zavřel dveře i ostatním kandidátům. Přesto se Roca bezprostředně po tomto prohlášení nechal slyšet, že federalizace Buenos Aires nepřichází v úvahu. Reakce hlavního města však byla natolik silná, že k federalizaci nakonec opravdu došlo. Více viz. YABLON, s. 488–489, 501.

201 Ed. BETHELL, 1993, s. 80–82.

vstupovali také zástupci vyšších tříd. Právníci, soudci, novináři, bohatí místní a naturalizovaní obchodníci či lékaři tvořili jádro nejvybranějšího dobrovolnického praporu, tak zvaných „*rifleros*“, neboli střelců. Být členem *rifleros* bylo ze společenského hlediska v době revoluce vysoce prestižní, což opakovaně konstatoval i buenosaireský tisk. Také ostatní členové elit byli často členy některých nově vznikajících praporů. Inženýři a studenti lékařské fakulty zajišťovali technickou a zdravotnickou podporu. Také studenti výběrové školy *El Colegio Nacional de Buenos Aires* požádali o přerušení výuky, aby mohli „*hájit svá práva jako synové vznešeného Buenos Aires, před útokem bídného zrádce Avellanedy a jeho kumpánů.*“ Početnou část tvořili také úředníci, což po potlačení revoluce dokazovalo následné propuštění dvou třetin administrativního aparátu Buenos Aires, dále obyčejní dělníci, nejčastěji zaměstnanci menších továren a železnice, celníci či zaměstnanci pošty. Bojovnou náladu města dokládalo, že se do konfliktu hromadně zapojili také evropští přistěhovalci. Italové sestavili dva prapory o síle asi 1000 milicionářů. Španělé vytvořili legii o zhruba 800 členech. Svůj prapor zformovali také francouzští přistěhovalci. Evropské jednotky vystupovaly téměř samostatně. Zvolily si vlastní velitele, kteří dohlíželi na skladbu jednotlivých složek praporu. Zatímco členové s vojenskou minulostí pomáhali s organizací, dělníci bez vlastních zbraní, prostředků a zkušeností se starali alespoň o budování zákopů.²⁰²

Nezanedbatelný počet Evropanů mezi buenosaireskými dobrovolnickými sbory nenechával vůdce rebelů lhostejnými a vedl k propagandě v novinách, pamfletech, článcích, pouličních projevech nebo průvodech. V rámci těchto akcí kladli vzbouřenci důraz na národní cítění evropských imigrantů. Například italské prapory byly upozorňovány na spojitost mezi bojem Buenos Aires a bojem za sjednocení Itálie. Guvernér Tejedor vyjádřil v jednom ze svých prohlášení tyto vazby v podobném znění: „*Synové Itálie, ve své krásné vlasti jste bojovali za jednotu Itálie. Nyní společně bojujeme za jednotu Argentiny.*“²⁰³ Přes tlak tisku,

202 YABLON, s. 493–496.

203 Cit. *El Porteño*, 16 de Junio 1880.

každodenní propagandu a obavy ze ztráty dominantní pozice Buenos Aires však početná část občanů hlavního města proti vojenskému řešení konfliktu protestovala nebo zůstala nestranná.

Jejich názory mohly mít i satirický podtext, což dokazovaly vybrané listy. Jedním z periodik nahlízejících na revoluční události roku 1880 odlehčenou formou patřil například buenosaireský týdeník *El Mosquito* (Komár). Jako deník vycházející přímo v hlavním městě měl přesné informace o aktuálním dění a přes určité ovlivnění událostmi se snažil brát celý konflikt s nadsázkou. V jednom z nejbizarnějších příkladů znázornil dva rozličné portréty revolucionářů. Na jedné straně člena praporu střelců, neboli *Riflero* a na druhé člena černošského praporu. *Riflero* byl zpracován jako muž bělošských rysů a dokonalého ošacení, u kterého stál popisek: „*Typ Riflero: jediný kouř, který dosud spatřil, byl ten při grilování.*“ Naproti tomu u druhého praporu si redaktor uvědomoval komplikované postavení černošského obyvatelstva. Stál zde všeříkající text: „*Batalion plukovníka Sosy, první v boji, poslední v kompenzaci.*“²⁰⁴

Pouhé nadšení ale válku nevyhrává. Zkušená vojska prezidenta Avellanedy zahájila v druhé polovině června roku 1880 útok na Buenos Aires a během několika střetů dokázala nezkonsolidované síly soupeře donutit ke kapitulaci. Již 21. června uznali vůdci revoluce svou porážku. Guvernér Tejedor odstoupil, revoluční vojska byla odzbrojena a ostatní vysocí představitelé buenosaireského odporu ztratili své pozice v národním i provinčním zákonodárném sboru. Prezident Avellaneda vstoupil ve vší pompě do města a vláda zahájila plánovaný proces federalizace. Prezidentské síly obsadily strategické body města a kongres zahájil kampaň, která měla vést k vlastní federalizaci. Jednalo se o akt síly, navenek však celý proces vypadal umírněně. Posledním krokem byla úprava buenosaireské legislativy prostřednictvím zmanipulovaného hlasování. Buenos Aires se stalo součástí federace a hlavním městem Argentiny. Zároveň provincie definitivně ztratila svou politickou a ekonomickou nezávislost. Posílení státu však bylo nezpochybnitelné.

204 Cit. *El Mosquito*, 4 de Julio 1880 s. 4 a *El Mosquito*, 27 de Julio 1880 s. 4.

Několik týdnů poté složil Julio Roca v Buenos Aires prezidentskou přísahu, čímž pro Argentinu začalo jedno z nejúspěšnějších období její historie.²⁰⁵

Část II.

Argentina v 80. letech 19. století

Ať již má Argentina ve své historii mnoho diskutabilních okamžiků a rozdílných pohledů na některé historické události, prameny i literatura se shodují v tom, že 80. léta 19. století se pro tuto zemi stala jedním z období největšího rozkvětu. Souviselo s tím nastolení politické a ekonomické stability, která spolu s výhodnými podmínkami pro zahraniční obchod vedla k velkým úspěchům. Partido Autonomista Nacional, kterou zformoval již prezident Avellaneda dala vzniknout takzvané *Generación del '80*, dominantní politické síle v letech 1880–1916, tedy od nástupu Julia Roky do doby, kdy se stal prezidentem Hipólito Yrigoyen. Jednalo se vlastně o vládnoucí oligarchii, protože *Generación del '80* (vlastní pojem vznikl až kolem roku 1920) tvořili společensky vysoce postavení občané Argentiny, kteří zastávali všechny důležité politické funkce ve státě. Jejich vliv zasahoval do ekonomiky, úřednického aparátu, armády a církve a veškerá důležitá rozhodnutí se neobešla bez jejich souhlasu. Značně tím poklesl význam a věrohodnost Kongresu, protože pro toto období byly běžné volební machinace a podvody.²⁰⁶

Na počátku byla jedním z hlavních předpokladů samotná osoba prezidenta. Julio Argentino Roca se narodil v roce 1843 v Tucumánu jako pátý ze sedmi dětí. Přes svůj zájem o medicínu nastoupil na vojenskou dráhu, kde postupně získal zkušenosti během bojů mezi Buenos Aires a Konfederací a v Paraguayské válce. V roce 1874 získal hodnost generála

205 YABLON, s. 508–509.

206 SMITH, Peter, *Politics and Beef in Argentina*. New York, London, 1969. s. 21.

a v následujících letech se stal tak populárním, že dosáhl až na prezidentský úřad, který zastával v letech 1880–1886 a 1898–1904. Ke svému prvnímu funkčnímu období nastoupil již v 37 letech, což jej činilo druhým nejmladším prezidentem Argentiny v její historii. Pro své záměry často využíval příhodně nakloněného veřejného mínění, díky němuž vylepšoval svou politickou pozici. Zdokonalil administrativu svých předchůdců a vytvořil vysoce disciplinovaný hierarchický aparát, dosazený do provincií, měst, vesnic, čtvrtí nebo vesnických usedlostí, který značně usnadňoval jeho vládu. Protože se Rocovi přívrženci nacházeli ve všech vrstvách, neměl potřebu hledět na Buenos Aires s bázní a respektem a na rozdíl od svých předchůdců nemusel udržovat blízké osobní vztahy s původní buenosaireskou elitou. Roca také reorganizoval armádu, v níž nechal rozpustit provinční jednotky. Všechny tyto kroky vedly k centralizaci vlády a podporovaly je zejména politické špičky mimo Buenos Aires, které tímto způsobem posilovaly své pozice (ačkoliv se již nemohly vojensky opřít o provinční armádní sbory). S ohledem na tyto kroky mohla Argentina již definitivně vystupovat jako národní stát.²⁰⁷

Z ekonomického hlediska se Rocovi podařilo bezprostředně po převzetí prezidentské funkce rozšířit výrobní faktory, kapitál, trh práce a území státu. Těchto úspěchů bylo dosaženo uklidněním politické situace, podobnému politickému smýšlení Rocova předchůdce Avellanedy a samozřejmě díky velkému objemu zahraničních investic, které tyto kroky umožnily. Vysoká míra návratnosti investic, která v některých letech přesáhla 10 %, vyhovovala potřebám investorů a zvláště britským obchodníkům, kteří využívali toho, že v zemi de facto neměli konkurenceschopného ekonomického protivníka. Důvěra zahraničních investorů v exportní možnosti argentinské ekonomiky znamenala, že jejich finance plynuly do většiny sfér, nejvíce však do státních dluhopisů a do rozvoje infrastruktury. Nastalá situace připravila podmínky pro masivní vývoz zemědělských produktů, k němuž došlo v následujících

207 ROCK, David, *State-Building and Political Systems in Nineteenth-Century Argentina and Uruguay*. In: *Past & Present*, no. 167, May, 2000. s. 195.

desetiletích. Z krátkodobého hlediska se jednalo o vítanou finanční injekci, avšak nevyrovnaný stav mezi příjmy a výdaji státu se stále zvětšoval a tudíž nebyl dlouhodobě udržitelný. Velikost výdajů překračovala zisky a stát se postupně zadlužoval. Britské společnosti zásobovaly argentinský trh svým zbožím a staly se hlavními dodavateli železa, oceli, materiálu na výstavbu železnice, drátěných plotů, mlátiček nebo ocelových pluhů. Náklady na nákup britských produktů převyšovaly finanční možnosti Argentiny, což nakonec vyústilo v krizi, k níž došlo v roce 1890.²⁰⁸

Přesto se na 80. léta 19. století nehledí jako na období, plýtvání a optimismu, které vyústilo v krizi, ale na dekádu, ve které Argentina začala s pomocí zahraničních investic zhodnocovat svůj velký potenciál. Počet obyvatel narůstal, mimo jiné nejen ve městech, ale také v úrodných zemědělských zónách. Po několika slabších letech se opět navýšila evropská imigrace do země, v důsledku čehož v letech 1880–1889 desetinasobně stouply průměrné roční příjmy. Zvýšila se role přistěhovalců na trhu práce a zároveň se zintenzivnil vnitrostátní obchod, kam proudilo jak domácí, tak dovážené zboží. Kromě již několikrát zmiňovaných kůží, vlny, obilí a masa se na domácím trhu začal prosazovat také tucumánský cukr a později, s rozvojem železnice směrem na západ a protekcionistické celní politice také vína z oblasti Mendoza. Průmyslu se přes veškerou snahu v 80. letech na domácím trhu výrazněji prorazit nepodařilo.²⁰⁹

Argentinská železnice na počátku 80. let 19. století pokrývala pouze menší oblasti v provincii Buenos Aires a dále zajišťovala spojení s několika vnitrozemskými městy. Ve shodě s ostatními odvětvími došlo i zde k rychlému rozvoji. Již v 70. letech se vykrystalizovalo několik společností, jako *Buenos Aires Great Southern* působící zejména v okolí Buenos Aires, *Central Argentine Railway*, jejíž tratě se nacházely nejčastěji na severu země, a státní *Ferrocarril Oeste*, které zajišťovaly železniční dopravu jižně od Buenos Aires. Tyto společnosti byly fakticky

208 Ed. FERRARI, Gustavo, GALLO, Ezequiel, *La Argentina del Ochenta al Centenario*. Buenos Aires, 1980. s. 503–505.

209 SABATO, s. 290–291.

napojené na všechna dostupná zemědělská centra, pozvolna se ovšem začaly prosazovat také další menší společnosti. V Argentině převládaly soukromé zahraniční společnosti z Velké Británie, které postupně vytlačily státní a ovládly argentinské železnice. Díky tomu se Argentina potýkala s nejednotným rozchodem tratí. Nacházely se zde kromě standardní tratě také úzkokolejně a širokorozchodné koleje, což komplikovalo dopravu z některých oblastí.

Rozvoj železnice byl přesto během 80. let 19. století úctyhodný. Železniční síť, která v roce 1880 měla délku 2300 kilometrů se za pět let zdvojnásobila a v roce 1890 dosáhla 9400 kilometrů. Během úřadování prezidenta Roky se maximalizovala snaha o zavedení železnice do nedávno dobytých oblastí včetně Mendoza, Salty a Jujuy. Dále byla rozšiřována železniční síť v nově vznikajících zemědělských oblastech poblíž Córdoby a v provincii Buenos Aires. K dosažení vytyčených cílů potřebovala vláda silnou motivační složku, jíž se pro zahraniční investory stala roční garance profitu, stanovovaná nejčastěji na 7 %.²¹⁰

Druhá polovina 80. let 19. století se však v oblasti výstavby železnice nesla v duchu změn. Náročné financování železniční dopravy a rozšiřování sítě vedlo vládu k přenechání tohoto odvětví zahraničním investorům. Pro srovnání, v roce 1885 se ve státním, popřípadě provinčním vlastnictví nacházelo 45 % z kapitálu investovaného do železnice. Během dalších pěti let stát a provincie prodali do soukromých rukou 78 % akcií a cenných papírů a v roce 1890 tak zůstalo ve vlastnictví státu pouze 10 % kapitálu investovaného do železnic.²¹¹ Tento krok částečně souvisel s finančními problémy, ve kterých se na konci 80. let většina provincií nacházela. Prodány byly státní společnosti *Entre Ríos Central* v provincii Entre Ríos, *Santa Fe and Colonies Railway* v Santa Fé (kterou koupili Francouzi) nebo úzkokolejka *Trasandino*, po jejímž dokončení byla Argentina propojena andskými průsmyky s Chile. V případě zmiňovaných společností se jednalo o nevynášející dráhy, jejichž prodejem stát výrazně neztratil. Toto tvrzení ale nešlo aplikovat na

210 Tamtéž, s. 293–294.

211 WILLIAMS, John, *Argentine International Trade under Inconvertible Paper Money, 1880–1900*. London, 1920. s. 86.

prodej *Ferrocarril Oeste*, ke kterému došlo v roce 1889. Státní společnost *Ferrocarril Oeste* byla pevně spjata se zrodem argentinské železnice. Svoji činnost zahájila již v roce 1857, kdy otevřela první železniční trať v Argentině, spojující centrum Buenos Aires s předměstím Flores. V 60. až 80. letech 19. století byla jednou z největších a nejúspěšnějších společností na argentinském trhu. Její prosperita vycházela z faktu, že ji vlastnila provincie Buenos Aires, díky čemuž byly nabízené služby mnohem levnější než služby poskytované soukromými společnostmi. K prodeji nedošlo v důsledku krize společnosti, nýbrž finančních problémů vlastníka – tedy provincie Buenos Aires. Její guvernér Máximo Paz prodej obhajoval tvrzením, že Oeste jako státní podnik vytvářelo v Buenos Aires monopol a bránilo rozvoji jiných firem v této oblasti. Nominální hodnota společnosti byla stanovena na více než 8 000 000 £ a novým majitelem společnosti se stala Buenos Aires Western Railway.²¹²

Kromě garancí plynuly argentinským železničním společnostem největší výdělků z přepravy surovin z vnitrozemí na pobřeží a zboží opačným směrem. Dominantní dopravu obilí, vlny a masa doplňoval transport stavebního materiálu, uhlí a soli. V sezóně se převáželo také ovoce z oblasti poblíž Río Negro, víno z Mendozy, či cesmína paraguayská, užívaná pro přípravu maté, pěstovaná na severovýchodě země. Navzdory výhodám spojeným s přepravou železnicí docházelo mezi Brity a argentinskou vládou k rozkolům. Ty souvisely s požadavky Argentinců po rychlé a levné dopravě, které se logicky střetávaly s potřebami Britů, kteří chtěli primárně zohlednit své investice. Proto se u argentinské společnosti v poslední čtvrtině 19. století projevovala sílící antipatie vůči Britům nebo popřípadě přímo proti železnicím. Předmětem kritiky britských železničních společností se staly především vysoké ceny jízdného, zneužívání státních garancí profitu a nedostatečný vozový park v období sklizně.²¹³

Nové možnosti nepřinesla Argentině pouze stabilní politická síla, prodej půdy, zahraniční investoři a výstavba železnice. Argentina se

212 WRIGHT, s. 66–69.

213 WRIGHT, s. 56–57.

měnila a přejímala evropské technické novinky, které využívala ve svůj prospěch. Během 80. let začal být řešen jeden z velkých problémů domácí pastevecké produkce – neefektivní chov skotu. Hovězí maso se přes svou nespornou kvalitu využívalo výhradně pro místní trh (výjimku tvořily vybrané konzervované masové extrakty určené na vývoz) a mnohdy nebylo zpracováno jako celek, nýbrž pouze pro získání kůže, rohoviny a konzumaci nejlepších částí masa. Tento stav se změnil se zavedením chladiřů, které ochlazením masa udržely jeho čerstvost. Vynález francouzského vědce Charlese Telliera byl shodou okolností v praxi poprvé použit právě na přepravu argentinského masa do Francie. V roce 1876 opustila loď s chladiřským zařízením francouzský Rouen, aby v Buenos Aires naložila náklad mraženého hovězího a skopového masa. Pokus byl úspěšný a po několika dalších dodávkách výrazně stoupl zájem o argentinské maso. Francouzi však tuto situaci nedokázali ekonomicky zhodnotit, čehož využili britští obchodníci. V roce 1882 založil George Drabble²¹⁴ v Londýně *River Plate Fresh Meat Company, Ltd.* a okamžitým propojením s argentinským trhem dal vzniknout tomuto výnosnému obchodu. V Campaně, zhruba 80 kilometrů severozápadně od tehdejšího Buenos Aires vznikla mrazárna, která již příští rok zahájila export masa do Velké Británie.²¹⁵

Brzy po založení *River Plate Fresh Meat Company*²¹⁶ vzniklo v Argentině několik dalších společností zaměřených na mražení a export masa. Drtivá většina z nich byla uvedena do chodu za pomoci britského kapitálu. Investice argentinské vlády byly naopak limitované. V roce 1895

214 George Wilkinson Drabble byl jedním z velkých britských magnátů v Argentině. V roce 1847 otevřel v Buenos Aires pobočku rodinné firmy a během následujících dvaadvaceti let úspěšně investoval v oblasti obchodu, v bankovním sektoru a v oblasti železniční dopravy. Byl předsedou představenstva *London and River Plate Bank* a zároveň ředitelem šesti významných argentinských a uruguayských železničních společností: *Buenos Aires and Rosario Railway Company*, *Buenos Aires Great Southern Railway Company*, *Buenos Aires Western Railway*, *Central Uruguay Railway Company of Montevideo*, *Central Uruguayan Eastern Extension Railway* a *Central Uruguayan Northern Extension Railway Company*. CASSIS, Youseff, *City bankers, 1890–1914*. Cambridge, 1994. s. 169

215 HANSON, Simon, *Argentine Meat and the British Market. Chapters on the History of the Argentine Meat Industry*. Stanford, 1938. s. 45–53.

216 Tato společnost exportovala v letech 1883–1910 celkem 14 141 588 kusů skopového a jehněčího a 3 619 582 čtvrtí hovězího. CRITCHELL, James, RAYMOND, Joseph, *A History of the Frozen Meat Trade*. London, 1912. s. 77.

se již chovalo v Argentině 21,7 milionu kusů skotu a více než 74 milionů ovcí, přičemž největší chovatelé byli soustředěni v provincii Buenos Aires. Přestože do roku 1899 bylo vyvezeno do Evropy 442 000 tun skopového a 29 000 tun hovězího, z toho 9000 tun pouze za rok 1899, export dosáhl opravdu vysokých hodnot až na přelomu století. Ve Velké Británii dosáhla průměrná konzumace masa dvojnásobné hodnoty a trh s dováženým masem vzkvétal. V mrazárnách a na jatkách získalo práci velké množství zahraničních imigrantů. Pro svoji zručnost zde byli oceňováni zejména Irové. Přesto Argentina musela svou produkci částečně regulovat. Na dominantním britském trhu s masem se totiž potýkala se silnou konkurencí v podobě hovězího z Kanady, Austrálie, Nového Zélandu, Jižní Afriky, Brazílie či Skotska.²¹⁷

Argentinští chovatelé dobytka se museli vypořádat také s dalšími problémy. Největší ztráty byly zaznamenány v roce 1900, kdy v Argentině vypukla mezi chovanými ovci epidemie slintavky a kulhavky, která donutila britské odběratele uzavřít své přístavy argentinským dovozcům živých zvířat. Tyto ztráty byly záhy znásobeny, když francouzský a belgický obchod s vlnou zasáhla ekonomická krize a rozsáhlé záplavy na jihu provincie Buenos Aires zapříčinily uhynutí 14 milionů kusů ovcí. Tyto události ovlivnily chov ovcí ve všech směrech.²¹⁸

V letech 1881 a 1883 také došlo k měnovým reformám, které významně ovlivnily exportní politiku státu. Jejich cílem bylo kromě měnové unifikace a upevnění také snížení počtu bankovek v oběhu. Díky reformě zpracované ministrem financí J. J. Romerem nahradilo konvertibilní *peso fuerte* a nekonvertibilní *peso moneda corriente* nově vzniklé *peso de oro*, neboli zlaté peso a *peso moneda nacional*, neboli papírové peso. Před rokem 1881 však celonárodní měna de facto neexistovala a provincie používaly rozmanitá platidla, jejichž hodnota se navíc v jednotlivých částech země lišila. V Buenos Aires bylo možno platit čtyřmi druhy papírových bankovek a v provinciích cirkulovaly

217 SMITH, s. 33–36, 41. CRITCHELL, RAYMOND, s. 74–77. REPÚBLICA ARGENTINA, *Censo Agropecuario Nacional. La Ganadería y la Agricultura en 1908. Tomo I.* Buenos Aires, 1909. s. VIII–XII.

218 SCOBIE, 1967, s. 52–53.

peruánské, chilské či bolivijské zlaté, stříbrné a měděné mince, doplněné o bankovky emitované Národní bankou, provinčními směnkami a dalšími platidly. Při transakcích se tak bylo možné setkat se španělsko–americkými zlatými uncemi, chilskými *condores*, chilskými, bolivijskými a peruánskými *pesos* bolivijskými *melgarejos*, severoamerickými a evropskými mincemi a dalším drobným oběživem.²¹⁹

V počátečním okamžiku byla mezi zlatým a papírovým pesem stanovena směnnost 1:1, která se však záhy začala měnit. V rámci reformy bylo nutno nahradit téměř bezcenné bankovky v hodnotě 882 milionů pesos novou měnou. I proto se v reálném obchodování užívalo na mezinárodní úrovni pouze zlaté peso, u kterého byla jasně daná jeho hodnota a pro zahraniční investory se stalo fungující konvertibilní měnou a zárukou pro jejich obchodní aktivity. Naproti tomu papírové peso bylo určeno pro každodenní transakce a jeho emise nebyla zvlášť kontrolována. Od roku 1883 se povolilo čtyřem argentinským bankám vydávat bankovky. Nejdůležitější z nich byly *Banco de la Nación* a *Banco de la Provincia de Buenos Aires*, jejichž postupy byly ovšem mnohdy diskutabilní. Přestože Argentina oficiálně kryla svou měnu zlatem, státní dluh narůstal a již v roce 1885 činil 100 milionů papírových pesos. Proto se zčásti kvůli nedůvěře a také vzhledem ke skutečnosti, že neexistoval žádný mechanismus, který by mohl udržet veřejný dluh v normě, stát rozhodl zlatý standard opětovně zrušit. Vláda a banky řešily tento jev velmi nepřirozeně, prostřednictvím dalších peněz uvedených do oběhu. Například zatímco v roce 1889 se v oběhu nacházelo 163,6 milionu *pesos moneda nacional*, jen o rok později se jednalo o 245,1 milion pesos a v roce 1893 dokonce 306,7 milionů *pesos moneda nacional*. Od roku 1889 do roku 1893, tak došlo k nárůstu papírových pesos v oběhu o 88 %. Na tomto stavu se významně podílela *Banco de la Nación*, která s přispěním zahraniční půjčky zvýšila v letech 1885–1889 hodnotu bankovek v oběhu z 8 na 75 milionů *pesos moneda nacional*,

219 V roce 1876 se hodnota uncí se pohybovala kolem 15,75 pesos, *condores* na 9 pesos, chilské, bolivijské a peruánské peso mělo hodnotu 92 centavos. *Melgarejos* byla bolivijská lehká stříbrná mince, uměle nadhodnocená prezidentem Bolívie. Ten při jejím prosazování dokonce nechal zastřelit několik protestujících podnikatelů. WILLIAMS, s. 31–34.

díky čemuž došlo k jejímu vyčerpání a pozastavení směnnosti bankovek. Vláda však své postupy neměnila. Tento benevolentní systém samozřejmě argentinské společnosti škodil. Přesto však měna v existovala až do roku 1969.²²⁰

Velký důraz byl také v kontextu veřejně prezentovaného politického boje civilizace proti barbarství kladen na vzdělání. Během 70. let bylo v tomto směru vynaloženo značné úsilí, nicméně až v následujícím desetiletí se podařilo Rocově vládě zavést reformu vzdělání celoplošně. V roce 1884 byl přijat Školský zákon číslo 1420, který navazoval na výstupy jihoamerického a argentinského pedagogického kongresu. Jeho hlavní ustanovení uzákonila povinné a bezplatné základní vzdělání pro všechny děti od šesti do čtrnácti let, rozdělila hlavní město a provincie do školních okrsků, rozhodla o vyřazení náboženské výchovy ve školách z povinné výuky. Nově bylo možné studovat náboženství pouze před nebo po skončení povinné výuky. V rámci náboženské korektnosti měla být zajišťována nejen katolickými kněžími, ale také představenými různých náboženských vyznání (katolíky, protestanty, židy). Po celé zemi byly vybudovány školky a odlehlé oblasti začali navštěvovat učitelé v mobilních školách. V neposlední řadě bylo uzákoněno povinné očkování dětí proti neštovicím. Tato nařízení zpřísnila do té doby značně volnou docházku do škol a ačkoliv se zejména v odlehlých oblastech zaváděla v delším časovém horizontu, zlepšila podmínky nejen pro argentinské děti, ale také pro potomky evropských přistěhovalců. Přesto zejména zákon o vyřazení náboženské výchovy z povinných vyučovaných předmětů přinesl velké diskuze a v církevních sférách i značné rozčarování.

220 *Peso de oro* se dělilo na 100 centavů a vůči britské libře mělo pětinouhou hodnotu (uvádí se, že jedna libra šterlinku měla hodnotu 5,04 pesos de oro). Rozdíl mezi *peso de oro* a *peso moneda nacional* byl v jeho směnnosti. Zlaté peso bylo směnné pouze za zlato, zatímco papírové peso bylo konvertibilní se zlatem i stříbrem. Zákon však opomněl specifikovat, jestli má být papírové peso emitováno s ohledem na hodnotu zlata nebo stříbra, takže orientace začala být poněkud chaotická. Vše musela stanovit novela zákona z roku 1883, která určila, že jediné krytí může zajišťovat zlato. Rozdíl mezi hodnotou *pesa de oro* a *pesa moneda nacional* deklaroval zákon číslo 3871 z roku 1899, který stanovil fixní hodnotu 1 papírového pesu na 44 zlatých centavos. FORD, Alec, *The Gold Standard 1880–1914. Britain and Argentina*. Oxford, 1962. s. 93–95, s. 134–137. SCALABRINI ORTIZ, Raul, *Historia de los ferrocarriles argentinos*. Buenos Aires, 1983. s. 52. Ed. BETHELL, Leslie, *Historia de América Latina X. América del sur c. 1870–1930*. Barcelona, 1992. s. 29–31.

Nejednalo se totiž o jediný zákon se sekulárními prvky, který byl v 80. letech schválen.²²¹

Dalším byl *Registro Civil*, zákon a o registru osob z roku 1884. Dle něj musely být všechny osoby žijící v Argentině registrovány na centrálním úřadě, čímž církev, která dosud zaznamenávala narození a úmrtí přišla o exkluzivní kontrolu těchto dat. Posledním laickým zákonem byl zákon o Civilním sňatku (*Ley de Matrimonio Civil*) z roku 1888 schvalující pouze úředně ověřené sňatky. Neznamenal to, že by církevní sňatky byly úplně zakázány. Snoubenci jej však mohli absolvovat pouze za přítomnosti veřejného činitele. Konflikt mezi katolickou církví a státem však kulminoval již v říjnu 1884, po schválení školského zákona a *Registro Civil*, kdy došlo k přerušení diplomatických styků a následnému vyhoštění papežského nuncia. Probíhající sekularizaci brala liberální vláda jako fakt a církev se s ní jen těžko smířovala.²²²

V roce 1886 skončilo období vlády Julia Roky a na jeho místo usedl guvernér provincie Córdoba a Rocův příbuzný Miguel Juárez Celman. Většina argentinské veřejnosti se domnívala, že Celman bude pouze loutkou v rukách Roky, nicméně krátce po svém nástupu Celman ovládl dominantní politickou stranu PAN a nastavil systém vlády, kterému jeho odpůrci říkaly pro jeho autoritářství *unicato* (vláda jednoho muže). Celé období bylo spojeno s dramatickým nárůstem zahraničního dluhu, jednou z hlavních politických chyb Celmanovy vlády. Situaci navíc zkomplikovala vláda tím, že po zrušení zlatého standardu v roce 1885 se jej neodvážila zpět obnovit. V době nástupu Celmana přitom docházelo k ekonomické obnově a zásoby zlata ve státní pokladně se opět zvýšily. Přesto se Celman rozhodl jít cestou nekrytých papírových bankovek s nestálou hodnotou.²²³

V první polovině 80. let se velká část půjček investovala do rozvoje infrastruktury (53 % do výstavby železnice a 21 % na opravu a rozšíření přístavů) a v druhé polovině tento trend pokračoval. Obecně se jednalo o

221 SABATO, s. 293–296.

222 FERNÁNDEZ, RONDINA, s. 294.

223 ROCK, David, *Argentina 1567–1987. From Spanish Colonization to Alfonsín*. Berkeley, Los Angeles, 1987. s. 155–157.

půjčky argentinské vládě, která tyto prostředky investovala do výše zmíněných odvětví, poskytovala je národní bance či je využívala na refinancování. Dalším velkým věřitelem byly samotné argentinské provincie, které prostřednictvím úvěrů čerpaly finance na veřejné zakázky a na zakládání dalších bankovních domů, tentokrát provinčních. V důsledku toho neměla argentinská vláda plnou kontrolu nad finanční politikou jednotlivých provincií, ve kterých nebyla ojedinělá korupce a špatná administrativa. Poslední oblastí, která vyžadovala množství prostředků byly garance, které vláda poskytovala při výstavbě nových železničních tratí. V období od roku 1886 do roku 1891 došlo k zdvojnásobení délky železniční sítě, tyto investice znamenaly pro státní pokladnu obrovskou finanční zátěž.²²⁴

Argentina se stala pátým největším suverénním věřitelem na světě, její zahraniční úvěr dosáhl 140 milionů liber a způsobil rozsáhlé spekulace s půdou a financemi, které dosáhly vrcholu na konci 80. let 19. století. Kromě státních půjček zastřešovaných evropskými bankovními domy fungoval po celá 80. léta také systém hypoték, které zajišťovaly argentinské bankovní domy *Banco Hipotecario de la Provincia de Buenos Aires* (Hypoteční banka provincie Buenos Aires, založená v roce 1872) a *Banco Hipotecario Nacional* (Národní hypoteční banka, založená v roce 1886). Ty zajišťovaly půjčky pro soukromé osoby, což souviselo zejména s investicemi do rozvoje průmyslu, obchodu, zemědělství a dalších odvětví v privátní sféře. Hypoteční banky se snažily o nastavení podmínek, které byly bezpečnější a atraktivnější pro majitele pozemků i pro bankéře. Majitelům pozemků většinou nabízely půjčky s delší dobou splatnosti a s nižšími úrokovými sazbami než u běžných bank. Také věřitelé mohli využívat výhody poskytované hypoteční bankou, která byla garantem dlužníka. Banka se tak nacházela v pozici mezi osobou nebo společností, která si peníze vypůjčila a věřitelem, tudíž nedocházelo k přímým půjčkám. Ve chvíli, kdy byla půjčka žadatele o pozemek schválena, se předem stanovená částka rozdělila do ročních

224 MILLER, Rory, *Britain and Latin America in the nineteenth and twentieth century*. New York, London, 1993. s. 153.

splátek, které byly amortizovány. Časové období pro splacení dluhu se různilo podle velikosti obnosu, avšak v zájmu banky bylo nastavit částky tak, aby dlužníkovi jejich plnění nedělalo problémy. Banka půjčku neposkytla v hotovosti, ale ve formě dluhopisů. Jednalo se o umořovací listiny splatné na doručitele, díky čemuž je bylo možné volně převádět a obchodovat s nimi na burze. Tyto dluhopisy neboli *cédulas* měly předem daný úrok, který nepřekračoval 8 % a byly splatné formou kuponu, který banka kupujícímu zaplatila. Přestože byla při vzniku *Banco Hipotecario Nacional* určena omezení, která měla regulovat množství dluhopisů, emisi *cédulas*, výši jednotlivých půjček s ohledem na cenu pozemků či systém sankcí dlužníkům, kteří hypotéku řádně nespláceli, rychlá inflace a fakt, že banky byly ovládány politickými klikami vedl k tomu, že se obchody s pozemky a zejména s *cédulas* staly v druhé polovině 80. let 19. století hlavním předmětem spekulací.²²⁵

Například v říjnu 1887 informoval deník Buenos Aires Standard, že *Banco Hipotecario Nacional* se podílela na spekulaci s půdou v okolí Rosaria. Zde byly koupeny pozemky za 30 000 pesos moneda nacional. Odhad následně provedl ještě znalec vyslaný přímo bankou, který cenu pozemku odhadl na 12 pesos moneda nacional za jeden metr čtvereční, což odpovídalo zhruba 1 £. Protože se jednalo o pozemek o rozloze 56 900 m², banka vytvořila úvěr na 500 000 pesos. Problém však tkvěl nejen v očividném rozdílu ceny pozemku, ale také ve faktu, že maximální povolená výše úvěru byla 250 000 pesos a jeho hodnota neměla přesáhnout polovinu ceny pozemku. Tyto podezřelé finanční machinace bohužel nebyly ojedinělé.²²⁶ Vláda navíc schvalovala speciální zákony, které rušily omezení na vydávání dluhopisů, čímž nad nimi začala ztrácet kontrolu. Původní zákonné omezení *cédulas* v oběhu stanovené na 50 milionů papírových pesos bylo vyčerpáno již na konci roku 1886, nicméně tlak spekulantů, vládních klik a investorů zapříčinil, že v letech 1887–1890 došlo k několikanásobnému překročení této částky. Do

225 FORD, Alec, *British Investment in Argentina and Long Swings, 1880–1914*. In: *The Journal of Economic History*, vol. 31, no. 3, 1971. s. 658–661. WILLIAMS, s. 73–78.

226 Cit. Tamtéž, s. 79.

vypuknutí finanční krize v roce 1890 emitovala *Banco Hipotecario Nacional* dluhopisy ve výši 126 milionů pesos a *Banco Hipotecario de la Provincia de Buenos Aires* dokonce 275 milionů pesos. Objem emitovaných *cédulas*, tedy při celkové částce 401 000 000 papírových pesos osminásobně přesáhl původní zákonem stanovenou hranici. Vzhledem k povaze spekulací a obchodním kontaktům také nepřekvapuje, že daleko větší objem dluhopisů vydala buenosaireská provinční hypoteční banka.²²⁷

Ačkoliv druhá polovina 80. let 19. století znamenala pro Argentinu velké množství změn a rychlý rozvoj, z dlouhodobého hlediska vláda zvolila naprosto chybnou politiku. Masivní investice navenek působily blahodárně. Otevřely se nové železniční tratě a další byly ve výstavbě, zakládaly se nové banky na uložení kapitálu a množství kultivované půdy dosáhlo maxima. Argentina se však brzy dostala do finančních problémů, které ještě podpořily prudké deště a lokální povodně v roce 1889. Podprůměrná úroda zvedla ceny obilí, snížila cenu půdy a další půjčky jen prohloubily vážnou ekonomickou situaci. Tento stav vyústil v rozčarování evropských věřitelů a kulminoval v letech 1889 a 1890, kdy došlo k finanční krizi a konci *unicata* prezidenta Celmana.²²⁸

Při krátkém shrnutí nejdůležitějších událostí 80. let 19. století je nutné zmínit, že na počátku tohoto období došlo k upevnění modelu liberální demokracie, kterou argentinská politická špička v čele s generálem Rocou úspěšně aplikovala. U většiny důležitých rozhodnutí se přihlíželo na ekonomický rozvoj země a zajištění poměrné volnosti na trhu. Vlastní konsolidace země dala také vzniknout nové politické špičce, kterou už netvořili pouze občané Buenos Aires, ale také osobnosti z argentinského vnitrozemí. Ve vedoucích pozicích se kromě vlivných velkostatkářů začala objevovat nová generace politiků, která prosazovala sekulární politiku. Tím se vláda dostávala do stále větších rozporů s církví. Rychlá expanze, velký objem zahraničních půjček a sociální rozdíly však vedly k zadlužení státu, které vyvrcholilo v 90. letech, kdy

227 Tamtéž, s. 80–83.

228 ed. OGILVIE, Campbell, *Argentina from the British Point of View and Notes on Argentine Life*. London, 1910. s. 47–48.

došlo k tak zvané Baringově krizi. Ta zasáhla ekonomiku, finanční sektor, politiku a v neposlední řadě také povědomí občanů Argentiny i zahraničních investorů.²²⁹

Období ekonomické krize a vývoj Argentiny na konci 19. století

Tak jako jsou 80. léta 19. století považována v převážné části argentinské historiografie za období ekonomického boomu, 90. léta jsou zase pevně spjata s ekonomickou krizí, která Argentinu tvrdě zasáhla ve všech sférách. Takzvaná Baringova krize byla důsledkem neuvážené politiky státu a bankovního domu Baring Brothers, jejíž dopady byly v argentinské ekonomice viditelné ještě v druhé polovině 90. let. Projevilo se zmrazením investic a zánikem množství pracovních míst, včetně sezónních. Nastalá situace tak významně ovlivnila také imigrační vlnu do Argentiny, která přitom na konci 80. let 19. století přesahovala 200 000 osob ročně.

V okamžiku vypuknutí krize se všeobecně zastával názor, že hlavním, možná jediným viníkem je prezident Juárez Celman a jeho vláda. Tomu odpovídal také pohled evropského tisku. Francouzští novináři uváděli: *„V roce 1890 se prohlubuje deprese způsobená argentinskou ekonomickou krizí. Velká anglická banka Baring Brothers, specializovaná na investice v Argentině podléhá vlivu těchto událostí. Anglie zažívá ekonomický šok.“* Podobná vyjádření se objevovala také v ostatních částech Starého kontinentu. Britské noviny doplňovaly: *„Baringové byli jedním z nosných sloupů City. Generace po generaci se jim dařilo generovat zisky díky investicím v Severní a Jižní Americe i v Evropě. Přestáli mnoho bouří, včetně krize z roku 1857, avšak až v roce 1890 firma zkrachovala díky porušení smlouvy argentinskou vládou a nedokázala se revitalizovat jinak, než bez cizí pomoci, pod vedením Bank*

229 FERNÁNDEZ, RONDINA, s. 299–300.

of England.²³⁰

Pro lepší pochopení celého problému je nutné nejprve přiblížit činnost britského bankovního domu Baring Brothers, největšího argentinského věřitele. Jednalo se o dlouholetého partnera argentinské vlády, který jí v letech 1885–1890 poskytl zhruba 20 milionů liber, ačkoliv tento finanční obnos byl částečně devalvován špatnými investicemi. Za největší chybu byla obecně považována půjčka na rozšíření kanalizace a dodávky pitné vody do Buenos Aires, kterou měla zajistit společnost *Buenos Aires Water Supply and Drainage Company*. Během let 1885–1890 se ale trojnásobně zvýšila cirkulace papírové měny, což vyústilo v inflaci. Vzhledem k tomu, že aktiva společnosti byla získávána v papírových pesos, dluhopisy ztratily svou hodnotu a finanční ztráta narůstala. V únoru 1889 nařídila Celmanova vláda zablokovat a zneprístupnit veškeré rezervy zlata ve státních bankách a v červnu 1890 došlo k prohlášení argentinské vlády na adresu společnosti Baring Brothers, že není schopná splatit svou čtvrtletní splátku. V září téhož roku již nedoplatek vlády vůči Baring Brothers činil 750 000 £. Nastalá situace ohrozila díky velkému množství bezcenných argentinských cenných papírů likviditu společnosti a v Londýně vyvolala paniku. Banka se proto pokusila obrátit na další bankovní domy, aby jí poskytl finanční prostředky pro vyřešení krize.²³¹

Baring Brothers důrazně doporučili Celmanovi a jeho vládě zastavit tisk papírového oběživa, snížit své výdaje a upustit od dalších zahraničních půjček na dobu deseti let. Celman na tyto podmínky naoko přistoupil, avšak nadále nechal tisknout další peníze, za účelem oddálení nevyhnutelného. Prezident musel zároveň čelit velkému tlaku veřejnosti, která proti němu pod vedením *Unión Cívica* (Občanské unie) otevřeně vystoupila. Vypukly stávkové dělníků, které spolu s vlastníky půdy a obchodníky donutily okolnosti jednat. Obavy dělníků souvisely se ztrátou zaměstnání, avšak vlastníci půdy a obchodníci si začali uvědomovat

230 Cit. CUCCORESE, Horacio Juan, *En tiempo histórico de Carlos Pellegrini II*. Buenos Aires, 1985. s. 55.

231 ŠVEPEŠ, Václav, *The Financial Crisis of Argentina in the Early 1890s*. In: Prague Papers on the History of International Relations Praha, č. 1, 2013. s. 94–98.

možné následky hlouběji. Pokud by vláda na krizi nereagovala, dostala by Argentinu nejen k bankrotu, ale i ke ztrátě důvěry evropských investorů. Stávkový na konci července 1890 přerostly v Buenos Aires v revoluci známou jako *Revolución del Parque* a otevřený boj. Po několika dnech střetů se obě strany dostaly do patové situace a zahájily vyjednávání o dalším postupu. Povstalci si dali dvě základní podmínky: amnestii pro všechny účastníky a rezignaci prezidenta Celmana.²³²

Britský *The Guardian* publikoval podrobnou zprávu o dění v Argentině ve vydání ze 6. srpna 1890. Korespondent, jako očítý svědek popisoval události posledních dní: „*Populace, podrážděná událostmi ignoruje vše kromě rezignace prezidenta. Na ní trvá také Dr. Pellegrini. Generál Roca zachovává svůj předchozí postoj. Kancelář Dr. Celmana se v minulých dnech potýkala se vzpourou části armády, které čelila ozbrojenými složkami a hasiči. Vzbouření důstojníci se již sbratřili a vyhlásují, že v budoucnu již proti sobě nebudou bojovat. ...situace je bezprecedentní a téměř neuvěřitelná...*“ Ještě téhož dne prezident Celman neustál konstantní tlak a oznámil rezignaci, která byla vládou schválena.²³³

Jeho odchod většina veřejnosti kvitovala a povstalci získali to, co žádali. Proto se jejich umírněná část rozhodla podpořit nového prezidenta, jehož dosazení připravovali politici kolem Julia Roky. Celman se stal obětním beránkem a personou *non grata*. Uchýlil se do ústraní na svůj ranč, kde zůstal až do smrti. V době jeho odchodu mu veřejnost složila krátkou píseň na rozloučenou:

*Už šel pryč, už šel pryč,
ten córdobský osel,
už šel pryč, už šel pryč,
a nikdy se nevrátí.
Čtyři roky páslo se,
to hladové zvíře,
ani kořínek nenechalo,*

232 BENDAŇA, s. 272–274.

233 Cit. *The Guardian*, August 6, 1890. s. 1–2.

*v naší státní kase.*²³⁴

Celmanův nástupce Carlos Pellegrini hleděl na červencovou *Revolución del Parque* jako na zlomový moment celé krize. Přiznával sice, že po předchozí vládě nezůstal v ekonomice kámen na kameni, avšak doufal, že společně s novým kabinetem problémy rychle vyřeší. Nový prezident se těšil v zemi i v zahraničí značné popularitě, což mnohdy ulehčovalo řešení některých problémů, avšak na druhou stranu oblíbenost vytvářela na Pellegriniho neustálý tlak a přehnaná očekávání i v situacích, jejichž řešení bylo krajně složité či dokonce v krátkém časovém horizontu neřešitelné.²³⁵

Z ekonomického hlediska stoupla během čtyřletého období vlády Juáreze Celmana inflace o 12 % a míra znehodnocení měny dosáhla 15,5 %. Celmanův nástupce Carlos Pellegrini musel v následujících dvou letech čelit následkům krize. Přesto se mu podařilo snížit inflaci na 10,9 % a znehodnocení měny na 12 %. Vzhledem k vylíčeným okolnostem nebylo překvapení, že se ekonomický růst země zcela zastavil a teprve Pellegriniho nástupce v úřadu prezidenta dokázal do roku 1898 inflaci a devalvaci měny zastavit.²³⁶

Vláda a prezident Carlos Pellegrini museli na kritický stav argentinských financí reagovat, a protože znali i složitou situaci Baring Brothers, začali vypracovávat plán vzájemné pomoci. V jednom ze svých prvních prohlášení se prezident vyjádřil ve smyslu, že Baring Brothers jsou „*přátelé Argentinské republiky, kteří by se nikdy neměli opustit.*“ Na počátku srpna 1890 navrhl ministr vnitra a bývalý prezident Julio Roca, aby v dané situaci argentinská vláda ulehčila Baring Brothers a projekt výstavby a prodloužení kanalizace, kterou zajišťovala Buenos Ayres Water Supply & Drainage Company odkoupila zpět. K provedení takového plánu ale byla potřeba přes 6 milionů liber, které chtěl Roca získat prostřednictvím další zahraniční půjčky. Bezesporu šlo o důmyslný

234 Originál píše zní: *Ya se fue, ya se fue, este burro cordobés, ya se fue, ya se fue, para nunca más volver. Cuatro años ha pacido este hambriento animal, ni raíces ha dejado en la caja nacional.* Cit. PIGNA, s. 347.

235 ed. BETHELL, 1986. s. 215–216.

236 ed. DELLA PAOLERA, Gerardo; TAYLOR, Alan, *A New Economic History of Argentina.* Cambridge, 2003, s. 54.

tah, protože odkoupení společnosti zpět by Baring Brothers zajistilo dostatečné finance pro rekuperaci a pro Argentinu by byl zahraniční kapitál prostředkem k uspokojení argentinských věřitelů. Kromě toho mělo znárodnění důležité služby umlčet sílící odpor proti Britům a uklidnit zahraniční investory váhající v Argentině investovat. Návrh byl nadšeně přijat a následně přednesen bankéřům v Londýně, kteří nad ním vážně uvažovali. K jeho vypracování však došlo příliš pozdě a Baring Brothers se ocitli na pokraji krachu. Jednalo se o začarovaný kruh, v němž mohla vláda bance ulevit pouze v případě získání úvěru a banka nemohla dělat nic do okamžiku obnovení likvidity. V tom jí měla v říjnu 1890 pomoci jiná britská banka Glyn, Mills & Co. Pozice Baring Brothers se však nezlepšila a vše muselo vyřešit až mezinárodní konsorcium pod vedením guvernéra Bank of England Williama Lidderdalea, který spolu s většinou ostatních velkých londýnských bank a rodinou Rotschildů vytvořil speciální fond, který za dluhy Baring Brothers ručil a pomohl bance při její obnově.²³⁷

Také finanční situace státu byla ve všech ohledech vážná a ani nejbohatší provincie Buenos Aires nebyla výjimkou. Ve stejném časovém období, tedy od roku 1889 do roku 1891, vydělávala provincie ročně necelých 6 milionů pesos m/n²³⁸, zatímco její výdaje dosahovaly 17 milionů pesos m/n. S ohledem na celkový schodek ve státním rozpočtu, který v roce 1890 činil 36 140 000 pesos m/n mělo Buenos Aires na svědomí téměř třetinu ročního zadlužení státu.²³⁹

V důsledku špatného hospodaření a ekonomické krize došlo také k výraznému poklesu argentinských akcií. V období mezi srpnem 1889 a červencem 1891 spadly akcie argentinské Banco Nacional o 92 %, akcie Banco Constructor dokonce o 98 %, hodnota *cédulas* vydaných provinční hypoteční bankou klesla o 46 % a cena zlata stoupla mezi říjnem 1889 a červencem 1891 dvojnásobně.²⁴⁰

237 FERNES, Henry, *The Baring Crisis Revisited*. In: *Journal of Latin American Studies*. vol. 24, no. 2, 1992. s. 259–261.

238 Peso moneda nacional neboli papírové peso. Poznámka autora.

239 WILLIAMS, s. 118–119.

240 Tamtéž, s. 122.

Rychlý růst ceny zlata a pád akcií ochromil argentinské banky, na což politická a podnikatelská sféra Argentiny reagovala se zděšením. Někteří politici se dokonce obávali, že krize může ovlivnit i suverenitu celého státu, tak jako Miguel Cané ve svém dopisu adresovaném budoucímu prezidentovi Roque Sáenz Peňovi v roce 1891: „*Roque, jestli jste viděl nějaké Angličany, jak si mnou ruce s jedním milionem zlatých pesos, jestli jste četl článek markýze de Lorne, publikovaný v Deutsche Revue, který vybízí německou vládu, aby převzala kontrolu nad naší zemí, pokud cítíte tuto atmosféru stejně, jako já... že Evropa nabývá dojmu, že si nejsme schopni vládnout. Je mi líto mužů, kteří v posledním roce řídí naši zemi. Pokud nezachrání nezávislost, vstoupí do historie jako ti, kteří dovedli zemi k ztracení.*“²⁴¹

K takové situaci nakonec nedošlo. Vláda ovšem musela v důsledku plnění závazků vůči zahraničním věřitelům zmenšit své výdaje. Přestože v roce 1889 činily téměř 56 milionů zlatých pesos, o dva roky později klesly na 36,6 milionu zlatých pesos a na hranici pod 50 milionů se držely až do roku 1895.²⁴²

Přestože Baringova krize tvrdě zasáhla Argentinu, londýnskou burzu, ale i další státy²⁴³, a splácení mezinárodního dluhu bylo pro argentinskou vládu problematické, brzy začal stát opět prosperovat. Nárůst exportu, produktivity práce a lepší obchodní podmínky pomohly obnovit jeho důvěryhodnost a stály také za nárůstem hodnoty akcií na burze. Rok před uplynutím lhůty pro splacení dluhu, v roce 1897, Argentina uhradila veškeré pohledávky vůči Baring Brothers a o dva roky později, v roce 1899, začalo být argentinské peso kryto zlatem. V tom

241 Cit. BETHELL, 1982. s. 216–217.

242 ed. BETHELL, s. 349.

243 Při pohledu z širší perspektivy ovlivnila krize bankovního domu Baring Brothers také další země Latinské Ameriky. Hodnota státních dluhopisů na začátku 90. let 19. století prudce poklesla. V Argentině, Kolumbii a Hondurasu o více než 50 % jen za první rok. Razantní pokles byl zaznamenán také v Guatemale, Paraguayi a Uruguayi. Pokud jde o další země Latinské Ameriky, 10–20% pokles státních dluhopisů zaznamenala Kostarika, Chile, Venezuela. Nejméně ovlivněny byly Mexiko, Brazílie a Nikaragua. Průměrný pokles dluhopisů v Latinské Americe byl zhruba 27%. Tyto skutečnosti potvrzovaly závažnost celé krize. Více viz. MITCHENER, Kris; WEIDENMIER, Marc, *The Baring Crisis and the Great Latin American Meltdown of the 1890s*. In: *The Journal of Economic History*, vol. 68, no. 2, 2008, s. 478–479.

okamžiku již země důsledky ekonomické krize netrpěla.²⁴⁴

Zajímavý vývoj měla s ohledem na Baringovu krizi výstavba železnice. Podobně jako u investic do modernizace země nebo imigrace se ani v tomto odvětví argentinská vláda pod vedením prezidenta Celmana neostýchala štědře investovat. Britské železniční společnosti vzhledem k nastaveným podmínkám, které mnohdy garantovaly profit, mohly investovat bez většího rizika a stát díky tomu nemusel vynaložit veškeré náklady na výstavbu nových tratí ze státního rozpočtu.

Přesto se většina zahraničních železničních společností stala terčem výtek a negativních reakcí obyvatelstva, protože jejich cílem byl zejména zisk a nikoliv doprava samotná. Společnosti v rámci možností plnily zadané koncese a inkasovaly za to od vlády poměrně vysoké částky. V letech 1887–1888 byla vyplácena garance u 13 ze 17 běžících koncesí. Jejich hodnota se navíc rychle zvětšovala, což způsobil další nárůst vyplácených garancí a částečně také devalvace měny. V roce 1887 byly vyplaceny garance v hodnotě 1 243 200 papírových pesos, o rok později 1 240 240 pesos, a v letech 1889 a 1890 se již jednalo o 7 176 960, respektive 7 297 500 pesos.²⁴⁵

S hrozící ekonomickou krizí se však tato situace stala pro argentinskou vládu neúnosná. Kvalita služeb společností byla na velice nízké úrovni, chyběly lokomotivy i ostatní vozový park a možnosti železnice tak byly využity pouze z jedné třetiny. V důsledku toho prezident v květnu 1888 pohrozil, že garance společností zruší. Soustavný nátlak státu na zlepšení služeb železnic se samozřejmě nelíbil drážním společnostem. Jedna z největších společností operující v Argentině Buenos Aires Great Western tyto vládní kroky kritizovala. V britském tisku se dokonce objevila prohlášení kompetentních osob Great Western, která uváděla, že krácení garancí železnicím má jen zakrýt otevřenou

244 FERNS, 1992, s. 271–272.

245 Devalvace měny měla zásadní vliv na hodnotu papírového pesa. V letech 1887–1888 byl kurz mezi pesos m/n a pesos de oro 1,48:1. V následujících dvou letech potom došlo k jeho změně. V roce 1889 byl kurz 1,92:1 a v roce 1890 dokonce 2,5:1. Tento kurz se nadále vyvíjel, až do roku 1899, kdy byla stanovena fixní hodnota 2,24:1. Zdroj: WILLIAMS, s. 90. Kurzy po roce 1889 – ed. BETHELL, Leslie, *The Cambridge History of Latin America vol. 5*. Cambridge, 1986. s. 346–347.

korupci Celmanova režimu, který má problémy a drážní společnosti mají být obětím beránkem, díky kterému oddálí finanční krach. Dále prohlašovaly, že prezident vůbec nebere v úvahu stav státních drah, jejichž vozový park údajně nebyl na vyšší úrovni než stav soukromých společností. Spojitost mezi finanční krizí a hrozícím zrušením garancí pro železniční společnosti je nasnadě, avšak pravdivost posledního argumentu byla přinejmenším zavádějící. Největší státní železniční společnost *Ferrocarril Oeste* zajišťovala až do svého prodeje v roce 1889 pohodlnější a cenově dostupnější dopravou než drtivá většina ostatních společností. Garance nakonec nebyly zrušeny plošně, přesto prezident Celman přistoupil alespoň k exemplárnímu potrestání jedné ze společností. V listopadu 1889 byla prezidentským dekretem zbavena garancí East Argentine Railway Company, která dle šetření vykazovala podprůměrné zisky, měla nedostačující vozový park, vysoké tarifní ceny a neprůhledné finance. Podle prezidenta se mělo jednat pouze o první krok vedoucí k celkové reorganizaci železnic v Argentině. Baringova krize, revoluce a odchod Celmana z veřejného života však tyto kroky zastavily.²⁴⁶

Železnice vykazovala těsně před krizí slušnou výtěžnost. V roce 1890 obsloužila přes 10 milionů cestujících a přepravila téměř 5,5 milionu tun nákladu. Navíc roční hrubé výnosy společností Buenos Aires Great Southern dosahovaly 480 000 £ a Buenos Aires Western (bývalé státní *Ferrocarril Oeste*) dokonce 730 000 £. Celkové investice do stavby železnice činily k roku 1892 již 75,6 milionu liber. To, že se jednalo o velký finanční obnos dokazuje, že tento kapitál znamenal v přepočtu 18 £ investovaných každým obyvatelem Argentiny.²⁴⁷

Přesto došlo ruku v ruce se zmíněnými událostmi k významnému poklesu hodnoty akcií železničních společností a státních dluhopisů. Od března 1889 do července 1891 klesla hodnota státních dluhopisů vztahujících se k půjčce z roku 1889 na třetinu své hodnoty, akcie železničních společností Buenos Ayres and Rosario Railway o 60 % a

246 WRIGHT, s. 70–74.

247 MULHALL, s. 23–24.

Buenos Aires Great Southern o 40 %. Nejdramatičtější pokles zaznamenala další železniční společnost Central Argentine, jejíž akcie během března 1889 a července 1891 ztratily 80 % své hodnoty. Přesto se v oblasti výstavby železnice krize projevila s několikaletým odstupem. Zahraniční společnosti pokračovaly ve výstavbě dle přidělených koncesí. Proto k největšímu rozšíření dosavadní železniční sítě došlo paradoxně v roce 1891. V tomto roce bylo uvedeno do provozu více než 3000 kilometrů nových tratí. V následujícím období se ale další výstavba minimalizovala.²⁴⁸

Pětileté období mezi roky 1890–1895 lze souhrnně označit za dobu velkých politických změn, které nastartovala ekonomická krize. *Revolución del Parque* v červenci 1890 stála za větším zapojením širších vrstev do politiky, což ostře kontrastovalo s předchozím obdobím. Tato angažovanost se projevovala v žurnalistice, agitaci, v parlamentu, během pouličních protestů, manifestací a samozřejmě také ve volbách. Nejsilnější politická strana *Partido Autonomista Nacional* (PAN) získala po revoluci prvního vážného soupeře, jímž byla *Unión Cívica*. Její zástupci tvořili protiváhu ke konzervativním členům PAN. Na Argentinu v 90. letech však nelze nahlížet jako na stát, ve kterém by se najednou v obyvatelstvu probudil zájem o politiku a směřování státu. Jejich aktivita se omezovala na činnost *Unión Cívica* a podobně smýšlejících skupin. Naproti tomu velké množství imigrantů, které tvořilo významnou část obyvatel Argentiny se do politického života významněji neangažovalo.²⁴⁹

Celostátní sčítání obyvatelstva v roce 1895 přineslo po čtvrtstoletí reálný obraz populačního složení země. Celkově vykázalo 3 954 911 obyvatel, což znamenalo dvojnásobný nárůst. Nej hustěji zalidněné bylo východní pobřeží země zahrnující hlavní město (2 513 877 osob). Vzhledem k imigrační politice a poptávce na trhu práce převažovalo zastoupení mužů nad ženami. Census tak potvrdil, že nerovnováhu způsobovala imigrace ze zahraničí tvořená zejména pracujícími muži. Při sčítání Argentinců bylo zjištěno, že počet žen naopak převyšoval počet

248 WILLIAMS, s. 122.

249 BETHELL, 1982, s. 237–238.

mužů. Vyvíjelo se také zastoupení obyvatel měst a venkova. Na rozdíl od prvního sčítání v roce 1869 se zvýšil poměr obyvatel měst na úkor venkova o 8,2 %. Městská populace v roce 1895 tvořila již 42,8 % obyvatel. Z rozličných důvodů nebylo do sčítání zahrnuto kolem 50 000 Argentinců žijících v zahraničí, asi 30 000 domorodých indiánů žijících v odlehlých oblastech a zhruba dalších 60 000 osob.²⁵⁰

Navzdory Baringově krizi tvořili přistěhovalci zhruba 25 % z celkové populace Argentiny, navíc v censu nebyli zahrnuti potomci přistěhovalců. Ve srovnání sčítání z let 1869 a 1895 se počet imigrantů v zemi zvýšil, také jejich poměrové zastoupení v Buenos Aires či oblastech východního pobřeží bylo podobné. Jedna třetina přistěhovalců žila přímo v hlavním městě a 80 % v provinciích Buenos Aires a Santa Fé. Významnou změnou potom bylo zalidňování pamp. Zatímco v roce 1869 tvořili imigranti pouze 4 % obyvatelstva pamp, v roce 1895 se již jednalo o 17% zastoupení přistěhovalců. Tento proces byl zřetelně vidět také u vnitrozemských měst, například v Rosariu při druhém celonárodním sčítání reprezentovali přistěhovalci již 46 % obyvatelstva a více než dvě třetiny dospělé mužské populace.²⁵¹

S výstavbou železnice, přístavů, silnic a dalších projektů stoupala nabídka pracovních míst, kterou zacelovali jak domácí, tak zahraniční dělníci. Později se nabídka práce přemísťovala s ohledem na aktuální potřeby a investice, což však ovlivňovalo také výši platů. Právě vývoj platových podmínek s ohledem na čas a místo nabízí zajímavý pohled na motivační impulsy pro práci evropských přistěhovalců, zejména v oblasti manuální práce. Obecně lze tvrdit, že reálná výše mezd v Argentině v letech nárůstu exportu a přílivu imigrantů klesala. Zatímco v 80. letech 19. století se mzdové ohodnocení dělníků dalo považovat za průměrné, po roce 1889 se jejich situace rapidně zhoršila. Přesto zůstávala poptávka po práci stále vysoká, a to nejen mezi Argentinci, ale také mezi přistěhovalci.²⁵²

250 PANETTIERI, s. 24–26.

251 DEVOTO, 2009, s. 264–265.

252 CORTES CONDE, 1979, s. 212–213.

Díky možnosti využití pracovní síly Argentina neztratila své pozice v oblasti zemědělství. Produkce pšenice, kukuřice a dalších obilnin narůstala a právě ekonomická krize nastartovala proces vývozu obilí do zahraničí. V letech 1888–1890 se produkce obilí a osevní plocha téměř ztrojnásobila. Sklizeň ovšem byla určena primárně pro domácí spotřebu. Nestabilní argentinská měna však tlačila obchodníky k rozšíření odbytišť. Již v roce 1892 putovala více než polovina argentinské sklizně do Evropy, (zejména do Velké Británie) což mělo významný vliv na platební bilanci celého státu.²⁵³

Změnami neprocházelo pouze zemědělství, ale také export masa. Vývoz kůží a vlny, který dominoval v 80. letech, se přeorientoval na export masa a masových konzerv v 90. letech a následně na produkci a vývoz kvalitního mraženého a chlazeného masa ve 20. století. V letech 1887–1907 vzrostla hodnota exportovaného mraženého masa z nuly na 51 % z hodnoty celkové produkce, zatímco hodnota sušeného masa a masových konzerv klesla z 50 % na 11 %.²⁵⁴

Zemědělství a chov dobytka se pod záštitou státu a soukromých osob stával nosným pilířem argentinské ekonomiky. Již v roce 1891, tedy na vrcholu finanční krize, vznikl na popud tehdejšího ministra financí Vicente Lópeze dokument, který argentinskou produkci globálně hodnotil: „*Výsledky zemědělské produkce a chovu dobytka byly více než příznivé. Ovčí vlna svým objemem a kvalitou zaznamenala excelentní výsledky. Stejně tak produkce cukru na severu republiky předčila veškerá očekávání. Největší ohlasy však ve všech částech argentinské společnosti vzbudila skvělá sklizeň. Její výjimečná kvalita v Santa Fé, Entre Ríos a dalších částech země přinesla vysoké výdělky, protože hlavní odběratelé v Západní Evropě byli ovlivněni malou úrodou v Severní Americe a v Rusku. Od ledna do dubna 1891 bylo exportováno 220 000 tun obilí a velké sýpky v Buenos Aires a Rosariu byly vyprodány.*“²⁵⁵ Tento vývoj sice

253 SCOBIE, 1967, s. 99.

254 SCHWARTZ, Herman, *Foreign Creditors and the Politics of Development in Australia and Argentina, 1880–1913*. In: *International Studies Quarterly*, vol. 33, no. 3, 1989, s. 293.

255 Celková produkce dosáhla v tomto roce 845 000 tun obilí. Cit. FLIESS, Alois, *La producción agrícola y ganadera de la República Argentina en el año 1891*. Buenos

nebyl tak neobyčejný, jak jej vykresloval citovaný pracovník ministerstva financí Alois Fliess a viditelně se snažil svým optimistickým tónem uklidnit rozjitřenou politickou situaci, nicméně vysvětloval poměrně úspěšné ekonomické zotavování, ke kterému po Baringově krizi docházelo.

Flexibilita pracovní síly na venkově a její migrace z měst částečně zmírňovala efekty ekonomické krize na obyvatelstvo. Nezaměstnanost byla vyšší zejména ve velkých městech, kde mzdy klesaly razantněji a v důsledku toho se množily stávky, zejména pak v období sklizně či setby. Například stávky přístavních dělníků byly organizovány téměř výlučně v době sezónních prací, kdy nutnost vývozu obilí zahraničním zákazníkům dramaticky stoupla, a zaměstnavatelé byli zranitelnější. Zaměstnanci používali tento aspekt k prosazování svých požadavků. Stávky samozřejmě nebyly každoroční, dle dostupných statistik jejich četnost klesala ruku v ruce se špatnou úrodou či hospodářskými problémy, jako například na počátku 90. let 19. století.²⁵⁶

Argentinská společnost se během 90. let 19. století začala zejména ve městech radikalizovat, a to oběma směry. Vlna nacionalismu se projevovala zejména ve vzrůstající nenávisti některých skupin vůči imigrantům a zejména Britům, které osočovaly z ekonomických a sociálních problémů země. Naproti tomu socialisté neviděli problém v imigrantech, nýbrž v třídním rozdělení společnosti. Tyto názory se samozřejmě v mnoha ohledech střetávaly a vytvářely v argentinské společnosti další problémy.

Hlavními organizacemi vystupujícími proti argentinské politice v 90. letech 19. století byly *Unión Cívica Nacional* a *Unión Cívica Radical* (Radikální občanská unie). Jejich počátky spadají do období Baringovy krize, kdy vzrostl odpor proti prezidentu Juárezu Celmanovi, který organizoval argentinský politik a advokát Leandro N. Alem. Předchůdcem organizací byla *Unión Cívica de la Juventud* (Občanská unie mladých), která vznikla již v roce 1889. Tento název později vešel ve

Aires, 1892. s. X–XI.

256 KORZENIEWICZ, Roberto, *Labor Unrest in Argentina, 1887–1907*. In: *Latin American Research Review*, vol. 24, no. 3, 1989, s. 73–77.

známost pouze jako *Unión Cívica*. Ta vedla v roce 1890 povstání proti Celmanovi, a přestože nedosáhla svého cíle, jímž bylo převzetí moci, donutila prezidenta k rezignaci. V následujícím roce se *Unión Cívica* s nástupem nového prezidenta Pellegriniho rozdělila na skupinu podporující novou vládu – *Unión Cívica Nacional*, pod vedením Hipólita Yrigoyena a na kliku, která zůstala vůči argentinské politice kritická (*Unión Cívica Radical*). Jejím vůdcem zůstal Leandro Alem, který se až do své smrti v roce 1896 neúspěšně pokoušel svrhnout vládu revolucí.²⁵⁷

Unión Cívica Radical tvořila široká škála obyvatelstva zahrnující studentské skupiny, z nichž některé nevystupovaly pouze proti Celmanovi, ale také proti Juliu Rocovi. Mnohdy se jednalo mladší syny ze zámožných rodin, jejichž politické kariéry se díky krokům prezidenta ocitly v ohrožení. Dále ji tvořily rozličné politické frakce, které momentálně neměly velké rozhodovací pravomoci a chtěly tento fakt změnit. Kromě politických skupin proti prezidentovi vystupovala také církev. Klerikové a někteří věřící se proti Celmanovi bouřili kvůli zavedení antiklerikálních zákonů, například civilního sňatku. Poslední složkou *Unión Cívica Radical* zůstávala střední třída, menší obchodníci a řemeslníci. Zastoupení evropských imigrantů v této pestré směsici nebylo stálé. V období 90. let 19. století bylo nižší, nicméně po přelomu století se strana stále více otevírala širším vrstvám, čímž se počet přistěhovalců a jejich přímých potomků ve straně zvýšil.²⁵⁸

Vliv strany se taktéž neomezoval pouze na Buenos Aires. Spřátelené organizace vznikaly také v provinciích, na které se Alem a jeho spolupracovníci²⁵⁹ zaměřili, protože buenosaireská elita se snažila

257 Alem byl na konci svého života zklamaný z vývoje ve straně, kterou založil. Zcela se odloučil od svého synovce Hipólita Yrigoyena, kterého obviňoval z jejího rozdělení. V reakci na politická selhání a pokračující klientelismus se rozhodl spáchat sebevraždu, zanechaje po sobě politický odkaz v podobě dopisu na rozloučenou. ROCK, David, *Politics in Argentina 1890–1930, The Rise and Fall of Radicalism*. Cambridge, London, New York, 1975. s. 41–42. PIGNA, s. 348–349.

258 Tamtéž, s. 42–44.

259 Mezi nejznámější jména patří Francisco Barroetaveña, Marcelo T. De Alvear, spoluzakladatel strany Aristóbulo del Valle, Bernardo de Irigoyen, Juan M. Garro, Leopoldo Melo či Adolfo Saldías. Samostatnou frakci potom vytvořil Hipólito Yrigoyen, pozdější prezident Argentiny. Další vůdčí osobností byl Marcelo T. De Alvear.

zůstat po Baringově krizi jednotná. To již ovšem strana nevystupovala uniformně, odpojila se od ní větev vedená Hipólitem Yrigoyenem, Alemovým synovcem. Ta se přiklonila k politice prezidenta Pellegriniho a chtěla se podílet na vládě, zatímco Alem pokračoval v odboji. Výsledkem byla lokální povstání proti vládě v letech 1891 a 1893, která však neměla dlouhého trvání. Jen v Santa Fé v roce 1893 získali Alemovi přívrženci podporu střední třídy. Švýcarští a němečtí kolonisté a v menší míře také Francouzi a Italové z kolonií Humboldt, Rafaela, Castellanos a Esperanza se spojili s radikalisty, napadli místní představitele, lynčovali je, zabili nebo vyhnali a dosadili na jejich místa zástupce komunity. Jejich pohnutky nebyly čistě politické. Souvisely zejména s pádem cen obilí a novými daněmi, které byly na prodej zemědělských výrobků uvaleny. V kontextu těchto událostí vytvořili kolonisté polovojenské útvary, které měly za cíl bránit jejich zájmy.²⁶⁰ Ke zmíněným koloniím se následně přidávaly i jednotky z dalších zemědělských usedlostí. Celá vzpoura nakonec dosáhla absurdních rozměrů, když se kolonisté, kteří původně protestovali pouze proti daňovým zatížením, připojili k politickému boji *Unión Cívica Radical*. Povstání kulminovalo na přelomu července a srpna 1893 (což je pro události logické, protože v tuto dobu není v Argentině zemědělská sezóna), kdy prapory kolonistů a radikálů vedoucí na 200 zajatců triumfálně vstoupili s vlajkami Argentiny a kantonu Valais do Santa Fé.²⁶¹

Většinu armády tvořili kolonisté. Jak zaznamenávali očití svědci, kromě švýcarských praporů se zde nacházelo také množství Němců. Ti provolávali dlouhý život „Německé“ Občanské Unii, když španělský slogan „*Viva la Unión Cívica*“ doplnili slovem „*Alemana*“. Tím se dotkli zejména radikálů, protože tak degradovali jejich úsilí. Další zajímavou

260 V srpnu 1893 vydali kolonisté akční plán přibližující budoucí postup. Hlavními body tohoto plánu bylo: sdružovat kolonisty do tak zvané *Unión Agraria* (Zemědělská unie) a bránit své zájmy v provincii, snížit daně, zajistit přistěhovalcům i místnímu obyvatelstvu spoluúčasť při vládě v provincii, zlepšit vzdělání a zabezpečit pro kolonisty práva, garance a svobodu obchodu. GALLO, Ezequiel, *Farmers in Revolt. The Revolutions of 1893 in the Province of Santa Fé, Argentina*. London, 1976. s. 53.

261 LARRAQUY, Marcelo, *Marcados a fuego. La violencia en la historia argentina. De Yrigoyen a Perón (1890–1945)*, Buenos Aires, 2009. s. 54–59.

poznámkou bylo zjištění, že zhruba polovina mužů vůbec nemluvila španělsky. U moci povstalci zůstali další tři týdny, než ji předali novému zástupci vlády. Situace však zůstala nestálá. Zahraniční konzulové v Rosariu a Santa Fé upozorňovali evropské přistěhovalce, aby se zdrželi jakékoliv participace na lokálních konfliktech. Italská ambasáda vydala následující instrukce: „*S ohledem na převládající neklid v Argentině musíme požádat naše konzuly, aby připomněli Italům zdržujícím se v problematických pásmech, aby se za žádných okolností nepřipojovali k politickým bojům, díky čemuž by mohli ztratit práva na ochranu, která jim jako imigrantům náleží.*“²⁶²

Oblast Santa Fé ovšem již od počátku roku 1893 byla jednou ze základů pro přívržence *Unión Cívica Radical*, která opět zahájila agitaci. Kolonisté neuposlechli výzev ambasád a na konci září vypuklo povstání znovu. Tentokrát však již vláda zasáhla s rozhodností. Radikálové skončili ve vězení a kolonisté přišli o všechny výhody, které si vydobyli v červenci a v srpnu. Ačkoliv jejich aktivní účast byla prokázána, v nastalé situaci vše tvrdohlavě popírali. Zástupci německých kolonistů například poslali dopis do redakce deníku *La Nación*, v němž tvrdili, že proti vládě povstali pouze Švýcaři, a že Němci byli nařčeni neprávem, protože mluvili stejným jazykem. Během října se po provincii pohybovala vládní vojska a nastolovala pořádek, mnohdy za dramatických okolností. Jednomu z vůdců radikálů zavraždili vojáci syna. Otec se spolu se svými přáteli vydal na trestnou výpravu, během níž zabili 8 vojáků. Jinému vůdci povstání v kolonii Helvecia Juanu von Willovi bylo jako odplata za smrt bratra velícího důstojníka rozříznuto hrdlo. Během měsíce se však situace v provincii uklidnila.²⁶³

Revoluce v provincii Santa Fé v roce 1893 byla ve své podstatě jedním z mnoha konfliktů, jimž musela argentinská vláda během 19. a 20. století čelit. V tomto případě však nabývá na důležitosti díky aktivnímu zapojení evropských kolonistů, kteří s vidinou vlastního prospěchu akce *Unión Cívica Radical* podpořili. Existence čistě

262 Cit. GALLO, s. 61–63 .

263 Tamtéž, s. 62–66.

evropských praporů je potom nejen neklamným důkazem přítomnosti kolonistů v provincii, ale také jejich zájmem o rozvoj a řešení důsledků Baringovy krize.

Řešení formou revolty však u široké veřejnosti vyvolalo spíše negativní reakce. Výsledkem byly občasné spory mezi Argentinci a evropskými imigranty nejen ve městech, ale také v provinciích a koloniích. Argentinci začali stále hlasitěji volat po nacionalizaci imigrantů. Ta však již nebyla tak jednoduchá, protože spolu s etnickou identitou do povědomí stále častěji vstupovala také identita třídní, což vyvolávalo rozpolcení i u samotných Argentinců. Přesto se našli aktivisté, kteří k nacionalizaci Evropanů žijících v zemi vyzývali. Například Marco Avellaneda, poslanec zvolený za Tucumán, vybízel ostatní poslance k vlastenectví na příkladu myšlenek Johanna Gottfrieda Herdera²⁶⁴, který hlásal, že národ je tvořen jednotným jazykem a kulturou. Nacionalizace imigrantů přestávala být dle Avellanedy pouhým politickým aktem, který měl vyřešit problémy mezi jednotlivými sociálními vrstvami, ale kulturní přeměnou, jejíž cílem bylo vytvořit z Evropana Argentine. Prostředníkem pro tuto transformaci měl být španělský jazyk a jeho povinné používání ve školách (zákon, který používání španělštiny ukládal, však již několik let existoval) a vytváření národního vědomí na obrazu argentinských osobností. Oponenti těchto názorů naopak hovořili o možnosti otevřeného vzdělání, univerzální kultuře a výhodách různorodosti národa.²⁶⁵

Hlavní rysy imigrace do Argentiny v poslední čtvrtině 19. století

Argentina, do které mezi roky 1857–1880 emigrovalo 440 500 osob, se v letech 1881–1914 stala cílem pro více než 4,2 miliony

264 Johann Gottfried Herder (1744–1803) byl pruským spisovatelem a filozofem, jehož myšlenky ovlivnily mimo jiné německé a české národní obrození.

265 DEVOTO, s. 271–272.

evropských přistěhovalců. Z nich zhruba 2 miliony osob pocházely z Itálie, 1,4 milionu ze Španělska, 170 000 z Francie a 160 000 z Ruska. Oproti minulým desetiletím se sorta imigrantů příliš nezměnila. Ve vybraných obdobích trojnásobně převládali mladí muži v produktivním věku orientovaní na zemědělství nad ženami, přičemž stále vysoké procento z nich volilo v budoucnu návrat do rodné vlasti před usazením v Argentině. V letech 1881–1910 se jednalo až o 36 % imigrantů. Tento způsob byl typický zejména pro Italy a Španěly. Časový úsek, ve kterém setrvali v Argentině, se značně lišil. Někteří zůstali v zemi několik let, jiní naopak přijížděli pouze na sezónní práce a vraceli se ještě předtím, než začala sklizeň v Evropě. Tato pracovní síla byla všeobecně známá jako „*Golondrinas*“ (vlaštovky) a například mladší, pracující muži ze zemědělských oblastí severní a později jižní Itálie tímto způsobem řešili problém s uplatněním, které bylo v zimě v Evropě minimální.²⁶⁶

Navzdory zmíněné převaze mužů se v kontextu s ostatními státy s vysokým procentem imigrace ze zahraničí Argentina zařadila mezi ty, které měly zároveň nejvyšší zastoupení rodin. Ty se ve většině případů setkávaly až v Argentině. Muži nejdříve získali v zemi práci, ušetřili peníze a teprve poté je následovaly ženy a děti. Na druhou stranu v pozdějších imigračních fázích nebyla imigrace celých rodin výjimečná. Velké množství z nich přišlo do země v období od 80. let 19. století až do první světové války. V důsledku toho zároveň poklesl poměr imigrantů, kteří z Argentiny odcházeli zpět do Evropy, protože přesun celé rodiny byl komplikovanější a finančně nákladnější. Důslednější argentinská administrativní činnost přispěla k získání komplexnějších informací o přistěhovalcích, mimo jiné se u většiny cestovních dokumentů začala objevovat vyplněná položka se zaměstnáním. Nejčastěji se jednalo o zemědělce či nádeníky, což souviselo s faktem, že nabídka státní půdy se vztahovala primárně na zemědělské rodiny. Informace samozřejmě neměly generalizující charakter, předkládané výstupy byly v některých provinciích odlišné a zahrnovaly buď větší množství mužů nebo v případě Buenos Aires větší zastoupení přistěhovalců s jiným deklarovaným

266 PATRIARCA, WOLF, s. 32–33.

povoláním.²⁶⁷

Výše zmíněný vývoj potvrzuje domněnku některých historiků rozdělujících proces imigrace do tří základních fází. V první byli imigranti, kteří přicházeli do nového prostředí, ale často měli s životem v zahraničí nějaké zkušenosti. Většinou se jednalo o obchodníky a podnikavce, kteří zde zkoušeli prorazit. Buď se orientovali na obchod nebo investovali do půdy. V případě úspěchu nastartovali ať už vědomě či nevědomě imigrační vlnu, která přešla do druhé fáze. Ta byla tvořena pracovní silou, která se v oblastech, které již byly vyzkoušené, snažila získat na základě zkušeností nebo nabídky imigrantů z první fáze finanční prostředky, které v rodné zemi neměla možnost vydělat. V této fázi se nejčastěji nacházeli zmiňovaní *golondrinas*, muži, kteří v zemi zůstávali pouze v době sezónních prací. Poslední fázi charakterizovala imigrace rodin a trvalé usazení v zemi. Tato etapa úzce souvisela s úspěchem jednotlivců nebo nabídkou, která vzhledem k předchozím zkušenostem či doporučením byla pro rodinu výhodná. Do země takto přicházely celé rodiny nebo části, které dosud zůstávaly v Evropě.²⁶⁸

Argentinská imigrační křivka dosáhla v období druhé poloviny 19. století a do roku 1914 dvou vrcholů. Prvního na konci 80. let 19. století a druhého před první světovou válkou. Přes značné množství přistěhovalců Argentina nemohla konkurovat Spojeným státům americkým, které byly všeobecně upřednostňovanou destinací. Argentinu nadále preferovali obyvatelé jižní Evropy, jejichž záměrem bylo získat finanční prostředky, usadit se v zemi a postupně získat lepší sociální postavení.²⁶⁹ Jedním z dochovaných autentických zdrojů je například „Píseň imigrantů“, která odráží nadšení a vidinu lepší budoucnosti. Píseň popisovala Argentinu, jako zemi bez hranic, kde na děti čeká lepší budoucnost, a kde každý beze strachu hledí na nový den. Tento mýtický obraz navíc podporovaly tři podmínky: spisy argentinských autorů a

267 DEVOTO, 2009. s. 247–251.

268 Jedni z prvních byli John a Leatrice Mac Donaldovi, autoři studie o italské imigraci do Severní Ameriky. Více viz. MAC DONALD, John, MAC DONALD Leatrice, *Chain Migration Ethnic Neighborhood Formation and Social Networks*. New York, 1964. s. 82–85.

269 DEVOTO, 2009. s. 247–248.

politiků, které se dostaly do Evropy, vládní program pro podporu přistěhovalectví a v Evropě deklarovaná ekonomická a politická stabilita Argentiny.²⁷⁰ Naproti tomu imigranti, jejichž cílem se stala Severní Amerika, očekávali okamžité zisky a práci, která za minimální časový úsek maximalizuje jejich výdělky. Motivací zde byly vyšší mzdy a nižší náklady na cestu.²⁷¹

V poslední čtvrtině 19. století se za státy s nejvyšší imigrací považovaly kromě Spojených států amerických a Argentiny také Kanada, Brazílie a Austrálie s Novým Zélandem. Poměrně vysoký počet imigrantů přijala vzhledem ke své rozloze také Uruguay. Jak můžeme pozorovat na Grafu 3, dlouhodobě nejvyšší počet přistěhovalců přijímaly Spojené státy americké. Jejich počet dosáhl v daném období maxima v letech 1881 a 1882 a přes následný pokles se díky dobré propagaci USA nadále těšilo velké přízni evropských imigrantů. Poměrně stabilní počet imigrantů směřoval do Kanady, Austrálie a na Nový Zéland. Naproti tomu u Argentiny a Brazílie je viditelný velký nárůst v druhé polovině 80. let, zastavený přicházející ekonomickou krizí.

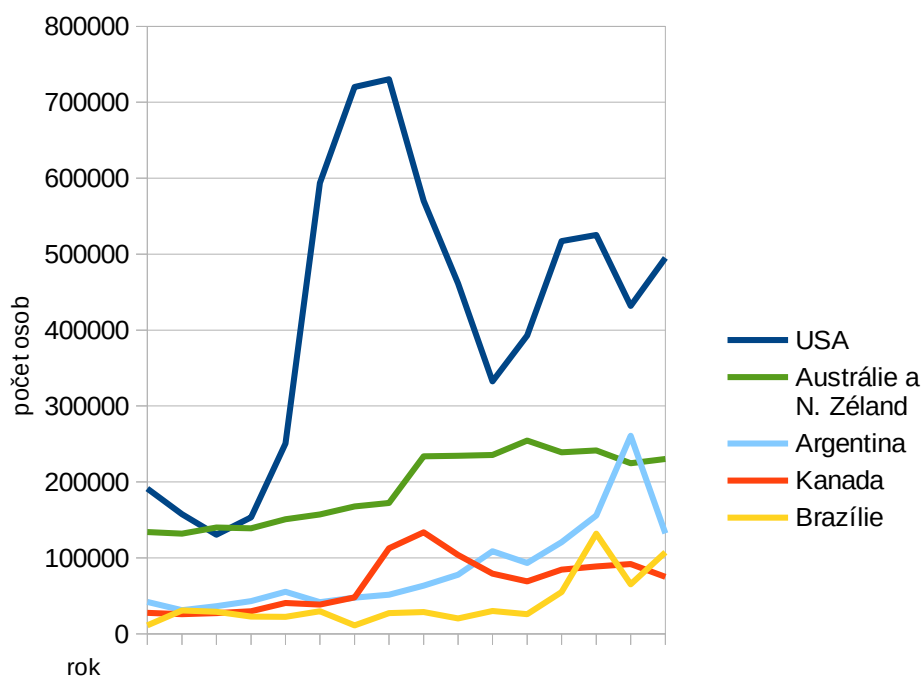
Vláda si s ohledem na zvyšující prosperitu státu uvědomovala, že pro zvýšení počtu evropských imigrantů je potřeba vhodná propagace země. Tu, jak již bylo nastíněno, zajišťovali imigrační agenti. V jednotlivých zemích byla jejich činnost podpořena nově vznikajícími informačními kancelářemi. Ve Francii taková vznikla roce 1886, jednalo se o síť kanceláří se sídlem v Paříži, které byly přímo podřízeny *Comisario general de inmigración* v Buenos Aires. Její činnost zahrnovala mimo jiné aktivní propagaci ve vybraném tisku, například v *Petit Journal* nebo *La Revue Sudaméricaine*. Dalšími realizovanými akcemi byla distribuce letáků a brožur, které podávaly základní informace o zemi nebo politice. Jejich obsah měl samozřejmě propagandistické

270 Celé znění Písně imigrantů je následující: *Let us go to a roomy and bright country; to a country without boundaries, to a country of unawareness; to a land that does not bill, nor judge, nor collect, nor suspect; to a country where there is no fear of tomorrow, but rather loves the morrow, with the bright and happy confidence of a child. Let us go to the land of promise where there yet exist change and fortune and the unforeseen, and the crazy surprise.* Cit. BLINN REBER, s. 39–40.

271 DEVOTO, 2009. s. 249.

prvky, upozorňoval na platné liberální zákony, rovnoprávnost mezi cizinci a Argentinci, vhodné klimatické a geografické podmínky, služby Hotelu pro imigranty a kanceláři hledajících pro nově příchozí osoby zaměstnání, výši platů, orientační ceny potravin a samozřejmě výhody výběru Argentiny oproti dalším zemím, do kterých evropští přistěhovalci mířili. Tato agitace byla navíc podpořena odbornými studiemi, které si argentinská vláda nechávala často vypracovávat.²⁷²

Evropská imigrace do vybraných států v letech 1875–1890

Graf 3: Zdroj: MEMORIA DEL DEPARTAMENTO *General de Inmigración correspondiente al año 1895*. Buenos Aires, 1896. s. 20–21.

V potaz se samozřejmě musí brát také negativní propaganda, která se většinou objevovala v obdobích politické nestability, ekonomické krize či při výjimečných událostech. Například v roce 1842 ztroskotala na cestě do Argentiny loď s třemi sty imigranty z Francie a Španělska, ze kterých přežilo jen 70 osob. Taktéž v roce 1872 reagoval evropský tisk na masakr

272 OTERO, s. 124–125.

francouzských Basků v Tandilu.²⁷³

Došlo k němu na Nový rok v provincii Buenos Aires v Tandilu, obci známé výrobou nožů. Stála za ním skupina gaučů pod velením Gerónima Solané, který si říkal *Tata Dios* a považoval se za proroka, léčitele a božího vyslance. Zároveň se kolem něj vytvořila menší skupina následovatelů. *Tata Dios* a jeho skupina se záhy radikalizovali a začali otevřeně vystupovat proti imigrantům. Považovali je za příčinu všeho zlého a žádali jejich vyhlazení. Vlastní plán počítal s vyvražděním evropských přistěhovalců v několika městech provincie Buenos Aires, které mělo vyvolat vlnu násilností proti imigrantům. Motivace následovatelů *Tata Diose* byla čistě náboženská. Přistěhovalci podle něj byli nepřátelé Boha a právě Tandil se měl stát obětí jeho hněvu. Na Silvestra roku 1871 se skupina přívrženců *Tata Diose* sešla, aby provedla tažení proti imigrantům. Jejich vůdce však mezi nimi nebyl. Po silvestrovských oslavách vnikli na tandilskou radnici, kde ukradli šavle a začali masakrovat všechny přistěhovalce, které potkali včetně žen a dětí. Obyvatelé města okamžitě zorganizovali pronásledování gaučů. Dvanáct z nich bylo zabito během boje, zároveň proti milici zasáhla armáda a *Tata Dios* byl zatčen. Ačkoliv popíral jakoukoliv souvislost s masakrem, byl uvězněn a za 5 dní se stal obětí atentátu. Jeho vrah nebyl nikdy dopaden, nicméně se předpokládá, že se jednalo o imigranta, který se mstil. Zbylí členové skupiny byli dopadeni, zabiti, některým z nich se povedlo utéct před spravedlností. Po téměř 9 měsících byl případ uzavřen odsouzením tří *gauchos* (Cruz Gutierrez, Esteban Lasarte a Juan Villalba) k smrti. Villalba zemřel ve vězení ještě před popravou a u zbylých dvou došlo k vykonání rozsudku v září 1872. Lasarteho poslední přání bylo, aby se jej při popravě, ani po ní nedotýkal žádný Ital. Gutierrez zemřel s výkřikem „*Viva la Patria!*“.²⁷⁴

Celkový počet obětí dosáhl 36 osob, k největšímu krveprolití došlo v osadě De la Canal, kde zemřelo 18 osob včetně několikaměsíčního

273 Tamtéž, s. 125.

274 LIDA, Clara, *Inmigración y exilio. Reflexiones sobre el caso Español*. Mexico City, 1997. s. 151–154. Více viz. LYNCH, John, *Masacre en las Pampas. La matanza de inmigrantes en Tandil, 1872*. Buenos Aires, 2001.

dítěte. Přestože událost vrhla na Argentinu v Evropě špatné světlo, s podobným případem se země v následujících desetiletích již nesetkala a na vlastní příliv imigrantů dlouhodobě neměla větší vliv.

Dalším typickým znakem se pro imigraci v poslední čtvrtině 19. století stala takzvaná dotovaná imigrace, která byla spojena s vládou prezidenta Juáreze Celmana. Již v roce 1886 zaznamenalo francouzské velvyslanectví žádost argentinské vlády o nábor „*čestných mužů, pracovitých a silných, kteří jsou schopni zúrodnit půdu a zachovat stejně dobré pokolení. Jsou mladší šedesáti let, s potvrzením dobrých mravů a chování od oficiálních argentinských imigračních agentů v evropských přístavech.*“²⁷⁵

Tento projekt fungoval v letech 1887–1890 a měl rozmělnit dominantní italskou imigraci do Argentiny. Po prvním zkušebním roce, kdy bylo evropským přistěhovalcům vydáno zhruba 12 000 dotovaných palubních lístků, se v roce 1889 jejich počet navýšil na 100 248 palubních lístků. Celková cena palubních lístků se vyšplhala k 900 000 £, tudíž proplacení cesty imigrantům vedlo k rychlému finančnímu vyčerpání, které navíc podpořila ekonomická krize. Přestože došlo v tomto období ke znatelnému nárůstu počtu přistěhovalců, dotovaná imigrace nenaplnila vládní očekávání. Spontánní příliv evropských přistěhovalců se nakonec ukázal jako lepší varianta, protože většina imigrantů přicházejících po vlastní ose již měla v Argentině konexe (zejména Italové), a přes některé negativní ohlasy byla obecně považována za pracovitě, čistotně a přizpůsobivě.²⁷⁶ Již v roce 1890 se k dotované dopravě do Argentiny negativně vyjádřil i ředitel argentinské Imigrační kanceláře Juan Alsina. Dle něj se tímto způsobem do země dostalo „*množství osob nízké inteligence, které měly velké problémy s aklimatizací*“. Ještě větší zklamání však Alsinovi přistěhovalci s dotovaným palubním lístkem způsobili o rok později. Z pravidelného šetření Imigrační kanceláře totiž vyšlo najevo, že v době vypuknutí Baringovy krize drtivý počet těchto imigrantů odešel do USA nebo zpět do Evropy. V letech 1890–1891 se z

275 Cit. ZARAGOZA, Gonzalo, *Anarquismo Argentino (1876–1902)*, Madrid, 1996. s. 25.

276 DEVOTO, 2008. s. 236.

celkového počtu 134 735 osob cestujících z Argentiny do Evropy, jednalo o 132 537 osob. Ty měly v předchozích 2–3 letech dotovanou dopravu do země. V důsledku výše zmíněných událostí a ekonomických problémů byl v roce 1891 celý projekt vládou zastaven.²⁷⁷

V návaznosti na dotovanou imigraci přispěchala argentinská legislativa s doplněním Imigračního zákona z roku 1876. Jednalo se o předpis upravující vylod'ování imigrantů, který vymezoval jednotlivé fáze imigrační kontroly před povolením ke vstupu do země. Rozšiřoval tak poměrně stručnou definici původního zákona. Mimo jiné zde bylo specifikováno, že každá loď připlouvající ze zahraničí se musí podrobit kontrole, jíž vždy tvořili zaměstnanec imigrační komise, lékař a příslušník policie. Tyto kontroly probíhaly vždy ráno, od května do srpna v 8 hodin, v září, říjnu, březnu a dubnu v 7 hodin a od listopadu do února v 6 hodin. Pokud loď připlula po této době, musela v přístavu zůstat do dalšího dne, a to bez možnosti vstupu na pevninu. K lodi se navíc nesměl nikdo, kromě kontrolorů, přiblížit na 200 metrů. V první fázi docházelo ke kontrole dokumentů, které poskytoval kapitán lodi. Jednalo se o certifikáty a povolení, jež si musel kapitán obstarat předem, lodní deník, seznam pasažérů vystupujících v přístavu a pokračujících v cestě spolu s příloženým a zaplaceným palubním lístkem, cestovní doklady nebo dokumenty, které určovaly původ dané osoby a zahrnovaly úřední potvrzení, jméno, datum narození, víru, rodinný stav a povolání. Následně byl podepsán protokol, kterým kontroloři a kapitán lodi stvrzovali, že se loď nachází v dobrém stavu, a že na ní nevypukla epidemie. Pokud se na lodi nacházela osoba mající příznaky nakažlivé nemoci, byla okamžitě detekována. Vpuštěny nebyly také osoby s nejistou minulostí nebo handicapovaní, tak jak to ukládal zákon. V případě, že kontrola neshledala žádná porušení předpisů, vydala kapitánovi potvrzený vylod'ovací formulář, na jehož základě bylo možné opustit loď. Nakonec proběhla ještě celní kontrola zavazadel, po které byly imigrantům navraceny cestovní doklady a byl umožněn svobodný vstup do země. Předpis

277 Cit. MEMORIA DEL DEPARTAMENTO GENERAL *de Inmigración. Correspondiente al año 1890.* Buenos Aires, 1891. s. V–XII. MEMORIA DEL DEPARTAMENTO GENERAL, 1895. s. 12.

upozorňoval, na přísný zákaz jakéhokoliv kontaktu mezi imigranty a třetími osobami před celní kontrolou, samozřejmě z důvodu pašování zboží.²⁷⁸

Ze statistického hlediska se počet imigrantů v letech 1880–1889 neustále zvyšoval. V méně zmiňovaném kontextu emigrace z Argentiny do ostatních zemí Latinské Ameriky nebo zpět do Evropy se v daném období počet emigrantů od roku 1882 téměř minimalizoval. Nebýt emigrační vlny, která zasáhla Argentinu v letech 1880–1881, desetiletý průměr by zcela jistě klesl pod patnáctiprocentní hranici. Poměr emigrace ze země v těchto letech však dosahoval téměř 50 %, tudíž i celkový percentil přesáhl 20 %. S ohledem na oficiální data nárůst obyvatelstva způsobený čistě přistěhovalectvím v roce 1883 přesáhl 53 000 osob, v roce 1887 již 107 000 osob a o dva roky později dokonce 220 000 osob. V témže roce také dosáhla emigrace ze země 15,5 %, což bylo nejvíce od roku 1884. Kromě Italů, jejichž počet byl opět nejvyšší, výrazně stoupl počet Španělů. Dalšími významnými menšinami byli Francouzi a Britové. Vedle nich se nárazově objevil vyšší počet imigrantů z dalších evropských zemí, jako ze Švýcarska, Belgie, Nizozemí či Rakouska–Uherska. Naopak procentuální zastoupení německých přistěhovalců oproti minulým letům pokleslo. V jednotlivých výčtech se také objevovaly pro Argentinu exotické národnosti. V roce 1889 do Argentiny přicestovalo mimo jiné 7 Peruánců, 3 Arabové, 1 Mexičan, 70 Rumunů, 18 Maročanů nebo 61 Řeků. Nadále byla znatelná převaha mužů–zemědělců a přistěhovalců katolického vyznání.²⁷⁹

Stále více osob také využívalo možnosti ubytování v hotelu pro imigranty, jehož podmínky již byly nastíněny v minulých kapitolách. V roce 1886 se zde ubytovalo 26 695 imigrantů, z toho 20 431 Italů, 1841 Španělů, 1666 Francouzů, 818 Povolžských Němců, 668 Němců, 537 Švýcarů a další přistěhovalci pocházející z Rakouska–Uherska, Velké Británie, Arábie, Rumunska, USA, Portugalska, Dánska nebo Belgie. Důvodů pro využití *Hotel de Inmigrantes* bylo mnoho, například čekání

278 ARTÍCULOS DE LA LEY DE INMIGRACIÓN de la República Argentina y Reglamento de desembarco de inmigrantes, Buenos Aires, 1889. s. 3–10.

279 MEMORIA DEL COMISARIO GENERAL DE INMIGRACION 1890. s. 6, 12–15.

na navazující spoj do vnitrozemí nebo nemoc některého z pasažérů. Nejčastějšími chorobami byla angína, tyfus, souchotiny, chřipka, zánět pohrudnice, černý kašel, záškrt, spála, neštovice a onemocnění kůže. V době epidemií, které zasáhly Argentinu v několika vlnách, se objevila také cholera a spalničky. Jen v letech 1886–1887 a 1888–1889 došlo k dvojnásobnému nárůstu počtu osob, který využily možnost ubytování v *Hotel de Inmigrantes*. Početná skupina ubytovaných na místě zároveň zažádala o nalezení práce.²⁸⁰

Za nejdůležitější přístav spojující Evropu s Argentinou byl považován Janov, který v roce 1889 odbavil 80 732 pasažérů. Následovalo Bordeaux, které pro svou cestu využilo 22 593 osob. Více než deset tisíc osob vypravily také španělské přístavy La Coruña (16 341), Barcelona (15 038) a francouzský Le Havre (13 376). Dalšími důležitými přístavy byly ještě Antverpy, Málaga, Cádiz, Marseille a Neapol. Naproti tomu z velkých britských přístavů, jako Liverpool či Londýn odplulo pouze 38, respektive 5 lodí, což v přepočtu znamenalo nesrovnatelně méně osob.²⁸¹

V dostupných pramenech se kromě státem prezentovaného obrazu Argentiny objevovaly také negativní reakce těch, kteří nebyli s příchodem do země spokojeni. Někteří imigranti shledali Argentinu daleko zaostalejší, životní podmínky nedostačující a ekonomickou situaci značně nestálou. Jak psal v roce 1878 svým příbuzným do Itálie jistý Luigi Basso: „...Myslím, že se přesunu do Montevidea a pokud zde nenaleznu obživu, tak dále do Brazílie, protože tam mají více práce a alespoň lepší měnu. Ne jako v Argentině, kde bankovky neustále ztrácejí svou hodnotu a zlato, či stříbro zde nejsou k sehnání.“²⁸² Osudy přistěhovalců, kteří se v Argentině neuchytili, se ale lišily. Ta šťastnější část se jednoduše odstěhovala jinam nebo odjela zpět do rodné země. Jednalo se však o

280 Z 26 695 žádajících o ubytování v roce 1886 došlo k nárůstu na 42 192 v roce 1887, na 68 289 v roce 1888 a na 135 666 osob v roce 1889. Žadatelé o práci k těmto rokům: 26 478; 29 253; 61 129; 108 299. Tamtéž, s. 9–11. MEMORIA DEL COMISARIO GENERAL DE INMIGRACION *correspondiente al año 1886*. Buenos Aires, 1887. s. 44–48.

281 MEMORIA DEL COMISARIO GENERAL DE INMIGRACION, 1889. s. 13.

282 Cit. PATRIARCA; WOLF, s. 32.

menšinu. Velké množství Evropanů takovou možnost nemělo. Vzhledem k tomu, že některé rodiny do cesty investovaly značnou část svých úspor, okamžitý návrat nebyl možný. Některé sociálně slabší rodiny se dokonce zadlužily, aby do Argentiny mohly odjet. V těchto případech své závazky splácely všemi dostupnými prostředky a peníze sháněly také pomocí prostituce či drobných krádeží. Zemědělství a chov dobytka ale většinu rodin uživil a někteří imigranti se během určitého časového období vypracovali na pozice, které byly s jejich předchozím sociálním statutem nesrovnatelné.

Také proto převládal optimismus, který byl typický nejen pro laickou veřejnost, ale rovněž u politických uskupení a dokonce u akademiků. Například jedna z dobových vysokoškolských prací zabývající se imigrací, v tomto případě Emilia Gouchóna, absolventa fakulty právnické a sociální v Buenos Aires z roku 1889 spekuluje nad možným demografickým vývojem státu, přičemž počítá s neustálým nárůstem imigrantů mířících do země. Vycházel z nárůstu, který Argentina zaznamenala mezi roky 1887 a 1888, jež činil 28 %. Na základě této premisy předpokládal, že Argentina v příštích deseti letech zaznamená každoročně 20% nárůst počtu imigrantů, tudíž v roce 1896 překročí půl milionu osob za rok. Tento předpoklad sice počítal s konstantním nárůstem, podpořeným ekonomickou stabilizací státu, dostupnou půdou a dotovanými palubními lístky, které byly zavedeny právě v roce 1887, avšak neuvědomoval si, že by buď musel razantně stoupnout počet imigrantů mířících z Evropy, nebo by muselo dojít k jiné zásadní události, která by změnila pořadí mezi preferovanými státy. Navíc autor nemohl vědět o finanční krizi, která v roce 1890 výše zmiňovanou hypotézu zcela popřela. Ve své práci také v souladu s imigrační politikou státu upozorňoval na velké možnosti v oblasti osidlování Patagonie, Neuquenu a Ohňové země. Zde viděl výhodu ve volné půdě a paradoxně také v drsnějších klimatických podmínkách, které mohly lákat imigranty žijící na severu Evropy. Podle Gouchóna mělo být osidlování výše zmíněných oblastí jedním z hlavních cílů argentinské vlády.²⁸³

283 GOUCHÓN, Emilio, *Apuntes sobre Inmigración y Colonización*. Buenos Aires,

Velkým šokem a zkouškou se pro imigranty stala Baringova krize. Znehodnocení a následný propad měny pro ně znamenal velké finanční ztráty. Zejména nově příchozí přišli o všechny či podstatnou část svých úspor. Do problémů se však paradoxně dostaly i některé rodiny v Evropě, které byly částečně závislé na penězích posílaných od příbuzných z Argentiny. Výsledek krize byl nevyhnutelný. V letech 1890 a 1891 přesáhl počet emigrantů z Argentiny každoročně 80 000 osob. Závažnost krize dokládá fakt, že v roce 1891 emigrace překonala imigraci, což bylo dle dostupných statistik poprvé od dob, kdy se tato oficiální sčítání v Argentině zavedla. K další záporné bilanci došlo až v roce 1914. Velké množství osob odcházelo kromě evropských destinací do sousední Brazílie nebo do USA. Tyto varianty byly využívány zejména jednotlivci, kteří disponovali malým kapitálem, protože cesta do jižní Brazílie, kde se nacházela velká imigrační menšina, či do USA nebyla tak finančně náročná.²⁸⁴

Z nastíněné emigrační vlny a ekonomické krize se Argentina vzpamatovávala velice pomalu. Maximálního počtu přistěhovalců z let 1888 a 1889 dosáhla na počátku 20. století a hranici 100 000 přistěhovalců za rok překonala až v roce 1896. Z tohoto vývoje však nešlo obviňovat pouze prezidenta Celmana a Baringovu krizi. Z velké části ji také způsobil pokřivený obraz Argentiny v zahraničí. Obraz prosperity a bohatství z 80. let byl nenávratně pryč a Argentina se musela vypořádat s vlnou negativních představ, které nepomáhaly obnově státu v 90. letech 19. století.²⁸⁵

Reálně však odchod imigrantů do sousední Brazílie nebyl vždy tak výhodným. Byl ovlivněn zejména dobrou prací imigračních agentů v Evropě, kteří pružně reagovali na obtíže v Argentině a soustavně pracovali na zlepšení povědomí o Brazílii v Evropě. Na několik let opravdu došlo k přesunutí části dopravních spojů s přistěhovalci do Brazílie, nicméně statistiky dokazují, že část imigrantů na vzniklou situaci

1889. s. 190–192.

284 TORNQUIST, Ernesto, *The Economic Development of the Argentine Republic in the Last Fifty Years*. Buenos Aires, 1919. s. 15.

285 DEVOTO, 2008, s. 262.

reagovala tak, že před krizí jednoduše utekla do argentinského vnitrozemí. Například v provincii Santa Fé vzniklo v letech 1891–1895 celkem 105 nových zemědělských kolonií, což bylo pouze o 14 méně, než v předchozím pětiletém období a zároveň o mnoho více než v ostatních stejně dlouhých obdobích do roku 1885. Ještě lépe lze tento vývoj aplikovat na provincii Córdoba, kde bylo v letech 1885–1890 založeno 46 kolonií a v následujícím pětiletém období 80. Tak jak ekonomická krize omezovala velká obchodní, průmyslová a politická centra jako Buenos Aires či Rosario, na venkově došlo díky krizi k opačnému stavu. Výrazně se omezila spekulace s půdou, jejíž cena klesla na výhodnější hodnotu. V důsledku toho byl znovu podnícen obchod s pozemky. Naproti tomu cena zemědělských produktů zůstala vysoká a v daném období se téměř dvojnásobně rozšířila osevní plocha (v roce 1890 činila osevní plocha Argentiny 1,2 milionu hektarů, zatímco v roce 1895 již 2,3 milionu hektarů půdy).²⁸⁶

Šíření osevní plochy navázalo na předchozí rozšiřování pastvin za účelem chovu ovcí. Předpokladem byl nárůst počtu obyvatel a výstavba železnice do vnitrozemí. Poptávka po obilí celý proces jen urychlila a od druhé poloviny 80. let (s výjimkou neúrody v roce 1889) se objem exportované pšenice, kukuřice a lnu významně zvyšoval. Tento rozvoj podstatněji neovlivnila ani Baringova krize, jejíž důsledky se více dotkly rolníků, jejichž platy klesly a nikoliv vlastní ceny obilí, která nadále stoupala.²⁸⁷

Přirůstkem obyvatelstva se první polovina 90. let 19. století podobala přelomu 70. a 80. let. V obou obdobích činil (s výjimkou již zmiňovaného roku 1891) zhruba 20–30 000 osob ročně a následně přesáhl 40 000 přistěhovalců. Také poměr imigrantů vůči emigrantům byl podobný. V obou obdobích se pohyboval zhruba v poměru dva imigranti ku jednomu emigrantovi. V ostatních směrech se však srovnávané etapy lišily. Zatímco na přelomu 70. a 80. let přicestovalo do Argentiny zhruba 45 000 osob ročně a 18 000 osob zemi opustilo, po Baringově krizi byly

286 Tamtéž, s. 262–263.

287 CORTES CONDE, Roberto, *El progreso argentino, 1880–1914*. Buenos Aires, 1979. s. 90–92.

průměrné hodnoty téměř dvojnásobné (80 000 imigrantů ku 55 000 emigrantům ročně). Procentuálně tedy bylo první zmiňované období z hlediska imigrace daleko úspěšnější. Na druhou stranu lze na základě těchto údajů vysvětlit nárůst počtu obyvatelstva v zemědělských koloniích v argentinském vnitrozemí.²⁸⁸

Takové přesuny obyvatelstva nebyly v druhé polovině 19. století v Argentině neobvyklé. Tato vnitřní migrace zahrnovala nejen evropské přistěhovalce, ale také Argentince, kteří se stěhovali z jedné provincie do druhé. Při srovnání dat z roku 1895 je zřejmé, že lokality vyhledávané evropskými přistěhovalci a rodilými Argentinci se lišily. Obyvatelé města Buenos Aires byli z 52 % evropskými imigranti. Naproti tomu provincie La Pampa byla z 62,5 % obydlena Argentinci z ostatních provincií. Velké množství rodilých Argentinců se stěhovalo také do provincie Jujuy, kde tvořili třetinu obyvatelstva a samozřejmě do Buenos Aires (25 %). Vysoké procentuální zastoupení evropských imigrantů se nacházelo kromě hlavního města také v provincii Santa Fé (42 %), provincii Buenos Aires (31 %) a Entre Ríos (24 %). Z uvedeného nástinu vyplývá, že rodilí Argentinci častěji vyhledávali nová teritoria s malou hustotou obyvatelstva, zatímco Evropané mířili do osvědčených míst. I díky tomu bylo procentuální zastoupení Argentinců v La Pampě tak vysoké. Samozřejmě také existovaly provincie, které měly poměr mezi obyvatelstvem přicházejícím z Evropy a ostatních provincií téměř vyrovnaný. Typickým příkladem byla Mendoza.²⁸⁹

Italská imigrace do roku 1900

Italská imigrace se jako nejpočetněji zastoupená národnostní skupina v Argentině inkorporovala do všech sociálních vrstev. Italové, u nichž byl obvyklý důraz na vlastenectví a vzájemnou pomoc, se od příchodu prvních Janovanů dokázali prosadit v zemědělství, průmyslu, obchodu i v politice. V raném období přistěhovalectví z Evropy se jim s

288 TORNQUIST, s. 15.

289 CORTES CONDE, 1979. s. 68–70.

pomocí rozličných spolků a aktivity jejích občanů v Argentině podařilo vybudovat pevnou základnu, která následně připravovala živnou půdu pro masovou imigraci v poslední čtvrtině 19. století. Toto období zároveň ukázalo obraz italské imigrace, která se vyznačovala spíše velkým počtem přistěhovalců ze sociálně slabších skupin.

Pro italské imigranty znamenala imigrace jednu z nejdostupnějších variant, jak se vyhnout existenčním problémům v rodné Itálii. Obyvatelé severoitalských oblastí, které byly významně zasaženy poklesem mezinárodních cen rýže a obilovin, se s nastalou situací vypořádávaly dle možností. Zatímco malých zemědělců z hornatého vnitrozemí Piemontu se krize v počátcích dotýkala jen okrajově, pro Lombard'any, kteří často hospodařili na dlouhodobě pronajaté půdě se propad cen stal téměř likvidačním. K ekonomické krizi se záhy přidala industrializace venkova, prohlubující se proces zániku drobných zemědělců související s vymáháním dlužných pohledávek ze strany státu či trvalé odlesňování a rozšiřování zemědělské půdy. Typickým příkladem bylo Veneto, kde kombinace špatné sklizně, pádu cen, populační boom a absence alternativní produkce na venkově způsobila velké škody. Právě z těchto důvodů se italská imigrace do Severní a Jižní Ameriky stala tolik rozšířenou.²⁹⁰

Nelze ovšem tvrdit, že imigrace do Argentiny plynula pouze ze severní Itálie. Jako ta nejpočetnější sestávala z občanů celého Apeninského poloostrova. Obyvatelé severní části však byli dominantní skupinou první imigrační vlny. Souviselo to s většími finančními možnostmi, náboženskou tolerancí, průmyslovým rozvojem této části země a s janovským přístavem, který vypravoval pravidelné transatlantické linky do Jižní Ameriky. Pro úplnost je však třeba doplnit, že dalšími přístavy, které přepravily do Argentiny vysoký počet italských imigrantů bylo francouzské Bordeaux, Le Havre a Marseille. Lombard'any, Liguřany a Piemont'any následovali v druhé fázi obyvatelé střední Itálie: Umbrie, Toskánska a Lazia. V poslední fázi se italská imigrační vlna rozšířila o jižní část země: Neapol, Sicílii či Kalábrii. Zde

290 DEVOTO, 2008. s. 112–113.

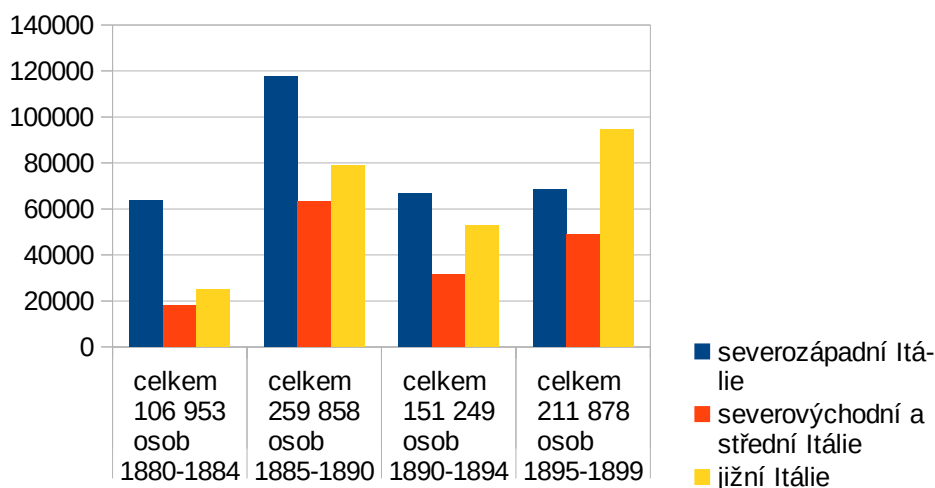
se obyvatelstvo setkávalo kromě již zmíněných problémů s dalšími specifickými důvody k odchodu. Jednalo se o čistě zemědělskou oblast, kde byly možnosti uplatnění omezené. Dále se zde cyklicky opakovaly epidemie malárie. Například v roce 1887 si jedna z nich vyžádala 21 000 životů. V neposlední řadě se Kalábrie nachází na pomezí tektonických desek, tudíž v letech 1854, 1870, 1894, 1905 a 1908 ji zasáhlo zemětřesení. Sicilská Messina byla zemětřesením totálně zničena v roce 1908. Přesto lze z obecného hlediska konstatovat, že emigrace do Argentiny byla častější ze severní a centrální Itálie, zatímco obyvatelé jižní Itálie emigrovali ve většině případů do USA. Přestože také v emigraci do Argentiny stoupal počet přistěhovalců z jižní Itálie, jejich reálný počet nedosahoval oproti americké ani jedné čtvrtiny.²⁹¹

Jak lze pozorovat na Grafu 3, při sečtení emigrace ze všech částí Itálie data potvrzují nejpočetnější emigraci ze severozápadní Itálie, kterou od poloviny 90. let 19. století předčila silná migrační vlna ze zemědělského jihu. Obyvatelé severní a střední Itálie tvořili až do 90. let 19. století dvě třetiny všech italských emigrantů. Při hlubší analýze lze zjistit, že v letech 1880–1884 přišlo jen ze severoitalských oblastí Piemont 24,8 % a Lombardie 23,1 % z celkového počtu přistěhovalců. Vysoké procento vystěhovalců z Piemontu se však objevovalo i nadále. Pod 20 % kleslo až v letech 1895–1899. Naopak odchod obyvatel Lombardie ke konci století již nebyl tak častý a v letech 1900–1904 činil pouze 8,5 %. Také na jihu Itálie lze stanovit dominantní oblast, ze které obyvatelstvo odcházelo. Zde byl nárůst počtu emigrantů nejvíce patrný v Kampánii a Kalábrii. Ve 20. století ještě významně vzrostla emigrace ze Sicílie. V letech 1905–1909 se jednalo o oblast s nejvyšší mírou emigrace do Argentiny.²⁹²

291 WOLF; PATRIARCA, s. 77–79. ODDONE, Juan Antonio, *La emigración europea la Río de la Plata. Motivaciones y proceso de incorporación*. Montevideo, 1966. s. 29–30.

292 ed. DEVOTO; ROSOLI, s. 65–67.

Italská emigrace do Argentiny dle regionů v letech 1880-1899

Graf 4: Zdroj: ed. DEVOTO, Fernando; ROSOLI, Gianfausto, *La Inmigración Italiana en la Argentina*. s. 65.

Dalšími vyhledávanými cíli italských přistěhovalců byly kromě Argentiny také Spojené státy americké, Brazílie a také země střední Evropy. Oblíbenost jednotlivých oblastí se v letech 1880–1914 měnila. Zatímco během 80. let byla nejčastějším cílem Italů Argentina, od přelomu století mířili italscí přistěhovalci hlavně do Spojených států amerických, kde jejich počet v letech 1900–1914 překročil 700 000 osob. V době vypuknutí první světové války sem směřovalo téměř 70 % všech italských přistěhovalců plujících přes Atlantský oceán. Naproti tomu do Argentiny se odstěhovalo zhruba 200 000 osob. Zcela odlišnou pozici zaujímal v tomto směru Brazílie. Tato země, se snažila podobně jako Argentina navýšit počet obyvatel prostřednictvím evropských imigrantů. To se jí podařilo na konci 80. let 19. století, kdy se zrušením otroctví došlo k vysoké poptávce po pracovní síle. Jako motivační prvek zde sloužil systém částečně dotovaných palubních lístků pro cestující do státu São Paulo, kde se nacházelo množství kávových plantáží. Brazílie se dokonce na několikaleté období stala hlavní italskou zámořskou destinací. Těžké podmínky italských imigrantů na brazilských plantážích vedly

italskou vládu k protiopatřením, které znamenaly opětovný pokles emigrace do Brazílie. Na počátku 20. století byla proti první polovině 90. let 19. století téměř poloviční, zatímco emigrace do Argentiny a Spojených států amerických nadále stoupala. V důsledku masové emigrace z Apeninského poloostrova se v poslední čtvrtině 19. století populační křivka v Itálii téměř zastavila. V letech 1879–1890 například odešlo z Janova zhruba 7 %, z Turína 8 % a z Milána 5,5 % veškerého obyvatelstva.²⁹³

Je zřejmé, že při vysokém počtu imigrantů musela existovat také jistá skupina osob, která se po určitém časovém období vrátila zpět. V tomto ohledu byli Italové spolu se Španěly typickými příklady takového postupu. Jejich procentuální zastoupení nebylo konstantní, ale měnilo se s ohledem na podmínky v Argentině. K masivnímu návratu přistěhovalců zpět do Itálie došlo například během ekonomická krize v první polovině 90. let 19. století nebo v letech 1910–1920. Druhé zmiňované období bylo co do počtu odchodů z Argentiny nejmohutnější. Argentinské zdroje uváděly v letech 1910–1914 až 71% návrat italských imigrantů zpět do Evropy. V následujícím pětiletém období počet odchodů ze země překonal příchod více než trojnásobně. Poměrově se častěji vraceli Italové ze severu země, kde se ekonomická krize 70. let uklidnila nejdříve.²⁹⁴

Z praktického hlediska byla vlastní imigrace poměrně jednoduchá. Mužům stačilo splnit povinnou vojenskou službu nebo být starší 32 let. V případě, že emigrant nedosáhl 28 let, musel obdržet speciální povolení od velitele místní vojenské posádky, na jehož základě mu mohl být vystaven cestovní doklad. Odcestovat samozřejmě nemohli ani trestanci nebo osoby, které měly právní závazky vůči státu.²⁹⁵

V letech 1879–1888 přišlo do Argentiny více než 400 000 Italů. Zhruba čtyři pětiny z nich se v návaznosti na předchozí obživu usadily v zemědělských oblastech na jihu Santa Fé, Entre Ríos a Córdoba,

293 KLEIN, Herbert, *The Integration of Italian Immigrants into United States and Argentina: A Comparative Analysis*. In: *The American Historical Review*, vol. 88, no. 2, 1983. s. 307–310. DEVOTO, 2008. s. 106–108.

294 ed. DEVOTO; ROSOLI, s. 68–70.

295 WOLF; PATRIARCA, s. 77–78.

popřípadě v buenosaireských zemědělských koloniích Chivilcoy a Baradero. Po roce 1880 zde tvořili v průměru dvě třetiny zahraniční populace. Zajímavostí je, že přestože se u většiny italských přistěhovalců v kolonce povolání nacházelo v cestovních dokumentech slovo *agricultor*, neboli zemědělec, významné množství Italů žilo ve městech, čekající na možnost práce v zemědělství. Tento jev byl jednak důsledkem nerovnoměrné držby půdy, u které i přes dobytí pamp stále převládali velkostatkáři a spekulanti, a také finančními možnostmi imigrantů. Cena pozemků totiž zejména v provincii Buenos Aires stoupala velice rychle a půda, kterou rozděloval mezi kolonisty stát, byla z hlediska infrastruktury v drtivé většině případů jen těžko dostupná. Velké množství imigrantů se proto muselo smířit s údělem nájemního zemědělce či nádeníka. Přestože jejich počet se postupně zmenšoval, ještě v roce 1874 se z 68 277 imigrantů usadilo na venkově 8627, tedy pouze 12 % imigrantů. Některé kolonie vzniklé na základě aktivity soukromých osob ani nedaly půdu přímo do rukou imigrantů. Stále zde fungoval systém pronájmu půdy a velkostatkáři viděli v imigrantech disciplinovanou a nenákladnou pracovní sílu. Situace se zhoršila ve chvíli, kdy vlastníci půdy přešli na monokultury pšenice, čemuž se museli nájemníci půdy podřídit.²⁹⁶ Proto někteří autoři mluvili na konci 70. let 19. století o některých koloniích jako „o půdě v rukách jedné osoby či obchodní společnosti, obdělávané venkovany, jejichž osudy závisely na potřebách a rozmarech jejího vlastníka.“²⁹⁷

Vzhledem k principu střídavé setby si většinou zemědělec pronajal půdu na tři roky, ve kterých doufal v dobrou úrodu. Po uběhnutí této doby se na stejném pozemku vysadila vojtěška, kterou spásal dobytek. Pokud byla úroda dobrá, zemědělec bez problémů zaopatřil sebe i svou rodinu. V opačném případě se mohl naopak u vlastníka ještě více zadlužit. Vhodné oblasti pro pěstování obilí, jako Santa Fé, Córdoba nebo Entre Ríos, byly pro italské imigranty nejvyhledávanějšími místy budoucího pobytu. V

296 VALACO, Fabián Ariel, *Una historia de inmigración italiana en la pampa bonaerense: de Borrasi a Buenos Aires, 200 años de historia, familia y poesía*. Buenos Aires, 2007. s. 46–47.

297 Cit. Tamtéž. s. 47.

těchto zónách spustili italští imigranti množství projektů, které sponzorovali zejména místní velkostatkáři, spekulanti s půdou a železniční společnosti. Přes cenu pozemků, která vysoko překračovala původní cenu a určitou rizikovost, byla návratnost této investice stále vysoká a množství imigrantů se stalo vlastníky půdy, která je prokazatelně slušně živila.²⁹⁸

Z oficiálních záznamů nicméně vyplývá, že v době příchodu do země byly finanční možnosti nejen u italských imigrantů velmi omezené. Hlavní finanční zátěží byla vlastní cesta, jež pro svou délku pro cestující znamenala značné náklady (cestující neměli možnost po dobu plavby pracovat, tudíž museli počítat s finanční zálohou) a také poměrně vysoká cena palubního lístku, která se pohybovala okolo 200 lir. Na většině lodí se neplatilo za děti do jednoho roku a taktéž cena za seniory byla snižena. Standardně se jednalo o poloviční cenu. Na základě dotazníku, který italská vláda vypracovala v roce 1884 vyšlo najevo, že 62,6 % ze 171 dotázaných cestujících mělo peníze pouze na cestu do Argentiny, 15,2 % mělo peníze na cestu, plus částku nepřesahující 100 lir, 11,1 % částku mezi 100–300 lirami a dalších 11,1 % více než 300 lir.²⁹⁹

I proto část obyvatelstva hleděla na italskou imigraci s despektem. S ohledem na zmiňované sociální postavení velkého počtu italských imigrantů zopakoval na konci 70. let 19. století severoamerický inženýr a dobrodruh William Wheelwright, jeden z průkopníků stavby železnice v Argentině, ve své autobiografii slova Juana Alberdiho, že jeden anglosaský imigrant se rovná třem imigrantům ze Středomoří. Někteří zašli ještě dál, Carlos Calvo, ústřední komisař pro kolonizaci otevřeně naznačoval spojitost mezi italskou imigrací z jihu a zvýšenou kriminalitou

298 WRIGHT, s. 55–56.

299 Vzhledem k tomu, že průměrný nádeník v severní Itálii vydělal denně 1–2 liry, roční výdělek bez nákladů na jídlo a ošacení se pohyboval mezi 250–500 lirami a ušetřené peníze se mohly pohybovat kolem 100 lir. Například vesničané ve Voltri, poblíž Janova vydělali na konci 60. let 19. století 1,5 liry za 17 hodin práce. Z toho vyplývá, že přes deklarovanou masovou imigraci tato možnost nebyla určena pro všechny. Pravdou však zůstává, že Argentina byla jednou z mála zemí s poměrně dostupnou půdou. Pro chudé imigranty navíc stále existovala možnost získat finance prostřednictvím půjčky, jež měla být splácena věřiteli až v Argentině. DEVOTO, 2008. s. 113–114.

v Argentině.³⁰⁰

Kromě zemědělců a nádeníků se Italové dle svého zaměstnání mohli dělit do dalších čtyř skupin: ve svých dokumentech uváděli řemeslnou výrobu, obchod, svobodná povolání a různé. V prvních vlnách italské imigrace do Argentiny nikdo neuváděl, že by žádnou profesi neměl. Poměr ostatních zaměstnání byl však proti zemědělcům a nádeníkům mizivý. V letech 1876–1891 tvořili pouze 7,5 %. Z hlediska nabídky práce proto bylo běžné, že Italové, jež tvořili onu masu příchozích zemědělců, pracovali mimo jiné i na stavbách, ve veřejných službách, v dílnách, v dopravě, či v továrnách. Naopak poptávka po svobodných povoláních dávala italským imigrantům poměrně velké možnosti. Samostatnou kapitolu zde tvoří italští obchodníci, kteří však většinou nebyli tak úspěšní, jako jejich kolegové z Francie, Německa, či Velké Británie a jejich výsledky byly značně individuální.³⁰¹

Mezi ty úspěšné se již v 80. letech 19. století zařadil Eugenio Mattaldi. Příběh tohoto podnikatele, jež proslul svými bohatými obchodními aktivitami, patří k velmi zajímavým. Mattaldi se narodil v roce 1840 v Miláně do rodiny bohatého bankéře. Vysoké společenské postavení jeho rodiny dokládá bratranec Achille Ratti, jenž v letech 1922–1939 zastával úřad papeže, jako Pius XI. Mattaldiho otec Luiggi se v době okupace Itálie habsburskými vojsky spřátelil s maršálem Radeckým, což se mu následně vymstilo. V době, kdy Camillo Benso, hrabě Cavour úspěšně bojoval za sjednocení Itálie se rodina Mattaldi stala nežádoucí, byla nařčena z kolaborace, jejich dům byl vypálen a majetek zabaven, rozkraden nebo zničen. Mladý Eugenio se rozhodl odjet do Ameriky, aby zde vydělanými penězi pomohl své rodině. Cestoval jako černý pasažér a následně pracoval dva roky v Baltimoru. Poté nějaký čas pobýval v Montevideu a v sedmnácti letech se poprvé dostal do Buenos Aires.³⁰²

Zde si po několika letech učení otevřel sedlářství, které začalo záhy

300 Cit. DEVOTO, 2009, s. 251.

301 ed. DEVOTO; ROSOLI, s. 74–76.

302 GÁLVEZ, Lucía, *Historias de inmigración. Testimonios de pasión, amor y arraigo en la tierra argentina*. Buenos Aires, 2010. s. 38–40.

prosperovat. Mattaldi, který se v počátcích specializoval na vojenské doplňky (sedla, biče, ostruhy, pásy, a tak dále) získal několik objednávek přímo od argentinské armády. Vzhledem ke kvalitě zboží a dobrým kontaktům, které zajistila zejména jeho manželka, která pocházela z vlivné rodiny francouzských imigrantů se sortiment zboží rozšířil na další kožené výrobky a Mattaldiho sedlářství se brzy stalo jedním z nejluxusnějších v Buenos Aires. Vydělané prostředky investoval do nákupu pozemků a zajištění cesty do Argentiny pro své rodiče a sourozence. Eugenio Mattaldi se stal synonymem úspěchu a motivací pro další evropské přistěhovalce. V roce 1879, kdy již byl finančně zajištěn, se Mattaldi rozhodl podpořit vybavením pro vojsko zahrnující biče, uzdy, či sedla v hodnotě 60 000 pesos svého přítele Julia Roku při jeho dobývání pamp. Částka měla být postupně umořena po celé kampani. Vděčný Roca Mattaldimu následně věnoval 150 000 hektarů půdy a jistý finanční obnos. Když mělo dojít k vlastnímu předání pozemků, Roca prý údajně před Mattaldiho rozložil mapu a řekl: „*Eugenio, vyber si, kde chceš svou půdu.*“ a Mattaldi bez zaváhání ukázal na místo jižně od Córdoby, které si předtím osobně prohlédl a věděl o jeho úrodnosti. Později se Mattaldi prosadil také v dalších odvětvích. V roce 1885 založil jednu z největších destilérek v Argentině, která během první světové války vyvážela statisíce litrů alkoholu.³⁰³ Na počátku 20. století ještě založil na své půdě zemědělské kolonie Santa Ana a Eugenio Mattaldi, kde hospodařilo 250 italských přistěhovalců z Piemontu. Ti měli půdu pronajatou a odváděli Mattaldimu předem určené procento ze sklizně.³⁰⁴

Případ Eugenia Mattaldiho, jako úspěšného podnikatele s italskými kořeny nebyl příliš obvyklý, nicméně pro italské přistěhovalce se stal

303 Destilérka Mattaldi má zajímavou historii. Před vlastním založením se Mattaldi, který o výrobě alkoholu nic nevěděl, rozhodl odcestovat do Evropy, kde dva roky pracoval v jednom německém lihovaru. Po nabytí zkušeností se vrátil zpět do Argentiny, kde prodal část svých pozemků v provincii Córdoba, vrátil se zpět do Německa, kde továrnu i se vším zařízením koupil a kompletně přesunul do Argentiny. *Alcohol Mattaldi* byl oblíbenou značkou s širokým použitím, dle jedné z dobových reklam mohl být využit jako dezinfekce, mazání, prostředek na mastné vlasy, přípravu likérů nebo voňavek. Společnost pod tímto názvem fungovala až do roku 1943, kdy ji koupila kanadská destilérka Hiram Walkera. Tamtéž. s. 43. FAHEY, David; MILLER, John, *Alcohol and Drugs in North America, A Historical Encyclopedia. Volume 1*. Santa Barbara, Denver, Oxford, 2013. s. 326–327.

304 Tamtéž. s. 42–45.

nesmírně inspirativní. S rozvojem průmyslu se zvyšoval počet italských imigrantů ve městech, kteří přenášeli svoji kulturu a zvyky do běžného života a přetvářeli tak Argentinu jako takovou. Typickým příkladem bylo samotné hlavní město Buenos Aires, kde italská komunita dlouhodobě žila.

Kromě čtvrti San Nicolás, která taktéž sestávala z množství italských imigrantů, byla typickou čtvrtí pro italské přistěhovalce zejména ze severní Itálie čtvrť Boca, ve které se nacházel původní přístav. Italský vliv je v této čtvrti viditelný dodnes, nicméně v poslední čtvrtině 19. století byl enormní. Italští obchodníci ovládali místní přístav, vytvořili zde téměř nezávislou komunitu a vládní nařízení dodržovali mnohdy s největším odporem. Například jedno z takových nařízení z roku 1875 ukládalo všem lodím v přístavu, aby ve své posádce měly alespoň jednoho Argentinece. Italští námořníci, zejména potom majitelé lodí proti tomu hlasitě protestovali a odvolávali se na své svobody a na to, že pro ně argentinští námořníci nejsou důvěryhodní. Boca navíc nebyla žádnou prominentní čtvrtí. Ceny pozemků byly nízké, tudíž zde kolem obytné přístavní čtvrti vyrostly továrny, jejichž existence byla vzhledem k zápachu a množství vypouštěných škodlivin v centru města nepřijatelná. V blízkosti Boky se navíc nacházela městská skládka a jatka, která se sem kvůli zápachu přesunula z Plaza Constitución. Tento stav samozřejmě nemohl být dlouhodobě akceptován. Pokud nezmíníme několik předchozích nesmělých pokusů o řešení situace, jako první veřejně odsoudil podmínky ve čtvrti v roce 1888 starosta města William Cranwell, potomek irských přistěhovalců, který předtím, než nastoupil do úřadu působil v Odboru pro hygienu provincie Buenos Aires. Prosazoval pravidelné čištění řeky Riachuelo, která v Boce ústila, neměl však dostatek času na komplexní nápravu, protože již v roce 1889 byl nahrazen.³⁰⁵

Boca měla tak specifický charakter, že zde vzhledem ke zmíněné vysoké koncentraci Italů převládala italština nad španělštinou. Ještě na začátku 20. století zde potomci italských přistěhovalců, narození v Boce,

305 WOLF; PATRIARCA, s. 77–81.

jejichž znalosti o Itálii samotné byly minimální, stále hovořili s janovským přízvukem. Italštinu se museli naučit také ostatní obyvatelé čtvrti, ať už se jednalo o námořníky rozličných národností nebo o menší obchodníky, kteří si ve čtvrti otevřeli menší koloniály. Tato odlišnost se odrážela také ve stravování. Všudypřítomná *parilla* (grilování masa na otevřeném ohni) zde měla zdatnou konkurenci v italských pokrmech. Přistěhovalci z okolí Neapole připravovali pizzu, zástupci střední Itálie těstoviny a ryby, ti ze severu zase polévky či polentu s masem. Ačkoliv o události neexistuje oficiální záznam, ve čtvrti se traduje příběh o tom, že v roce 1882 se Boca chtěla odtrhnout od zbytku Argentiny. V důsledku jedné stávkové akce se protestující vyjádřili ve smyslu, že argentinská vláda se nemá míchat do janovských záležitostí a následně vyvěsila na místě demonstrace janovskou vlajku a sepsala dokument, který měl být adresován italskému králi, že byla založena Nezávislá republika Boca. V reakci na to měl na místo dorazit sám prezident Roca, nechat stáhnout vlajku a důrazně vysvětlit protestujícím jejich počínání. Jako omluvu měli příští den pokrýt obyvatelé Boky jednu z ulic právě po svém prezidentovi. Přestože tato událost musí být brána s lehkou nadsázkou, jasně potvrzuje italský vliv v této čtvrti.³⁰⁶

Další čtvrti Buenos Aires, ve kterých převládal italský vliv se nacházely zejména v centru města. Důležitou se záhy stala čtvrť San Nicolás, kde se sice nacházelo nepoměrně menší množství Italů než v Boce, nicméně jejich komunity usazené v severní a západní části čtvrti byly početné. Převládali zde Italové pocházející ze střední Itálie (oblast Molise) a později Kalábrie. Tato menší centra netvořila souvislý shluk, ale dvě samostatné městské části, jež od sebe dělilo několik bloků. San Nicolás se na rozdíl od Boky, kde převažovali Janované, nevyznačoval převahou přistěhovalců z jedné části Itálie. Kromě zmíněných Kalábrijců a Moliseských se zde nacházeli také turínští, janovští či piemontští přistěhovalci.³⁰⁷

Přítomnost Italů v zahraničí charakterizoval ještě jeden rys. Vysoká

306 Cit. Tamtéž. s. 80–82.

307 BAILY, Samuel, *Immigrants in the Lands of Promise. Italians in Buenos Aires and New York City, 1870–1914*. New York, 1999. s. 129–132.

národní sounáležitost a snaha sdružovat se vedla k udržování nejrůznějších italských spolků. Na konci 19. století se podle italského ministerstva zahraničních věcí (*Ministero degli Affari Esteri italiano*) po celém světě nacházelo více než 1100 spolků sdružujících italské imigranty. V Argentině jich v roce 1896 existovalo 302. Na spolky *Unione e Benevolenza*, *Nazionale Italiana* a deníky *L'Italiano*, *L'Italia del giorno*, *Il Corriere d'Italia*, či *L'Italo-Argentino* navázala sdružení *Garibaldi*, *XX Settembre*, *Bella Italia*, *Prima Bella Italia*, *Nuova Italia* a další. Aktivita jednotlivých spolků se zaměřila na rozličné projekty. Většina z nich měla regionální nebo místní ráz, například spolky *Unione Meridionale* a *Primo Circolo Napolitano* sdružovaly imigranty pocházející z jihu Itálie, *Margherita di Savoia* naopak savojské přistěhovalce. Jiné byly malými spolky sdružující Italy žijící ve čtvrtích Buenos Aires, kde tvořili silnou menšinou, jako *Villa Devoto*, *Caballito*, *Barracas* nebo *Flores*. Členství ve spolcích bylo stále zpravidla mužskou záležitostí, i když počet žen stoupal ruku v ruce s industrializací a jejich zvýšenou zaměstnaností. Na konci 19. století počet členek italských spolků stoupl na 17 %. Přestože údaje k přesnému počtu italských spolků v Buenos Aires a počtu jejich členů se u různých autorů liší, 7 největších buenosaireských spolků sdružovalo více než 50 % z celkových 124 500 členů. U ostatních počet členů samozřejmě kolísal, nicméně průměrně měl jeden klub zhruba 200 členů. Mezi argentinskými a jinými zahraničními spolky lze nalézt také určitou odlišnost. Ta se primárně netýkala formy vedení spolku ani hlavních cílů, ale finančních prostředků, jimiž spolek disponoval. Z dostupných dat vyplývá, že argentinské spolky patřily k těm nejbohatším. Zmíněných 302 spolků mělo k dispozici kapitál v hodnotě 9,5 milionu lir, což byla ve srovnání s ostatními národními spolky vysoká hodnota. Pro srovnání, 437 spolků registrovaných v USA mělo pouze čtvrtinový kapitál a tři známé spolky *Nazionale Italiana*, *Unione e Benevolenza* v Buenos Aires a *Unione e Benevolenza* v Rosariu měly větší prostředky než všechny italské spolky ve Švýcarsku.³⁰⁸

308 BAILY, 1982, s. 489–492. ZUCCARINI, s. 150–154, 418–419. DEVOTO, 2008, s.

Hlavní cíle jednotlivých společností odpovídaly formě italské imigrace do Argentiny. Zhruba 70 % spolků uvádělo jako jeden ze svých hlavních cílů vzájemnou pomoc, necelých 15 % vzdělání, 8 % charitu a 13 % ochranu zaměstnanců. Samostatnou kapitolu tvořilo vzdělání. Na konci 19. století měla necelá pětina spolků své školy, které celkem vzdělávaly asi 2900 žáků. Po roce 1884, kdy byla zavedena reforma školství, však došlo k znatelnému odlivu žáků na státní školy. Například počet studentů na čtyřech školách spolku *Unione e Benevolenza* klesl v roce 1885 z 1125 na 754 žáků.³⁰⁹

Již v roce 1872 založili převážně janovští obchodníci *Banco de Italia y Río de la Plata*. Jednalo se o první italský bankovní dům v Argentině, který ve své podstatě kopíroval zájmy svých zakladatelů. Nefungoval proto pouze jako místo úschovy hotovosti, ale také jako věřitel zastřešující některé nové podnikatelské záměry. To vše samozřejmě s výhradní orientací na italské přistěhovalce.³¹⁰

Dalším významným počinem italských imigrantů se stalo zřízení Italské nemocnice (*Hospital Italiano*). Téměř dvacet let starý projekt se podařilo plně zrealizovat až v roce 1872, kdy byla otevřena nemocnice se 150 lůžky. Na jejím chodu se podíleli přední členové jednotlivých spolků, protože se jednalo o vysoce prestižní projekt. Již na počátku 80. let 19. století však bylo zřejmé, že dosavadní kapacita nemocnice již nedostačuje aktuálním potřebám a bylo rozhodnuto o stavbě nové, rozsáhlejší budovy. Vybrána byla čtvrť Almagro, kde se nacházela početná skupina evropských imigrantů. Stavba byla zahájena v roce 1889 a slavnostního položení základního kamene se zúčastnila mimo jiné choť prezidenta Celmána a zástupce italského krále. Přítomnost těchto osobností dokládala vliv Italů nejen v rámci Buenos Aires, ale také celé Argentiny.³¹¹

168–169.

309 ZUCCARINI, s. 154–156.

310 DEVOTO, 2008, s. 136–137

311 Stavba nemocnice byla dokončena v roce 1901. V následujících letech byla v objektu otevřena ještě zdravotnická škola a lékařská fakulta. Nejednalo se však o jedinou italskou nemocnici v Argentině. V 90. letech 19. století vznikly podobné nemocnice v Rosariu, či Santa Fé. BAILY, 1982, s. 488–489.

S příchodem ekonomické krize se změnila také situace Italů v Argentině. Nejvíce zasaženi byli obyvatelé měst. Drobní obchodníci zaznamenali nemalé finanční ztráty, do existenčních problémů se dostali také dělníci. Úzké svazky mezi evropskými a argentinskými rodinami spolu se zprávami o situaci v Argentině se projeví na počtu Italů přicházejících do země. Příliv imigrantů se nezastavil. V roce 1891, kdy se již důsledky krize plně projeví, do Argentiny přicestovalo zhruba 15 000 italských imigrantů. Přesto byl tento počet nesrovnatelný s údajem z roku 1889, kdy do Argentiny přišlo téměř 90 000 osob. Rapidně se také zvýšil počet Italů, kteří v reakci na krizi zemi opustili. Jednalo se především o osoby, které v zemi ještě nebyly plně usazené, tedy o muže bez rodin, či přistěhovalce, kteří do země připluli v nedávné době. Podobně jako u ostatních imigračních skupin se také Italové začali orientovat na imigraci do Brazílie, či Spojených států amerických.³¹²

Tento trend se viditelně projevil mimo jiné na aktivitě imigračních agentů a v neposlední řadě také na pasových údajích osob opouštějících Itálii. V tomto ohledu poslouží záznamy z oblasti dnešní italské oblasti Molise, přesněji z vesnice Agnone. Místní záznamy ukazují dramatickou změnu ve výběru míst, kam místní obyvatelé emigrovali. Zatímco v letech 1855–1889 plynula většina emigrantů do Argentiny, na počátku 90. let 19. století se nejoblíbenější destinací staly Spojené státy americké. Tato změna je nejlépe patrná právě při srovnání let 1889 a 1890, které data z Agnone nabízí. V roce 1889 bylo z 200 pasů vydaných pro občany Agnone zhruba 70 % směřováno do Buenos Aires a 30 % do New Yorku. O rok později již statistiky uváděly zcela odlišné výsledky z 201 pasu bylo do Buenos Aires vydáno 27 % a do New Yorku 73 % cestovních dokladů. Tento stav na příkladu agnoneských občanů ukazoval rychlý přístup k informacím, na jejichž základě se imigranti rozhodovali o svém budoucím útočišti. Jejich jedinými cíli nebylo pouze Buenos Aires a New York. Vzhledem k dostupným informacím zvažovali i další potenciální státy. Pokud však aktuální podmínky nebyly tolik výhodné, mnoho z nich jednoduše zůstalo ve svých domovech a počkalo jeden nebo dva roky na

312 DEVOTO, 2008, s. 235–236.

příhodnější čas k odchodu z Itálie.³¹³

V případě Baringovy krize však mezi zasaženými nebyli pouze obyvatelé Argentiny, ale také rodiny, které zůstaly v Itálii závislé na penězích posílaných přes oceán. Jednalo se zejména o chudé zemědělské zóny nebo o rodinné příslušníky, kteří do Argentiny měli teprve přicestovat.

S překonáním období největší krize se nicméně situace začala znovu optimalizovat a počet italských přistěhovalců do Argentiny opět stoupal. Objem finančních injekcí státu do veřejného sektoru se samozřejmě zmenšil, avšak Argentina stále disponovala množstvím volné půdy, díky čemuž se zemědělství rychle obnovilo. Volné pozemky v západní části země se staly ideální pro další kolonizační projekty, rozšiřoval se průmysl a nová italská imigrační vlna v druhé polovině 90. let téměř vyrovnala počty italských imigrantů mířících do Argentiny v předchozí dekádě. Celkově v letech 1891–1900 připlulo do Argentiny 426 000 imigrantů s italským pasem, což bylo jen o 68 000 méně než v 80. letech 19. století. Díky zrušení dotovaných palubních lístků se převaha Italů v zemi ještě prohloubila. V 90. letech tvořili až 65,6 % ze všech pasažérů 2. a 3. třídy připlouvajících z evropských přístavů. Na druhou stranu se razantně zvýšil také počet migrantů, kteří absolvovali během určitého časového období několik cest z Argentiny do Itálie a zpět. Tento jev překvapivě neměl v tomto desetiletí vliv na průměrný věk a pohlaví přistěhovalců, díky čemuž bylo možné na dokumentech přijíždějících Italů sledovat zajímavou změnu. Významně ubylo mužů, kteří jako svou profesi uváděli „zemědělec“ (*agricultor*) a naopak vzrostl počet osob, které se označovaly za dělníky, či pomocnou sílu (*jornaleros*), řemeslníky (*artesanos*), či neuváděli žádné zaměstnání. Z těchto statistik lze vysledovat změny, které se týkaly zejména postoje italských imigrantů k trvalému usazení v Argentině. Jako druhotný jev také stoupl počet manželství a narozených dětí. Logicky to souviselo s vyšším počtem žen, které na rozdíl od mužů nemigrovaly mezi Itálií a Argentinou v takovém

313 BAILY, s. 56–57.

počtu.³¹⁴

Španělská imigrace do roku 1900

V poslední čtvrtině 19. století opustily Španělsko více než 3 miliony lidí, z nichž se většina usadila v Jižní Americe. Kromě Argentiny tvořili Španělé významnou národnostní menšinu na Kubě, v Uruguayi, Brazílii a dalších státech Střední a Latinské Ameriky. Přestože španělská emigrace nese znaky emigrace ostatních národů, které v tomto období odcházely z Evropy, nalézají se zde určitá specifika. Prvním je orientace emigrace na státy Latinské Ameriky, druhým vysoký počet emigrantů na počátku 20. století a třetím velké rozdíly v emigraci s ohledem na španělské regiony. Otázka emigrace orientované na státy Latinské Ameriky přináší poměrně jednoduché vysvětlení. Španělé při výběru země brali ohledy na jazyk, kulturní identitu, náboženství a ve srovnání s USA, Austrálií nebo Kanadou se emigrace do Latinské Ameriky jevila jako nejjednodušší varianta. Vysoký počet emigrantů na počátku 20. století nelze vysvětlit tak jednoduše. Vzhledem k vývoji z předchozích 20 let však lze s jistotou tvrdit, že boom španělské emigrace do Argentiny nesouvisel s nárůstem obyvatelstva, který v poslední čtvrtině 19. století nebyl významný, jako spíš s omezeným příjmem, který se v 80. letech 19. století a na počátku 20. století stal jedním z podstatných faktorů při rozhodování o odchodu do zahraničí. V druhém případě pak byla vlna silnější z důvodu vyšší zpětné vazby. Mnoho Španělů žijících jak v Argentině, tak v rodné zemi mělo zkušenost s životem v cizím státě. Vysvětlení velkých rozdílů v emigraci z jednotlivých španělských regionů má větší množství teorií. Nejjednodušším vysvětlením je proces urbanizace a zvyšující se gramotnost obyvatelstva. Zatímco v 19. století neměla urbanizace ve Španělsku na emigraci takový vliv, a tudíž se týkala zejména obyvatelstva ze severu země, ve 20. století se spolu s urbanizací otevřely nové možnosti. Nebylo neobvyklé, když rodina, která se přestěhovala z vesnice do města za několik let zjistila, že možnost emigrace do zahraničí je

314 DEVOTO, 2008, s. 236–237.

lákavou možností zlepšení sociální situace.³¹⁵

Přítomnost Španělů v oblasti Río de la Plata lze datovat brzy po objevení Ameriky v roce 1492. Již v roce 1515 vyplula na popud španělského krále Ferdinanda Aragonského expedice Juana Díaze de Solís s cílem objevit cestu na Moluky přes Atlantský a Tichý oceán. Přestože Španělé poprvé pronikli do oblasti Río de la Plata, na Moluky nedopluli. Na jednom z ostrovů při ústí řek Uruguay a Paraná byl zavražděn a sněden skupinou domorodců velitel Solís a několik dalších námořníků. Zbytek posádky následně odmítl pokračovat v plavbě a pod novým velením se vrátil zpět do Španělska.³¹⁶

Během dalších století pronikali na území Argentiny poddaní španělského krále, kteří zpravidla reprezentovali vyšší vrstvu společnosti. Jejich počet však nebyl tak vysoký, jako v případě jiných částí španělské Ameriky, například Mexika. Přesto tvořili po Italech druhou největší přistěhovaleckou skupinu na argentinském území. Přicházeli zejména z oblasti Galicie a sousední Asturie, nicméně statistiky dokládají, že do Argentiny proudilo také množství katalánských, leónských, kanárských, andaluských, či baskických přistěhovalců. Vesměs se jednalo o regiony s nejhustším zalidněním. Již před rokem 1860 žilo v oblasti Buenos Aires více než 15 000 Španělů, což byla téměř pětina z celkového počtu obyvatel.³¹⁷

O imigraci mas do Argentiny lze v případě Španělska hovořit až od druhé poloviny 19. století. Tento jev byl spojen s dovozem levného obilí z amerického kontinentu na Iberský poloostrov, kterému domácí producenti nemohli cenově konkurovat. Kvalitativně se půda ve Španělsku a na americkém kontinentu nedala srovnávat. Evropská půda byla téměř ve všech zemědělských oblastech vyčerpaná, počet obyvatelstva stoupal a cena za dopravu každoročně klesala. Pěstitelská krize postihla nejen

315 SÁNCHEZ-ALONSO, Blanca, *Those Who Left and Those Who Stayed behind. Explaining Emigration from the Regions of Spain, 1880–1914*. In: *The Journal of Economic History*, vol. 60, no. 3, 2000. s. 730–732, 743–744, 750.

316 SALMORAL, Manuel Lucena, *Historia General de España y América. El descubrimiento y la fundación de los Reinos Ultramarinos hasta fines del siglo XVI. Tomo VII*. Madrid, 1982. s. 399–401.

317 WOLF; PATRIARCA, s. 37–41.

Španělsko, ale také další středomořské státy. Například pro drobné italské zemědělce byly tyto aspekty likvidační. Jediným řešením bylo zvýšení cel, ke kterému španělská vláda přikročila v roce 1891. Jako druhotný jev se však znehodnotilo španělské peso. Devalvace měny kompenzovala pokles cen na světovém trhu s obilím a umožnila místním zemědělcům dále obdělávat pole. Fakticky tak příjem ze zemědělství výrazněji neklesl. Cena španělského obilí na druhou stranu převyšovala evropské ceny. V první polovině 90. let 19. století tvořila zemědělská půda ve Španělsku 43 875 hektarů a počet lidí pracujících v zemědělství se pohyboval okolo 5 milionů osob. Přesto nebyla pro Španěly práce v agrárním sektoru výhodná. Znehodnocené peso zapříčinilo nárůst cen i v ostatních odvětvích, ať už se jednalo o domácí produkty, či zahraniční.³¹⁸

Pro poddané španělského krále se tak stal odchod do zámoří jedním z oblíbených a dostupných řešení finančního strádání. Podobně jako u italské imigrace se v první fázi jednalo zejména o muže v aktivním věku, kteří se snažili prosadit na trhu práce. Srovnání italské a španělské imigrace ukazuje zajímavé podobnosti, ale také odlišnosti. V poslední čtvrtině 19. století lze vyzorovat shodný nárůst počtu emigrantů ze Španělska a Itálie, ke kterému došlo na konci 80. let. Další etapou razantního nárůstu počtu obyvatel bylo období mezi roky 1904–1913, kdy dosáhla imigrace do Argentiny z hlediska počtu přistěhovalců vrcholu. Naproti tomu v 90. letech 19. století španělská imigrace do Argentiny stagnovala, což bylo odlišné od situace mezi italskými přistěhovalci. Ty také na několik let zbrzdila Baringova krize, během níž se jejich počet zastavil, avšak následně došlo až k dvojnásobnému nárůstu počtu Italů v Argentině. Jako nejčastější příčina stagnace španělské emigrace se uvádí právě Baringova krize a její negativní dopad na Argentinu v kombinaci s konfliktem mezi Španělskem a Kubou, který vyvrcholil Španělsko–americkou válkou v roce 1898. Ačkoliv tyto aspekty mohly ovlivnit rozhodování Španělů k odchodu do Argentiny, historikové se nedokážou shodnout, proč italské přistěhovalce ekonomická krize neodradila a španělské naopak ano. V každém případě zůstávala španělská imigrace

318 ed. CLEMENTI, s. 21–24.

druhou největší národnostní menšinou v Argentině. Při sčítání obyvatelstva v roce 1895 žilo v Buenos Aires 80 000 rodilých Španělů.³¹⁹

Neustálý příliv imigrantů udržoval průměrný věk obyvatelstva v zemi na nízké úrovni. Pro představu, v poslední čtvrtině 19. století nedosahovalo 70 % obyvatelstva 40 let, což logicky zajišťovalo státu a investorům dostatek pracovních sil. Někteří přistěhovalci plně využívali služeb imigračních agentů a kanceláří, které pro své klienty zajišťovaly mimo jiné možnost přechodného bydlení, či budoucího přesunu do zemědělských kolonií. Početná skupina přistěhovalců využívala známostí přímo v zemi. Vzhledem k silným vazbám mezi přistěhovalci získávali nově příchozí aktuální informace a mnohdy také kontakty k získání práce nebo dokumentů potřebných k získání půdy. Jednorázový přivýdělek a hůře placená práce se samozřejmě dala získat také přímo na ulici, v barech a v kavárnách. Zde však mnohé imigranty, včetně španělských Basků, Katalánců nebo Galicijců omezovala znalost jazyka.³²⁰

Vlastní odchod ze Španělska do zámoří byl u mnohých obyvatel ovlivněn zejména nestálou situací v zemi, nedostatečným uplatněním a nižšími reálnými mzdami. Argentinou proklamovaný mír, stabilita a ekonomická prosperita jich lákala stále větší množství. Dle předchozích výzkumů můžeme u většiny severošpanělských a katalánských regionů hovořit o procesu jakési etapové migrace. Tento model může být aplikován nejen na španělské přistěhovalce do Argentiny, ale také na další národy, jako Italy nebo Švédy a Dány, kteří odcházeli v 19. století do Spojených států amerických. V době růstu evropských měst a průmyslové výroby se migrace do zámoří snižovala, v obdobích stagnace naopak. V reakci na to je možné ve výše zmíněných oblastech vysledovat vysoké procento obyvatelstva, které mělo se stěhováním v rámci regionu, státu nebo i kontinentu předchozí zkušenosti.³²¹

Příkladem stěhování v etapách může být v případě španělské

319 SÁNCHEZ-ALONSO, Blanca, *European Immigration in the Late Nineteenth Century: The Paradoxical Case of Spain*. In: *The Economic History Review*. vol. 53, no. 2, 2000. s. 309–311.

320 GAOYL, Sandra, *Sociabilidad en Buenos Aires. Hombres, honor y cafés, 1862–1910*. Buenos Aires, 1995. s. 26–28.

321 DEVOTO, 2009, s. 117–118.

imigrace do zámoří katalánské Mataró. Stěhování v rámci provincie se v tomto případě stalo vítanou alternativou pro méně zámožné a jinak vázané obyvatele. Mataró bylo pro svůj přístav a rozvíjející se průmysl jedním z důležitých hospodářsko–administrativních center, což se projevovalo také na složení obyvatelstva. Město se stalo útočištěm pro obyvatelstvo z chudých okolních vesnic, popřípadě místem pro další přesun do zámoří. Nově přistěhovaná rodina se často v Mataró na nějaký čas usadila a po získání dostatečných finančních prostředků se přestěhovala dále. Ještě častější byla mezigenerační imigrace. Z cestovních dokumentů obyvatel Mataró se zjistilo, že na přelomu 19. a 20. století téměř polovina emigrantů do Argentiny nebyla ve městě usazena déle, než jednu generaci. Z velkého množství dostupných příkladů uvádím následující. Antonio Salvador se na přelomu století přestěhoval z valencijského Castellónu do Mataró, kde pracoval jako kovář a vzal si za manželku Catalinu Villanueva, švadlenu z Teruelu. Po narození první dcery se v roce 1906 přestěhovali do Barcelony, kde se narodilo druhé děvče, následně odpluli do Argentiny, kde se v roce 1910 narodila v Rosariu třetí dcera. Před rokem 1920 se celá rodina vrátila zpět do Mataró, kde již zůstala natrvalo. Kromě třetí dcery zde žilo ještě několik desítek rodilých Argentinců.³²²

Baskicko a Galicie, jedny z nejméně zastoupených regionů z nichž lidé v 19. století odcházeli za oceán, byly typické kooperací imigrantů. Většinou cestovali samostatně nebo jako skupinka přátel, či příbuzných. Pokud se jim dařilo dobře, což se stávalo ve velkém množství případů, kontaktovali rodinu, která se za nimi vydala, nebo se vrátili do Španělska.³²³

Španělská koruna samozřejmě nesouhlasila s masivním odchodem svých poddaných ze země. Politici a intelektuálové o ní zejména v případě, kdy se emigrant díky odchodu ze země osvobodil od povinné vojenské služby, hovořili jako o „*vážné nemoci, či dokonce epidemii*“ a obyvatelstvo země považovali za „*to nejcennější, co národ má.*“ Již

322 MOYA, s. 65.

323 GÁLVEZ, s. 252.

během 60. let se snažila emigraci ze země kontrolovat vládními nařízeními, nicméně tato omezení neměla velký úspěch. Argentina, která dlouhodobě lákala evropské přistěhovalce do země se na konci 70. let snažila navázat kontakty s důležitými konzuláty a spolupracovat s nimi za účelem propagace Argentiny v Evropě. Vzhledem k zamítavému postoji španělského administrativního aparátu se nejlepší reklamou stávali lidé, kteří v Argentině žili. Z průzkumu prováděného španělskými úředníky v Baskicku v letech 1876 a 1881 byli vybraní respondenti dotazováni, proč se rozhodli emigrovat do zahraničí. Výsledky potvrzovaly hlavní důvody popisované současnými odborníky. Téměř jedna třetina dotazovaných (32 %) odpověděla, že odchodem chtěli zlepšit své sociální postavení a zbohatnout, 30 % reagovalo na pozvání od přítele nebo příbuzného, kteří se již v zahraničí nacházeli, 18 % uvádělo obchodní důvody a pouze 5 % respondentů uvedlo jako důvod bohatství a touhu zažít něco nového. Dotazovaná sorta lidí tak očividně odcházela do zahraničí s vidinou rychlého zisku. Naopak v očích španělských elit byli emigranti nevzdělaní, ignorantští, chudí a zpátečníci. Dobový tisk někdy dokonce španělskou emigraci vysvětloval mentalitou svých obyvatel. Například Galicijce mělo podle nich lákat dobrodružství, zatímco za odchodem obyvatel Kastílie viděl nedostatek patriotismu. Tento obraz byl samozřejmě zkreslený, nicméně z dostupných zdrojů vyplývá, že gramotnost na severu Španělska byla vyšší než na jihu.³²⁴

Jak již bylo naznačeno, k prvnímu vrcholu španělské emigrace do Argentiny došlo v 80. letech 19. století. V tomto desetiletí přišlo do Argentiny pětkrát více španělských imigrantů, než 70. letech. Výrazně také poklesl poměr odchodů ze země. Tento nárůst byl částečně vytvořen uměle, jako důsledek argentinského projektu dotovaných palubních lístků. Díky němu se v roce 1889 dostalo do Argentiny několik tisíc chudých rodin z Iberského poloostrova. Tento rok zvrátil statistické údaje také v další položce. Zatímco historicky nejčastější emigrační oblastí bylo severní Španělsko, v roce 1889 zapříčinily výše zmíněné okolnosti že

324 BAER, James, *Anarchist Immigrants in Spain and Argentina*. Illinois, 2015. s. 27–28. SÁNCHEZ–ALONSO, *Those Who Left*. s. 732–733.

největší množství emigrantů tvořili obyvatelé středomořského pobřeží a Andalusie. Jen provincie Málaga získala v roce 1889 více než 10 000 dotovaných lodních lístků, samozřejmě s ohledem na předchozí nízký poměr imigrantů v regionu.³²⁵

Odchod Andalusanů do oblastí Río de la Plata však nebyl způsoben pouze možností dotovaného odchodu. Emigranti vycházeli z dostupných informací, které jim o zemi poskytl nejčastěji imigrační agent. Vzhledem k poměrně nízké gramotnosti v regionu však možnost ověření informací byla omezená. Ve srovnání s variantou odchodu do Spojených států amerických zde existoval další důležitý faktor, což byla potenciální jazyková bariéra, která se pro některé emigranty mohla jevit jako nepřekonatelná překážka.³²⁶

Argentina byla v letech 1888–1890 nejoblíbenější destinací španělských emigrantů. Odcházelo do ní 46,4 % osob. Na druhém místě byla Kuba (30,17 % emigrantů) a třetí Brazílie 7,84 %. Přitom právě na Kubě tvořili španělští imigranti dlouhodobě největší národnostní menšinu. Dodnes lze tvrdit, že drtivá většina bílého obyvatelstva ostrova má španělské předky.³²⁷

Z hlediska profese se španělští přistěhovalci do Argentiny dali rozdělit do tří velkých skupin: 1. osadníci, námezdní síly a nájemci půdy; 2. nádeníci, dělníci, řemeslníci; 3. sluhové a obchodníci. Logicky nejvíce zastoupeným sektorem byl ten první. Odchod do úrodných oblastí argentinské pampy, kde se nacházela dostupná půda byl pro španělské zemědělce logickým krokem. Španělští přistěhovalci navíc neměli špatnou pověst. Argentinský konzul je na počátku 20. století označil za *„pracovité, čisté a silné muže, navyklé na práci na poli, kteří nejsou zkaženi velkými dělníckými městy, kde dominují extravagantní myšlenky.“*³²⁸

Coby osadníci byli Španělé spjati s mnohými kolonizačními projekty, jichž byli součástí. Tvořili zde důležitou menšinu, protože u

325 CLEMENTI, s. 60–63.

326 SÁNCHEZ–ALONSO, *Those Who Left*. s. 734–735.

327 Tamtéž. s. 732.

328 cit. ODDONE, s. 46–47.

španělských osadníků často odpadala jazyková bariéra³²⁹ a vzhledem k jejich složení se u nich projevovala zkušenost ze zemědělské činnosti v rodné zemi. Španělé se například významně podíleli na založení přístavního města Necochea, jižně od Buenos Aires, kde žila malá baskická komunita již od 70. let 19. století. Ta však až do roku 1881 musela pravidelně bojovat s nájedzy a drobnými krádežemi domorodého obyvatelstva. Extenzivní zemědělství, přítomnost přístavu a relativně malá vzdálenost od Buenos Aires přivedla již v 90. letech do města železnici, která ještě zrychlila jeho růst. Během 20. století se Necochea stala oblíbeným místem odpočinku obyvatel hlavního města.³³⁰

V roli nájemců půdy se španělští přistěhovalci prosazovali jak v oblasti pěstování plodin, tak chovu dobytka, ovcí a dalších zvířat. Jejich úspěchy byly individuální, nicméně již od poloviny 19. století lze najít mezi španělskými imigranty úspěšné velkostatkáře. V roce 1870 emigroval z baskického venkova Alejandro Prudencio Irungaray do Uruguaye, kde se oženil a později spolu s celou rodinou do argentinského Entre Ríos v argentinském pohraničí. Do roku 1890 již jeho rodina pracovala na 11 000 hektarech půdy, kterou měla v pronájmu a chovala zde 20 000 ovcí na vlnu i maso. Následně více než polovinu této půdy Irungaray odkoupil a sám se stal nájemcem půdy v Gualaguaychú a Concepción del Uruguay. Vzhledem k již zmiňované národní sounáležitosti přicházeli pracovat na Irugarayovu půdu zejména baskičtí a navarrští zemědělci. Tato symbióza se projevovala v mnoha směrech. Kupříkladu přistěhovalci, kteří se primárně nezaměřovali na zemědělskou produkci často využívali transatlantického obchodu mezi Evropou a Argentinou k vlastnímu prospěchu. Obyvatelé Baskicka a Navarry během druhé poloviny 19. století fungovali jako úspěšní obchodní prostředníci mezi argentinskými producenty a zahraničními exportéry, zejména na trhu s vlnou.³³¹

329 Tento aspekt ovšem nelze přeceňovat. Jak již bylo naznačeno, většina španělských imigrantů přicházela ze severního Španělska, kde se dialekt od kastilštiny výrazně lišil. Pozn. autora.

330 GÁLVEZ, s. 253–254.

331 Tamtéž, s. 252–253.

Vazby mezi imigranty se projevovaly v mnoha směrech. Přistěhovalci přicházeli do Argentiny s kontakty na příbuzné nebo známé, kteří jim pomáhali s aklimatizací v nové zemi. Ve větších městech v čele s Buenos Aires vznikaly národnostní čtvrti, ve kterých nechyběly španělské. Právě hlavní město bylo místem jejich největší koncentrace. V poslední čtvrtině 19. století tvořili Španělé okolo 10 % z celkové populace města. Z dat získaných při sčítání obyvatelstva v roce 1895 navíc vyplývá, že největší část španělských přistěhovalců žila přímo v centru Buenos Aires. Jednalo se o více než polovinu z nich. Při celkové španělské populaci Buenos Aires, která přesahovala 80 000 se tak jednalo o téměř 47 000 Španělů žijících v centru města. Typicky španělskou čtvrtí byl Monserrat, kde již v minulých desetiletích sídlili španělští obchodníci a řemeslníci. Nacházely se zde obchody, restaurace, hotely a také nezanedbatelný počet menších továren, které zajišťovaly obyvatelům Monserratu zaměstnání. Z architektonického hlediska nebyla čtvrť jednotná. Nacházela se zde jak vilová, bytová, tak průmyslová zástavba a vedle sebe často bydlely rozličné sociální skupiny, které mnohdy pocházely ze stejného regionu. Čtvrť fungovala taktéž jako kulturní a sociální centrum, sídlily zde některé významné španělské instituce v Argentině. Chudší, španělské, dělnické čtvrti bylo možné nalézt jižně od centra, v Barracas, Parque Patricios a Nueva Pompeya. V severní části Buenos Aires se nacházeli převážně zaměstnanci železnice, ti španělští nejčastěji v okolí Belgrana.³³²

Podobným způsobem se Španělé sdružovali v koloniích, podporovali se nákupem zboží, které prodávali nebo vyráběli jejich krajané. V neposlední řadě potom vznikaly instituce, jež ekonomicky i sociálně podporovaly španělského ducha a tradice v Argentině. Liberalizace podmínek sdružování pomohla vzniku spolků. Původní orientace směřovala na vzájemnou pomoc. Již na konci padesátých let vznikla *Asociación Española de Socorros Mutuos* (Španělská asociace vzájemné pomoci). Ta původně sídlila ve čtvrti Monserrat, postupně se

332 MOYA, s. 155–165. SEGUNDO CENSO NACIONAL, *de la República Argentina*, 1895, vol. 2, Buenos Aires, 1898. s. 15–17.

však rozšířila do dalších buenosaireských čtvrtí. Jednalo se o největší organizaci sdružující Španěly v Buenos Aires, kterou finančně podporovalo množství imigrantů, včetně *Banco Español* v Buenos Aires. Další ze spolků se primárně orientoval na zdraví. *Sociedad Española de Beneficencia* měla rozvinutý sociální program a od roku 1901 se po konečné dostavbě starala o chod největší španělské nemocnice v Buenos Aires. Obě sdružení nebyly striktně vedeny a jejich členem se mohl stát každý Španěl nebo jeho přímý potomek. Naproti tomu *Club Español* (založen roku 1866) byl oficiálním volnočasovým klubem španělských elit v Argentině. V poslední čtvrtině 19. století potom vznikalo množství spolků regionálního charakteru: baskický *Laurak Bat* (1878), *Centro Gallego* (1879), *Centro Catalá* (1886), *Centro Aragonés* (1895) nebo *Centro Balear* (1905). Tyto organizace fungovaly částečně jako místo setkávání, během 20. století však získávaly stále větší folklórní charakter. Taktéž nebyly spojeny pouze s hlavním městem, ale s každou částí Argentiny, kde žila silná španělská menšina. Například *Centro Gallego* bylo možné nalézt v provinciích Córdoba, Santa Fé, Rosario, Entre Ríos, Mendoza, San Juan, Pampa, nebo v Tucumánu. Přestože se většinou jednalo o dobrovolnické organizace, z hlediska prestiže mělo členství v národním spolku poměrně velkou váhu. I proto drtivá většina Španělů v minimálně jednom figurovala. Vzhledem k postavení žen ve společnosti nebylo překvapivé, že převážná část spolků umožňovala členství pouze mužskému pohlaví.³³³

Z ekonomického hlediska měly klíčovou roli dvě instituce: *Cámara Española de Comercio* a *Banco Español del Río de la Plata*. Obě vznikly v roce 1887 a zejména *Banco Español* patřila k nejvlivnějším soukromým institucím v Jižní Americe. Přestože vznikla krátce před ekonomickou krizí, brzy se rozvětvila do zbytku země, kde vznikly její pobočky, dokázala přežít složité období 90. let 19. století a stala se tradiční argentinskou bankou, která funguje dodnes. Její úspěch netkvěl pouze ve španělské sounáležitosti, peníze do ní vkládali jak zámožní podnikatelé, tak služebníci, řidiči, poslůčci, či dělníci. Banka tak disponovala poměrně

333 ed. CLEMENTI, s. 71–73.

značným kapitálem.³³⁴

Mezi přistěhovalci se stále častěji objevovali politicky angažovaní jedinci. Přes původní obhájce a odpůrce monarchie, republikány a další se v poslední čtvrtině 19. století mezi španělskými imigranty objevovalo stále více anarchistů. Anarchistické hnutí ve Španělsku začalo nabývat na síle v průběhu 19. století. Nestálá politická situace, rozvoj průmyslu a nové politické myšlení dodaly anarchistickým vůdcům sílu a rozšířily jejich řady. Nicméně po nepokojích, které prošly většími španělskými městy na počátku 70. let 19. století (Sevilla, Málaga, Valencia a další) se situace s nástupem krále Alfonse XII. částečně stabilizovala. Anarchistické hnutí se dostalo spolu s federalisty do koloběhu represí a politického nátlaku. Mnoho z nich se v důsledku toho rozhodlo emigrovat, velmi často přes oceán. V letech 1873–1874 odešlo také díky represím do Argentiny 17 000 Španělů. Procentuálně se jednalo o 12 % z celkového počtu imigrantů mířících do země.³³⁵

Ti se samozřejmě nevzdali svých ideálů a již v roce 1873 založili v Argentině svou organizaci. Rozdělena byla dle nejvíce zastoupených národů do tří sekcí (francouzskou, italskou a španělskou), přičemž o francouzské se dalo spíše hovořit jako o marxistické. Španělská sekce se velice rychle rozrůstala a mezi imigranty si anarchistické myšlenky získaly velké množství příznivců. Brzy po založení organizace začaly být vydávány noviny, díky čemuž se propaganda rychle šířila mezi dělníky a řemeslníky ve velkých městech. Pro vládu však anarchistická skupina nebyla až do počátku 20. století protivníkem. Jednou z mála výjimek, kdy se skupina anarchistů dostala mimo zákon bylo zatčení tří jejích stoupenců pro zveřejnění manifestu během stávkou tesařů v roce 1889.³³⁶

Celkově situace Španělů v argentinských městech do jisté míry kopírovala pozice Italů. Ať už se jednalo o monarchisty, anarchisty, řemeslníky, sluhy, či dělníky, jejich hlavním cílem bylo vydělat pokud možno co nejvyšší finanční obnos, na jehož základě mohli přivést do

334 PATRIARCA; WOLF, s. 42–43.

335 BAER, s. 23–25.

336 Tamtéž, s. 27–29.

země zbytek rodiny, či naopak odejít zpět na Iberský poloostrov. Mnohdy také byla práce ve městě jediným řešením pro neúspěšné kolonisty, či sezónní dělníky. Vyhledávána byla naopak řemeslníky a obchodníky. V Buenos Aires a dalších městech založili imigranti nespočet obchodů, skladů, restaurací nebo hotelů. Přestože byla práce ve městech dostupnější a většinou nekladla vysoké kvalifikační nároky, hlavní imigrační vlna směřovala do oblastí pamp, jako zemědělská expanze. Samotný proces osídlování vnitrozemí ovšem nelze označit za konstantní.

Například provincie Córdoba se pro španělské imigranty stala atraktivní zejména díky své úrodné jižní části. Pouze město Córdoba v letech 1869–1888 zdvojnásobilo svou populaci na 66 247 obyvatel. S ohledem na již zmiňovanou Baringovu krizi sice počet obyvatel v 90. letech 19. století klesl, nicméně již na počátku nového století začalo město opět rychle růst. Španělé zde po italských přistěhovalcích tvořili druhou nejpočetnější menšinu. Zlomovým okamžikem pro kolonizaci provincie Córdoba se stalo zprovoznění železniční linky mezi Córdoba a Rosariem, která byla otevřena v roce 1870. Od této chvíle se Córdoba stala důležitým dopravním a ekonomickým uzlem, který spojoval sever a západ země s východním pobřežím. Jižní část provincie se zároveň přetvářela ve významnou zónu zemědělské produkce. Tyto změny spolu s demografickým růstem, rozvojem infrastruktury a některých částí průmyslu (obuvnictví, potravinářství či stavebnictví) měnily tradiční koloniální vzezření města. Modernizace probíhala také v sociální sféře a Španělé byli aktivní součástí tohoto procesu.³³⁷

V poslední čtvrtině 19. století se Španělé v Córdoba stále více zapojovali také do místní politiky. Imigranti měli právo se politicky podílet na rozhodnutích městské rady, do které měli přístup. V letech 1871–1914 lze najít množství případů, kdy pozici radního zastával Španěl. V některých případech dokonce opakovaně, tudíž nebylo výjimkou, když radní zůstal ve funkci například 8 let. Tento jev nebyl v Argentině neobvyklý, své zástupce měli v městských radách i ostatní

337 CLEMENTI, s. 133, 142. TARÁN, Marina, *La colonización agrícola en Córdoba*. In: 2C: construcción de la ciudad, num. 19, 1981, s. 26–27.

národy. Kromě Italů stojí za zmínku například švýcarští zástupci zemědělských kolonií v provincii Santa Fé. V jejich případě se však v 90. letech spíše jednalo o protest proti stávající vládě.³³⁸

Další důležitá část imigrantů směřovala do oblasti Mendoza a San Juan, které byly známé produkcí vína. Poměr imigrantů vůči místnímu obyvatelstvu zde nebyl tak vysoký, nicméně v roce 1895 tvořili 6,3 % obyvatelstva provincie San Juan a 13,7 % populace Mendoza. Hlavní národnostní menšiny zde tvořili samozřejmě Italové a Španělé. V roce 1895 již žilo v Mendoze celkem 2751 Španělů. Zajímavé je, že na rozdíl od Italů, kteří upřednostňovali život na venkově, se přistěhovalci z Iberského poloostrova soustřeďovali spíše ve městech. Právě v Mendoze se dle statistik nacházelo na počátku 20. století přes 40 % všech Španělů v provincii.³³⁹

Pěstování vinné révy dělalo z Mendoza specifickou oblast. Přestože železniční spojení do Mendoza bylo vybudováno již na konci 70. let 19. století, vzdálenost a nízká hustota obyvatelstva vytvářela pro starousedlíky i nově příchozí zajímavé možnosti. Město minimalizovalo do té doby klíčový obchod s Chile a díky železnici se začalo orientovat na obchod s argentinským pobřežím. Výrazně se také zvýšil objem dováženého zboží, například mezi roky 1878 a 1884 stouply zásilky mouky z 1052 na 2318 tun, nebo vlny z 27 na 225 tun. V důsledku relativního dostatku se místní zemědělci mohli plně zaměřit na pěstování vína. V roce 1884 schválili představitelé provincie vydání 333 licencí pro pěstování a produkci vína. Cizinci, kteří se v provincii usadili se snažili plně využít levné půdy a jisté demografické izolace k vlastnímu prospěchu. I proto investovali zejména do vinic a obchodu. Až do konce 19. století však největšími vlastníky půdy, stáčíren a vinic byli Argentinci. V roce 1895 byli majiteli 71 % vinohradů. Jedním z důvodů byla již zmiňovaná dostupnost půdy, která měla díky pěstování vína vysokou návratnost. Díky tomu se držba půdy v provincii lišila od zbytku Argentiny. Zatímco v úrodné pampě, provincii Buenos Aires nebo v

338 CLEMENTI, s. 150–151.

339 LACOSTE, Pablo, *El vino del inmigrante*. Mendoza, 2003. s. 36–39.

Patagonii disponovali držitelé půdy většinou rozsáhlými pozemky, v případě Mendozy vzniklo větší množství středně velkých farem.³⁴⁰

V oblasti můžeme nalézt výraznou baskickou stopu. Španělští imigranti měli jednu z vůdčích rolí v produkci a prodeji argentinského vína. Baskické rody Aguinagů, Escorihuelů, Arizů a Goyenecheů na obchodu významně zbohatly a kromě prodeje a produkce z vinic se jim podařilo prorazit také na trhy ve zbytku Argentiny. Rodina Goyenechea, pocházející z provincie Vizcaya se do Argentiny odstěhovala v 50. letech 19. století. Začínali coby drobní obchodníci v krámku se smíšeným zbožím. Později se začali specializovat na prodej vína a destilátů a otevřeli si síť obchodů v Buenos Aires. Za tímto účelem se spojili s rodinou Arizu, která od počátku 20. století v oblasti Mendoza pěstovala víno. Spolupráce mezi baskickými rodinami byla velice efektivní. Produkce levného vína byla zajišťována Arizovými a jeho prodej v Buenos Aires obstarávali Goyenecheové. Tento obchod fungoval až do chvíle, kdy se rodina Arizu dostala do finanční tísně. Na základě toho se dohodli s Goyenecheovými na finanční pomoci, která měla být splácena v budoucích dodávkách vína. Splacení dluhu se však protahovalo a nakonec se rodiny domluvily na předání vinice, jež produkovala 1,4 milionu litrů vína ročně, do rukou Goyenecheových. Rodina Goyenechea patří dodnes k předním producentům vína v Mendoze.³⁴¹

Španělská imigrace jako celek působí poměrně komplexním dojmem. Poslední čtvrtina 19. století se nesla v duchu vzrůstající migrace z Iberského poloostrova a její důsledky se projevovaly nejen ve Španělsku, ale také v Argentině. Španělé se objevovali ve všech sociálních sférách a ve většině částí země a jejich přítomnost lze proto považovat za jeden z důležitých jevů ovlivňující vývoj Argentiny na konci 19. století.

340 FLEMING, William, *The Cultural Determinants of Entrepreneurship and Economic Development. A Case Study of Mendoza Province, Argentina, 1861–1914*. In: *The Journal of Economic History*, vol. 39, no. 1, 1979. s. 217–222.

341 LACOSTE, s. 48–50.

Ostatní významné národnostní menšiny v Argentině v poslední čtvrtině 19. století

Kromě Španělů a Italů bylo samozřejmě možné nalézt v Argentině množství dalších národnostních skupin, které pocházely jak z Evropy, tak z Ameriky. Jejich počet se sice nerovnal masivní imigraci z jižní Evropy, nicméně přistěhovalecká vlna z Francie, Německa, Švýcarska, Velké Británie, střední Evropy, Povolží nebo Chile se od druhé poloviny 19. století významně podílela na ekonomickém a zejména kulturním rozvoji Argentiny. V neposlední řadě potom do země přinášela finance a pro argentinské představitele se nejen na provinční, ale i celostátní úrovni stali zejména evropští investoři jedním z nejdůležitějších subjektů pro rozvoj země.

Třetí nejpočetnější evropskou menšinou v Argentině zůstávala v poslední čtvrtině 19. století francouzská. Podobně jako u ostatních zemí, také ve Francii bylo možné jmenovat několik důležitých přístavů, které se specializovaly dle budoucí destinace. Hlavními přístavy, které sloužily francouzským emigrantům mířícím do Ameriky byly baskický Bayonne, který kromě Basků přepravoval také velké množství obyvatel Beárnu, Bordeaux a Le Havru. Tato města fungovala také jako obchodní přístavy. Jejich obchodní aktivita s americkým kontinentem spočívala na pevných základech, avšak oblasti primárního zájmu se během let měnily. Bordeaux se například na oblast Río de la Plata začalo zaměřovat po roce 1860, Le Havre až během 70. let 19. století. Marseille, jako další z velkých francouzských přístavů také obchodovalo s Río de la Plata. S ohledem na geografickou polohu z něj většina lodí plula spíše do oblasti jižní Evropy a k severoafrickým břehům. Nutno také dodat, že velká část imigrantů ze zmiňovaných přístavů plynula také z okolních států, nejvíce z Itálie, Španělska a Německa.³⁴²

V případě Francie se dá její imigrace rozdělit do dvou fází. První spontánní fáze trvala zhruba do 90. let 19. století a dalo se o ní hovořit spíše jako o kolonizaci za účelem zalidnění. Imigranti, kteří pocházeli

342 OTERO, s. 29–30.

zejména z Beárnu a Baskicka většinou nemířili do pamp, nýbrž do měst. Nejoblíbenější destinací bylo Buenos Aires, nicméně francouzské přistěhovalce bylo možné najít také v provinciích Mendoza, Cuyo, Tucumán, Salta, Jujuy nebo San Juan, kde participovali na produkci vína a stáli u počátků cukrovarnického průmyslu. V provincii Buenos Aires se další francouzské rodiny podílely na rozvoji textilního průmyslu, potravinářství, mražení masa i v dalších odvětvích. Druhá fáze francouzské imigrace, která probíhala po roce 1890 a její konec je spojován až s 30. léty 20. století se vyznačovala novým přístupem přistěhovalců, kteří však Argentinu nebrali jako místo nového života, nýbrž jako investiční příležitost. Přestože část z nich zůstávala ve městech, stále větší počet francouzských imigrantů zejména z oblasti Pyrenejí mířil do úrodného vnitrozemí. V důsledku zvyšujícího se počtu imigrantů se jejich rozložení v zemi zcela obrátilo. Většina z 226 000 imigrantů, kteří do země v letech 1857–1924 přišli, (celkové statistiky sice počítají s výše zmíněnou cifrou, nicméně díky častým odchodům ze země lze tvrdit, že na konci daného období v zemi trvale žilo 106 000 osob) se nakonec usadila v pampách. Poměr Basků žijících v Argentině se v druhé polovině 19. století pohyboval mezi 54 % až 73 % a zjišťoval se dle metody udaného příjmení imigranta nebo místa narození. Jejich přesný poměr však nelze v daném období přesně určit, protože sběr dat byl stále nesystematický. Francouzi taktéž hojně investovali do různých projektů, stali se průkopníky v oblastech, které v Argentině ještě nebyly tolik rozvinuté. Francouzský původ má populární argentinské pivo Quilmes, na přelomu století potom většina Argentiny znala oleje Lavigne, cigarety Daumas, čokolády Noët a Leroux, sušenky Mandet nebo masové konzervy Molet.³⁴³

Skladba přistěhovalců dle pohlaví měla v případě Francouzů klasické rysy. Přepládali muži aktivního věku, jejich počet však postupně klesal. Jednalo se o celoevropský trend. Zatímco v polovině 19. století byla Argentina brána jako destinace nadějná, ale neověřená, o několik desítek let již byla oblast Río de la Plata považována za vhodnou

343 Tamtéž, s. 152. MAISONNAVE, s. 30–33.

alternativu pro trvalé usazení. Ze statistického hlediska lze na imigrační křivce vytyčit dva imigrační vrcholy. První na počátku 70. let a druhý na konci 80. let 19. století. U druhého případu je vysvětlení nasnadě. Jednalo se o období dotovaných palubních lístků do Argentiny, které měly rozmělnit výraznou převahu Italů v rámci imigrace do Argentiny. Francouzští emigranti obdrželi v rámci projektu asi 45 000 lístků a jejich počet na krátko překonal 25 000 osob mířících do Argentiny za rok. V daném období, co do počtu imigrantů, dokonce Argentina předčila Spojené státy americké. Objasnění prvního případu tak jednoznačné není. Někteří historikové považovali za nejviditelnější příčinu politickou situaci ve Francii.³⁴⁴ Ta se dostala do válečného konfliktu s Pruskem, nepokoje v Paříži vyústily ve vznik Pařížské Komuny a politická krize se rozšířila do zbytku Francie. Po zániku Komuny se navíc někteří její představitelé uchýlili do exilu. Toto vysvětlení však nelze použít stoprocentně. K nárůstu emigrace ze země došlo již v roce 1869 (7898 osob), v roce 1870 naopak počet emigrantů klesl (4000 osob) a opět začal stoupat až v roce následujícím (5947 osob). Komunardi navíc pocházeli zejména z Paříže a to nebyla oblast, z níž by do Río de la Plata odcházelo větší množství Francouzů. Nárůst emigrace do Argentiny v první polovině 70. let zaznamenaly také další evropské státy, včetně Dánska, Německa,³⁴⁵ či Velké Británie. Exulanti navíc spíše odcházeli do okolních evropských států, což potvrzuje také fakt, že když v roce 1881 francouzská vláda vyhlásila vůči Komunardům amnestii, počet emigrantů z Argentiny zpět do Francie nijak výrazně nestoupl. Reálně tudíž nelze hovořit o čisté politické imigraci. Politika v tomto případě samozřejmě hrála svou roli, nicméně jedním z dalších důležitých faktorů byl celoevropský nárůst imigrace a situace přímo v Argentině, kde se díky politické stabilizaci a otevření nových železničních linek vedoucích do vnitrozemí snížila cena a zlepšila dostupnost půdy.³⁴⁶

344 Tuto myšlenku uvádí například Juan Oddone ve své publikaci *La emigracion europea al Río de la Plata*, s. 22. Pozn. Autora.

345 V případě Německa je však jejich počet ovlivněn vítězstvím v Prusko–francouzské válce. Statistiky uváděly nárůst německé imigrace, jež mohl způsobit zisk Alsaska a Lotrinska. Pozn. Autora.

346 OTERO, s. 114–116.

Dle druhého celostátního sčítání obyvatelstva žilo roce 1895 v Argentině 94 098 Francouzů. Nejvíce jich bylo možné nalézt v hlavním městě a provincii Buenos Aires. Následovalo Santa Fé, Entre Ríos, Córdoba a Mendoza. Francouzská imigrace v 19. století byla považována za třetí nejpočetnější. Přesto se nejednalo o masový exodus z Francie, jako v případě Itálie nebo Španělska. Do roku 1870 tvořili zhruba 5 % z celkové imigrace. Jejich počet dosáhl vrcholu v 70. a 80. letech 19. století, kdy tvořili zhruba 12 % imigrace do Argentiny. V následujících desetiletích počet Francouzů opět poklesl na zhruba 4 % a přestože během první čtvrtiny 20. století tento pokles pokračoval, francouzský vliv zůstával zejména v některých zemědělských koloniích stále patrný.³⁴⁷

Zajímavým ukazatelem plynoucím z celostátního sčítání z roku 1895 je vysoké zastoupení žen. Na rozdíl od většiny evropských národů měly francouzské ženy poměrně vysoké zastoupení z hlediska poměru vůči mužům. Jednalo se o zhruba 40 % z celkového počtu francouzských migrantů. Pro srovnání, například u Němců činilo zastoupení žen zhruba 37,5 %, Švýcarů 37 %, Britů 35 %, Španělů 34,5 % a Italů 35,5 %. Francouzskou imigraci do Argentiny lze tedy z hlediska přítomnosti ženského elementu považovat za výraznější. Tento proces samozřejmě souvisel s ekonomickými možnostmi francouzských přistěhovalců a místem pobytu. Taktéž u Němců nebo Švýcarů se poměr žen vůči mužům vyrovnával. Právě tyto národy byly typické kolonizací pamp, kde se nejčastěji usazovaly celé rodiny. Jediným evropským národem, který měl ještě vyšší zastoupení žen mezi imigranty bylo Rusko, charakteristické imigrací Povolžských Němců.³⁴⁸

V první fázi imigrace Francouzi preferovali východní pobřeží a Buenos Aires, což zhruba odpovídalo ostatním imigračním skupinám. Přesto postupem času vznikaly charakteristické oblasti francouzské preference. Francouzi tvořili významnou menšinu v Entre Ríos, podíleli se na pěstování vín v Mendoze a Cuyo, francouzský kapitál stál za

347 Tamtéž, s. 117–118. SEGUNDO CENSO NACIONAL, 1895, vol. 2. s. CLXII–CLXIII.

348 SEGUNDO CENSO NACIONAL, 1895, vol. 2. s. CLXV–CLXVI.

rozvojem železnice v Santa Fé, v Misiones produkovali yerbu maté, tabák a dřevo, v Santiago del Estero, Río Cuarto a dalších provinciích pěstovali obilí, začali s chovem charolaiského skotu a v neposlední řadě stáli za zavedením mrazících zařízení na převoz masa. Právě vliv francouzských imigrantů v oblastech Misiones, Entre Ríos a Corrientes vedl místní politiky k aktivní politice vůči přistěhovalcům ze země galského kohouta. Již v druhé polovině 60. let tehdejší guvernér Entre Ríos a pozdější prezident Justo José de Urquiza (původem sám španělský Bask) označil francouzskou a španělskou imigraci za důležitou a vyjádřil se ve smyslu, že je třeba „*vylidnit Pyreneje*.“³⁴⁹

Argentinské vnitrozemí se proto stalo místem, kde na původní zemědělské kolonie navazovaly další, s francouzskou stopou. V 70. a zejména v 80. letech 19. století došlo k novému kolonizačnímu boomeru, který však již z velké části nezastřešoval stát, nýbrž soukromé osoby. Ty samozřejmě primárně hleděly na vlastní prospěch. Na tomto procesu se Francouzi také podíleli, ale z dlouhodobého hlediska netvořili v jednotlivých koloniích většinu. V provincii Santa Fé existovala v oblasti San Javier takzvaná *Colonia Francesa*, ta však sestávala v roce 1881 pouze ze 14 francouzských rodin. Další menší francouzské menšiny bylo v Santa Fé možné nalézt v koloniích San Carlos, Chabás či Bernstadt. Naopak v okolí Rosaria a v provincii Buenos Aires francouzská menšina často splývala se švýcarskou.³⁵⁰

Proto lze za nejznámější kolonii s francouzským vlivem považovat vesnici Pigüé, nacházející se v provincii Buenos Aires. Pigüé založil bývalý francouzský voják, Clément Cabanettes pocházející z francouzského departmentu Aveyron, severovýchodně od Toulouse. Cabanettes získal krátce po svém příchodu do Argentiny práci vojenského instruktora a postupem času stále vážněji uvažoval o organizaci příjezdu aveyronských obyvatel do Argentiny. Za tímto účelem začal vyjednávat s místním vlastníkem půdy Eduardo Caseyem, od kterého získal území, na němž Pigüé vzniklo. Jednalo se o bývalou indiánskou půdu, která byla

349 „*Hay que despoblar los pirineos*.“ Cit. OTERO, s. 119–120.

350 MAISONNAVE, s. 43–49.

zabavena v rámci dobývání pamp. Za pomoci kontaktů ve Francii, dobré reklamy a výhodného transportu připlula na konci roku 1884 skupina 162 Francouzů z Aveyronu, z převážné většiny mužů, která se zde usadila. Tak jako mnohé další kolonie se Pigüé ve svých počátcích potýkalo se značnými existenčními problémy. Muselo se srovnat se ztrátami na sklizních, suchem, přemnožením kobylek, nepohodlím, novým prostředím a dalšími komplikacemi. Přesto se zde kolonistům podařilo vybudovat prosperující kolonii, která se do roku 1890 rozšířila o dalších 40 francouzských rodin. V tu dobu již v Pigüé ti nejúspěšnější kolonisté skupovali půdu a dali považovat za velkostatkáře. Po roce 1890 se kolonie rozšiřovala více spontánně. Její noví obyvatelé už nepocházeli čistě z departmentu Aveyron, ale také z dalších částí Francie, španělského Baskicka, Itálie, Argentiny a Povolží. Typické pro tuto druhou fázi kolonizace byla řemeslná specializace kolonistů. Přesto se jednalo zejména o zemědělskou kolonii s francouzským vlivem. Jednalo se o velice úspěšného producenta obilí a ovčí vlny a peníze plynoucí do pokladny kolonie Pigüé investovala nejen do rozšíření produkce, ale také do veřejného života. Již v polovině 80. let 19. století zde vznikla škola, na kterou v 90. letech navázal francouzský spolek vzájemné pomoci *La Fraternelle*, kostel vybudovaný po vzoru lourdského Notre Dame, hřbitov a další veřejná místa. Svůj francouzský nádech začalo Pigüé ztrácet již v polovině 90. let 19. století, kdy zde vznikly španělská a italská sdružení. O definitivní integraci do argentinské společnosti lze hovořit na počátku 20. století. Tento proces urychlil rozvoj železnice a zapojení druhé generace kolonistů do politického a veřejného života státu. Přesto je dodnes Pigüé považováno za symbol francouzské kolonizace v Argentině.³⁵¹

Vliv francouzské kultury se neprojevoval pouze v koloniích. Významnou stopu zanechala také ve městech, zejména pak v Buenos Aires. Oblíbili si ji Argentinci i další imigrační menšiny, mnozí z nich dokonce Francii navštívili a přejímali nejnovější trendy z oblasti módy,

351 Údajně zde mělo k roku 1974 zhruba 42 % obyvatelstva francouzské kořeny. OTERO, s. 160–164.

literatury, architektury a umění. Populárním byl také francouzský jazyk, který na konci 19. století patřil mezi nejpoužívanější v zemi. V důsledku toho se francouzština na mnohých školách reálně vyučovala a dokonce vznikaly základní, střední a vysoké školy francouzského vzoru, kde vyučovali francouzští kantoři. Paradoxně nebyla hlavním mecenášem těchto projektů francouzská vláda, ale soukromí investoři z řad Francouzů a Argentinců. Buenosaireští *porteños*, kteří se převzetím evropských trendů snažili odstranit některé, podle nich barbarské, zvyky argentinské společnosti.³⁵²

Zájem argentinské politické špičky souvisel také se vzrůstajícím zájmem francouzských investorů. Až do posledních dvou desetiletí 19. století lze považovat francouzské investice v Argentině za nevýznamné. Po roce 1880 však objem investic každoročně rostl (s výjimkou finanční krize 1890). Jejich hlavní část plynula do vládních a provinciálních dluhopisů, ostatní potom do výstavby železnice, zemědělské výroby, půdy, cenných papírů, popřípadě menších soukromých podniků v Argentině. Předpokládaný objem francouzských investic v Argentině se v roce 1897 pohyboval okolo 500 milionů franků. O pět let později potom jiná studie, zřejmě lehce nadsazená odhadovala celkové investice v Argentině na 923 milionů franků, z nichž 310 milionů plynulo do státních dluhopisů, 366 milionů do realit a zemědělství, 100 milionů do železnic, 53 milionů do cenných papírů, 32 milionů do průmyslu a 62 milionů do těžby, obchodu a dalších odvětví. V porovnání s ostatními evropskými zeměmi odpovídal objem francouzských investic zhruba deseti procentům. Během 20. století však míra vloženého kapitálu stoupala, v roce 1913 až na 20 %.³⁵³

Investice do výstavby a provozu železnice byly jedny z nejviditelnějších. Francouzi v tomto ohledu nemohli konkurovat Britům, tudíž jedním z typických znaků francouzských železnic v Argentině se

352 DAUGHTON, James Patrick, *When Argentina Was French. Rethinking Cultural Politics and European Imperialism in Belle-Époque Buenos Aires*. In: *The Journal of Modern History*, vol. 80, no. 4, 2008. s. 838–839.

353 RIPPY, Fred, *French investments in Argentina and Brasil*. In: *Political Science Quarterly*, vol. 64, no. 4, 1949. s. 562. WILLIAMS, s. 100–103.

stala jejich orientace na oblasti, kde zájmy Britů nebyly tak intenzivní. Francouzi navíc využili vzrůstajících neshod mezi místními elitami a britskými železničními společnostmi, které zvyšovaly jízdné a po Baringově krizi zahájily celkovou reorganizaci, která měla odstranit vzájemnou konkurenci.³⁵⁴

Nejstarší francouzskou společností orientovanou na výstavbu a provoz železnic byla *Compagnie Française de Chemins de Fer dans la Province de Santa Fé*, která od poloviny 80. let 19. století provozovala železniční linku mezi San Cristóbal a Santa Fé, a jako jediná přežila Baringovu krizi. Byla založena spojením investic francouzské obchodní banky *Paribas*, ocelárny *Fives Lille* a dalších menších finančníků. Ve svých počátcích *Compagnie Française de Chemins* spolupracovala také s francouzsko–argentinskou společností *Portalis Carbonnier*, od které nakupovala těžkou techniku. Po ekonomické krizi však spolupráci ukončila a uzavřela smlouvu s belgickou společností *De Bruyn*, jež ji nahradila. Z hlediska francouzských investic na konci 19. století stojí za zmínku rozšiřování železniční sítě společnosti na sever a západ. Zahájení stavby železnice na sever do oblasti Chaco bylo smělym plánem, který dokonce musel být na několik let zastaven, protože některé politické kliky obávaly, že by společnost mohla v tomto regionu získat monopol. Západní rozšíření bylo naopak rychle schváleno argentinskou vládou, protože podporovalo místní zájmové skupiny a otevíralo operační prostor britským železničním společnostem *Central Argentine* a *Córdoba Central*.³⁵⁵

Dalšími francouzskými společnostmi, které se orientovaly na železniční přepravu byly úzkokolejná *Compagnie Generale de Chemins de Fer dans la Province de Buenos Aires* a širokorozchodná *Ferrocarril Rosario y Puerto Belgrano*. Poslední zmíněná společnost obsluhovala trať mezi strategicky důležitými přístavy Rosario a Bahía Blanca. Ty však zahájily svou činnost až na počátku 20. století. Celkem před první

354 REGALSKY, Andres, *Foreign Capital, Local Interests and Railway Development in Argentina. French Investments in Railway 1900–1914*. In: *Journal of Latin American Studies*, vol. 21, no. 3, 1989. s. 427–429.

355 Tamtéž, s. 434–436.

světovou válkou obsluhovaly francouzské společnosti více než 4000 kilometrů tratí.³⁵⁶

V dalších odvětvích byly francouzské investice spojeny převážně s aktivitou soukromých osob. Jedním z takových příkladů bylo zapojení francouzských obchodníků do obchodu s cukrem v oblasti Tucumánu. K rozvoji cukrovarnického průmyslu v oblasti došlo již na přelomu 60. a 70. let 19. století, nicméně k rozšíření a modernizaci výroby, která by byla konkurence schopná nejen lokálně došlo až se zapojením menších argentinských a evropských investorů. Z dlouhodobého hlediska tvořili nejprominentnější menšinu bankéřů, investorů a obchodníků Britové. Investovali do státních dluhopisů, výstavby železnice, služeb a velice brzy po zahájení provozu také do exportu mraženého masa. Z hlediska velkých investic, exportu a importu byl jejich význam pro argentinskou ekonomiku nedozírný, avšak jejich zapojení do regionálního průmyslu a do odvětví, která přímo nesouvisela s dovozem, či vývozem bylo takřka minimální.³⁵⁷

K rozvoji cukrovarnického průmyslu v Tucumánu tak došlo spojením argentinského, francouzského, belgického, německého a švýcarského kapitálu, který zacelil mezeru po Britech a zajistit potřebné prostředky a technologie. Menší evropští investoři si byli vědomi, že kontrolu nad největšími investicemi mají Britové, tudíž se zaměřili na regionální trhy a dosud nerozvinutá odvětví, která měla z jejich pohledu budoucí potenciál. Kromě zakládání a skupování továren, či poskytování finančních prostředků místním podnikatelům a provinčním vládám se nebritští podnikatelé stále více objevovali v roli místních elit. Pro argentinskou ekonomiku navíc zastávali funkci důležitého obchodního partnera na regionální úrovni, čímž de facto doplňovali Brity. Z hlediska domácího průmyslu tvořilo právě cukrovarnictví výbornou investiční příležitost.³⁵⁸

356 Tamtéž, s. 434–437.

357 RIPPY, Fred, *British Investment in Latin America, 1822–1949. A Case Study in the Operations of Private Enterprise in Retarded Regions*. Minneapolis, 1966. s. 171–174.

358 GUY, Donna, *Argentine Sugar Politics. Tucumán and the Generation of Eighty*. Tempe, 1980. s. 47–48.

Tucumánskou cukrovarnickou elitou se v brzké době stala právě francouzská enkláva, často složená z politických odpůrců, kteří do Argentiny přinesli zkušenosti z oblasti zpracování dřeva, kůží, ale také z obchodu a zpracování mouky, nicméně již během 70. let si plně uvědomili potenciál ležící v produkci cukru a stali se jeho producenty na plný úvazek. Za nejznámější francouzské zpracovatele cukrové třtiny byli považováni Juan Nougués, León Rougés, bratři Etchecoparové a další. Všichni pocházeli z jižní Francie a již v první polovině 19. století vytvořili jádro budoucí tucumánské elity. Ta se nadále rozrůstala a v poslední čtvrtině 19. století tvořili Francouzi jednu z nejvlivnějších národnostních menšin v oblasti. Ovlivňovali přitom nejen obchod s cukrem, ale také kulturu a styl života bohatých občanů Tucumánu.³⁵⁹

Produkce cukru pozvedla ekonomickou aktivitu také v sousedních oblastech. Typickým příkladem byla Córdoba, která se s rozvojem železnice stala důležitým dopravním uzlem argentinského vnitrozemí. Právě přes Córdoba plynul do Buenos Aires cukr z Tucumánu a víno z Mendozy a investice córdobských obchodníků se neomezovaly pouze na zajištění dopravního spojení a zřízení překládacích prostor, ale také na přímé investice do produkce. V případě cukru se již od poloviny 80. let 19. století vyčlenila skupina prominentních obchodníků, kteří založili *Sociedad Córdoba del Tucumán*. Tato společnost zajišťovala pro své klienty exkluzivní zdroj cukru a alkoholu z továrny Providencia a s prvním profitem přilákala další investory. Železniční spojení mezi Córdoba, Tucumánem a Mendozou ovšem nebylo důležité pouze pro export produktů na argentinské pobřeží. Zejména v Tucumánu způsobila kultivace cukrové třtiny pokles produkce mouky a lokálních potravin. Proto muselo být obilí a maso dováženo z Pampy, čímž důležitost železničního spojení a Córdoba ještě narostla.³⁶⁰

V některých ohledech ovšem první trať činila problémy. Spoj mezi Córdoba a Tucumánem vybudovala státní společnost *Ferrocarril Central Norte*. Jejím úkolem bylo navázat na již existující trať britské

359 Tamtéž, s. 49–50.

360 Tamtéž, s. 50.

společnosti Central Argentine, která operovala právě v oblasti Córdoby a Santa Fé. Při její výstavbě byla z ekonomických důvodů zvolena úzkokolejná trať, což nutilo její vedení ke komplikovanému zajišťování dostatečného vozového parku a nakonec vedlo po jedenácti letech provozu, v roce 1887, k prodeji společnosti do rukou britských investorů. V tu chvíli již vznikala další spojení s Tucumánem a v roce 1895 existovaly tři britské a jedna francouzská trať vedoucí do města. Kapacita přepravních vagónů a nadále se zvyšující produkce znamenala v roce 1895 úplnou soběstačnost Argentiny v potřebě cukru. Během 80. let zde vláda a investoři vybudovali 13 cukrovarů, které brzy získaly nové majitele, často z řad spekulantů. Tucumán v následující dekádě produkoval 80 % celostátní produkce cukru. Také proto se argentinská vláda jako následek Baringovy krize začala před zahraničním cukrem prozíravě chránit stanovením dovozních cel. Komplikace to znamenalo pouze pro evropské dodavatele cukru z Francie a Německa.³⁶¹

V Mendoze se Francouzi v ekonomické sféře museli o dominantní postavení dělit s Italy a Španěly. Jejich hlavní zásluhy jsou spojeny již s první fází rozvoje argentinských vinic z 50. a 60. let 19. století. Mezi mnohými pěstiteli, jejichž rodiny přetrvaly v oblasti dodnes je třeba zmínit alespoň Rodolpha Iselina. V Argentině působil od 80. let a byl spojen zejména s inovacemi v oblasti pěstování vinné révy. Za vydělané peníze nakoupil pozemky a nechal zřídit dvě kolonie s italskými a francouzskými imigranty. Vláda již v polovině 80. let optimisticky vyhlášovala, že vinařská kultura v Argentině díky Francouzům vzkvétá a tvoří konkurenční prostředí dováženým francouzským vínům. Další odvětví tvořil dřevařský průmysl, zejména v provincii Chaco. Zde vyčnívala osobnost Frédericka Portalise. Baron Portalis byl potomkem věhlasného pařížského právníka, který zajišťoval právní úkony již pro Napoleona Bonaparte. Jednalo se o všestranného obchodníka. Vlastnil podíly v tucumánských cukrovarech a železničních společnostech, rozsáhlé pozemky v okolí Córdoby a Santa Fé, cihelnu a byl jedním ze

361 JUAREZ-DAPPE, Patricia, *When Sugar Ruled. Economy and Society in Northwestern Argentina, Tucumán, 1876–1916*. Athens, 2010. s. 26–29.

zakladatelů *Banco Francés del Río de la Plata*. Vývoz a produkce dřeva v této době ovšem teprve nabýval na důležitosti. Francouzi se také prosazovali v dalších průmyslových odvětvích. Jean Fitte, Blas Dhers, Jules Delacroix a další byli úspěšnými zakladateli závodů na zpracování mouky, Auguste Nicol a Martin Errecaborde zprovoznili první továrny na výrobu másla a mléčných výrobků a další Francouzi či jejich potomci stáli za vznikem menších podniků zaměřených na výrobu čokolády, škrobu, řepkového a olivového oleje, sušenek, konzerv a dalších produktů.³⁶²

Vzhledem k počtu Francouzů žijících v Argentině se dala jejich aktivita v ostatních částech státu považovat za marginální. Omezovala se na přítomnost nevelkého množství rodin v regionech Chaco, kde se Francouzi věnovali na přelomu 80. a 90. let 19. století pěstování tabáku, San Luis, kde vznikla kolonie Nueva Galia a ještě v oblasti Río Negro.³⁶³

V době masové imigrace vedené do Argentiny z jižní Evropy zastávala kromě zemědělství stále důležitější roli výstavba železnice a průmyslová výroba, která vytvářela obyvatelům měst pracovní místa. V těchto odvětvích bylo kromě podpory státu potřeba silných investorů. Největšími z nich byli bezesporu Britové, kteří z hlediska ekonomiky a hospodářského rozvoje tvořili jednu z nejdůležitějších národnostních menšin.

Na konci roku 1890 se nominální hodnota britských investic v Argentině vyšplhala na téměř 157 milionů liber, z nichž 72 milionů tvořily státní dluhopisy a necelých 85 milionů liber mělo hodnotu 62 společností v držení britských investorů. Tyto investice výrazně převyšovaly britskou obchodní aktivitu ve zbytku Latinské Ameriky a v Karibské oblasti. Pro srovnání, zemí s významným podílem Britů na obchodu byla také Brazílie, kde však celkový objem investic dosahoval pouze 68,7 milionu liber. Kromě výstavby železnice, kam plynula asi největší část investic, a kde zároveň britské společnosti dlouhodobě zaznamenávaly profit se v Argentině Britové angažovali také v dalších

362 OTERO, s. 182–184.

363 Tamtéž, s. 161–162.

odvětvích. Ať už se jednalo o místní rozvoj, zavedení telegrafu, podmořského kabelu, telefonu, modernizaci přístavů nebo tramvajové dopravy, všude hrály britské peníze jednu z rozhodujících rolí. Samostatnou kapitolu potom tvořily investice do nemovitostí a zemědělské půdy. Tyto investice se kromě Argentiny zaměřovaly taktéž na Mexiko, kde britští občané celkem vlastnili okolo 8 milionů hektarů půdy. Do této plochy však nebyla zohledněna vlastnictví bank, železničních společností a dalších institucí, které primárně živilo jiné odvětví, avšak své výtěžky investovaly do nemovitostí. Návratnost investic byla kolem roku 1890 stále poměrně vysoká. Úroky státních dluhopisů se pohybovaly kolem 5 %, dividenda vyplácená věřitelům se však značně lišila. K nejziskovějším argentinským společnostem k roku 1890 patřily *Las Cabezas Estancia Company*, která v tomto roce vyplácela 10 % z 80 000 liber, *Biechert's Brewery Company* rozdělující 11,5 % z 200 000 liber, či *River Plate Fresh Meat Company* s 10 % z 200 000 liber. Navíc příjmy investorů železničních společností byly ještě významnější. Například Buenos Ayres & Rosario proplácelo ve stejném roce 7 % z 2,25 milionu liber a Buenos Ayres Great Southern dokonce 10 % z 5 milionů liber. Ve všech směrech se jednalo o značné částky, jimiž britští investoři v Argentině disponovali a podněcovali k dalším, mnohdy rizikovějším podnikům.³⁶⁴

Početně měla britská imigrace spíše minoritní charakter, daleko větší množství přistěhovalců přicházelo z Itálie, Španělska či Francie. V letech 1888–1889 připadlo do Argentiny 7393 britských přistěhovalců, největší množství z jihoanglického Southamptonu. Procentuálně se k roku 1889 jednalo o pouhé 2,7 % osob z celkového počtu 218 744 zámořských imigrantů.³⁶⁵

Největší počet Britů plynul do Spojených států amerických, případně do Austrálie, Nového Zélandu či jižní části Afriky. Přesto se právě v oblasti Río de la Plata výrazně prosazovali. Na rozdíl od masové imigrace z jižní Evropy zde neprobíhala ani výraznější aklimatizace.

364 RIPPY, 1966, s. 37–44.

365 Zdroj: MEMORIA del Comisario General 1889. s. 7–13.

Většina bohatších britských imigrantů tvořila uzavřené komunity, které stále žily evropským způsobem života. Jeden italský cestovatel na konci 19. století popsal: „*Mnohé britské rodiny žijí na venkově, vzdáleny hodiny cesty vlakem, ale se vším britským komfortem zahrnujícím intelektuální život a umění. Každé ráno je možné vidět dámy a děti, které projíždějí na koních či v kočárech nekonečnou prérii a zastavují na hranicích svých panství. Po obědě si sednou ke stolu a sluha jim z nejbližší pošty pravidelně přináší množství dopisů, pohlednic, vánočních přání a časopisů, které jim připomínají vzdálenou vlast. To vše, aby se necítili odříznutí a sami, ale jako ve vile v Richmondu či na elegantní promenádě v Brightonu.*“³⁶⁶

Jiní britští imigranti, většinou méně majetní, Argentinu využily k vlastnímu obohacení a následně se vrátili zpět do Velké Británie. Jedním z mála příkladů je příběh nejmenovaného Angličana. „*Jeden Angličan, jeho jméno si nepamatuji, odešel do Patagonie v roce 1886 bez žádného významného kapitálu, avšak se znalostmi v oblasti chovu ovcí a dobrou reputací. Díky tomu se mu podařilo získat finance na pronájem půdy a koupit ovcí. O sedm let později, roce 1893, prodal nashromážděný majetek a stádo za 26 000 liber a vrátil se s ženou a dítětem zpět do Anglie, kde žil jako lord.*“³⁶⁷ Tyto případy zbohatnutí nebyly zvláště mimo velká města neobvyklé.

Naproti tomu ve velkých městech v čele s Buenos Aires získávala britská menšina členství v renomovaných klubech, jakými byly například prominentní *Jockey Club* či *Buenos Aires Rowing Club*. Na přelomu století byla Argentina mezi britskými imigranty zahrnována superlativy. Hovořili o ní jako o prosperující zemi, kde se bohatství nachází všude kolem a stačí jej jen sebrat a vyvézt skrze britské společnosti. Vysoce postavení Britové žijící v Argentině si dopřávali místy značného luxusu. Kupovali závodní koně v Paříži, domy ve Švýcarsku a rozsáhlá sídla na argentinském venkově. Angličtina se stala synonymem pro vzdělání a pro větší obchodní transakce i nutností. Mezi zbylým obyvatelstvem však

366 Cit. ODDONE, s. 63–64.

367 Cit. SPEARS, John, *The Gold Digging of Cape Horn. A study of life in Tierra del Fuego and Patagonia*. New York, London, 1895. s. 216.

výsostné postavení britských obchodníků nenacházelo mnoho pochopení. Pohlíželi na ně s despektem a mnohdy také se závistí.³⁶⁸

Britové tvořili nejen v Argentině, ale v celé oblasti Río de la Plata vrstvu, která Argentinu obohacovala o evropské myšlení a kulturu. Kromě škol, anglikánských a protestantských kostelů, nemocnic a dalších institucí však do země přinesla také organizovaný sport. Na britské a další evropské námořníky krátící si čas v přístavech hrou fotbalu, či kriketu navázaly britské kluby, které stály za vznikem sportovních oddílů orientujících se na golf, veslování, rugby, tenis, pólo, koňské dostihy nebo zmiňovaný kriket a fotbal. V Argentině byl tento rozvoj usnadněn faktem, že zdejší britská menšina byla jednou z největších a nejbohatších v celé Jižní Americe.³⁶⁹

Jedním z nejstarších sportovních klubů v Argentině byl *Buenos Aires Cricket Club*, jenž založila skupina britských imigrantů již v roce 1831. Podobně bohatou historii mají také koňské dostihy, které se rozšířily již během Rosasovy vlády. Dostihové kluby postupem času vznikaly nejen v Buenos Aires a jeho okolí, ale také v odlehlejších částech Argentiny. Ruku v ruce se rozšiřovalo také koňské pólo. Tento módní sport, tak populární ve Velké Británii se do Argentiny implementoval na přelomu 60. a 70. let 19. století. Přesto se první oficiální zmínka o tomto sportu v tisku objevila až v roce 1875, kdy první zápasy zorganizoval britský *estanciero* David Anderson Shennan, jeden z nejbohatších vlastníků půdy v oblasti Ranchos, nacházející se přibližně 150 kilometrů jižně od Buenos Aires. Ten dokonce na první zápasový den pozval na svůj ranč *Negrete* místní i buenosaireskou smetánku. Podobný zvuk mělo také veslování a jachting. *English Boat Club*, *River Luján Rowing Club* nebo *Buenos Aires Boat Club* byli pravidelnými organizátory závodů na severním i jižním okraji města. Exkluzivitu tohoto sportu dokládá, že například závodů poblíž Tigre, organizovaných *Buenos Aires Boat Clubem* v prosinci roku 1873 se zúčastnilo množství politiků, obchodníků a významných osobností Argentiny včetně prezidenta

368 GRAHAM-YOLL, s. 233.

369 MASON, Tony, *Passion of the People? Football in Latin America*. London, 1995. s. 1.

Dominga Sarmienta, britského ambasadora Lionela Sackville Westa a konzula pro Buenos Aires Ronalda Bridgetta. Sackville West byl během svého působení v Argentině dokonce prezidentem *Buenos Aires Rowing Clubu* a za tímto účelem si dokonce nechal dovézt svou vlastní loď přímo z Anglie. Během 80. let se v Argentině rozšířil také tenis a v roce 1892 vzniklo první golfové hřiště v dodnes slavném *Hurlingham Clubu*, který založila anglo–argentinská komunita a převzala jméno od stejnojmenného spolku sídlícího v Londýně. Druhá polovina 19. století byla bohatá na nové sportovní a volnočasové kluby a potvrzovala vzestup střední vrstvy, která byla aktivními členy těchto institucí. Pozice Britů je zde nezaměnitelná zejména z hlediska kulturního vlivu a inovací.³⁷⁰

Všechny zmiňované sporty byly ve svých počátcích výhradně zábavou středních a vyšších vrstev a širší veřejnost o ně nejevila velký zájem. Přesto se postupem času dostaly do povědomí a největší oblibu se bezesporu získal fotbal. První fotbalový klub v Jižní Americe, *Buenos Aires Football Club*, vznikl v Argentině již v roce 1867. Brzy se však transformoval na klub rugbyový a stál tak i u počátků tohoto sportu v zemi. K masovému rozvoji fotbalu došlo v Argentině až během 80. let 19. století, kdy se stal součástí tělesné výchovy na britských školách v Buenos Aires. Fotbalovým průkopníkem v Argentině byl britský učitel Alexander Watson Hutton, který v roce 1884 založil *English High School*, na níž se kladl důraz na fyzickou kondici a kolektivní hry. Fotbal se stal jednou z možností sportovního vyžití a během několika let se fotbalové kluby začaly objevovat také na dalších školách. Od počátku 90. let 19. století potom vznikly první turnaje mezi školami a v roce 1893 byla založena Argentinská fotbalová liga. Ta se rychle rozrůstala a brzy byla doplněna o nižší soutěže. Stále se však nejednalo o masový sport. Jeho hráči byli především Britové a elity. V týmech se objevovali nejčastěji studenti, absolventi nebo pedagogové jednotlivých škol a teprve na přelomu století se do této kolektivní hry začali více zapojovat i rodilí Argentinci a liga se začala rychle rozšiřovat. Své fotbalové týmy měly velké továrny nebo železniční společnosti a fotbal se rozšiřoval mimo

370 GRAHAM–YOLL, s. 175–185.

Buenos Aires. Stále si však snažil držet punc exkluzivity. Například v Rosariu založila železniční společnost *Central Argentine Railway Company* hned dva sportovní týmy. První, *Rosario Athletic* pro ředitele a vedoucí pracovníky a druhý, *Rosario Central* pro dělníky. Tyto se neorientovaly pouze na fotbal, ale také na rugby, či kriket. Na počátku 20. století již bylo jasné, že si tento sport získává nejen nové hráče, ale také fanoušky.³⁷¹

Fakt, že se Britové významně ovlivňovali politiku a ekonomiku státu dokládá také osobnost Carlose Pellegriniho, argentinského prezidenta, jehož úkolem bylo vyvést Argentinu z Baringovi krize na počátku 90. let 19. století. Právě on nastoupil do prezidentského úřadu po abdikujícím Juárezi Celmanovi a ve zbylém dvouletém období se snažil napravit následky krize. Narodil se v roce 1846 jako potomek britské matky a drážního inženýra z francouzsko–italského pohraničí. Po studiích se začal stále více angažovat v politice. Až do pozdního věku jej pojilo přátelství s Juliem Rokou, které hlavně v politice přineslo mnoho benefitů oběma mužům, ovšem na počátku 20. století bylo zpřetrháno. Právě oni dva byli považováni za osobnosti, které dokázaly přetavit představy o modernizaci státu, o kterou se snažili Mitre, Sarmiento a Alberdí ve skutečnost.³⁷²

Pellegrini byl zkušeným politikem, výrazněji na sebe upozornil již v 70. letech 19. století, kdy spolu s Dardo Rochou a Vicente Fidel Lópezem stáli u vzniku protekcionalistické kliky, která se snažila prostřednictvím cel podporovat domácí zemědělskou a průmyslovou produkci a s ní spojenou industrializaci. V roce 1890 potom tyto myšlenky převedl do praxe, když, coby prezident republiky zvýšil průmyslová cla a u prosperujících odvětví zavedl daň z výroby. Tyto kroky přispěly k hospodářskému oživení státu a poskytují nový pohled na rozvoj argentinského průmyslu, ovlivněný politickým smýšlením prezidenta Pellegriniho. Jeho vliv při spolupráci mezi vládou a průmyslovými

371 MASON, s. 2–3.

372 ALANIZ, Rogelio, *Hombres y mujeres en tiempos de Progreso*. Buenos Aires, 2014. s. 109–113.

skupinami v období po Baringově krizi byl rozhodující.³⁷³

Mezi britskou menšinou ovšem existovaly také skupiny, které nezastávaly tak často dominantní postavení v rámci argentinské společnosti. Jednalo se většinou o irské a velšské přistěhovalce. V poslední čtvrtině 19. století byla irská imigrace aktivně podporována vládou i soukromými osobami přímo z Buenos Aires. V roce 1881 například argentinská vláda schválila dotaci ve výši 40 000 £ určenou přímo k podpoře irského přistěhovalectví. Irští imigranti byli považováni za levnou a kvalitní pracovní sílu. Nacházeli uplatnění nejen v zemědělství, ale často také na jatkách a v průmyslu. Přesto do konce 19. století pronikla irská menšina také do vyšších vrstev, Irové se stali důležitými vlastníky půdy, prosazovali se v obchodu, politice a na univerzitní úrovni.³⁷⁴

Nezanedbatelnou přítomnost Irů na venkově potvrzovalo sčítání obyvatelstva v roce 1895, ze kterého například vyplynulo, že severně od řeky Río Salado, která se nachází zhruba 150 kilometrů jižně od Buenos Aires vlastnilo přes 16 % půdy obyvatelstvo s irskými kořeny. Většinou se jednalo o imigranty chovající ovce pro vlnu a maso, v čemž irská menšina ve všech směrech vynikala. Také proto nepřekvapí, že Irové vlastnili tak vysoké procento půdy. Většina Irů ji získala od soukromých osob nebo v menším množství případů od státu. Jednalo se o menší pozemky, západně od Buenos Aires, jejichž koupě dosud nebyla tolik finančně náročná. Odkoupili ji od velkých vlastníků, přičemž největší část byla vykoupena již v 60. a 70. letech 19. století.³⁷⁵

Velšská komunita se nacházela spolu s ostatními anglicky hovořícími imigranty v Buenos Aires a v oblasti pamp, nicméně silná velšská menšina obývala oblast Patagonie. Během 60. a 70. let 19. století dokázali vyřešit většinu problémů spojených s usazením, obděláním půdy a zvýšením prosperity a v 80. letech se o velšské komunitě v oblasti Chubut dalo hovořit jako o hospodářsky stabilní oblasti. J. Beerbohm,

373 GUY, 1979, s. 123–124.

374 GRAHAM–YOLL, s. 143–144.

375 MÍGUEZ, Eduardo José, *Las tierras de los ingleses en la Argentina (1870–1914)*. Buenos Aires, 2016. s. 63.

který navštívil Patagonii v roce 1877 tvrdil, že osadníci již nebyli životně závislí na dodávkách obilí z Buenos Aires a dokonce začali vyvážet mléčné výrobky, po kterých byla vysoká poptávka. Zlepšující se hospodářské a sociální podmínky potvrzovala například oficiální návštěva z roku 1897, která hovořila o obydlích zařízených dle poslední módy s anglickou keramikou, piany a dováženými koberci.³⁷⁶

Velšské osídlení oblasti Chubut v Patagonii je zajímavou sondou do argentinské imigrace. Vzhledem k tomu, že Velšany do Argentiny přivedli spíše kulturní, než materiální pohnutky, tato skutečnost byla a v některých směrech stále zůstává dobře viditelná na oblasti samotné. Kolonisté udržovali velštinu na školách, podporovali publikaci místních novin *Y Drafod*, vyjadřovali vysokou sounáležitost slavením velšských svátků a dodržováním původních zvyklostí, jako den sv. Davida či dne kdy v Patagonii přistáli. Zároveň zde dlouho fungovala poměrně nezávislá samospráva. Také proto osadníci nelibě nesli zvýšený zájem o oblast, který byl zaznamenán na počátku 20. století. V oblasti Comodoro Rivadavia, pouhých 350 kilometrů jižně od Chubutu, se v roce 1910 usadila skupina Búrů. Zvyšoval se počet příchozích Angličanů, Skotů, Italů, Argentinců a Chilanů, díky čemuž začala celá oblast ztrácet dlouho budovanou velšskou identitu. Kolem roku 1914 zde žilo 50 % cizinců či jejich přímých potomků. Někteří Velšané na tento vývoj reagovali radikálně, odchodem do USA. Ve všech ohledech se oblast stala hospodářsky důležitou pro chov ovcí a obilí a v roce 1907 byla v Comodoro Rivadavia objevena ropa. Argentinská vláda se za každou cenu snažila udržet ložiska v rukách státu, což potvrzovalo schválení zákona, který 5000 hektarů v okolí Comodoro Rivadavia dával do výhradní správy Argentiny bez možnosti odkoupení území třetí osobou. Již před vypuknutím první světové války ovšem bylo jasné, že ropné vrty v Patagonii nemohou pokrýt její spotřebu. Vládní společnosti z nich dokázaly vytěžit pouze 7 % z roční spotřeby.³⁷⁷

Další významnou imigrační menšinu primárně nespojovalo rodiště,

376 BAUR, s. 477.

377 Tamtéž, s. 482–492, ROCK, 1987, s. 268–269.

ale náboženské vyznání. Jednalo se o židovskou komunitu, která z hlediska soudržnosti a zvyků tvořila jednu z nejzajímavějších menšin v Argentině. Židovská ghetta se v 19. století nacházela ve většině evropských zemí, nicméně více než třetina evropského židovského obyvatelstva byla v 19. století soustředěna v západní části carského Ruska. Tyto oblasti tvořily takzvanou Zónu osídlení, v níž Židé museli žít.³⁷⁸ Dalším omezením byl zákaz vlastnit půdu. Díky tomu žila většina Židů ve městech, která tvořila Zónu osídlení. Zde pracovali jako řemeslníci, dělníci nebo se stali členy střední třídy. I přes všeobecnou liberalizaci poměrů, ke které docházelo již od Francouzské revoluce, začal v druhé polovině 19. století proces rusifikace, který měl za cíl integrovat a asimilovat neruské národy v říši. Tato jazyková, politická a náboženská kampaň ale nebrala ohledy na jeho multikulturní charakter. Nejvíce postižena byla ukrajinská, polská a židovská populace. Jako výsledek, začaly ročně tisíce osob odcházet ze země.³⁷⁹

V letech 1882–1900, emigroval téměř jeden milion ruských Židů, které v letech 1901–1925 následovaly další dva miliony osob. Většina mířila do Spojených států amerických, avšak významná židovská komunita se přesunula také do Jižní Afriky, Austrálie, Brazílie a dalších zemí včetně Argentiny. Statistiky ukazují, že mezi roky 1881–1914, emigrovalo do Argentiny 113 000 převážně ruských Židů, dalších 10 000 odešlo do Brazílie a více než 4000 imigrantů pohltit zbytek Jižní Ameriky.³⁸⁰

Kromě carského Ruska mířili do Jižní Ameriky také Židé z ostatních zemí. V případě Argentiny lze hovořit o čtyřech imigračních vlnách, ve kterých k imigraci docházelo ve větší míře. První probíhala v

378 Zóna nebo linie osídlení bylo ohraničené území v carském Rusku o rozloze 1 224 008 km², mimo nějž nesměli v letech 1791–1917 mít Židé a Romové trvalé bydliště. Výjimku tvořili pouze obchodníci první gildy, osoby s vysokoškolským vzděláním, vojenští důstojníci a vysloužilci, řemeslníci registrovaní v řemeslnických dílnách, Karaimové, horští, gruzínští a bucharští Židé. Více viz. BLOOMBERG, Jon, *The Jewish Word in the Modern Age*. Jersey City, 2004. s. 12–22

379 WINSBERG, Morton, *Jewish Agricultural Colonization in Argentina*. In: *Geographical Review*, vol. 54, no. 4, 1964, s. 487.

380 HOROWITZ, Paul, *Jews in Latin America: Past and Present. Facing Problems of Social Transformation*. In: *Jewish Currents*, vol. 35, no. 8, 1981, s. 6–7.

letech 1860–1885 a zahrnovala většinou rodiny a jednotlivce z Lotrinska, Alsaska, Anglie a větších západoevropských měst, kde tyto komunity žily. V polovině 70. let 19. století se k nim přidali také Židé z Maroka, Turecka a Řecka. Tito přistěhovalci byli zvyklí na život v moderní společnosti, jejich aklimatizace neprobíhala dlouho a své uplatnění nacházeli většinou jako obchodníci se smíšeným zbožím, galanterií a koberci. Často se jednalo také o smíšené rodiny, kde žena nebo děti nebyli pravověrní Židé, ale křesťané, či muslimové.³⁸¹

Druhá vlna následovala v letech 1889–1914 a zahrnovala zejména imigranty z Ruska, Polska, Rumunska, Uher, a středomořské oblasti. Toto období bylo zároveň významně ovlivněno dotovanou imigrací. Zbylé dvě imigrační vlny proběhly v první polovině 20. století.³⁸² Hlavní osobností dotované imigrace byl bavorský obchodník baron Moritz von Hirsch, zakladatel *Jewish Colonization Association* (JCA), charitativní instituce podporující emigraci Židů z Evropy. Imigrační plán JCA nebyl součástí vládního, či mezinárodního programu, jednalo se o čistě soukromý projekt na jehož základě odkoupil baron von Hirsch více než 550 000 hektarů půdy v Argentině a menší pozemky v Kanadě, Spojených státech amerických a v Brazílii. K nákupu pozemků v Argentině přitom využil Baringovy krize na počátku 90. let 19. století, díky níž byla cena pozemků podhodnocená a vzhledem k jejich umístění v pampách také výhodná. Argentinu vybral nejen s ohledem na cenu, ale přihlédl také k dosavadnímu vývoji, imigrační politice a k faktu, že země nebyla považována za antisemitskou.³⁸³

381 GÁLVEZ, s. 147.

382 Většina Židů přijíždějících do Argentiny byli Aškenázové z východní Evropy. Svou kulturní, jazykovou a vzhledovou odlišnost dávali veřejně najevo. Přes své obchodní nadání a výmluvnost byli typičtí svým konzervativním postojem a snažili se udržovat tradiční způsob života za každou cenu. Tento přístup je odděloval od zbytku společnosti a cizí nebyli jen Argentincům, ale mnohdy i vlastním potomkům. Naproti tomu Sefardi, Židé původem z Blízkého Východu, Španělska či Sýrie se aklimatizovali poměrně jednoduše. Problematický pro ně většinou nebyl ani jazyk, tradice, či kultura Nového světa. Více viz. EHRENHAUS, Sofia; GARRIDO, Marcela, *La inmigración rusa en la Argentina*, Buenos Aires, 2012. s. 17. ELAZAR, Daniel, *Jewish Frontier Experiences in the Southern Hemisphere: The Cases of Argentina, Australia, and South Africa*. In: *Modern Judaism*, vol. 3, no. 2, 1983, s. 130–135.

383 WINSBERG, s. 488–491.

Jedněmi z prvních židovských imigrantů, kteří s pomocí JCA organizovaně odešli do Argentiny bylo 130 ruských židovských rodin, které se v roce 1889 na své náklady usadily v provincii Santa Fé, kde založili osadu Moisesville. Nově založená kolonie se ve svých počátcích potýkala s velkými problémy. Krátce po příjezdu kolonisté zjistili, že nejsou schopni dostat předchozí dohodě s majitelem půdy, která měla být určena k osídlení. Životní podmínky se začaly prudce zhoršovat, což způsobilo i vyšší úmrtnost, zejména mezi dětmi. Kolonisté se však dokázali včas spojit s JCA, která půdu od předchozího majitele odkoupila a zajistila pro osadníky lepší podmínky splácení úvěru, který komplikoval její rozvoj. Během krátkého časového období byly díky pomoci JCA potíže překonány. Další kolonie vznikly na přelomu 19. a 20. století. V okamžiku smrti zakladatele JCA barona Hirsche, jenž zemřel v roce 1896 existovaly 4 zemědělské kolonie. Již zmiňovaný Moisesville sestával z 91 rodin, které již většinou půdu přímo vlastnily. Kolonie Mauricio v provincii Buenos Aires byla dvojnásobná, sestávala ze 187 rodin, San Antonio v Entre Ríos obývalo 44 rodin, Clara, taktéž v Entre Ríos, která zahrnovala 18 usedlostí tvořící jeden celek, přičemž v každé z nich žilo zhruba 50 rodin, které byly předem určeny již před samotným odchodem do Argentiny. V úhrnu se jednalo o 588 rodin. Celkem tedy pouze v koloniích, které existovaly pod záštitou JCA v roce 1896 žilo 6757 osob. Hlavní pěstovanou plodinou byla pšenice, která pokrývala asi tři čtvrtiny obdělávané půdy. Dalšími významnými plodinami pěstovanými ve zmíněných čtyřech koloniích byl len, kukuřice a vojtěška. Přestože dle statistik se imigrace do zemědělských kolonií JCA na přelomu století zastavila a počet jejich obyvatel dokonce klesal, během prvního a druhého desetiletí 20. století vznikly další kolonie v provinciích Entre Ríos, Pampa, Santiago del Estero a Buenos Aires.³⁸⁴

Jednotlivé kolonie se v raném období imigrace v mnoha aspektech podobaly východoevropským ghettům. Většina z nich se nacházela v řídko obydleném vnitrozemí a byly poměrně samostatné. Aktivity JCA se

384 NORMAN, Theodore, *An Outstretched Arm. A History of Jewish Colonization Association*. London, 1985. s. 70–71.

většinou omezovaly na zajištění vhodných podmínek pro přizpůsobení imigrantů místním zvykům a kultuře. V každé kolonii vznikla škola, ve které působil španělsky mluvící Žid nebo argentinský křesťan, který vykládal látku ve španělštině. Židovské děti tak získaly základní vzdělání v úředním jazyce země, zatímco náboženská výchova probíhala odděleně. Učitelé náboženství byli na rozdíl od běžných vyučujících vybíráni mezi staršími muži dané kolonie a učili děti hebrejštinu z Tóry a Talmudu. Dospělí členové kolonie se starali hlavně o zemědělskou produkci, nicméně v mnoha koloniích byly vybudovány malé synagogy, veřejné lázně, či různé volnočasové kluby. Taktéž oslavy narozenin, pohřby nebo svatby byly událostí celé osady, které mnohdy trvaly i několik dní. Přesto židovští imigranti stále úzkostlivě dodržovali náboženské svátky a dogmata.³⁸⁵

Proto byla židovská komunita jako taková v mnoha ohledech specifická. Jedním z důležitých rozdílů byly stravovací návyky, založené na striktních náboženských doktrínách. Argentinci nebyli zvyklí připravovat *kosher* stravu, což bylo zřejmé již při prvním kontaktu s novou zemí. Kulinářskou a náboženskou odlišnost však respektovali a zejména ve větších městech vznikala *kosher* řeznictví i restaurace.³⁸⁶

Kromě zemědělských kolonií, do kterých proudili většinou ruští Židé existovala taktéž poměrně velká skupina rodin, které se usadily ve městech. Zde pracovali většinou jako řemeslníci a obchodníci. Podnikali s látkami, oblečením, kožešinou, bižuterií, potravinami nebo se živili jako podomní prodejci. V hlavním městě Buenos Aires se utvořilo několik židovských čtvrtí. Největší a nejznámější z nich se nacházela jižně od centra v dnešní čtvrti *Once*. Fungovalo zde velké množství menších obchodů a samotném centru stála synagoga. Přestože bylo ve městě možné najít také další židovské čtvrti, například ve *Villa Crespo*, *Almagro*, *Flores* nebo *Caballito*, za pravé centrum židovské menšiny bylo pro svou nezaměnitelnou atmosféru považováno právě *Once*.³⁸⁷

385 WINSBERG, s. 494.

386 WOLF; PATRIARCA, s. 175–176.

387 Tamtéž, s. 179–181.

Pro mnoho nezaujatých pozorovatelů se Židé, připlouvající do Buenos Aires zdáli být nechtěnými žebráky. Jejich zjev ani oblečení nebylo reprezentativní a penězi většinou opravdu neoplývali. Jejich aklimatizace v nové zemi ale byla poměrně rychlá. Zejména mladší generace mluvila plynule španělsky a pokud se nejednalo o ortodoxní Židy, byla téměř nerozeznatelná od ostatních obyvatel města. V krátkém časovém období se velké množství z nich nejen oddlužilo, ale zároveň začalo slušně vydělávat. Tento jev se neprojevoval pouze ve vzezření imigrantů, ale také v toku peněz. Některé rodiny platily palubní lístky svým příbuzným v Evropě nebo jim zajišťovaly finanční podporu. V roce 1905 bylo pouze skrze JCA do Ruska posláno 126 084 franků. Daleko vyšší částky mohly být poslány přímo.³⁸⁸

Tato skupina vzhledem k silnému náboženskému citění může vzbuzovat pocit, že cíle celku zde stojí nad jednotlivcem a vlastní prospěch je vykoupen náboženskými dogmaty. I proto se ti, kteří se dokázali svým způsobem povznést nad svou víru dokázali prosadit výrazněji. K takovým lidem patřili většinou již zmiňovaní Sefardi, nicméně některé lze nalézt také u přistěhovalců z východní Evropy. Jedním z příkladů byl Enrique Dickman, narozený v Litvě. Do Argentiny se dostal jako patnáctiletý v rámci programu JCA v roce 1891. Byl jedním z pasažérů, kteří přišli do Argentiny v rámci dotované imigrace. Již ve 13 letech musel kvůli problémům s carskou policií odejít od rodiny a během jednoho roku se dostal až na Krym. Zde chtěl získat peníze na emigraci do Spojených států amerických nebo Palestiny, ovšem ani v jednom případě nebyl úspěšný. Pro první variantu mu scházely finanční prostředky, pro druhou štěstí, protože se dostal pouze do Alexandrie, odkud mu bylo znemožněno pokračovat do Svaté země. Nakonec skončil v dnešním Istanbulu, kde se přihlásil do programu JCA barona Hirsche a jako jedna z 650 vybraných osob získal lístek na loď a nějaké peníze na další cestovní výdaje. Spolu s ostatními se nakonec usadil v Entre Ríos, kde také začal doplňovat své vzdělání. Krátce po svém příjezdu se dokázal plně aklimatizovat do nového prostředí, oprostil se od

388 NORMAN, s. 78.

náboženských dogmat a začal být úspěšným farmářem. Brzy tak získal peníze, aby mohl do Argentiny přivést i zbytek své rodiny, která se usadila na stejném místě. Dickman získal již v roce 1897 argentinské občanství a začal se aktivně zapojovat do politického života. Vystudoval medicínu v Buenos Aires, kde se seznámil s Juanem B. Justem, zakladatelem Argentinské socialistické strany (*Partido Socialista*). V letech 1914–1928, 1932–1940 a 1942–1943 byl členem argentinského parlamentu, avšak působil i jako spisovatel, lékař a šéfredaktor časopisu *La Vanguardia*.³⁸⁹

Argentina během druhé poloviny 19. století absorbovala kulturu rozličných národů. Jedním z nich byli také Poláci, kteří do země většinou přicházeli jako polští političtí exulanti z rozličných důvodů. Přestože nejoblíbenější destinací Poláků byla dlouhodobě Brazílie, argentinská historie zaznamenala polské imigranty již v době boje za nezávislost, kdy se jako veteráni napoleonských válek přidali na stranu generála José San Martína. Další jednotlivci emigrovali během 30. let a oni či jejich potomci se stali velícími důstojníky v bojích u Caseros nebo v Paraguayské válce. Jedním z nejznámějších byl Roberto Adolfo Chodasiewicz. Absolvent ruské vojenské školy a účastník Krymské války zběhl po bojích u Sevastopolu a Balaklavy na stranu Britů a odešel do USA, kde bojoval na straně Unie v Občanské válce. Zde se dostal do kontaktu s tehdejším argentinským vyslancem v USA a pozdějším prezidentem Domingem Sarmientem a na jeho popud odešel do Argentiny, kde získal pozici vojenského inženýra během Paraguayské války. Po jejím skončení získal místo ředitele železniční společnosti v paraguayském Asunciónu, kde vydržel až do konce 80. let. Následně se vrátil do Buenos Aires, kde obnovil svou vojenskou dráhu jako profesor na vojenské škole. Zde současně stál za založením Polské demokratické společnosti, první polské organizace v Buenos Aires.³⁹⁰

389 GÁLVEZ, s. 152–159.

390 ZUBRZYCKI, Bernarda, *Polish Immigrants in Argentina*. In: *Polish American Studies*, vol. 69, no. 1, 2012, s. 75–78. Více viz. WARREN, Harris Gaylord, *Roberto Adolfo Chodasiewicz: A Polish Soldier of Fortune in the Paraguayan War*. In: *The Americas*, vol. 41, no. 3, 1985, s. 1–19.

Chodasiewicz patřil mezi imigrační vlnu, která do Argentiny přišla během 60. let, a která sestávala zejména z jednotlivců, kteří se prosazovali zejména na vojenských nebo vědeckých pozicích. Větší počet polských imigrantů do Argentiny přišel až na přelomu století, kdy politické důvody k imigraci začaly nahrazovat ekonomické.

Menší, avšak neméně zajímavou imigrační skupinu tvořily další národy jihoamerického kontinentu. Argentina byla historicky zemí s nejvyšší imigrací v regionu, což se projevilo také na jejich zájmu. Do Argentiny proudily skupiny Čilanů, Uruguayců, Paraguayců, Bolivijců či Brazilců. Jejich počty nebyly stálé a ovlivňovala je argentinská politika vůči výše zmíněným státům, ekonomická situace a samozřejmě poptávka po pracovní síle. Hlavními místy migrace bylo pohraničí a hlavní město, díky čemuž Argentina konečně našla řešení spojené s nedostatkem pracovní síly v primární sféře v příhraničních provinciích. Přistěhovalci z okolních států ovšem nepřicházeli v takovém množství, aby mohli zcela samostatně vytvářet národnostní kolonie či zanechat významný vliv ve větší oblasti.³⁹¹

Čilané se většinou specializovali na sběr ovoce, stříhání ovcí, sklizeň obilí a další sezónní práce, nejvíce v oblasti Patagonie, což bylo viditelné zejména v oblasti Neuquén. V roce 1895 se jednalo o zhruba 20 500 osob, z toho asi 13 000 mužů, což bylo zhruba na úrovni Angličanů a Němců. Podobně na tom byli také brazilští imigranti. Ve stejném roce tvořilo 24 725 osob brazilské národnosti 0,6 % celkové populace. Podobně jako ostatní imigranti přicházející z okolních států se jejich největší počet nacházel na hranicích a v hlavním městě Buenos Aires. Z třetího censu z roku 1914 navíc vyplývá, že stále větší počet Brazilců se stěhoval do pamp. Brazilci měli všeobecně větší problémy s adaptací než Čilané nebo Bolivijci. Hlavní překážkou se zde stávala jazyková bariéra, která ovšem nebyla nepřekonatelná. V každém případě ovlivnila rozhodování velkého množství rodin, které přemýšlely nad emigrací do Argentiny.³⁹²

391 ed. ROUXEL, Mario Artaza; GARCÍA, Paz Milet, *Nuestros vecinos*. Santiago, 2007. s. 70–72.

392 SEGUNDO CENSO NACIONAL 1895, vol. II. s. XLIV–XLV, DEVOTO, 2009.

Dalším důležitým státem byla nejen z hlediska imigrace Uruguay. Populační migrace mezi Uruguayí a Argentinou probíhala již od koloniálního období a pokračuje dodnes. Jejich příchod se zvýšil od druhé poloviny 19. století, kdy se Buenos Aires transformovalo na ekonomické a hospodářské centrum celé oblasti Río de la Plata a snížilo tak vliv Montevidea. V roce 1914 bylo v Argentině registrováno 88 650 Uruguayců, což znamenalo, že zde žil každý 14. obyvatel Uruguaye. Tento počet patřil zároveň k nejvyšším v historii, například oproti roku 1895 se jejich počet zvedl o 45 %. Uplatnění nacházeli v širokém spektru oborů od kvalifikované práce až po sezónní výpomoc. Největší výhodou pro ně byla díky velice podobnému životnímu stylu i kultuře adaptace, která pokud probíhala, neměla velký vliv na život imigrantů. Jak již bylo nastíněno výše, množství imigrantů plynoucích do Argentiny z těchto států nebylo vysoké, v roce 1914 se jednalo o přibližně 205 000 osob, to znamená 2,6 % z celkové populace země. Uruguayci zde tvořili většinu, jejich počet vždy výrazně převyšoval počty ostatních argentinských sousedů. V roce 1914 dosahoval 88 000 osob. Následovali Brazilci a Chileané se 36 000 respektive 34 000 osob, Paraguayci s 28 000 a Bolivijci, kterých v zemi žilo asi 18 000.³⁹³

Argentina na počátku 20. století v kontextu zahraniční imigrace

Přelom 19. a 20. století se v Argentině nesl v duchu změn. Z ekonomického hlediska nemohl být kontrast mezi 90. léty a počátkem 20. století ostřejší. V posledních letech 19. století se země vzpamatovávala ze všech problémů, které jí přineslo předchozí období. Přispěla k tomu ustálená politická situace a také restriktivní kroky, jejichž účelem bylo stabilizovat měnu. Během let 1893–1899 kleslo množství peněz v oběhu, což však zejména v případě papírových pesos mělo nepříznivý dopad na producenty a exportéry zemědělských produktů, kteří se tyto kroky snažili

s. 468–475.

393 DEVOTO, 2009. s. 438, 465–468, PANETTIERI, s. 139.

zastavit. Vláda nakonec ustoupila a v roce 1899 provedla měnovou reformu, díky které se Argentina vrátila ke zlatému standardu.³⁹⁴

Návrat ke zlatému standardu byl spojen s druhým prezidentským obdobím Julia Roky. Ten nastoupil do úřadu v roce 1898, když v prezidentských volbách porazil Bartolomé Mitreho a vydržel ve funkci po celé období, to znamená do roku 1904. V roce 1902 země díky zvýšenému exportu znovu dosáhla příznivého salda. V témže roce prezident Roca ve své pravidelné výroční zprávě vládě uvedl, že „*země je naplněna znovunabytou důvěrou ve svou sílu a energicky se vrhla do nových projektů. S potěšením lze konstatovat, že evropské trhy obnovily argentinský kredit v Evropě, který je hlavním zdrojem bohatství země.*“³⁹⁵

Julio Roca na konci volebního období udělal jednu ze svých největších politických chyb. Dostal se do konfliktu s bývalým prezidentem Pellegrinim, což ovšem neskončilo pouze osobní rozepří, nýbrž rozdělením dominantní politické strany PAN na dvě frakce – příznivce Roky a stoupence Pellegriniho. Zároveň nedostatečně reagoval na připravovanou změnu volebního zákona, díky čemuž klesla jeho oblíbenost a v politických kruzích nedokázal prosadit do prezidentského úřadu kandidáta, který by navázal na jeho práci. Roca byl de facto odstaven od moci a odjel do Evropy. Když se vrátil, zjistil, že jeho politická pozice je již nenávratně ztracena. Nový prezident Figueroa Alcorta zatlačil Rokovy příznivce do pozadí a nahradil je svým aparátem. Také veřejnost již na Roku nahlížela jinak, ne jako na prezidenta, který vedl zemi v dobách největšího rozkvětu, ale jako na politika, se kterým jsou spojeny všechny korupční kauzy posledních 30 let. Roca svou popularitu nedokázal až do své smrti znovu obnovit. Zemřel v říjnu roku 1914 v Buenos Aires.³⁹⁶

V oblasti politiky se Argentina stále více přibližovala evropským standardům. Jedním z důkazů byla volební reforma, která proběhla v roce 1912. Zákon číslo 8871 neboli *Ley Sáenz Peña*, pojmenovaný po

394 Ed. BETHELL, s. 348–349.

395 Cit. WRIGHT, s. 83.

396 ROCK, 1975, s. 34–39. ALANIZ, s. 37–39.

argentinském úřadujícím prezidentovi, který byl jeho velkým podporovatelem, zajistil volební právo pro všechny argentinské občany mužského pohlaví starší osmnácti let. Volební právo pro imigranty neexistovalo, nicméně proces naturalizace nebyl složitý a dával přistěhovalcům možnost jej snadno získat. Tento krok znamenal velkou změnu ve směřování argentinské politiky. Nejprve se projevil v provinciích, kde sílila voličská základna strany *Unión Cívica Radical*, jejichž počet v Kongresu se zvyšoval a vyvrcholil v prezidentských volbách 1916, ve kterých zvítězil radikální zástupce Hipólito Yrigoyen. Paradoxně tedy volební reforma neznamovala upevnění moci, ale její ztrátu, protože dosavadní politický lídr, strana *Partido Autonomista Nacional*, ztratil až do 30. let 20. století svůj vliv. Nový politický směr ovšem neznamoval pro imigranty výraznější komplikace, přes některá omezení *Unión Cívica Radical* proti přistěhovalcům aktivně nevystupovala a naopak, mezi dělníky a nižší vrstvou měla množství podporovatelů.³⁹⁷

Změny doznaly také argentinské železnice, kde *Ley Mitre* z roku 1907 přesně vymezil vztahy mezi vládou a soukromými železničními společnostmi. Vyřešil problematiku garancí profitu soukromých železničních společností, umožnil vládě zasahovat do stanovených cen a zavedl pro soukromé společnosti povinnost platit poplatky vládě. Tyto taxy nebyly vysoké, sám Emilio Mitre je považoval za symbolické a opravdu pro větší společnosti neznamovaly větší finanční zátěž. Zároveň zajistil nové pracovní příležitosti a zintenzivnil výstavbu železnice, která se mezi roky 1907–1914 rozšířila o 12 000 kilometrů. Je logické, že přítomnost nových tratí, s nimi spojené nové pracovní příležitosti a ekonomická stabilita zvyšovala atraktivitu státu.³⁹⁸

Argentina se definitivně přenesla přes důsledky Baringovy krize, což jí přineslo úspěchy spojené s vývozem obilí a masa a obnovení obchodních kontaktů s evropskými odběrateli. Rozloha obdělávané půdy se mezi lety 1895–1905 zdvojnásobila na více než 30 milionů akrů, které

397 CHALUPA, s. 174–176.

398 WRIGHT, s. 85–88.

se postupně přerozdělovaly mezi obyvatelstvo. Zvýšil se počet menších a středně velkých rančů, které byly jak ve vlastnictví argentinských, tak evropských rodin. Mezi druhým a třetím sčítáním obyvatelstva v letech 1895 a 1914 narostl počet obyvatel venkova z 2,3 milionu na 3,3 milionu osob a městského obyvatelstva z 1,6 na 4,6 milionu osob. Tohoto nárůstu by ovšem nebylo možné dosáhnout bez imigrantů. Ve velkých městech jako Buenos Aires, Bahía Blanca či Rosario počet mužů narozených mimo Argentinu přesáhl počet původního obyvatelstva. V provincii Buenos Aires tvořili cizinci jednu třetinu z celkového obyvatelstva, v provincii Santa Fé dokonce tři pětiny. Naproti tomu v Tucumánu nebo San Luis tvořili pouze 10 % obyvatelstva a v dalších méně obydlených oblastech pouze 5 %. Zde zůstávala půda nadále v rukách větších statkářů. Na počátku 20. století se rozšířila také těžba nerostných surovin, například ropy. Tato činnost se svým rozsahem se zemědělskou produkcí a chovem dobytka nemohla srovnávat.³⁹⁹

Průmyslová aktivita vzrostla již po roce 1880, nicméně otevření továren a získání dostatečného množství odběratelů produkovaného zboží trvalo delší dobu. V roce 1895 dosáhl počet průmyslových závodů 21 114 a počet dělníků se pohyboval okolo 175 000 osob. Tato čísla se do první světové války zdvojnásobila a kapitál vložený do průmyslu narostl pětinasobně.⁴⁰⁰ Tento rozvoj ovšem podobně, jako v případě těžby zdaleka nedosahoval míry, kterou vykazoval zahraniční obchod. Hodnota exportovaného zboží, která díky krizi klesla v roce 1893 na pouhých 100 milionů zlatých pesos začala rychle stoupat. V roce 1903 dosáhla 203 milionů a v roce 1913 dokonce 519 milionů zlatých pesos. Po roce 1901 potom zisky z exportu stoupaly o 7,2 % ročně. Argentinské přístavy dokázaly vyexpedovat v roce 1913 téměř 30 milionů tun exportovaného zboží.⁴⁰¹

Výše nastíněná ekonomická aktivita státu souvisela s politikou,

399 ROMERO, s. 170–171. ROCK, 1987, s. 167.

400 Centrem průmyslu bylo Buenos Aires, které zaměstnávalo největší množství dělníků. Vlastníky továren byli ve většině provinciích zejména cizinci. Výjimku tvořily odlehlé oblasti jako Salta a Catamarca. ROMERO, s. 170–171.

401 ROCK, 1987, s. 167–168.

jejímž cílem bylo využívat obchodních kontaktů v Evropě. Nejdůležitějším ekonomickým partnerem zůstávala Velká Británie. Ekonomické vztahy, které byly před Baringovou krizí z hlediska pohledávek, exportu a importu nadstandardní, ukončily události z počátku 90. let 19. století a následující období opatrného obnovování ekonomické aktivity vůči Argentině trvalo až do roku 1905. V mezidobí, v letech 1895–1904, ovšem Velká Británie nenechávala svůj kapitál ležet ladem, investovala v dalších částech světa a pouze v Latinské Americe dosahovaly investice Britů až 89 milionů liber ročně. S obnovením ekonomické rovnováhy v Argentině narostly také britské pohledávky v zemi. Přestože až do roku 1912 nedosáhly hodnoty z 80. let 19. století, kdy dokonce překročily 23 milionů liber, v letech 1907–1909 tvořily zhruba 12 % ze všech prostředků investovaných v Latinské Americe, to znamená více než 17 milionů liber ročně. Uvedené zdroje přitom nezahrnovaly aktivity soukromých osob, které byly viditelné ve všech sférách: v obchodu s masem, obilím, v průmyslu nebo ve výstavbě železnice.⁴⁰²

Do začátku první světové války získala Argentina v očích Britů ztracený kredit. V roce 1919 se nejmenovaný britský obchodní tajemník v Buenos Aires vyjádřil v tom duchu, že pro britské obchodníky je argentinský trh tím nejhodnotnějším ve Střední a Jižní Americe. Vysoké částky vložené do různých odvětví však Britům nezajišťovaly výhradní místo na argentinském trhu. Očividná prosperita Argentiny lákala k investicím také další státy. Nejaktivněji si v tomto ohledu vedli Američané a Němci, kteří se snažili nabourat pozici Velké Británie. V rámci možností se na obchodu země snažily profitovat také další státy v čele s Francií, Belgií, Itálií a Španělskem. Zájmy těchto zemí dokonce vedly k obchodní válce v roce 1916. Tuto situaci vystihovala poznámka italského cestovatele Genara Bevioniho, který Buenos Aires navštívil v roce 1910. *„Argentina má jeden z nejlepších trhů světa. Mezinárodní obchod se vyšplhal do enormních hodnot a s ohledem na počet obyvatel*

402 FORD, 1971. s. 659–661.

*se Argentina staví na jedno z předních míst civilizovaného světa.*⁴⁰³

Zmíněná konkurence ovšem neznamenal pro Velkou Británii velký problém, a když, tak spíše z dlouhodobého hlediska. Až do roku 1920 si udržela dominantní pozici na argentinském trhu, kdy ji v oblasti dovozu široké škály zboží začaly konkurovat Spojené státy americké. Ty se na argentinském trhu prosazovaly již během první dekády 20. století, když využily toho, že se argentinská průmyslová produkce díky příznivým podmínkám a vyšším nárokům na výrobu začala mechanizovat. Například americká společnost *United Shoe Company* dodala argentinským výrobcům v letech 1903–1909 na splátky celkem 1330 strojů na výrobu bot. V důsledku toho v roce 1910 noviny *La Nación* poznamenaly, že „klasický švec byl nahrazen zázračným vynálezem, obdivuhodným vynálezem, který odhaluje vynalézavého severoamerického génia.“⁴⁰⁴

Podobně docházelo k modernizaci výroby také u dalších odvětví, jako například v tabákovém průmyslu, kde začaly být po roce 1900 využívány nenákladné balicí stroje Bonsack, které enormně navýšily objem výroby. Společnost Picardo tak během let 1900–1912 zvýšila svou produkci z 15 000 krabiček cigaret a doutníků na dělníka za rok na 189 000. Někde se jednotlivé společnosti doplňovaly. Buenosaireský pivovar francouzského původu Quilmes dokázal díky mechanizaci téměř zdvojnásobit prodej piva a jeho konkurent Bieckert svou produkci po přestěhování do nové továrny na předměstí Buenos Aires dokonce zčtyřnásobil. Těchto úspěchů by však nebylo možné dosáhnout bez společnosti Rigolleau, která zmíněným pivovarům dodávala skleněné lahve. Její vlastník, francouzský imigrant León Rigolleau založil rodinnou firmu, která v roce 1900 produkovala 2000 lahví denně. Podobných příkladů bylo možno nalézt velké množství také v metalurgii, stavitelství, kovoprůmyslu, textilním průmyslu, potravinářství a samozřejmě v oblasti výroby zemědělských doplňků.⁴⁰⁵

403 Cit. BEVIONI, Genaro, *Argentina 1910, balance y memoria*. Buenos Aires, elaleph.com, 1999. s. 160.

404 Cit. ROCCHI, Fernando, *Chimneys in the Desert. Industrialization in Argentina During the Export Boom Years, 1870–1930*. Stanford, 2006. s. 90–92.

405 Tamtéž, s. 92–95.

První německé investice byly spojeny s půdou, vládními dluhopisy a pivovarnictvím. Kromě menších společností rozmanitého zaměření vznikla v Buenos Aires mimo jiné Německá transatlantická banka (*Banco Alemán Transatlantico*) či německá pojišťovna. Dle národního sčítání v roce 1914 vlastnilo 4711 občanů německé národnosti půdu a zároveň zde existovalo 12 německých akciových společností. V roce 1918 činila hodnota argentinských dluhopisů, které prokazatelně drželi Němci 35 milionů zlatých pesos. Němci nemohli významněji investovat do železnic, ani do zpracování masa. Tyto oblasti kontrolovaly většinou britské společnosti, později zde stoupal kapitál USA. Způsobil to pozdní vstup na argentinskou ekonomickou scénu, nicméně němečtí obchodníci dokázali prorazit v dalších odvětvích. Prosadili se v oblasti stavebnictví, textilní výroby, chemického průmyslu, kovoprůmyslu, výroby strojů nebo v říční a námořní dopravě.⁴⁰⁶

Stát sice prosperoval, disponoval stále větším kapitálem a vyvíjel aktivitu zaměřenou na investice do veřejných služeb, zejména v sociální sféře ovšem převládaly vážné problémy. Ve velkých městech vznikaly rozsáhlé chudinské čtvrti. Ve většině továren nebyly dodržovány základní hygienické a bezpečnostní standardy a panovaly zde obecně tvrdé podmínky. To, že se chudoba týkala stále většího množství argentinského obyvatelstva nepřímou potvrzoval zákon o povinné vojenské službě uzákoněný v roce 1902. Při prvních odvodech bylo do armády přijato 54 % branců, protože zbytek nesplňoval limity na minimální výšku nebo váhu, což u části dospělé populace poukazovalo na známky podvýživy. V kontextu těchto výsledků nechal prezident Roca katalánského doktora Juana Bialet Massého vypracovat studii o stavu pracujícího obyvatelstva v zemi. Výsledky potvrdily, že pracovní podmínky v argentinských továrnách a v některých provinciích byly mnohdy neakceptovatelné, a že zejména na venkově nebo v dolech se platy dělníků pohybovaly velmi nízko. Nutno ovšem dodat, že například v severním Španělsku nebo v

406 Po roce 1914 se německý průmysl v Argentině centralizoval. V reálu to znamenalo, že společnosti často přešly pod velké německé koncerny, jako například Halske, Siemens, Tyssen, Krupp nebo Stinnes. RIPPY, Fred, *German Investment in Argentina*. In: *The Journal of Business of the University of Chicago*, vol. 21, no. 1, 1948, s. 51–54.

jižní Itálii byla situace mnohdy daleko horší a vedla k masové imigraci těchto národů ze země.⁴⁰⁷

Základní mzdy se značně lišily s ohledem na region a na odbornost, nicméně kvalifikovaný zedník v Buenos Aires si v roce 1908 vydělal 5–5,5 pesos za den, zhruba dvojnásobek oproti síle nekvalifikované. Zkušený dělník potom 4–4,5 pesos. Nižší mzdy měly také ženy, i když například v oděvním průmyslu se kvalifikovaná ženská pracovní síla mohla v platovém ohodnocení srovnávat s muži. Díky průmyslovému rozvoji také oproti předchozím desetiletím razantně vzrostla nabídka pracovních míst. Od přelomu století do první světové války se v Buenos Aires zvýšil počet pracovních míst v obchodu o 40 000, v průmyslu o 170 000 a u nekvalifikované práce o 54 000 míst. Co se týče nezaměstnanosti, ta samozřejmě existovala, ale její záznamy nejsou příliš věrohodné. Někteří argentinskí autoři považovali Argentinu v letech 1870–1930 za zemi s plnou zaměstnaností, nicméně zcela jistě zde určité procento obyvatelstva práci nemělo. Ve sčítání obyvatelstva se v roce 1895 objevují údaje o 7,2 % obyvatelstva a v roce 1914 o 5,1 %, které uvedly, že nemají zaměstnání. Tato data ovšem budou pravděpodobně podhodnocená.⁴⁰⁸

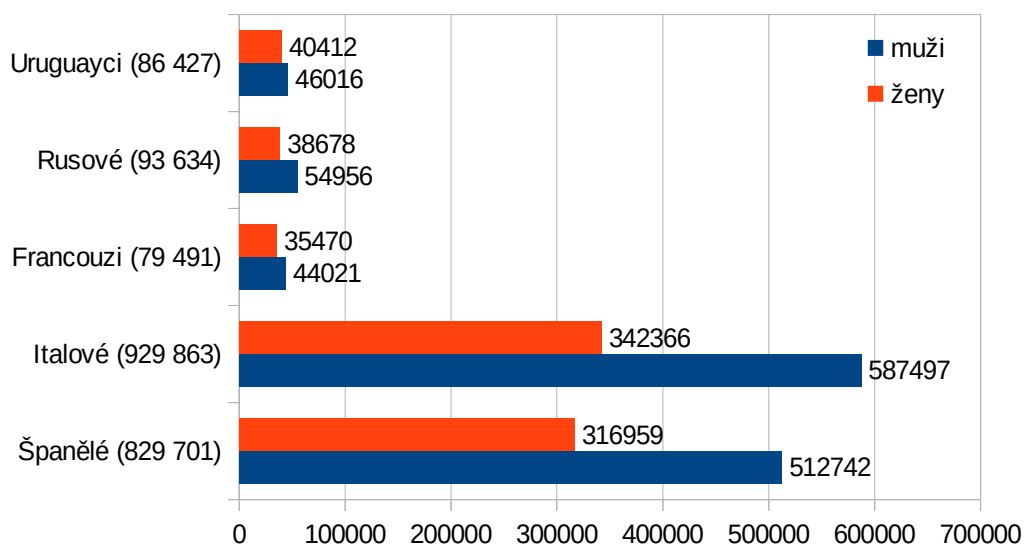
K nápravě sociálních problémů docházelo jen velmi pomalu, nicméně změny měly kladný vliv na evropskou imigraci, která na počátku 20. století začala opět rapidně stoupat. Italové mířili zejména ze zemědělského jihu, Španělé z Galicie, Asturie, Baskicka a Santanderu, Francouzi, jejichž počet však nadále klesal, z jihozápadu, ruští Židé a ostatní ruští občané z oblasti Povolží a velkých měst. Z dat získaných celostátním sčítáním obyvatelstva v roce 1914 vyplývá, že z celkového počtu 7 885 237 obyvatel tvořili cizinci 29,9 % obyvatelstva (2 357 952 osob), přičemž převaha Španělů, jejichž počet přesahoval 829 000 osob a Italů, kterých v zemi bylo v době sčítání o dalších

407 Kvůli nízkým mzdám se upravovala i pracovní doba, která často trvala i 14 hodin, od 4:00 hodin ráno do 8:00 hodin večer. Naproti tomu v rafinériích bývala pracovní doba od 6 do 6 hodin, s půlhodinovou pauzou na ranní kávu a snídani a hodinovou pauzou na oběd. V těchto továrnách byly často vidět děti, které ještě nedosáhly požadovaného věku 11–ti let. PIGNA, s. 359.

408 BAILY, 1999. s. 95, 104–106.

100 000 více, byla evidentní. Žádná další národnostní menšina nepřesahovala 100 000 osob.⁴⁰⁹

Počet vybraných zahraničních imigrantů v Argentině v roce 1914

Graf 5: Zdroj: TERCER CENSO NACIONAL, s. 396.

Tato masa přistěhovalců by se do země nedostala bez práce imigračních agentů a modernizace dopravy, kterou zajišťovaly nejčastěji britské, francouzské, nizozemské a německé námořní společnosti jako *Hamburg–Amerikanische Packetfahrt A.G.*, *Koninklijke Lloyd*, *Norddeutsche Lloyd* nebo *Royal Mail Steam Packet*. Na počátku 20. století se navíc významně snížil počet dní na cestě a cena za palubní lístek. V případě Španělska se délka cesty z Galicie do Buenos Aires snížila z 23 dnů v 80. letech a 20 dnů v 90. letech 19. století na 17 dní v období po roce 1900. Taktéž cena dopravy se změnila. Zatímco v 80. a 90. letech se cena nejlevnějších lodních lístků pohybovala kolem 37 zlatých pesos, v roce 1900 stál lístek již pouze 25 pesos a před první světovou válkou dokonce 22 pesos. Taktéž železniční doprava nejen ve Španělsku, ale také ve Francii či Itálii se rozšířila, zefektivnila a zlevnila, tudíž náklady na cestu za oceán klesly. Tyto aspekty logicky významně

409 TERCER CENSO NACIONAL, *Tomo II. Población*. Buenos Aires, 1916. s. 395–396.

ovlivnily rozhodování mnoha evropských rodin.⁴¹⁰

Úspěchy imigrační politiky státu sebou nesly také mnohá úskalí. Již na konci 19. století se vláda potýkala s problémy v Buenos Aires, které svou oblíbeností výrazně převyšovalo ostatní destinace, jenž díky tomu zůstávaly oproti hlavnímu městu méně zalidněné. Přistěhovalci v Buenos Aires taktéž stále hlasitěji volali po sociálních změnách, dělníci se sdružovali do odborů a imigranti střední třídy se stále častěji angažovali v politice, čímž ohrožovali politiky domácí. Spolu s rychlou urbanizací Buenos Aires se objevilo množství problémů, souvisejících se vznikem chudinských čtvrtí, kriminalitou, alkoholismem a politickým extrémismem. Během první dekády 20. století tak stoupla nejen kriminalita, ale také počet stávek a demonstrací vedených proti státu. Na většinu z nich reagovali politici kuriózně. Označili protesty za důsledky zahraniční agitace, které mají narušit mír a pořádek v zemi a nemají nic společného s „údajnými“ problémy.⁴¹¹

V kontextu těchto událostí vláda zároveň provedla první omezení imigrace od roku 1853. Zákon o pobytu v zemi z roku 1902 známý jako *Ley de Residencia* nebo *Ley Cané*, se vymezoval proti státní opozici a umožňoval vyhostit imigranty bez předchozího soudu. Zákon nebyl primárně zaměřen proti imigrantům, nýbrž proti odpůrcům vlády, zejména anarchistům, socialistům a dělnickým odborářům. Dle zákona měla exekutiva státu právo naříditi opuštění země cizincům, kteří se provinili delikty proti veřejnému soužití a osobám ohrožujícím národní bezpečnost a narušujícím veřejný pořádek. Cizinec, proti kterému byl zákon aplikován měl tři dny na opuštění země a policie navíc mohla obviněného držet ve vazbě až do odplutí lodi. Samozřejmě zákon obsahoval také článek umožňující imigračním úředníkům nevpustit do země osobu, u které měl důvodná podezření z anarchismu či podobné činnosti ohrožující chod státu. V roce 1910 jej následoval ještě Zákon o sociální obraně (*Ley de Seguridad Social*), který vyhostil ze země anarchisty jako zahraniční agitátory a zakázal jim vstup do země, rozšiřování doktrín a prezentaci na

410 MOYA, s. 35–43.

411 ROMERO, s. 184–186. BAILY, 1999. s. 79–80.

veřejnosti.⁴¹²

Ačkoliv přistěhovalci tyto kroky chápali jako omezení svých svobod, ve skutečnosti se nejednalo o zásadní změnu imigrační politiky státu. Znamenala vyhoštění několika stovek anarchistů a dělnických předáků, kteří s nabytím platnosti zákona vyvolali generální stávkou, přičemž některým bylo po uplynutí stanovené lhůty dovoleno vrátit se do země. Italský konzul v dopisu adresovaném italskému ministrovi zahraničí uvedl, že s nabytím *Ley Cané* bylo zatčeno 600 osob, z toho 400 Italů, z nichž velká část byla později propuštěna. Vláda tyto kroky obhájila poměrně snadno, využila protiimigračních nálad, které vzhledem k protestům mezi rodilými Argentinci sílily.⁴¹³

Vzhledem k výše zmíněným sociálním problémům se stále častěji objevovaly negativní hlasy, které zpochybňovaly vize Alberdiho a Sarmienta z 60. let 19. století, kteří chtěli s přispěním evropských imigrantů vytvořit moderní stát. Tato polemika souvisela zejména s kriminalitou, která ve městech jako Buenos Aires, Córdoba nebo Rosario nebezpečně rostla. Odpůrci Alberdiho a Sarmientových názorů její vzrůst dávali za vinu právě přistěhovalcům. Zde v rozličných statistikách vykazovali jejich kriminální aktivitu, přičemž přebírali různá data, například kubánského autora Fernanda Ortize, který uváděl, že „*latinská rasa vykazuje daleko vyšší předpoklady k páčání vražd. Italové v tomto žebříčku získali první místo s 13,4 vraždami na 1000 obyvatel.*“⁴¹⁴

Logicky převládaly xenofobní nálady proti italským imigrantům. Jejich počet byl nejvyšší, často pocházeli z chudých oblastí Itálie, tudíž i počet jejich přestupků převyšoval ostatní menšiny žijící v zemi. Stoupal mimo jiné také počet podvodů. Během 20. století existovaly v Argentíně celé organizované skupiny, které se zaměřovaly na krádeže, vloupání,

412 Ley N°4144 neboli *Ley de Residencia* získal jméno po svém autorovi, kterým byl politik, spisovatel a vysokoškolský profesor Miguel Cané. Zákon byl vypracován a předložen kongresu již v roce 1898, ale byl odmítnut, protože většina politických klik namítala, že když země otevřela dveře všem přistěhovalcům, nemůže je nyní opět vyhostit. Nakonec byl o 4 roky později ze zmíněných důvodů schválen. Zůstal platný až do roku 1958. ALANIZ, s. 40–43. Zdroj jednotlivých bodů zákona: https://www.educ.ar/sitios/educar/seccion/?ir=archivo_historico 2. 8. 2017

413 BAILY, 1999. s. 80–81.

414 Cit. ORTIZ, Fernando, *La inmigración desde el pundo de vista criminológico*. In: Derecho e Sociología, Año 1, No 5, La Habana, 1906, s. 54–60.

prodej falešných lístků a tak dále. V nich však nepůsobili pouze Italové, ale také Francouzi, Rusové, Poláci a další. V roce 1900 například zveřejnil časopis *Caras y Caretas* fotografickou reportáž, která seznamovala čtenáře s „prací“ kapsářů. Falešní zloději a jejich oběti zde pózovali fotografovi a zachycovali situace, při kterých může ke krádeži dojít. Zajímavé je, že článek vyšel na základě požadavků samotných čtenářů a zůstával korektní, tudíž nehledal jednu národnostní skupinu, o které by hovořil, jako o zlodějích.⁴¹⁵

Nálady, které se vyhraňovaly vůči imigrantům, coby původcům kriminální aktivity se objevovaly až do první světové války. U menších přestupků včetně opilství a potulky mohly být brány v potaz, protože počet obyvatel měst v poslední čtvrtině 19. století rapidně vzrostl a jejich sociální situace mnohdy nebyla dobrá. Například na záznamech z roku 1905 je registrována vyšší kriminalita Italů v Buenos Aires, kde však poměrově odpovídala kriminalitě Němců. Ze záznamů je nicméně zřejmé, že počet deliktů španělských nebo tureckých imigrantů tu italskou výrazně převyšoval. V provinciích Santa Fé nebo Córdoba potom byla dle těchto zdrojů kriminalita Italů minimální. Dvojnásobně ji například překračovaly delikty Francouzů či Turků. Španělé z tohoto výzkumu vycházeli ještě hůře. V provincii Santa Fé byli spolu s Turky neaktivnějšími kriminálními živly. S politickou aktivitou obyvatelstva se taktéž zvýšil počet atentátů, přičemž tento způsob rezistence nebyl ojedinělý. V roce 1909 byl při jednom z nich zavražděn ukrajinským aktivistou židovského původu buenosaireský šéf policie Ramón Falcón. Z uvedených podkladů je zřejmé, že antisemitismus namířený proti italským imigrantům byl neoprávněný. Samozřejmě existovaly případy a zejména čtvrti (okolí Boky), kde kriminální delikty italských imigrantů byly častější, nicméně z globálního hlediska Italové výrazněji nevybočovali z daného průměru.⁴¹⁶

415 Cit. *Caras y Caretas*, 17.2. 1900 s. 32–33.

416 Pro představu, v roce 1905 se v Buenos Aires nacházelo přes 6600 míst, kde se dal koupit alkohol, což znamená, že na jedno místo připadalo necelých 70 obyvatel města včetně žen a dětí. Jeho cena byla nízká, tudíž konzumace vysoká. Je logické, že v takovém prostředí kriminalita stoupala a počet přestupků a deliktů, jež vyvolalo působení alkoholu bylo mnoho. SCARZANELLA, Eugenia, *Ni gringos ni*

Vláda hledající řešení se zaměřila na dvě důležité oblasti, hygienu a vzdělání. Hygiena souvisela s čištěním ulic, rozšířením a zpřístupněním sítě nemocnic a hospiců a dalších kroků, které stát začal prosazovat již od 80. let 19. století. Ve skutečnosti byla samotná čistota města na nízké úrovni. Doktor Emilio Coni k ní na začátku 20. století poznamenal: „*Město Buenos Aires zůstává po stránce hygieny ve všech směrech zaostalé. Bez dobrého zdroje vody, bez dostatečné kanalizace, s ulicemi postrádajícími dlažbu a chodníky plnými odpadků, které se hromadí na okrajích města. To vše bez podpory města, které neprovozuje ani dostatek nemocnic, přičemž nemocnice pro infekční choroby zde úplně chybí. Jedním slovem město postrádá nejzákladnější prvky pro život v moderním a zdravém prostředí.*“⁴¹⁷

Na druhou stranu ošetření v nemocnici bylo bezplatné, a to jak pro Argentinec, tak pro cizince. Tato výhoda pro osoby žijící v Argentině ovšem znamenala velkou finanční zátěž pro státní a městské pokladny, což se negativně projevilo na podobě vlastních nemocnic. Zajímavé je, že nejčastěji byli ošetřováni právě cizinci, kteří často využívali této možnosti, protože nebyla zpoplatněná.⁴¹⁸

Situace ve městě nesouvisela pouze s nuzným prostředím, ale také s obyvatelstvem, které ve městě žilo a s jeho hygienickými návyky. Proto se vláda snažila o zlepšení vzdělání, které mělo být hlavní zbraní proti těmto problémům. Za reformou vzdělání stál José María Ramos Mejía, který se v roce 1908 stal prezidentem Národního vzdělávacího ústavu a začal prosazovat nacionalistickou výchovu. Jeho cílem bylo vychovat novou generaci Argentineců, která bude mít pouze minimální vazby na své evropské předky a zajistí tak jeho přeměnu na národní stát. Ramos Mejía tento postup tvrdě prosazoval. O přistěhovalcích hovořil již na přelomu století velmi nevybíravě. Jeho myšlenky odpovídaly dobovým náladám a stály v rozporu s představami Alberdiho a generace 60. a 70. let

indios. Inmigración, criminalidad y racismo en la Argentina, 1890–1940. Buenos Aires, 2003. s. 27–34, 41.

417 Cit. Ed. GONZÁLES MARTÍNEZ, Elda, GONZÁLES LEANDRI, Ricardo, *Migraciones transatlánticas. Desplazamientos, etnicidad y políticas.* Madrid, 2015. s. 354.

418 Tamtéž. s. 360–361.

19. století. „*Přistěhovalci se mají přizpůsobovat naší kultuře a my se nesmíme snížit na sociální úroveň neapolských imigrantů, kteří jsou nyní bráni jako sociální standard.*“⁴¹⁹

Proces nacionalistické výchovy se zaměřil zejména na soukromé školy a zahraniční učitele, kteří byli na počátku 20. století zcela běžně zaměstnáváni, protože hlavně v místech s vyšším zastoupením dané národnostní menšiny (nejen Italů, ale také ruských židů nebo Francouzů) fungovali zároveň jako překladatelé. Na druhou stranu však někteří z nich měli problémy se španělštinou, což bylo vnímáno jako zásadní problém pro nově nastolený směr výchovy. Dalším jasným cílem potom byly soukromé školy. Zde osnovy mnohdy neodpovídaly nastolenému trendu, tudíž musely zjednat nápravu a vést žáky k loajalitě k Argentině.⁴²⁰

Tento postup ale nešlo nastolit jednoduše. Během uplynulých desetiletí si evropští přistěhovalci zvykli na benevolentní politiku státu a jejich národní cítění stále utužovaly nejrůznější národnostní spolky. V roce 1909 například podle buenosaireského deníku *La Prensa* existovalo pouze v provincii Buenos Aires téměř 300 národnostních spolků, z nichž 108 bylo italských, 69 španělských a 43 francouzských. Italská sdružení zde pojímala 34 878 členů a disponovala kapitálem téměř 2,5 milionu pesos. Počet Španělů se blížil k 19 000 a Francouzů ke 4000 členů. V dané statistice se objevuje také zmínka o Rakousko–uherském klubu, který měl mít 101 členů.⁴²¹

Francouzská imigrace doznala od 90. let 19. století jistého útlumu. Přestože o desetiletí dříve tvořila 12 % z celkového počtu přistěhovalců, na konci 19. století již jejich počet nepřesahoval 4 % z celkového počtu imigrantů. Z velké části za to mohla mohutná francouzská propaganda a zhoršení vztahů s Itálií, které znamenalo nejen snížení počtu emigrujících osob z Francie, ale také impuls pro některé Francouze žijící v zahraničí k

419 Následně ovšem doplňoval, že „*pokud již nejsou tito imigranti bráni za faktor pokroku nejsou dnes, v roce 1899, také nebezpečnými podvratnými živly, ale věrnými občany a věřícími, kteří v neděli zaplňují kostely a náměstí, a kteří vyměnili stará povstání a nepokoje za rozvláčné a disciplinované pouliční pochody.*“ Problematika národního vědomí ovšem ještě zdaleka nebyla vyřešena. Cit. DEVOTO, 2009. s. 278–279.

420 BAILY, 1999. s. 80–81.

421 ZUCCARINI, s. 419–420.

návratu do vlasti.⁴²²

Na druhou stranu, v oblasti kultury a hospodářství francouzský vliv ještě nějaký čas přetrvával. Zejména v Buenos Aires, které bylo co do počtu žijících Francouzů městem s jednou z nejpočetnějších francouzských menšin na světě. Počet Francouzů v Argentině dokonce převyšoval imigraci do Spojených států amerických. Francouzština byla slyšitelná nejen v obchodech s luxusním zbožím, v salonech krásy, v hotelových zařízeních či restauracích, ale také v nemocnicích nebo sirotčincích, kde francouzsky mluvící sestřičky tvořily významnou část personálu. S masovým přílivem italských a španělských imigrantů, kteří často našli uplatnění v buenosaireských továrnách se tento trend začal měnit. Mezi vzdělanou a bohatou vrstvou sice francouzština zůstávala druhým nejužívanějším cizím jazykem, nicméně v každodenním životě se projevovala naprostá převaha španělštiny a italštiny.⁴²³

V podobném duchu se ve 20. století vyvíjela také britská imigrace, která nadále nebyla početná, ale svým významem zejména na poli ekonomickém byla z hlediska vývoje Argentiny nedocenitelná. Na tvorbě národnostního mixu se však podílely také další státy. Období 20. století bylo typické pro nárůst počtu imigrantů některých dosud méně významných národnostních skupin. Jednou z takových skupin byli Portugalci. Až do prvního desetiletí 20. století zůstávala Argentina poněkud v pozadí jejich zájmu, což bylo vysvětlitelné zejména dlouhodobými kontakty Portugalců s Brazílií, ve které aklimatizace probíhala jednodušeji. Přestože první portugalští námořníci se v Argentině usadili již v koloniálním období, jejich počet byl ve všech ohledech zanedbatelný. Během poslední čtvrtiny 19. století se počet Portugalců v Argentině pohyboval okolo 1500 osob, národnostní census z roku 1895 hovořil o 2269 osobách. Jejich přítomnost byla mnohdy časově omezená. Podobně jako například Italové se také Portugalci po získání finančních prostředků často přesunuli zpět do Evropy nebo Brazílie. Od roku 1857 do roku 1899 připlulo do Argentiny pouze 4640 portugalských

422 PELOSI, s. 18–19.

423 DAUGHTON, s. 843, 847–848.

občanů. Téměř 45 % z nich navíc ze země do několika let odešlo. Postoj Portugalců k pobytu v Argentině se změnil až ve 20. století. V letech 1900–1920 jejich počet vzrostl pětinašobně. Poměr odchodů však zůstával podobný jako v předchozím období.⁴²⁴

Vzestup souvisel nejen s všeobecným povědomím o Argentině, jako o zemi s dostupnou půdou a nízkými životními náklady, ale také s událostmi v Portugalsku, kde došlo k výrazným změnám v regionálním složení imigrantů. Na začátku 20. století se významně rozšířila imigrace z oblasti Algarve na jihu země, odkud do Argentiny plynula většina portugalských imigrantů. Tento trend pokračoval až do konce 60. let 20. století. Většina imigrantů byli muži pracující jako dělníci, kteří se brzy stali vyhledávanou pracovní silou. Počáteční fázi portugalské masové imigrace do Argentiny poměrně přesně vymezilo celostátní sčítání obyvatelstva z roku 1914. Na počátku první světové války se zde nacházelo 14 500 Portugalců, z nichž se téměř 80 % koncentrovalo v provincii Buenos Aires a nejbližším okolí. Zbytek přistěhovalců zůstával v ostatních zemědělských centrech Argentiny, například v provinciích Santa Fé, Mendoza a Córdoba. Množství portugalských dělníků také pracovalo v Patagonii, kde v oblasti Comodoro Rivadavia těžilo ropu.⁴²⁵

Portugalská imigrace vykazovala všechny typické rysy, které lze nalézt u ostatních národů mířících do Argentiny. Původní vlna sestávající většinou z mužů hledajících práci se většinou zdržovala v Buenos Aires a zemědělských oblastech a byla v druhé vlně doplněna celými rodinami, které zahájily migraci masového charakteru, ve které se hlavním impulsem příchodu stal zisk půdy a usazení se v zemi. Z tohoto konceptu se nevyvíkala ani portugalská imigrace, nicméně za zajímavý fakt lze považovat poměrně rozsáhlou komunitu v oblasti Comodoro Rivadavia. Portugalci byli spojeni s rozvojem města a těžbou ropy již od jeho počátků a někteří zde zanechali výraznou stopu. Obchodník Sebastião

424 SEGUNDO CENSO NACIONAL, 1895, vol. 2. s. CLXVI. BORGES, Marcelo, *Chains of Gold. Portuguese Migration to Argentina in Transatlantic Perspective*. Leiden, Boston, 2009. s. 10.

425 BORGES, s. 15–17.

Peral, který s rodinou přišel do Argentiny již na konci 70. let 19. století zde v roce 1902 začal pracovat jako dělník a později si otevřel kovárnu a železářství, které záhy začalo vyrábět vozíky, cisterny a vagóny pro těžební společnosti. Ve svém podnikání rychle zbohatl a stal se vlivnou místní osobností. Angažoval se v lokální politice a stál za založením sídla Salesiánského řádu ve městě. Peral byl přirozeným lídrem portugalské komunity ve městě, která se od něj inspirovala a někteří si po jeho vzoru otevřeli železářství se stejným zaměřením. Jeho vybudovaná pozice vedla portugalskou vládu k tomu, aby mu nabídla místo konzula v oblasti, a přestože Peral tuto nabídku odmítl, zůstal až do své smrti důležitou osobností a jedním z prvních úspěšných obyvatel města.⁴²⁶

Méně úspěšní imigranti získali většinou práci jako dělníci ropných společností. Vzhledem ke slušným platovým podmínkám a nízkým životním nákladům se Comodoro Rivadavia stalo vyhledávaným cílem portugalským přistěhovalců. Na počátku 20. století zde převládali mladí muži, přičemž polovina z nich se zde nechala po určité době zaměstnat a i s ušetřenými penězi se poté vrátila zpět do Portugalska. Imigranti tak navazovali na Italy a Španěly, kteří tento proces úspěšně aplikovali v zemědělských oblastech. Často také portugalští dělníci přijížděli do Comodoro Rivadavia až po konci sklizně, když se nechali nejprve zaměstnat v buenosaireském přístavu nebo v regionech se zemědělskou produkcí. Tento koloběh někteří portugalští dělníci cyklicky opakovali. Po roce 1910 se tento proces začal měnit. Stále více dělníků zůstávalo v Argentině a logicky tak vzrostl i počet žen a dětí, které se zde usadily.⁴²⁷

Početně hojnější a národnostně exotičtější byla imigrace, která do Argentiny plynula z Osmanské říše. Sestávala z libanonských maronitů, židů ze oblasti Palestiny, muslimů a ortodoxních křesťanů. Argentinské záznamy nebyly v jejich případě příliš přesné. Velké množství imigračních úředníků je zaznamenávalo jako *turcos*,⁴²⁸ což dodnes notně

426 Tamtéž. s. 169–170.

427 Tamtéž. s. 170–172.

428 *Turcos* bylo obecné označení pro obyvatele Osmanské říše. V případě židů byl také často použit výraz *rusos* – Rusové, z toho důvodu, že drtivá většina židovských imigrantů přicházela z této oblasti.

komplikuje jejich přesnější vyčlenění. Během 20. století jejich počet osciloval mezi 10 000 a 20 000 osobami. Imigrační úředníci je pustili do země, nicméně některé dobové záznamy uvádějí, že se dle obecného mínění se jednalo o přistěhovalce, jejichž přítomnost nebyla „preferovaná“. Bylo to hlavně z důvodu jejich zaměření. Jejich hlavním polem působnosti byl obchod, často podomní nebo redistribuce zboží, což v očích Argentinců nemělo velké pochopení. „Preferovanými“ imigranty byli zemědělci a kolonisté, kteří pomáhali zalidňovat argentinské vnitrozemí a podíleli se na exportu obilí a masa na evropské trhy. Dalšími omezeními pak samozřejmě byl menší fyzický fond, jazyková bariéra a v případě muslimů či Židů náboženská odlišnost.⁴²⁹

Na rozdíl od italských přistěhovalců se Syřanů, Palestinců, Turků či Libanonců vracel do vlasti pouze minimální počet. V letech 1890–1909 se jednalo pouze o 15 % osob. Jak již bylo naznačeno, počet *turcos* v Argentině stoupal od počátku 20. století a svého vrcholu dosáhl během první světové války a v meziválečném období. Do roku 1914 jejich počet dosáhl asi 80 000 osob. První *turcos* přitom přišli do Argentiny již na konci 60. let 19. století. Důvody jejich příchodů byly nasnadě. Osmanská říše započala během 19. století sérii reforem, jejichž úkolem bylo udržení jednotného státu, ve skutečnosti ovšem zaznamenávala územní ztráty a politicky byla značně nestabilní. Oblasti Damašku a Aleppa zaznamenaly díky zemědělské produkci, rozvoji dopravy a textilní výrobě v poslední čtvrtině 19. století ekonomický růst. Ten byl spojen se zlepšením životní úrovně, ale taktéž zvedl ceny pozemků, které se pro některé obyvatelstvo staly finančně nedostupné. Dalším důvodem byla povinná vojenská služba trvající 7 let, která vzhledem k vojenským neúspěchům Osmanské říše nebyla příliš vyhledávaná. V důsledku těchto faktorů získávala myšlenka odchodu ze země reálnější obrysy. Do začátku první světové války emigrovalo z osmanských držav v oblasti Sýrie, Jordánska, Palestiny a Libanonu 450 000 až 600 000 lidí. Argentina byla hned po USA druhou nejoblíbenější destinací.⁴³⁰

429 DEVOTO, 2009, s. 272–273.

430 HYLAND, Steven Jr., *Arisen from Deep Slumber: Transnational Politics and Competing Nationalisms among Syrian Immigrants in Argentina, 1900–1922*. In:

Osmanská říše se proti tak velkému exodu obyvatelstva snažila aktivně bojovat a omezila emigraci ze země. Proto obyvatelstvo hledalo nové možnosti, jak ze země odejít. Možností bylo větší množství, přes odchod po pevnině a následné nalodění v sousedním státu, falešné cestovní doklady, až po další praktiky. V každém větším městě například existovala spojka, která byla v kontaktu s italskými a francouzskými loděmi, které pluly kolem východního středomoří. Ty mnohdy v noci zakotvily poblíž smluveného místa a čekaly na menší loďky, které k ní připádlovaly a emigranti se do nich nalodili. Tato ilegální emigrace ze země sebou nesla mnohá rizika, a to nejen pro exulanty v okamžiku odchodu ze země, ale také pro kapitány lodí v době příjezdu do Argentiny. Přísná imigrační kontrola a nutnost disponovat úplnými seznamy cestujících a platnými cestovními doklady zapříčinily, že mnozí *turcos* do Argentiny vůbec nedorazili. Ti, kteří se do Argentiny dostali ovšem rovněž naráželi na rozličné problémy. Důvodem k nevpuštění do země byla například infekční onemocnění. U Syřanů a Palestinců se často jednalo o trachom, onemocnění očí, které mohlo způsobit i oslepnutí. Závažným problémem byly mnohdy také cestovní dokumenty, které někteří imigranti neměli přeložené a podávali je imigračním úředníkům v arabštině. Registrace tedy často záležela na dobré vůli úředníka. Například příjmení Manzur zapisovala většina argentinských úředníků se „z“, zatímco brazilští jej psali téměř výhradně se „s“.⁴³¹

Za exotické imigranty, jak o nich hovořil generální komisař Imigrační kanceláře Juan A. Alsina, se nepovažovali pouze *turcos* a *rusos*. Jednalo se o široké spektrum přistěhovalců z mnoha částí Evropy a světa. „*Severovýchodní Evropa až k hranicím Asie se svou polskou, finskou a kavkazskou populací, střední a jihovýchodní Evropa, ze všech těchto koutů Evropy přišlo do Argentiny v uplynulých letech asi 200 000 osob. Ruští židé, pravoslavní, katolíci, luteráni, Poláci, Rakušané a Uhři z mnoha částí habsburské monarchie, Srbové, Černohorci, Bulhaři, Rumuni, Řekové, turečtí poddaní, Mohamedáni a Arméni či Syřané*

Journal of Latin American Studies, vol. 43, no. 3, Cambridge, 2011. s. 551–553.

431 WOLF, PATRIARCA, s. 156–157.

z Malé Asie, všechny tyto skupiny se smísí s původním obyvatelstvem a jejich počet vzroste, protože všechny tyto země jsou hustě osídlené a jejich obyvatelstvo nabídne svou práci novým jihoamerickým národům.“⁴³²

V případě Poláků se Alsinova předpověď již vyplňovala. Jestliže v 19. století se jednalo pouze o jednotlivce, kteří odcházeli z Evropy převážně z politických důvodů, na konci století se tento trend změnil. Za zlomový je v tomto případě považován rok 1897, kdy 14 polských a ukrajinských rodin čítajících celkem 120 osob vyplulo ze španělské Galicie. Když dorazili do Buenos Aires, vydali se dále, do provincie Misiones na severovýchodě země, aby zde obnovili bývalou jezuitskou misi, nově určenou vládou k založení zemědělské kolonie. Podobně jako kolonisté z ostatních zemí dostala také tato skupina imigrantů půdu a půjčku na nákup nejdůležitějších nástrojů, semen a dalších věcí nutných k zušlechtnění zdejší půdy. Přestože zdejší obyvatelstvo dokázalo v místních podmínkách prosperovat, kvalita půdy nebyla vysoká a proto se někteří polští imigranti rozhodli přestěhovat o zhruba 20 kilometrů na jih od původní a založit zde v roce 1901 kolonii Azara. Kromě obilí a chovu dobytka zde pěstovali také yerbu maté. Na úspěchy polských imigrantů brzy zareagovali jejich příbuzní v Evropě. Ještě téhož roku dorazilo do Argentiny dalších 138 rodin a v průběhu dalšího roku dokonce dalších 1600 osob.⁴³³

V roce 1903 zde byla zřízena polská farnost a první polská sdružení navazující na již existující v Buenos Aires. Velice kladně se o polských imigrantech vyjadřoval také guvernér Misiones Juan José Lanusse. Hovořil o nich jako o „*velice zbožných lidech, kteří ihned po příjezdu do kolonie vyhledali kostel a pomodlili se. Jako farmáři, právě Poláci zaseli třikrát až čtyřikrát za rok, když jim úrodu napadli škůdci, a to vše s trpělivostí a odhodlaností nesrovnatelnou s italskými nebo španělskými*

432 Cit. ALSINA, Juan, *La inmigración en el primer siglo de la independencia*, Buenos Aires, 1910. s. 208–209.

433 BARTOLOMÉ, Leopoldo, *Colonos, plantadores y agroindustrias. La explotación agrícola familiar en el sudeste de Misiones*. In: *Desarrollo Económico*, vol. 15, no. 58, 1975, s. 249–250. ZUBRZYCKI, s. 79–82.

*farmáři. Kriminalita je u nich velice nízká, jsou morální, žení se mladí a jejich ženy jsou velmi plodné.*⁴³⁴

Kromě oblasti Misiones se během 20. století vytvořily menší polské komunity v Comodoro Rivadavia v provincii Chubut, kde hledaly uplatnění v těžebním průmyslu, a také v provincii Buenos Aires v obci Berisso, kde se nacházel jeden z důležitých přístavů a závod pro zpracování masa. V Berissu mimo jiné vzniklo jedno z významných polských sdružení v Argentině chránící polskou kulturu a tradice *Sociedad Polaca de Berisso* (Polské sdružení Berisso), které založil roku 1912 polský imigrant Antoni Moszyński. Po vypuknutí první světové války začalo sdružení spolupracovat s Vlasteneckým výborem pro osvobození Polska, který sídlil v Buenos Aires a byl napojen na centrální vlastenecký výbor se sídlem v Paříži. Přítomnost polských imigrantů v Argentině byla neoddiskutovatelná, nicméně určení jejich přesného počtu bylo vzhledem k faktu, že samotná země byla rozdělená mezi Rakousko, Prusko a Rusko téměř nemožné. Přesto polští imigranti nacházeli uplatnění v rozličných sférách od pozic v armádě, vládním, státním aparátu, vzdělávacích institucích nebo ve stavebním a ropném průmyslu. Ve 20. století také vzrostl počet polských kolonistů, kteří se usazovali v zemědělských oblastech Misiones a později i v provincii Buenos Aires. Reálný nárůst polských přistěhovalců do Argentiny dále vzrostl s opětovným získáním suverenity v roce 1918.⁴³⁵

Další „exotické“ národy pak Alsina vynechal úplně, ať už se jednalo o Maročany, Alžírany, Číňany nebo Japonce. Ačkoliv u prvních třech národů se jednalo o zanedbatelný počet osob, v případě Japonska lze hovořit o malé, ale stále významnější skupině, která v Argentině tvořila po Brazílii a Peru třetí největší komunitu v Latinské Americe. Významná menšina pocházela ze souostroví Rjúkjú. Jedním z prvních Japonců nejen v Argentině, ale také v Jižní Americe byl Kenzo Makino, který do Buenos Aires připlul v roce 1886. Do roku 1906 zaznamenaly oficiální statistiky pouze dalších sedm osob ze Země vycházejícího slunce. Jednalo se buď

434 Cit. ZUBRZYCKI, s. 82.

435 Tamtéž. s. 82.

o studenty nebo obchodníky. Během let 1906–1910 se japonská populace rozrostla o několik přistěhovalců, kteří původně emigrovali do Peru a Brazílie. Imigrace z Rjúkjú započala až v roce 1910, kdy na doporučení přišlo do Argentiny 68 Japonců ze São Paula a dalších 7 z Limy. Na konci roku čítala japonská populace v Argentině 300 osob. Imigrace potom významně vzrostla během první světové války, což souviselo mimo jiné s nižší imigrací z Evropy. Během let 1914–1920 vzrostl počet Japonců v Argentině ze 455 na 1958. Z tohoto období pochází také první japonská asociace, která imigranty sdružovala. Sídlila v Buenos Aires, kde se nacházela také většina imigrantů. Ti se živili jako menší obchodníci, provozovali kavárny a čistírny, popřípadě se živili jako služební nebo zemědělci. Argentina na japonské imigraci vydělala až v meziválečném období, kdy s ním navázala čilé obchodní kontakty, které byly o mnoho větší než u ostatních latinskoamerických zemí.⁴³⁶

Pouze okrajové postavení měli před rokem 1918 čeští imigranti. Emigrace z českých zemí do Argentiny přináší ve všech ohledech spíše řadu otázek, než odpovědí. Čeští přistěhovalci zcela bez debat tvořili v rámci Rakousko–Uherska skupinu, která během druhé poloviny 19. století odcházela do Argentiny a Brazílie. Mezi českými emigranty Jižní Amerika tvořila po určité období alternativu proti odchodu do Spojených států amerických.

Počet imigrantů pocházejících z historického území Čech a Slovenska nepřekročil dle dostupných zdrojů před první světovou válkou 3000 osob. Pro takto omezenou imigraci je samozřejmé, že z hlediska jejího vlivu nelze hovořit o významné komunitě. Přistěhovalci nacházeli uplatnění na venkově v zemědělství a při pomocných pracích, i ve městech na jatkách, v průmyslu, cukrovarnictví nebo jako pracovní síla při výstavbě železnic, silnic a zavlažovacích zařízení. Před první světovou válkou však byla snaha o sdružování Čechů a Slováků v Argentině minimální. Spolková činnost byla s ohledem na malou členskou základnu a skromný rozpočet prováděna pouze příležitostně, přičemž úroveň

436 TIGNER, James Lawrence, *The Ruykyuans in Argentina*. In: *The Hispanic American Historical Review*, vol. 47, no. 2, 1967, s. 203–214.

činnosti nebyla rozvinutá a mnohdy sestávala pouze z tanečních zábav nebo karetního hazardu. Do dnešní doby se dochovaly zmínky například o spolcích Beseda Jihoamerických Čechů v Buenos Aires, T. J. Sokol nebo Slavia.⁴³⁷

Na rozdíl od spolkové činnosti byla propagace imigrace do Argentiny daleko rozvinutější. Zasloužil se o to zejména Ferdinand Missler, který coby zmocněnec brémské paroplavební společnosti Lloyd dlouhodobě podněcoval imigraci do Argentiny za pomoci informačních brožur, česko–španělských slovníků a aktivní agitace. Kromě toho založil v Buenos Aires pobočku, která zprostředkovávala kontakt mezi Čechy v Argentině a pomáhala s jejich usazením v zemi. Mimo hlavní město se Češi objevovali také v dalších částech Argentiny. Jejich přítomnost byla doložena mimo jiné v Rosariu, Córdobě, Tucumánu, Comodoro Rivadavia a v oblasti Chaco. Posledně jmenovaná provincie se stala důležitou zemědělskou kolonií, která získala věhlas díky pěstování bavlny a dobytka a po roce 1918 platila za jednu z nejvýznamnějších českých kolonií v celé Jižní Americe.⁴³⁸

Italská a španělská imigrace do roku 1914

S počátkem 20. století začal jeden z nejdůležitějších imigračních cyklů italských přistěhovalců do Argentiny. Jednalo se o období, ve kterém jejich počet přesáhl veškeré předchozí dekády. V letech 1901–1914 přišel do země jeden milion Italů, přičemž v letech 1906 (127 348 osob), 1910 (102 019 osob) a 1913 (114 252 osob) jejich počet překonal 100 000 přistěhovalců ročně.⁴³⁹

Během 20. století italští imigranti obecně preferovali města před venkovem. Jednu z mála výjimek tvořily zemědělské kolonie v

437 DUBOVICKÝ, Ivan, *La política emigratoria de Bohemia en relación con Argentina, 1848–1938*. In: Ibero–Americana Pragensia XXII: anuario del Centro de Estudios Ibero–Americanos de la Universidad Carolina de Praga, Praha 1989, s. 116 a 122.

438 OPATRŇÝ, Josef, *Ferdinand Missler y la propaganda pro–emigratoria*. In: Ibero–Americana Pragensia, vol. 10, Praha, 2002, s. 180–181. DUBOVICKÝ, s. 116.

439 DEVOTO, 2008. s. 238.

provinciích Santa Fé a Córdoba, kde žila početná skupina italských imigrantů. Naproti tomu příhraniční a méně rozvinuté vnitrozemské oblasti neplatily za oblíbené. Zajímavé je, že ačkoliv mnoho Italů se vyhýbalo delším cestám po Argentině, což souviselo s omezenými finančními prostředky a se všeobecnou snahou o život v komunitě, vzhledem k jejich vysokému procentuálnímu zastoupení v rámci imigrace do Argentiny jako celku je stejně bylo možné objevit ve všech částech země. Ideálním místem pobytu nicméně zůstávalo Buenos Aires. Přestože město nepatřilo k nejčistším ani nejbezpečnějším místům v Argentině, na začátku první světové války zde žilo 312 000 Italů, kteří tvořili nejpočetnější národnostní menšinu. Jejich poměr ovšem neustále klesal. Zatímco v roce 1895 tvořili 60 % zahraniční populace, v roce 1909 již pouze 49 % a v roce 1914 o dalších osm procent méně, tedy 41 %.⁴⁴⁰

Změnilo se také rozložení přistěhovalců s ohledem na jednotlivé regiony, ze kterých pocházeli. Imigranty z Piemontu a Kalábrie začalo převyšovat obyvatelstvo ze Sicílie, které v letech 1906–1915 tvořilo jednu pětinu italských imigrantů. Taktéž v Kampánii, Venetu a Abruzzu se vystěhovalectví snížilo. Postupně se začalo měnit i věkové složení italského obyvatelstva. Mezi roky 1894 a 1914 se u italské komunity v Buenos Aires významně zvýšil počet osob starších 50 let a zároveň snížil počet osob mladších 16 let.⁴⁴¹

Tento proces souvisel se silnou imigrační vlnou, která přišla v druhé polovině 80. let a potvrzovala dlouhodobé usazení italské komunity v oblasti. Zároveň lze tvrdit, že dalším faktorem zvyšujícího se průměrného věku u italských imigrantů v Argentině byly dlouhodobé zkušenosti Italů s Argentinou, přítomnost institucí, které imigrantům pomáhaly a zvyšující se počet žen, což úzce souviselo s rodinným životem. Na konci 19. století se více než 60 % italských imigrantů nacházelo ve stavu manželském, přičemž data z roku 1895 uvádějí, že 80 % italských rodin v Buenos Aires žilo pouze ve třech městských čtvrtích. Před první světovou válkou zde převažovaly endogamní svazky. Drtivá většina italských mužů a žen si

440 SCARZANELLA, s. 35.

441 BAILY, 1999. s. 62–65.

vybírala své partnery nejen s ohledem na národnost, ale i s ohledem na region, ze kterého pocházeli. Poměr endogamních manželství během 20. století klesal, nicméně v Buenos Aires měly v roce 1917 tři ze čtyř italských žen italské manžely. Pro srovnání, v roce 1882 se jednalo až o 90 % žen. Muži vzhledem k výrazně vyššímu nepoměru vůči ženám takto striktní nebyli, ve stejném období měli asi 50 % italských manželek, v roce 1882 potom zhruba 73 %.⁴⁴²

Vysokou míru vykazovala také porodnost. V roce 1904 tvořily italské ženy zhruba 20 % ženské populace Buenos Aires, přičemž produkovaly 33 % všech porodů, což potvrzuje nejen jejich plodnost, ale zejména nízký, produktivní věk. Italové měli celkově poměrně vysoký podíl na přirozeném přírůstku populace a to nejen v Buenos Aires, ale také v provinciích včetně těch, ve kterých nebyli dominantní národnostní menšinou. Například v provincii Mendoza zjistil census z roku 1909, že Italové, kteří zde tvořili zhruba jedenáctinu celkové populace zde měli velmi často rozsáhlé rodinné klany. Z 3426 žen bylo 658 vdaných, přičemž dvě pětiny z vdaných žen porodily více než 9 dětí.⁴⁴³

Příliv imigrantů z jihu Itálie sebou nenesl pouze pozitivní aspekty. Jak již bylo naznačeno, postoj Argentinců vůči masové imigraci z jižní Evropy se začal radikalizovat, což podpořily také některé kroky vlády. Významně se zpřísnil systém kontroly připlouvajících lodí, což v roce 1911 vedlo až k diplomatickému konfliktu s Itálií, která v tomto roce pozastavila emigraci do Argentiny. Konflikt vznikl díky tlaku Státní hygieny (*Departamento Nacional de Higiene*), která po předchozích problémech s infekčními chorobami (zejména cholerou) zavlečenými na italských lodích důrazně doporučila zpřísnit proces kontrol. Nově měli být argentínští lékaři přítomní přímo v italských přístavech a lodích plujících pod italskou vlajkou. Vláda tak chtěla dosáhnout ústupků, které získaly Spojené státy americké v neapolském přístavu již v roce 1893. Argentínští představitelé ovšem neprojevíli dostatečné diplomatické

442 Tamtéž. s. 151–152.

443 FOERSTER, Robert, *The Italian Factor in the Race Stock of Argentina*. In: Publications of the American Statistical Association, vol. 16, no. 126, 1919. s. 358–360.

schopnosti, což italská strana nemohla přejít a rozhodla tedy o dočasném zákazu emigrace do Argentiny. Přestože tato diplomatická roztržka netrvala dlouho, problém hygieny a nakažlivých nemocí mezi imigranty přetrvával po většinu 20. století. Není tedy překvapivé, že podobný rozbroj mezi italskou a argentinskou stranou byl zaznamenán ještě v roce 1913, kdy se rozšířila klasifikace chorob, jež byly považovány za onemocnění neumožňující imigrantům vstup do země.⁴⁴⁴

Jak již bylo zmíněno výše, kromě Buenos Aires se silný italský vliv projevoval také v provinciích, zejména v úrodné oblasti pamp. Italské komunity se nacházely jak v oblastech starší, tak novější kolonizace. Poměr mezi Italy žijícími na venkově a ve městech značně kolísal, a to s ohledem na mnoho faktorů. Zatímco v provincii Buenos Aires se italská komunita již nacházela několik desetiletí a její růst se pomalu zastavoval, v dalších provinciích naopak proces kolonizace stále pokračoval. Ovlivňovala to jak cena dostupné půdy, tak možnosti, kterými v dané oblasti imigranti disponovali. Důležitá zde také byla přítomnost velkostatkářů, kteří některým imigrantům poskytovali půdu do nájmu nebo jim dávali možnost sezónního přivýdělnku na svých pozemcích. Na jih od Buenos Aires, v oblasti Pampa, patřili italští nájemníci k nejdůležitějším pro produkci obilí, protože zde před první světovou válkou vyprodukovali v průměru dvě třetiny z celé sklizně.⁴⁴⁵

V provincii Santa Fé žilo v roce 1914 zhruba 899 000 lidí, z nichž tvořili Italové 18 %. S přihlédnutím k faktu, že cizinci v této provincii tvořili zhruba třetinu obyvatelstva, Ital byl tedy každý druhý cizinec v provincii. Podobně silné zastoupení Italů můžeme najít také v provinciích Córdoba, Mendoza a v provincii Buenos Aires. V odlehlých provinciích, jako Catamarca, San Luis nebo La Rioja se procentuální zastoupení cizinců pohybovalo na velmi nízké úrovni. Přesto také zde bylo téměř jisté, že pokud na přistěhovalce narazíte, bude mluvit italsky. Jednou z mála provincií, ve které italský vliv nebyl tak enormní bylo Corrientes,

444 DEVOTO, 2009. s. 291–292.

445 Tamtéž. s. 295–296.

kde bylo větší množství Španělů a Uruguayců.⁴⁴⁶

Mezi italskými přistěhovalci se nacházel nezanedbatelný počet vlastníků půdy. Jednalo se především o střední a menší statkáře, jejichž výnosy nebyly důležité z hlediska jednotlivce, ale celé oblasti. Pro představu, v celé Argentině mělo 87 % italských přistěhovalců pozemek menší než 500 hektarů. Italští velkostatkáři se v Argentině nacházeli jen ojediněle, i když v provinciích bylo možné nalézt úspěšné potomky přistěhovalců z Apeninského poloostrova. Běžnější ovšem bylo zmíněné pronajímání půdy. V provincii Santa Fé tento způsob preferovalo až 80 % imigrantů. Až 40 % Italů potom pracovalo také na půdě třetí osoby. Na základě těchto údajů je zřejmé, že italská přítomnost na argentinském venkově se během poslední čtvrtiny 19. století a začátku 20. století rozšířila do všech sfér a zahrnovala jak osoby, které do Argentiny mířily pouze v období sklizně, tak menší zemědělce závislé na půdě a sklizni nebo střední a větší nezávislé producenty. Ačkoliv jejich rozdělení nebylo rovnoměrné, což samozřejmě souviselo nejen se vstupním kapitálem, se kterým imigranti přišli do země, tak s dalšími, již méně ovlivnitelnými okolnostmi, jejich sociální pozice se očividně zlepšila a velké množství z nich již nemohlo být nadále bráno pouze jako levná nájemní síla. V každém případě italský vliv na argentinský venkov byl z ekonomického hlediska nedozírný.⁴⁴⁷

Potvrzovala to také zpráva Umberta Tomezzoliho, zástupce Italské imigrační komise (*Comisariato dell'Emigrazione*), instituce která vznikla v roce 1901 na základě usnesení italské vlády. Jejím úkolem bylo podávat informace a pomáhat italským imigrantům v zahraničí. Tomezzoli byl pověřen podat zprávu o situaci imigrantů v Argentině. V zónách, kde kolonizace probíhala nejaktivněji viděl největší problém v přístupu k samotným kolonistům, protože stát zvýhodňoval velké vlastníky půdy právě na úkor menších statkářů. Od toho se odvíjela veškerá ekonomická aktivita v provinciích. Přestože se mohlo zdát, že období spekulací již skončilo, velcí vlastníci stále využívali svou půdu různými prostředky a

446 NASCIMBENE, Mario, *Historia de los italianos en la Argentina (1835–1920)*. Buenos Aires, 1986. s. 118.

447 DEVOTO, 2008. s. 262–264.

pronajímali nikoliv za fixní cenu, ale s ohledem na poptávku. Taktéž výkupní ceny obilí byly nízké a doprava do Buenos Aires, kde by se obilí dalo prodat za vyšší cenu, nákladná. Z hlediska fungování trhu všechny tyto kroky dávaly smysl, nicméně pro kolonisty byly tyto podmínky nevýhodné. Z toho mnohdy pramenila také nevraživost mezi vlastními kolonisty, kteří se s cílem vlastního profitu zdráhali podílet na fungování kolonie. Kooperace mezi kolonisty vázla také v oblastech, kde k osídlování docházelo jen pomalu.⁴⁴⁸

Jako příklad uváděl kolonii Caroya, kde Tomezzoli našel všechny předpoklady pro prosperitu, zvláště pak u půdy, kterou vlastnili kolonisté z oblasti Friuli. Caroya se nacházela poblíž města Córdoba, které fungovalo zároveň jako odbytiště a specializovala se na produkci vína. Konflikt mezi kolonisty způsobený nedostatkem vody, malá pozornost věnovaná produkovanému vínu, absence jakékoliv kooperace a zvyk tezaurovat vydělané peníze, nikoliv investovat brzdila jakýkoliv rozvoj kolonie a držela ceny vína na nízké hodnotě. Také v dalších koloniích Tomezzoli poukázal na problémy, které souvisely nejen s malým podnikatelským duchem osadníků, ale také se zmíněnou problematikou související s pronájmem půdy a chováním kolonistů.⁴⁴⁹

Navzdory přístupu imigrantů, na který narazil Tomezzoli se oblast pamp stala také místem, ve kterém italští imigranti nadále zakládali množství klubů a spolků národního charakteru. Z geografického hlediska zde na začátku 20. století vzniklo množství nových sdružení na úkor hlavního města. V roce 1906 se v Pampě a Patagonii nacházelo 123 italských klubů a sdružení. Naproti tomu v Buenos Aires jich existovalo 67. Souviselo to zejména s prostředím, do kterého italští imigranti přicházeli. Zatímco Buenos Aires bylo městem, které bylo na imigranty zvyklé, a kde národní kluby fungovaly již několik desetiletí, v provinciích tomu mnohdy tak nebylo. Italský přistěhovalec byl navíc na počátku 20. století již dobře obeznámený s místy, kde existoval italský vliv, a proto potřeba zakládání dalších institucí podobného charakteru

448 Tamtéž. s. 267–269.

449 MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI, *Bollettino dell'Emigrazione n. 17*. Roma, 1908. s. 1849.

nebyla na místě. Naopak v provinciích byly tyto kluby zakládány jako „záchytné body“ pro kolonisty. Italské kluby se v období 20. století vyčleňovaly ještě jednou novinkou. Na rozdíl od předchozího období, kdy původní velká sdružení byla otevřena všem občanům italské národnosti, stále častěji vznikaly kluby regionálního charakteru. Tento proces byl vyvolán zvýšenou imigrací z jihu Itálie, která však na počátku 20. století paradoxně nevedla k rozšíření počtu jihoitalských, ale severoitalských klubů. Během 20. století se tento nepoměr začal srovnávat, nicméně lze říci, že severoitalské spolky vždy tvořily oproti spolkům ze střední a jižní Itálie většinu.⁴⁵⁰

Ta největší sdružení pojímala i více než 2000 členů a disponovala také značným kapitálem. Větší finanční prostředky měly spolky v Buenos Aires, kde spolek s 500 členy měl k dispozici zhruba 360 000 pesos, zatímco spolek ve zbytku země o 250 členech měl asi 150 000 pesos. Stále však průměrné finanční prostředky italských spolků v Argentině značně převyšovaly například ty ve Spojených státech amerických. Ačkoliv statistiky dokládají, že většina menších sdružení se nacházela v provinciích, nezahrnovala pouze Buenos Aires. Například rosarijská odnož *Unione e Benevolenza* čítala v roce 1906 asi 1700 členů. Na vedení spolků se nejaktivněji podílela střední vrstva, avšak u rurálních či dělnických spolků to nemuselo být pravidlem.⁴⁵¹

Sdružování italských imigrantů ve městech působilo mnohdy zaměstnavatelům velké problémy. V očích Argentinců se Italové stali národem, který tíhnul k levicovým ideologiím a stávkový protesty u nich nebyly ničím překvapivým. Také proto měli italští imigranti velký vliv na rozvoj průmyslu, který ve 20. století zahrnoval čtyři hlavní odvětví – lehkou metalurgii, oděvnictví, stavebnictví a potravinářský průmysl. V roce 1914 pojímaly tyto sféry 78 % z veškeré průmyslové výroby státu. Italové byli přítomni ve všech zmiňovaných sektorech, nicméně v potravinářství (výroba těstovin a sladkostí) a stavebnictví (výroba

450 NASCIMBENE, s. 47–51.

451 Tamtéž. s. 49–52.

keramiky, dlažby, zpracování mramoru) byl jejich počet nejvyšší.⁴⁵²

Nepůsobili zde pouze coby zaměstnanci, ale také jako zaměstnavatelé. Menší dílny, ale i větší výrobní si italsí přistěhovalci otevírali ve všech zmiňovaných odvětvích. Například Ital José Cima byl majitelem lomu v Tandilu (provincie Buenos Aires), ve kterém se těžila žula, která na konci století, kdy měl lom přes 2000 zaměstnanců sloužila k budování přístavu v Bahía Blanca nebo k dláždění buenosaireských ulic. Dalším z řady úspěšných Italů byl Ricardo Tampieri, který ve městě San Francisco v provincii Córdoba založil továrnu na těstoviny. Ta se na přelomu století stala jednou z největších svého druhu na světě. Jako obraz svého úspěchu nechal Tampieri v San Franciscu vybudovat rezidenci, která přesahovala možnosti celé provincie. Materiál na její stavbu byl dokonce z části dovážen z Itálie a dnes se zde sídlí jeden z místních úřadů.⁴⁵³

Během 20. století nezaznamenala forma španělské imigrace do Argentiny větší změny. Co se ovšem výrazně změnilo byl počet španělských imigrantů, který na počátku 20. století dokonce překonal italskou imigraci. Během let 1895–1914 do Argentiny přišlo 631 016 španělských občanů, přičemž největší imigrační vlna byla zaznamenána v letech 1904–1913. Na počátku 1. světové války tak žilo v Argentině téměř 830 000 Španělů, z toho zhruba 613 000 ve městech.⁴⁵⁴ Jiné zdroje pracující s údaji z let 1882–1926 kalkulovaly s příchodem téměř 250 000 osob pouze do Buenos Aires. Rozdělení se s ohledem na finanční náklady spojené s cestou ze Španělska do Argentiny nikterak výrazně nelišilo od ostatních imigračních skupin. Lístek třetí třídy dle dostupných pramenů využilo necelých 80 % z celkového počtu španělských přistěhovalců v daném období. Pro srovnání, druhou třídu využilo 5,1 % a první třídu pouhých 4,7 % pasažérů. U zbývajících se nepodařilo zjistit, jakým způsobem do země přišli. Také věk odpovídal dobovým standardům. Zhruba 63 % imigrantů se pohybovalo ve věku od

452 DEVOTO, 2008. s. 283–284.

453 PETRIELLA, Dionisio, *Los italianos en la historia del progreso Argentino*. Buenos Aires, 1985. s. 33–47.

454 TERCER CENSO, *Tomo II.*, s. 396–398.

14 do 36 let, přičemž nejvyšší počet přistěhovalců měl 18 nebo 19 let. Ve všech ohledech ovšem intenzita, se kterou na počátku 20. století španělská imigrace do Argentiny vyvíjela, předčila všechna očekávání.⁴⁵⁵

Důvody, díky kterým k tomuto procesu docházelo se z dlouhodobého hlediska příliš neměnily. Španělsko bojovalo s nepříznivou hospodářskou situací, nedostatkem půdy a úzkým pracovním trhem. To byly hlavní stimulanty emigrace jak v 19. století, tak ve století následujícím, přičemž v regionech, jako Galicie nebo León byly tyto záležitosti dlouhodobě obtížně řešitelné. Podobné to bylo také v Asturii, která se ovšem coby hornatější oblast potýkala s ještě výraznějšími problémy. Půda zde stále zůstávala v rukách velkých vlastníků, zejména šlechtického původu a počet obyvatel zdaleka překračoval možnosti jejího využití. Proto se hodnota pronajímané půdy šplhala do vysokých částek, které byly pro španělské zemědělce neakceptovatelné. Někteří obyvatelé Asturie se sice přeorientovali na těžbu uhlí, která do oblasti přinesla kapitál, nicméně nemohla zaměstnat všechny. Některé zdroje také hovořily o korupci, vysokých daních, machinacích imigračních agentů a dopravních společnostech, špatných výnosech půdy nebo o snaze španělských mužů uniknout vojenské službě, která zejména s rozšířením vojenské aktivity Španělska v Maroku razantně stoupla.⁴⁵⁶

Ačkoliv se jednalo pouze o promile imigrantů, někteří odcházeli i z čistě osobních důvodů. Ve 20. století se objevovaly případy, kdy do Argentiny utíkali milenci, aby zde uzavřeli sňatek, a to přes odpor rodičů či dokonce komplikovanost rozvodu. Z toho důvodu zatajovali své manželky a manžele ve Španělsku a nechávali si vyrábět falešné cestovní dokumenty. Věc, která nastartovala španělskou imigraci v ještě větší míře se zdá být kombinací předchozích myšlenek a výrazného zjednodušení imigrace, jako takové.⁴⁵⁷

Je s podivem, že první španělský zákon o emigraci vznikl až v roce

455 RODRÍGUEZ GALDO, María Xosé; CORDERO TOLLÓN, Xosé, *Emigración y mercado de trabajo. Españoles en Argentina*. In: Revista Gallega de Economía, vol. 16, núm. extraordinario, 2007. s. 4–5.

456 MARQUIEQUI, Dedier Norberto, *La inmigración española de masas en Buenos Aires*. Buenos Aires, 1993. s. 18–19.

457 MOYA, s. 385.

1907. Navazoval na předchozí ustanovení, která regulovala emigraci ze Španělska. Ta byla v letech 1853–1869 zakázána a do roku 1873 se za odchod ze země platil poplatek. Rok 1907 podmínky uvolnil a umožnil volný odchod ze země pro všechny občany, vyjma mužů vázaných na vojenskou službu, vdaných žen, jejichž manžel neodcházel s nimi nebo se již mimo Španělsko nenacházel, nezletilých bez doprovodu zákonných zástupců a dalších výjimek, které vyžadovaly speciální povolení.⁴⁵⁸

Argentina ve 20. století mohla španělským přistěhovalcům nabídnout zaměstnání jak v zemědělství, tak v průmyslu, což se pro ně stalo velice lákavé. Zejména mladší generace viděla své uplatnění v průmyslu a mířila do měst, kde se nechávala zaměstnávat jako kvalifikovaná, avšak častěji nekvalifikovaná pracovní síla. Jednalo se zejména o galicijské a andaluské přistěhovalce. Naopak Katalánsko a Baskicko mělo daleko vyšší počet odborníků. Na začátku století se 45 % baskických imigrantů nechalo zapsat jako průmyslníci a řemeslníci, 20 % jako obchodníci a 17 % jako kvalifikovaná pracovní síla. U Katalánců byly hodnoty, kromě obchodníků, kterých přicházelo poměrově stejné množství, poloviční.⁴⁵⁹

Přestože zhruba 60 % Španělů přicházejících do země uvádělo jako své zaměstnání zemědělec, jejich počet na venkově byl daleko nižší. V provincii Santa Fé, kde se nacházela i kolonie Rafaela tvořili španělští imigranti v době jejich počátků v 80. letech 19. století po Italech a Švýcarech až třetí největší národnostní menšinu. Třetina španělských přistěhovalců nepocházela z Galicie ani Andalusie, ale z Katalánska. Jejich vliv byl zřejmý zejména v době rozkvětu kolonie na počátku 20. století. V tomto období se Španělé stali důležitou součástí komunity, protože se realizovali v řemeslné výrobě, která byla mnohdy nedostatečná a málo kvalitní. Ze zemědělců se stali obchodníci, ševci, opraváři strojů, sedláři či zedníci a jejich výdělky stoupaly. Již v roce 1895 v zemědělské kolonii Rafaela pracovalo v zemědělství pouze 10 % španělských imigrantů. Tento obraz nebyl výjimečný, španělští přistěhovalci tíhli více

458 RODRÍGUEZ GALDO, CORDERO TOLLÓN, s. 3–4.

459 MOYA, s. 32–33.

k životu ve městě než na venkově.⁴⁶⁰

Zde bylo cílovou adresou více než třetiny z nich hlavní město Buenos Aires. V roce 1914 se počet španělských přistěhovalců v Buenos Aires vyrovnal italským, a to přestože ještě v roce 1895 byl počet Italů vůči Španělům dvojnásobný. Většina španělských přistěhovalců zůstávala ve čtvrtích, které obydleli jejich předchůdci během poslední čtvrtiny 19. století. Silný španělský vliv přetrvával ve čtvrtích Barracas, Nueva Pompeya, Belgrano a Parque Patricios, nicméně hlavním centrem zůstávala čtvrť Monserrat, která byla ze 40 % tvořena španělskými přistěhovalci. Zajímavým faktem zůstává, že v době největšího španělského imigračního boomu se místa, kde převládal španělský vliv příliš nezměnila. Výše zmíněné zóny doplnily městské části Flores, Bajo Belgrano nebo Villa Catalinas. Naopak, mnoho imigrantů se přistěhovalo do původních španělských čtvrtí, což umožňovala mimo jiné stále se zlepšující městská hromadná doprava. Kromě práce v továrnách se přistěhovalci z Pyrenejského poloostrova specializovali na služby a řemeslo. Právě v Monserratu se nacházelo množství řeznictví, kaváren a barů, koloniálů, hotelů či ubytoven, které provozovali.⁴⁶¹ Zároveň zde můžeme hovořit o určitém posunu ve vykonávaných povoláních. Během 20. století výrazně ubylo ševců, krejčích, vozků, výrobců svíček a dalších profesí, které upadaly ruku v ruce s modernizací země. Stříhací a šicí stroje obsluhované ženami, dětmi či levnou nekvalifikovanou silou, železnice, tramvajová doprava, telegraf, elektroinstalace a industrializace v rozličných odvětvích stála za nedostatkem poptávky po výše zmíněných zaměstnáních a k jejich redukci. Na druhou stranu ovšem k industrializaci v Argentině nedošlo tak rychle a v takovém rozsahu jako v případě Velké Británie nebo USA, kde se tento proces setkával se značným odporem obyvatelstva, které prostřednictvím modernizace výroby přicházelo o velké množství pracovních míst.⁴⁶²

460 INZA, Miguel Angel, *La inmigración española en Rafaela (1881–1920). Su importancia en el proceso de colonización del oeste santafecino*. Rafaela, 1999. s. 15–21.

461 ed. CLEMENTI, s. 67, SARRAMONE, Alberto, *Nuestros abuelos gallegos*. Buenos Aires, 2014. s. 157–159.

462 MOYA, s. 215–216.

Z hlediska vlastnictví patřila španělská menšina ve srovnání s ostatními národnostmi k té, s nejnižším poměrným vlastnictvím. U německých, britských a francouzských imigrantů nebyl tento fakt překvapivý. Všechny tři zmíněné národnosti často pocházely ze střední třídy, která nezastávala manuální práce. Živili se jako účetní, obchodníci, inženýři a tak dále. Nicméně z dat vyplývá, že procentuálně se v Buenos Aires nacházelo také daleko větší množství Italů, kteří nemovitým majetkem disponovali. Vysvětlení je ovšem poměrně jednoduché. Italská menšina sice taktéž často zastávala manuální práce, avšak v lépe placených odvětvích, ať už se jednalo o potravinářský průmysl nebo o specializovanou řemeslnou výrobu. Italská populace v Argentině byla taktéž starší, což byl asi hlavní důvod tohoto nepoměru. V roce 1904 bylo 67 % Italů v Argentině starších třiceti let, zatímco stejně starých Španělů se zde nacházelo pouze 56 %. Protože je nepravděpodobné, že by starší generace opouštěla ve větším množství domov, aby zastávala v Argentině sezónní práce, je logické, že se jednalo o trvale usazené obyvatelstvo, které i kdyby nevydělávalo více peněz než Španělé, mělo by za delší dobu vyšší úspory. Tuto domněnku potvrzuje také údaj o rodinném stavu. Zatímco u Italů bylo ve stejném roce 23 % osob svobodných, u Španělů poměr nezadaných dosahoval 35 %. Přítomnost těchto proměnných vysvětluje daný stav, který se ovšem v následujícím desetiletí příliš nezměnil. Způsobila to právě masivní migrace z Pyrenejského poloostrova.⁴⁶³

Sdružování španělských imigrantů se nadále rozšiřovalo. Město Buenos Aires mělo před počátkem 1. světové války množství menších etnických a sociálně rozdílných čtvrtí, které v předchozím období buď neexistovaly nebo byl jejich vliv jen minimální. Původní španělská sdružení jako *Asociación Española de Soccoros Mutuos*, *Laurak Bat*, *Club Español*, *Centro Gallego* či *Centro Catalá* se rozšířila o další kluby, které sdružovaly úplně nové skupiny, národnostního a charitativního charakteru jako například *Asociación Patriótica Española* nebo *Institución Cultural Española* (obě vznikly shodně v roce 1912). Rozšířila

463 MOYA, s. 172–173.

se také činnost klubů sdružujících stejné zájmy, ať již sportovní nebo profesní. Příkladem byla například *Unión Española de Mozos y Cocineros* z roku 1893 (Španělská unie číšníků a kuchařů).⁴⁶⁴

Španělští imigranti před první světovou válkou hráli díky vysokému zastoupení v rámci celkové imigrace do země důležitou roli pro vývoj země. Přestože sociální pozice velkého množství přistěhovalců z Iberského poloostrova nebyla silná, našli se mezi nimi osobnosti, které se prosazovaly v politice, průmyslu nebo v zemědělské produkci, jako například Alejandro Prudencio Irungaray. Ten vytvořil základ celého klanu, který se významně prosazoval v oblasti chovu ovcí a byl velkým vlastníkem půdy. Taktéž další osobnosti, jako Avelino Gutiérrez, lékař a propagátor španělské kultury, novinář Fortunato Cruces a další dokazovali, že španělský duch ovlivňoval argentinské povědomí, kulturu i ekonomiku.⁴⁶⁵

Závěr

Evropská migrace na americký kontinent představovala pro období od druhé poloviny 19. století do první světové války jeden z důležitých okamžiků pro moderní dějiny. Imigrace, jako důsledek průmyslové revoluce, populačního růstu a krize v zemědělství v Evropě, znamenala pro americký kontinent velký impuls, doprovázený překotným ekonomickým, společenským, technickým a demografickým vývojem. Právě z demografického a ekonomického hlediska lze v tomto období imigraci považovat za zlomový okamžik pro vývoj zejména jihoamerických států v čele s Argentinou, Uruguayí nebo Brazílií.

Hlavním cílem práce bylo implementovat argentinskou imigrační politiku mezi roky 1852 až 1914 do všeobecné roviny a využít přitom zdrojů, které poukazovaly na aktuální politické dění, ekonomickou spolupráci mezi evropskými a argentinskými obchodníky, významné imigrační skupiny a

464 ed. CLEMENTI, s. 71–73.

465 GÁLVEZ, s. 251–253. Více o španělských osobnostech v daném období viz. ed. SEBASTIANI GARCÍA, Marcela, *Patriotas entre naciones: Elites emigrantes españolas en Argentina*. Madrid, 2010.

jejich vliv na argentinskou kulturu. Zároveň také analyzovat hlavní důvody masivní imigrace a vlastní proces aklimatizace.

Přestože Argentina vyhlásila nezávislost na Španělsku již v roce 1816, trvalo několik dalších desetiletí, než se stala atraktivním státem pro evropské investice a imigranty. Mohla za to politická situace, která zůstávala značně neutěšená až do 30. let 19. století, kdy se k moci dostal Juan Manuel de Rosas. Právě on byl vůdčí osobností Argentiny po příští dvě desetiletí a vrcholným představitelem caudillismu. Rosasova politika byla konzervativní. Zůstával věrný tradičnímu způsobu života, který byl založen na místní ekonomice zaměřené na obchod s kůžemi, lojem, rohovinou a v pozdější fázi s vlnou. Přestože se v zemi nacházeli evropští obchodníci, většinou z Francie a Velké Británie, jejich přítomnost byla vrcholnými představiteli státu spíše trpěna, než vítána a v některých obdobích na ně byla uvalena nejrůznější omezení. Imigrace z Evropy existovala, ale byla kontrolována celními zákony a kladla důraz na integraci přistěhovalců do kreolské společnosti. Proto bylo daleko oblíbenější lokalitou v oblasti Río de la Plata uruguayské Montevideo. Odpůrci režimu byli nuceni opustit zemi a žít v exilu. Tato situace trvala až do 3. února 1852, kdy došlo ke střetu Rosasových vojsk se spojenou armádou sestávající z vojáků provincií Entre Ríos, Corrientes, Santa Fé a brazilských, uruguayských a exilových sborů. V čele vojska stály budoucí osobnosti argentinské politiky v čele s Justo José de Urquizou, Bartolomé Mitrem a Domingem Faustinem Sarmientem.

Následující období znamenalo změnu politického smýšlení. V letech 1852–1914 se Argentina vůči přistěhovalectví jasně vymezila, když již v Ústavě z roku 1853 apelovala na imigraci jako na prostředek k pokroku země. Juan Bautista Alberdi, který svými myšlenkami Ústavu ovlivnil, ve své slavné větě „*Gobernar es poblar*“ (Vládnout znamená zalidnit) vystihl nejen situaci v Argentině a dalších jihoamerických státech, ale zároveň přesně pojmenoval možnosti budoucí prosperity. V knize *Bases y puntos de partida para la organización política de la República Argentina* vše vysvětluje: „*Vládnout znamená zalidnit ve smyslu, že zalidnit je rozvíjet vzdělání, civilizovanost, zlepšovat se,*

*bohatnout a rozrůstat se rychle a spontánně. Civilizovat populaci však lze pouze prostřednictvím civilizovaných osob, a to tak, aby vychovávaly naši Ameriku ke svobodě a rozvoji průmyslu, k čemuž je nutné osídlit ji pokrokovým evropským obyvatelstvem tak, jako to dokázaly Spojené státy americké. Právě Spojené státy americké jsou schopny tvořit dobré a svobodné občany, a to i z imigrantů, kteří přicházejí z nuzných podmínek pouhým prostřednictvím tlaku na svobodu zakotvenou v zákonech.*⁴⁶⁶

Myšlenky několika generací politiků po svržení Juana Manuela de Rosase zůstávaly v otázce imigrace vesměs jednotné. Samozřejmě zde existovaly skupiny, které migraci z Evropy a z okolních států nepodporovaly, nicméně jejich vliv nebyl tak silný, aby mohl ovlivnit zbytek politické sféry, která se k této otázce stavěla pozitivně.

Argentinští přistěhovalci mohli využít množství výhod spojených s příchodem do země. Země jim již brzy po roce 1852 zajišťovala bezplatné ubytování na dobu určitou, transport do vybraných zemědělských kolonií, materiální a finanční podporu, možnost získání argentinského občanství a další benefity, o kterých byli přistěhovalci informováni prostřednictvím imigračních agentů, státu i soukromých osob. Imigrační zákony byly poměrně mírné a omezení se stahovala pouze na mentálně a fyzicky postižené osoby, osoby s nakažlivými chorobami, doložitelné kriminální živly, děti bez rodičů a seniory. K prvnímu výraznějšímu omezení spojenému s příchodem cizinců do země došlo až ve 20. století s nabytím tak zvaného *Ley Cané*.

Samotná imigrační vlna se nedala považovat za konstantní či dokonce exponenciální. Celé období druhé poloviny 19. století a počátku 20. století bylo ovlivňováno ekonomickými a politickými aspekty, které působily na imigraci a emigraci. Typickým příkladem tohoto nestálého vývoje bylo srovnání 80. a 90. let 19. století. Zatímco 80. léta byla spojena s ekonomickou prosperitou, rozšířením území o původní indiánská teritoria a zároveň s poměrnou politickou stabilitou, první polovinu 90. let ovlivnila ekonomická krize, nespokojenost obyvatelstva a nerozhodná vláda. Zmiňované aspekty se projevíly také na imigraci. V

466 Cit. ALBERDI, 2018. s. 16–17.

prvním období dosahovala imigrace historicky nejvyšších hodnot za celé 19. století. V 90. letech se tento trend nejen zastavil, ale dokonce došlo k odlivu obyvatelstva do sousedních států nebo zpět do Evropy. Tyto výkyvy bylo možné vypočítat mimo jiné na oficiálních sčítáních obyvatelstva, které Argentina v daném období provedla v celostátním měřítku tři, v roce 1869, 1895 a 1914.

V poslední čtvrtině 19. století a v období do první světové války přistěhovalci tvořili nedílnou součást společnosti. Jejich přítomnost se projevovala ve všech sférách, imigranti tvořili důležitou pracovní sílu a jejich kultura formovala zemi jako celek. Města Rosario, Córdoba či Buenos Aires prostřednictvím imigrantů získala nezaměnitelný americko–evropský ráz. Nejpočetnější národnostní menšinu tvořili Italové a Španělé, v roce 1914 jich v Argentině žilo téměř 1,8 milionu. Celkově tvořili imigranti necelých 30 % z 7 885 237 obyvatel země.⁴⁶⁷

Vysoké procentuální zastoupení přistěhovalců se odráželo mimo jiné na postoji místního obyvatelstva k novým usedlíkům. Původně kladný vztah, podporovaný státním aparátem, se během 90. let 19. století a začátku 20. století měnil. Postoj stále většího počtu Argentinců souvisel se ztrátou důvěry vůči dominantní politické straně PAN, zastoupené generálem Rokou a růstem radikalismu. Ten předznamenal první omezení týkající se imigrantů žijících v zemi. *Ley de Residencia* z roku 1902 umožňoval orgánům výkonné moci vyhostit imigranty, kteří znamenali pro republiku obecné ohrožení a *Ley de seguridad social* z roku 1910 zakazoval vstup do země anarchistům a odpůrcům argentinské politiky. Proti přistěhovalecké náladě směřovaly zejména na občany Itálie a Španělska. V jejich řadách měli odboráři a anarchisté nejvyšší zastoupení.⁴⁶⁸

Negativní nálady se neomezovaly pouze na přistěhovalce z jižní Evropy, o kterých Argentinci s despektem hovořili jako o příčině zvýšené kriminality, špíny, prostituce a chudoby. Dalším cílem protestů byly velké společnosti pocházející zejména z Velké Británie a Francie, jejichž

467 TERCER CENSO, *Tomo II.* s. 395–396.

468 PATRIARCA; WOLF, s. 221.

působnost zahrnovala rozmanitá odvětví průmyslu, dopravy nebo služeb a bankovníctví. Přítomnost těchto společností přinášela Argentíně potřebný kapitál, nicméně pro argentinské firmy znamenala nepřekonatelnou konkurenci. Typickým příkladem, kde se tento fakt projevoval byla železniční doprava, která byla již na konci 19. století téměř výhradně v soukromých rukách. Protesty proti železničním společnostem souvisely s vysokou cenou jízdného, garancemi profitu, které však stát nastavil již v 70. a 80. letech 19. století a všeobecným pocitem, že zahraniční společnosti stát finančně zneužívají.

Přes všechny tyto náznaky nespokojenosti místního obyvatelstva přistěhovalci zůstávali důležitou složkou obyvatelstva a hybateli ekonomiky a kultury. V očích evropských imigrantů byla Argentina zemí, která disponovala dostatečně širokým trhem práce, možností uplatnění, dostupnou půdou, velmi dobrou reálnou mzdou, slušnou dopravní sítí a přítomností množství národních spolků a sdružení, které nevytvářely pouze pocit sounáležitosti a blízkosti rodné země, ale taktéž příchozím imigrantům reálně pomáhaly. Vzhledem k těmto okolnostem nepřekvapilo, že v rámci imigrace mas se do země dostali také zástupci menších národů, jejichž kulturní odkaz se projevoval zejména ve specifických oblastech. Jednalo se například Velšany a Portugalce v Patagonii, Židy a muslimy v Buenos Aires, Poláky v Misiones nebo Čechy v Chacu.

Argentina se ve všech ohledech projevovala před první světovou válkou jako kosmopolitní stát, což trefně dokazuje cestopis francouzského žurnalisty Julese Hureta. Ve své knize popisoval: „*Večeříte ve městě a vůbec Vás nepřekvapí, když zjistíte, že šéfkuchař restaurace pochází z Pérouse, šofér z Paříže, komorník z Německa, kuchařův pomocník je Galicijec, první služka Angličanka a druhá je původem z Baskicka. Navíc Váš hostitel je po otci Němec a po matce Argentinec, oženěný za dceru francouzského Baska a Italky. Jeho dva synové studují na Cambridge a v Heidelbergu a dcera je zasnoubená s Američanem.*“⁴⁶⁹

469 Cit. HURET, Jules, *La Argentina. De Buenos Aires al Gran Chaco*. Paris, 1914. s. 63.

Výzkum vedený na téma Argentinská imigrační politika v letech 1852–1914 přinesl ve všech ohledech řadu zajímavých výsledků. Poukázal na provázanost ekonomického rozvoje a politiky země, která měla výrazný vliv na příliv imigrantů do Argentiny a naopak. Odpověděl na řadu otázek souvisejících s podněty, které evropské imigranty k odchodu do Argentiny vedly, jakým způsobem se v zemi usazovali, proč argentinská politika po roce 1852 hranice přistěhovalcům otevřela, a jak atraktivníla své území nejen jim, ale také zahraničním investorům. To vše v kontextu vnitropolitického vývoje provázeného obdobími úspěchů i dílčích krizí. Zodpovězením těchto otázek se dá považovat cíl spojený s vypracováním práce za splněný. Díky rozsáhlé pramenné základně, kterou disponují argentinské archivy nelze výzkum považovat za vyčerpávající a v některých případech bylo nutno k materiálům přistupovat výběrově. Z toho důvodu by bylo možno na téma nahlížet také z jiných pohledů, zajímavá by jistě byla mikrohistorická sonda do života vybraných imigračních menšin v méně rozvinutých oblastech, jako například v zemědělských koloniích Pampy, v Mendoze nebo v Patagonii. Taktéž pohled na vlastní proces vystěhování z Evropy do Argentiny by mohl přinést nové zajímavé závěry. Proto má pro další výzkum toto téma velký badatelský potenciál. Takové studium by ovšem s ohledem na komplikovaný sběr dat značně přesáhlo možnosti jedné disertační práce.

Vývoj Argentiny v druhé polovině 19. století a v prvních dekádách 20. století významně ovlivnil evropský faktor. Přítomnost evropského kapitálu, know-how, společenských a kulturních návyků přinášela zemi značné výhody a usnadňovala proces modernizace. Z toho důvodu byla imigrace a imigrační politika země důležitým aspektem formování tohoto národa nejen v kontextu vnitrostátním, ale také celosvětovém.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Cena lodní přepravy z evropských měst do Buenos Aires na plachetnici pro rok 1865.....	54
Graf 2: Počty cizinců dle celonárodního sčítání v roce 1869.....	72
Graf 3: Evropská imigrace do vybraných států v letech 1875–1890.....	135
Graf 4: Italská emigrace do Argentiny dle regionů v letech 1880–1899.	147
Graf 5: Počet vybraných zahraničních imigrantů v Argentině v roce 1914	207

Bibliografie

Nevydané prameny

ARCHIVO DE LA BIBLIOTECA NACIONAL, *Fondo Giles Martinez, Caja 1*. Buenos Aires.

ARCHIVO DE LA BIBLIOTECA NACIONAL, *Fondo Pastor Obligado, Caja 1*. Buenos Aires.

ARCHIVO DE LA BIBLIOTECA NACIONAL, *Fondo Pastor Obligado, Caja 5*. Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Antecedentes sobre la muerte intestada del Portugués Félix de Castro*. In: Sala X-32-8-7. Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Documentos de Museo Histórico Nacional 3100–3299*, In: Legajo 26. Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación. *Lista de empleados en el Departamento General de Policía en 1853*. In: Sala X-32-8-7. Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Memoria del Ministerio del Interior Washington. Asunto Indios*. In: Sala VII, 1383. Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Proyecto para la matanza de perros*. In: Sala X-32-8-7. Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Relación de la Operaciones hechas contra los Indios en las fronteras del interior*. In: Sala VII, 1383. Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Resumen del estado de la fuerza al servicio de la frontera Sud general de la República*. In: Sala VII, 1383.

Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Sección 10 de Policia Buenos Aires. Marzo 19 del 1853*. In: Sala X-32-8-7. Buenos Aires.

ARCHIVO GENERAL de la Nación, *Traducción de algunos nombres indios de lugares. Conquista del Desierto*. In: Sala VII, 1383. Buenos Aires.

CORRIENTE DE EMIGRACIÓN *entre Europa y la República Argentina*. Archivo de la Biblioteca Nacional Mariano Moreno, složka 962/A.

Vládní materiály, sčítání obyvatelstva, statistiky

ACTA DE LA INSTALACIÓN *de la Asociacion Protectora de los Inmigrantes*. Montevideo, 1852.

ALMANAQUE NACIONAL *de la Confederación Argentina para los años de 1855 y 1856. Primera parte*. Uruguay, 1856.

ARGENTINE REPUBLIC, *Population, Immigration, Agricultural Colonies, Concessions of Land, Railways, etc.* London, 1869.

ARTÍCULOS DE LA LEY DE INMIGRACIÓN *de la República Argentina y Reglamento de desembarco de inmigrantes*, Buenos Aires, 1889.

CENSO DE LA CAMPAÑA *del Estado de Buenos Aires para campo*. Buenos Aires, 1855.

INFORME DE LA COMISION DIRECTIVA *a los ss. Socios de la Sociedad Filantropica de Inmigracion*. Buenos Aires, 1858.

INFORME DE LA COMISION DIRECTIVA *de la Sociedad Filantropica de Inmigracion*. Buenos Aires, 1863.

LA COMISION DE INMIGRACION, *La República Argentina, sus colonias agrícolas, ferro-carriles, navegación, comercio, riqueza territorial, & &*. Buenos Aires, 1866.

LEY DE INMIGRACIÓN *y colonización de la República Argentina sancionada por el Congreso Nacional de 1876*. Buenos Aires, 1882.

MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI, *Bollettino dell'Emigrazione n. 17*. Roma, 1908.

MEMORIA DEL COMISARIO GENERAL DE INMIGRACION *correspondiente al año 1886*. Buenos Aires, 1887.

MEMORIA *del Comisario General de Inmigración correspondiente al año 1889 presentada al ministerio de relaciones exteriores*. Buenos Aires, 1890.

MEMORIA DEL DEPARTAMENTO GENERAL DE INMIGRACION *Correspondiente al año 1890*. Buenos Aires, 1891.

MEMORIA DEL DEPARTAMENTO GENERAL DE INMIGRACION *corespondiente al año 1895*. Buenos Aires, 1896.

PRIMER CENSO *de la República Argentina verificado en los días 15, 16 y 17 de Septiembre de 1869*. Buenos Aires, 1872.

REGISTRO ESTADISTICO *del Movimiento mercantil del puerto del Rosario en la Confederacion Argentina en todo el año de 1855*. Rosario, 1856.

REPÚBLICA ARGENTINA, *Censo Agropecuario Nacional. La Ganadería y la Agricultura en 1908. Tomo I.* Buenos Aires, 1909.

SEGUNDO CENSO NACIONAL, *de la República Argentina*, 1895, Vol. 2, Buenos Aires, 1898.

SEGUNDO INFORME ANUAL *de la Comisión Directiva a los señores socios de la Sociedad Filantrópica de Inmigración de Buenos Aires comprendiendo el período desde 1° de Mayo de 1858 hasta 1° de Mayo de 1859.* Buenos Aires, 1859.

SOCIEDAD RURAL ARGENTINA, *Anales de la Sociedad Rural Argentina: revista pastoril y agrícola, Volúmen 7.* Buenos Aires, 1873.

TERCER CENSO NACIONAL, *Tomo II. Población.* Buenos Aires, 1916.

Dobové imigrační spisy

ALBERDI, Juan Bautista, *Organización de la Confederación Argentina. Tomo I.* Besanzon, 1858.

ALSINA, Juan, *La inmigración en el primer siglo de la independencia*, Buenos Aires, 1910.

ALSINA, Juan, *La inmigración europea en la República Argentina.* Buenos Aires, 1898.

CRITCHELL, James; RAYMOND, Joseph, *A History of the Frozen Meat Trade.* London, 1912.

DE BROUGNES, A., *Extinción del pauperismo agrícola por medio de la colonización en las Provincias del Plata con un jeográfico é industrial de dichas Provincias.* Paraná, 1854.

DE MOUSSY, Martin, *Descripción geográfica y estadística de la Confederación Argentina. Tomo II.* Buenos Aires, 2005. Reedice originálu z roku 1860.

FLIESS, Alois, *La producción agrícola y ganadera de la República Argentina en el año 1891.* Buenos Aires, 1892.

GIBSON, Herbert, *The History and the Present State of the Sheep-breedings Industry in the Argentine Republic.* Buenos Aires, 1893.

GOUCHÓN, Emilio, *Apuntes sobre Inmigración y Colonización.* Buenos Aires, 1889.

HURET, Jules, *La Argentina. De Buenos Aires al Gran Chaco.* Paris, 1914.

LACROIX, Frédéric, *Historia de la Patagonia, Tierra de Fuego e Islas Malvinas.* Barcelona, 1841.

LE LONG, Juan, *Memoria y proyecto sobre inmigracion presentados al Gobierno de la República Argentina.* Buenos Aires, 1865.

MULHALL, Michael George; MULHALL, E. T., *Handbook of the River Plate.* Buenos Aires, 1869.

MURRAY, Thomas, *The Story of the Irish in Argentina.* New York, 1919.

OGILVIE, Campbell (Ed.), *Argentina from the British Point of View and Notes on Argentine Life.* London, 1910.

ORTIZ, Fernando, *La inmigración desde el punto de vista criminológico*. In: Derecho e Sociología, Año 1, No 5, La Habana, 1906. s. 54–64.

PELLEGRINI, Carlos, *Los británicos en la Argentina. Conferencia pronunciada en el Prince George's Hall, Noviembre 28 de 1905*. Buenos Aires, 1905.

SPEARS, John, *The Gold Digging of Cape Horn. A study of life in Tierra del Fuego and Patagonia*. New York, London, 1895.

TORNQUIST, Ernesto, *The Economic Development of the Argentine Republic in the Last Fifty Years*. Buenos Aires, 1919.

WILCKEN, Guillermo, *Las colonias. Informe sobre el estado actual de las colonias agrícolas de la República Argentina*. Buenos Aires, 1873.

ZUCCARINI, Emilio, *Il lavoro degli italiani nella Repubblica Argentina dal 1516 al 1910*. Buenos Aires, 1910.

Dobový tisk

CARAS Y CARETAS, *17 de Diciembre 1898, 17 de Febrero 1900, 12 de Abril 1902*.

EL MOSQUITO, *4 de Julio 1880, 27 de Julio 1880*.

EL PORTEÑO, *16 de Junio 1880*.

LA TRIBUNA, *16 de Diciembre 1853*.

THE GUARDIAN, *August 6, 1890*.

Odborné publikace

ALANIZ, Rogelio, *Hombres y mujeres en tiempos de Progreso*. Buenos Aires, 2014.

BAER, James, *Anarchist Immigrants in Spain and Argentina*. Illinois, 2015.

BAILY, Samuel, *Immigrants in the Lands of Promise. Italians in Buenos Aires and New York City, 1870–1914*. New York, 1999.

BARBA, Fernando Enrique, *Los autonomistas del 70. Auge y frustración de un movimiento Provincial con vocación nacional*. Buenos Aires, 1976.

BENDAÑA, Alejandro, *British Capital and Argentine Dependence, 1816–1914*. New York, London, 1988.

BETHELL, Leslie (Ed.), *Argentina Since Independence*. Cambridge, 1993.

BETHELL, Leslie (Ed.), *Historia de América Latina X. América del sur c. 1870–1930*. Barcelona, 1992.

BETHELL, Leslie (Ed.), *The Cambridge History of Latin America vol. 5*. Cambridge, 1986.

BEVIONI, Genaro, *Argentina 1910, balance y memoria*. Buenos Aires, 1999.

BLINN–REBER, Vera, *British Mercantile Houses in Buenos Aires, 1810–1880*. Cambridge, Massachusetts, London, 1979.

BLOOMBERG, Jon, *The Jewish Word in the Modern Age*. Jersey City, 2004.

BORDI DE RAGUCCI, Olga, *Cólera e inmigración 1880–1900*. Buenos Aires, 1992.

- BORGES, Marcelo, *Chains of Gold. Portuguese Migration to Argentina in Transatlantic Perspective*. Leiden, Boston, 2009.
- BREBBIA, Carlos, *Patagonia, a Forgotten Land. From Magellan to Perón*. Southampton, Boston, 2007.
- BYRNE, James – COLEMAN, Philip – KING, Jason (Ed.), *Ireland and the Americas. Culture, Politics and History. Volume I*. Santa Barbara, 2008.
- CARABALLO, Liliana – CHARLIER, Noemí – GARULLI, Liliana, *Documentos de historia argentina (1870–1955)*. Buenos Aires, 1997.
- CARRETERO, Andrés, *Prostitución en Buenos Aires*. Buenos Aires, 1995.
- CASSIS, Youseff, *City bankers, 1890–1914*. Cambridge, 1994.
- CASTAGNINO, Leonardo, *Guerra del Paraguay. La Triple Alianza contra los países del Plata*. Buenos Aires, 2010.
- CLEMENTI, Hebe (Ed.), *Inmigración española en la Argentina*. Buenos Aires, 1991.
- CORTES CONDE, Roberto, *El progreso argentino, 1880–1914*. Buenos Aires, 1979.
- CORTÉS CONDE, Roberto, *The First Stages of Modernization in Spanish America*. New York, San Francisco, London, 1974.
- CRISCENTI, Joseph (Ed.), *Sarmiento and His Argentina*. Colorado, London, 1993.
- CUCCORESE, Horacio Juan, *En tiempo histórico de Carlos Pellegrini II*. Buenos Aires, 1985.
- DELLA PAOLERA, Gerardo – TAYLOR, Alan (Ed), *A New Economic History of Argentina*. Cambridge, 2003.
- DE UGARRIZA, Sergio, *Terminología comercial agropecuaria*. Salta, 2009.
- DEVOTO, Fernando, *Historia de la inmigración en la Argentina*. Buenos Aires, 2009.
- DEVOTO, Fernando, *Historia de los italianos en la Argentina*. Buenos Aires, 2008.
- DEVOTO, Fernando – ROSOLI, Gianfausto (Ed.), *La Inmigración Italiana en la Argentina*. Buenos Aires, 1985.
- DI TELLA, Guido – ZYMELMAN, Manuel, *Las etapas del desarrollo económico argentino*. Buenos Aires, 1967.
- DONGHI, Tulio, Halperín, *Proyecto y construcción de una nación II. (1846–1880)*. Buenos Aires, 1995.
- EHRENHAUS, Sofía – GARRIDO, Marcela, *La inmigración rusa en la Argentina*, Buenos Aires, 2012.
- FAHEY, David – MILLER, John, *Alcohol and Drugs in North America, A Historical Encyclopedia. Volume I*. Santa Barbara, Denver, Oxford, 2013.
- FERNÁNDEZ, Jorge Raúl – RONDINA, Julio César, *Historia Argentina: 1810–1930. Tomo I*. Santa Fé, 2006.
- FERRARI, Gustavo – GALLO, Ezequiel (Ed.), *La Argentina del Ochenta al Centenario*. Buenos Aires, 1980.

- FORD, Alec, *The Gold Standard 1880–1914. Britain and Argentina*. Oxford, 1962.
- GAIGNARD, Romain, *La Pampa Argentina. Ocupación–Poblamiento–Explotación. De la conquista a la crisis mundial*. Buenos Aires, 1989.
- GALLO, Ezequiel, *Farmers in Revolt. The Revolutions of 1893 in the Province of Santa Fé, Argentina*. London, 1976.
- GÁLVEZ, Lucía, *Historias de inmigración. Testimonios de pasión, amor y arraigo en la tierra argentina*. Buenos Aires, 2010.
- GAOYL, Sandra, *Sociabilidad en Buenos Aires. Hombres, honor y cafés, 1862–1910*. Buenos Aires, 1995.
- GONZÁLES MARTÍNEZ, Elda – GONZÁLEZ LEANDRI, Ricardo (Ed.), *Migraciones transatlánticas. Desplazamientos, etnicidad y políticas*. Madrid, 2015.
- GORI, Gastón, *Colonización Suiza en Argentina. Colonizadores de San Carlos hasta 1860*. Santa Fé, 1947.
- GRAHAM–YOOLL, Andrew, *The Forgotten Colony. A History of the English–Speaking Communities in Argentina*. Buenos Aires, 1999.
- GUSTAFSON, Lowell, *The Sovereignty Dispute Over the Falkland (Malvinas) Islands*. New York, Oxford, 1988.
- GUY, Donna, *Argentine Sugar Politics. Tucumán and the Generation of Eighty*. Tempe, 1980.
- HANSON, Simon, *Argentine Meat and the British Market. Chapters on the History of the Argentine Meat Industry*. Stanford, 1938.
- HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha, 2016.
- CHALUPA, Jiří, *Dějiny Argentiny, Uruguaye, Chile*. Praha, 1999.
- INZA, Miguel Angel, *La inmigración española en Rafaela (1881–1920). Su importancia en el proceso de colonización del oeste santafecino*. Rafaela, 1999.
- JEFFERSON, Mark, *Peopling the Argentine Pampa*. New York, 1926.
- JUAREZ–DAPPE, Patricia, *When Sugar Ruled. Economy and Society in Northwestern Argentina, Tucumán, 1876–1916*. Athens, 2010.
- KATRA, William, *The Argentine Generation of 1837: Echeverría, Alberdi, Sarmiento, Mitre*. Cranbury, 1996.
- LACOSTE, Pablo, *El vino del inmigrante*. Mendoza, 2003.
- LARRAQUY, Marcelo, *Marcados a fuego. La violencia en la historia argentina. De Yrigoyen a Perón (1890–1945)*, Buenos Aires, 2009.
- LATTES, Alfredo; POCZTER, Raúl, *Muestra del Censo de población de la ciudad de Buenos Aires de 1855*. Buenos Aires, 1968.
- LEANDRI, Ricardo Gonzáles, *Curar, persuadir, gobernar: la construcción histórica de la profesión médica en Buenos Aires 1852–1886*. Madrid, 1999.
- LEWIS, Daniel, *The History of Argentina*. Santa Barbara, 2015.
- LIDA, Clara, *Inmigración y exilio. Reflexiones sobre el caso Español*. Mexico City, 1997.

- LYNCH, John, *Masacre en las Pampas. La matanza de inmigrantes en Tandil, 1872*. Buenos Aires, 2001.
- MAC DONALD, John – MAC DONALD Leatrice, *Chain Migration Ethnic Neighborhood Formation and Social Networks*. New York, 1964.
- MAISONNAVE, Emilio – CAMPAZAS, Alberto – MAISONNAVE, Emilio Ricardo, *Cronica de los Franceses en Rosario*. Rosario, 1998.
- MARQUEQUI, Dedier Norberto, *La inmigración española de masas en Buenos Aires*. Buenos Aires, 1993.
- MARTÍNEZ DE CODES, Rosa María, *El pensamiento argentino (1853–1930). Una aplicación histórica del método generacional*. Madrid, 1986.
- MASON, Tony, *Passion of the People? Football in Latin America*. London, 1995.
- MÍGUEZ, Eduardo José, *Las tierras de los ingleses en la Argentina (1870–1914)*. Buenos Aires, 2016.
- MILLER, Rory, *Britain and Latin America in the nineteenth and twentieth century*. New York, London, 1993.
- MOYA, José, *Cousins and Strangers. Spanish Immigrants in Buenos Aires, 1850–1930*. Oakland, 1998.
- MUIÑO, Oscar, *Chacho. Medio siglo de revolución y guerra civil en La Rioja y la Argentina de Ángel Vicente Peñaloza (1810–1863)*. Buenos Aires, 2013.
- NASCIMBENE, Mario, *Historia de los italianos en la Argentina (1835–1920)*. Buenos Aires, 1986.
- NORMAN, Theodore, *An Outstretched Arm. A History of Jewish Colonization Association*. London, 1985.
- ODDONE, Juan Antonio, *La emigración europea la Río de la Plata. Motivaciones y proceso de incorporación*. Montevideo, 1966.
- OTERO, Hernán, *Historia de los franceses en la Argentina*. Buenos Aires, 2012.
- PANETTIERI, José, *Inmigración en la Argentina*. Buenos Aires, 1970.
- PATRIARCA, Cristina – WOLF, Ema, *La gran inmigración*. Buenos Aires, 2007.
- PELOSI, Carmen, Hebe, *Las relaciones franco–argentinas 1880–1918. Inmigración, comercio y cultura*. Buenos Aires, 2008.
- PÉREZ PRADO, Antonio, *Los gallegos y Buenos Aires*. Buenos Aires, 1973.
- PETRIELLA, Dionisio, *Los italianos en la historia del progreso Argentino*. Buenos Aires, 1985.
- PIGNA, Felipe, *Los mitos de la historia Argentina 2*. Buenos Aires, 2005.
- PLATT, Desmond, *Latin America and British Trade*. London, 1972.
- RIPPY, Fred, *British Investment in Latin America, 1822–1949. A Case Study in the Operations of Private Enterprise in Retarded Regions*. Minneapolis, 1966.
- ROCCHI, Fernando, *Chimneys in the Desert. Industrialization in Argentina*

- During the Export Boom Years, 1870–1930*. Stanford, 2006.
- ROCK, David, *Argentina 1567–1987. From Spanish Colonization to Alfonsín*. Berkeley, Los Angeles, 1987.
- ROCK, David, *Politics in Argentina 1890–1930, The Rise and Fall of Radicalism*. Cambridge, London, New York, 1975.
- ROMERO, José, Luis, *A History of Argentine Political Thought*. Stanford, 1963.
- ROUXEL, Mario Artaza – GARCÍA, Paz Milet (Ed.), *Nuestros vecinos*. Santiago, 2007.
- SABATO, Hilda, *Historia de la Argentina, 1852–1890*. Buenos Aires, 2012.
- SALMORAL, Manuel Lucena, *Historia General de España y América. El descubrimiento y la fundación de los Reinos Ultramarinos hasta fines del siglo XVI. Tomo VII*. Madrid, 1982.
- SANTILLÁN, Diego, *Gran Enciclopedia Argentina. Tomo II*. Buenos Aires, 1956.
- SARRAMONE, Alberto, *Nuestros abuelos gallegos*. Buenos Aires, 2014.
- SEBASTIANI GARCÍA, Marcela (Ed.), *Patriotas entre naciones: Elites emigrantes españolas en Argentina*. Madrid, 2010.
- SCALABRINI ORTIZ, Raul, *Historia de los ferrocarriles argentinos*. Buenos Aires, 1983.
- SCARZANELLA, Eugenia, *Ni gringos ni indios. Inmigración, criminalidad y racismo en la Argentina, 1890–1940*. Buenos Aires, 2003.
- SCOBIE, James, *La lucha por la consolidación de la nacionalidad Argentina, 1852–1862*. Buenos Aires, 1964.
- SCOBIE James, *Revolution on the Pampas. A Social History of Argentine Wheat, 1860–1910*. Austin, 1967.
- SCHOBINGER, Juan, *Inmigración y colonización suiza en la República Argentina en el siglo XIX*. Buenos Aires, 1957.
- SMITH, Peter, *Politics and Beef in Argentina*. New York, London, 1969.
- SPELLANSKY, Fabian, *La mafia judía en Argentina*, San Juan, 2008.
- UNIVERSIDAD NACIONAL DE TUCUMÁN. CENTRO DE HISTORIA Y PENSAMIENTO ARGENTINOS, *La inmigración en la Argentina*. Tucumán, 1979.
- VALACO, Fabián Ariel, *Una historia de inmigración italiana en la pampa bonaerense: de Borrasi a Buenos Aires, 200 años de historia, familia y poesía*. Buenos Aires, 2007.
- VERONELLI, Juan Carlos – VERONELLI CORRECH, Magalí, *Los orígenes institucionales de la Salud Pública en la Argentina. Tomo I*. Buenos Aires, 2004.
- WILLIAMS, John, *Argentine International Trade under Inconvertible Paper Money, 1880–1900*. London, 1920.
- WIRTH, Juan Carlos, *De El Havre al Río de la Plata en 47 días. 21–11–1862 a 7–1–1863*. Santa Fé, 1974.

WRIGHT, Winthrop, *British-Owned Railways in Argentina. Their effect on the Growth of Economic Nationalism, 1854–1948*. Austin, London, 1974.

ZARAGOZA, Gonzalo, *Anarquismo Argentino (1876–1902)*, Madrid, 1996.

Odborné články

ADELMAN, Jeremy, *Between Order and Liberty: Juan Bautista Alberdi and the Intellectual Origins of Argentine Constitutionalism*. In: *Latin American Research Review*, vol. 42, no. 2, 2007. s. 86–110.

BAILY Samuel, *Las sociedades de ayuda mutua y el desarrollo de una comunidad italiana en Buenos Aires, 1858–1918*. In: *Desarrollo Económico*, vol. 21, no. 84, 1982. s. 485–514.

BARCOS, María, Fernanda, *Los derechos de propiedad ejidal en el contexto desamortizador iberoamericano: La campaña de Buenos Aires, siglo XIX*. In: *América Latina en la historia económica* vol. 20, no. 1, 2013. s. 98–125.

BARTOLOMÉ, Leopoldo, *Colonos, plantadores y agroindustrias. La explotación agrícola familiar en el sudeste de Misiones*. In: *Desarrollo Económico*, vol. 15, no. 58, 1975, s. 239–264.

BAUR, John, *The Welsh in Patagonia. The Example of Nationalistic Migration*. In: *The Hispanic American Historical Review*. vol. 34, no. 4, 1954. s. 468–492.

CAMPI, Daniel, *La crisis del sistema de la “papeleta de conchabo” en Tucumán. Una propuesta de interpretación*. In: ASET. 5to Congreso Nacional de estudios de trabajo. Buenos Aires, 2001.

CEJAS, Claudia, *Historia del Hospital Francés de Buenos Aires*. In: *Revista argentina de radiología*. vol. 75, no. 4, 2011. s. 345–351.

DAUGHTON, James Patrick, *When Argentina Was French. Rethinking Cultural Politics and European Imperialism in Belle-Époque Buenos Aires*. In: *The Journal of Modern History*, Vol. 80, No. 4, 2008. s. 831–864.

DE MARCO, Miguel Ángel, *A ciento cincuenta años de la Batalla de Pavón*. In: *Bolsa de Comercio de Rosario*, vol. 10, no. 1514, 2011. s. 48–53.

DUBOVICKÝ, Ivan, *La política emigratoria de Bohemia en relación con Argentina, 1848–1938 I*. In: *Ibero-Americana Pragensia XXII: anuario del Centro de Estudios Ibero-Americanos de la Universidad Carolina de Praga*, Praha 1989. s. 111 – 128.

ELAZAR, Daniel, *Jewish Frontier Experiences in the Southern Hemisphere: The Cases of Argentina, Australia, and South Africa*. In: *Modern Judaism*, vol. 3, no. 2, 1983, s. 129–146.

FERNS, Henry, *The Baring Crisis Revisited*. In: *Journal of Latin American Studies*. vol. 24, no. 2, 1992. s. 241–273.

FLEMING, William, *The Cultural Determinants of Entrepreneurship and Economic Development. A Case Study of Mendoza Province, Argentina, 1861–1914*. In: *The Journal of Economic History*, vol. 39, no. 1, 1979. s. 211–224.

- FOERSTER, Robert, *The Italian Factor in the Race Stock of Argentina*. In: Publications of the American Statistical Association, vol. 16, no. 126, 1919. s. 347–360.
- FORBES, Ian, *German Informal Imperialism in South America before 1914*. In: The Economic History Review, New Series, vol. 31, no. 1, 1978. s. 384–398.
- FORD, Alec, *British Investment in Argentina and Long Swings, 1880–1914*. In: The Journal of Economic History, vol. 31, no. 3, 1971. s. 650–663.
- GARAVAGLIA, Juan Carlos, *Rentas, deuda pública y construcción estatal: la Confederación Argentina, 1852–1861*. In: Desarrollo Económico – Revista de Ciencias Sociales, vol. 50, no. 198, 2010. s. 223–248.
- GUY, Donna, *Carlos Pellegrini and the Politics of Early Argentine Industrialization, 1873–1906*. In: Journal of Latin American Studies, vol. 11, no. 1, 1979. s. 123–144.
- HOROWITZ, Paul, *Jews in Latin America: Past and Present. Facing Problems of Social Transformation*. In: Jewish Currents, vol. 35, no. 8, 1981, s. 5–10.
- HYLAND, Steven Jr., *Arisen from Deep Slumber: Transnational Politics and Competing Nationalisms among Syrian Immigrants in Argentina, 1900–1922*. In: Journal of Latin American Studies, vol. 43, no. 3, Cambridge, 2011. s. 547–574.
- JOHNS, Michael, *Industrial Capital and Economic Development in Turn of the Century Argentina*. In: Economic Geography vol. 68, no. 2, 1992. s. 188–204.
- KLEIN, Herbert, *The Integration of Italian Immigrants into United States and Argentina: A Comparative Analysis*. In: The American Historical Review, vol. 88, no. 2, 1983. s. 306–329.
- KORZENIEWICZ, Roberto, *Labor Unrest in Argentina, 1887–1907*. In: Latin American Research Review, Vol. 24, No. 3, 1989, s. 71–98.
- MANZETTI, Luigi, *The Evolution of Agricultural Interest Groups in Argentina*. In: Journal of Latin American Studies, vol. 24, no. 3, 1992. s. 585–616.
- MERKX, Gilbert, *Recessions and Rebellions in Argentina, 1870–1970*. In: The Hispanic American Historical Review, vol. 53, no. 2, 1973. s. 285–295.
- MITCHENER, Kris; WEIDENMIER, Marc, *The Baring Crisis and the Great Latin American Meltdown of the 1890s*. In: The Journal of Economic History, vol. 68, no. 2, 2008, s. 462–500.
- OPATRŇY, Josef, *Ferdinand Missler y la propaganda pro-emigratoria*. In: Ibero-Americana Pragensia, vol. 10, Praha, 2002, s. 179–192.
- REGALSKY, Andres, *Foreign Capital, Local Interests and Railway Development in Argentina. French Investments in Railway 1900–1914*. In: Journal of Latin American Studies, vol. 21, no. 3, 1989. s. 425–452.
- RIPPY, Fred, *French investments in Argentina and Brasil*. In: Political

- Science Quarterly, vol. 64, no. 4, 1949. s. 560–578.
- RIPPY, Fred, *German Investment in Argentina*. In: The Journal of Business of the University of Chicago, vol. 21, no. 1, 1948, s. 50–54.
- ROCK, David, *State–Building and Political Systems in Nineteenth–Century Argentina and Uruguay*. In: Past & Present, no. 167, May, 2000. s. 176–202.
- RODRÍGUEZ GALDO, María Xosé; CORDERO TOLLÓN, Xosé, *Emigración y mercado de trabajo. Españoles en Argentina*. In: Revista Gallega de Economía, vol. 16, núm. extraordinario, 2007. s. 1–23.
- SÁNCHEZ–ALONSO, Blanca, *European Immigration in the Late Nineteenth Century: The Paradoxical Case of Spain*. In: The Economic History Review. vol. 53, no. 2, 2000. s. 309–330.
- SÁNCHEZ–ALONSO, Blanca, *Those Who Left and Those Who Stayed behind. Explaining Emigration from the Regions of Spain, 1880–1914*. In: The Journal of Economic History, vol. 60, no. 3, 2000. s. 730–755.
- SCOBIE, James, *An Uneasy Triumvirate: Derqui, Mitre, Urquiza*. In: The Hispanic American Historical Review, vol. 38, no. 3, 1958. s. 327–352.
- SCOBIE, James, *The Aftermath of Pavón*. In: The Hispanic American Historical Review, vol. 35, no. 2, 1955, s. 153–174.
- SCHWARTZ, Herman, *Foreign Creditors and the Politics of Development in Australia and Argentina, 1880–1913*. In: International Studies Quarterly, Vol. 33, No. 3, 1989, s. 281–301.
- ŠVEPEŠ, Václav, *The Financial Crisis of Argentina in the Early 1890s*. In: Prague Papers on the History of International Relations Praha, č. 1, 2013. s. 92–104.
- TARÁN, Marina, *La colonización agrícola en Córdoba*. In: 2C: construcción de la ciudad, num. 19, 1981, s. 26–27.
- TIGNER, James Lawrence, *The Ruykyuans in Argentina*. In: The Hispanic American Historical Review, vol. 47, no. 2, 1967, s. 203–224.
- WARREN, Harris Gaylord, *Roberto Adolfo Chodasiewicz: A Polish Soldier of Fortune in the Paraguayan War*. In: The Americas, vol. 41, no. 3, 1985, s. 1–19.
- WINSBERG, Morton, *Jewish Agricultural Colonization in Argentina*. In: Geographical Review, vol. 54, no. 4, 1964, s. 487–501.
- YABLON, Ariel, *Disciplined Rebels: The Revolution of 1880 in Buenos Aires*. In: Journal of Latin American Studies, vol. 40, no. 3, 2008, s. 483–511.
- ZUBRZYCKI, Bernarda, *Polish Immigrants in Argentina*. In: Polish American Studies, vol. 69, no. 1, 2012, s. 75–98.